GH. BUZATU

RĂZBOIUL MONDIAL AL SPIONILOR

GH. BUZATU

RĂZBOIUL MONDIAL AL SPIONILOR (1939-1989)

Coperta : arh. GH. CHEPTEA

GH. BUZATU

RĂZBOIUL MONDIAL AL SPIONILOR (1939 - 1989)

IAȘI
EDITURA B. A. I.
1991

Dacă spionaj nu e, nimic nu e...

O nouă carte despre spionaj ? De ce nu ? Mai ales că, de această dată, vom stărui asupra aș*ilor războiului secret din epoca conflictului mondial din 1939-1945 și din zilele noastre. Cercetările în acest domeniu, inițiate, în ce ne privește, din curiozitate și din pasiune, s-au extins după cum nici nu bănuiam la început, înglobînd de-acum studii în biblioteci și arhive de renume, române și străine, anchete de nivel național și internațional asupra unor „cazuri" și „dosare" vedete, parțial valorificate prin tipărire și parțial în curs de valorificare. Și cartea de față se integrează acestor eforturi ale noastre, urmărite cu interes și apreciate — cel puțin pînă în prezent !? — de către un public cititor destul de larg de-acum, fidel de ani și ani, competent, ultra-pasionat și, nu în ultimul rînd, extrem de binevoitor.* Acestui cititor *îi propunem continuarea „dialogului" angajat în urmă cu peste 15 ani...*

...Încă din acest moment, cititorul va fi de acord cu noi că subiectul abordat este global și limitat în a celași timp. La modul general, lucrarea noastră acoperă un răstimp de numai 50 de ani, ultimii cincizeci, dar cei mai bogați în evenimente și procese complexe, în răsturnări dintre cele mai specta-

culoase din întreaga istorie universală, probabil. Oricum, în domeniul ce ne interesează aceste manifestări au semnificat cu siguranță inaugurarea epocii spionajului total, a epocii în care informațiile și contrainformațiile nu numai că au ajuns să domine indiscutabil planeta, dar bătălia dintre/pentru ele s-a extins considerabil în cosmos, antrenîndu-l. Dacă este adevărat — după cum au subliniat nenumărați și proeminenți specialiști în materie — că spionajul ca profesie a apărut o dată cu omul (cf. Phillip Knightley, The Second Oldest Profession Spies and Spying in the Twentieth Century, NY, Penguin Books, 1988, p. 3), atunci nu-i mai puțin adevărat că de-abia în ultima jumătate de veac spionajul a devenit una dintre componentele fundamentale ale activității statelor, el interesează și determină (adesea deformează !) pulsul opiniei publice, el antrenează experiența a mii și mii de specialiști străluciți, necesită cheltuieli extraordinare ; el a devenit atît de important și de necesar încît nici chiar cele mai sărace state nu-și îngăduie să se dispenseze de veritabilele armate de agenți secreți, adesea atît de puțin eficiente. Cel de-al doilea război mondial a ilustrat de o manieră categorică rolul spionului în desfășurarea istorică, iar încleștările din întreaga epocă postbelică i-au „consolidat poziția" într-atît că prezența sa în derularea marilor evenimente și a vieții cotidiene, în consumarea cazurilor vedetă ale lumii politico-diplomatice, militare, științifice sau culturale a intrat în domeniul faptului obișnuit. Cîți dintre noi nu sîntem tentați ca, după deschiderea celor mai de seamă dintre „dosarele" istoriei contemporane, să ne exprimăm

fățiș dezamăgirea aflînd despre lipsa agenților secreți în cutare ori cutare afacere, cîți dintre noi nu constatăm — fiind, mutatis mutandis, *pe urmele inconfundabilului Marin Preda — simplu și direct cum că :* Dacă spionaj nu e, nimic nu e ?!

Același Phillip Knightley, la care am apelat mai sus, a dovedit în ce măsură spionajul = inteligența s-au expandat în cursul secolului nostru : din 1909, mai precis de cînd britanicii cei dintîi au creat oficial *un birou de informații, și pînă în zilele noastre, cînd spionajul/contraspionajul au devenit „una dintre industriile cele mai mari" și atît de puternică încît, practic, în orice moment este capabilă să scape de sub control (Philip Knightley,* op. cit., p. 3-4). *Un alt specialist în materie, britanicul Constantine FitzGibbon, într-o apreciată lucrare consacrată evoluției spionajului în secolul nostru, a exprimat rațiunea sporirii pînă la excrescență a rolului informațiilor/contrainformațiilor : în niciunul dintre veacurile anterioare nu s-a adeverit atît de categoric cum că* „cunoașterea înseamnă putere", *iar vremea noastră este dominată categoric de „căutarea puterii" (cf.* Secret Intelligence in the Twentieth Century, *London, 1976, p. 334). Despre măsura în care inteligența a ajuns la supremație în viața și activitatea statelor și națiunilor la acest sfîrșit de secol și mileniu trimitem cu cea mai mare plăcere pe cititor la una dintre cărțile standard publicată pe această temă și datorată unui reputat specialist în istoria contemporană — Walter Laqueur, cu a sa inegalată* Lume a secretelor *(cf. ediția originală :* A World of Secrets. The Uses and Limits of Intelligence, *NY, 1985, XII-404 p.) Avînd de ales între*

spionajul — artă sau știință (?), domnul Laqueur, care optează pentru prima variantă, propune o abordare realistă și precisă a problemei, excluzînd exagerările și falsele impresii, astfel că — în baza unui studiu al activității principalelor agenții de informații și contrainformații și beneficiind de cooperarea unei echipe de experți apelînd îndeosebi la „experiența" SUA și a URSS în ultima jumătate de secol — cu deplin temei conchide : „Inteligența este o ocupație esențială, dar numai o ocupație. Ea este un element important al procesului de naștere a deciziilor, dar numai un element ; utilitatea ei depinde integral de modul în care este folosită și ghidată..." (*Walter Laqueur*, op. cit., *p. 334*).

Într-adevăr, cum s-a produs aceasta în ultimele cinci decenii ? Detalii interesante și concluzii importante ne poate furniza în această privință o „întîlnire" cu înșiși așii spionajului *din acest răstimp. Este exact ceea ce ne propunem să sugerăm cititorului, nu înainte de a-l avertiza că, dacă au existat superspionii, la început au funcționat serviciile de informații și contrainformații. Să facem o incursiune în trecutul celor mai de seamă servicii secrete din lume, acelea ale marilor puteri care s-au înfruntat în războaiele mondiale din 1914-1918 și 1939-1945, și să luăm cunoștință de situația și disputa lor în momentul de față. Să admitem că, dacă pe scena istoriei mondiale contemporane au fost posibile apariția și acțiunea unor veritabili* și ai spionajului, *atunci birourilor secrete în discuție trebuie să le recunoaștem — pentru calitatea lor de creatori și beneficiari ai activității eroilor noștri — o incontestabilă paternitate !*

PARTEA ÎNTÎI

LA ÎNCEPUT AU FOST SERVICIILE SECRETE...

ANGLIA

Sînt mulți ani, practic de la terminarea celui de-al doilea război mondial, de cînd serviciile secrete britanice nu mai excelează nici prin proporții și nici prin prezență pe tărîmul frontului invizibil. Cu toate acestea, ele — și în chip deosebit *Intelligence Service*-ul (SIS sau MI6) — se află incontestabil pe unul din primele locuri, dacă nu cumva chiar pe cel dintîi, în „topul" organismelor de informații și contrainformații moderne din lume în privința renumelui cîștigat, a situației sale redutabile de temut în competiția de orice moment cu „surorile" sale străine ! Deși de creație relativ recentă, serviciile britanice, *I.S.*-ul mai cu seamă, sînt aureolate de o bogată și îndelungată tradiție, de o serie impresionantă și inconfundabilă de succese remarcabile [1].

„Începutul începuturilor" spionajului și contraspionajului britanic datează din evul mediu, de cînd ambasadorii sau trimișii cu misiuni speciale ai Londrei se ocupau curent cu strîngerea de informații asupra țărilor străine ; concomitent, activitatea similară a diplomaților acreditați în Anglia a stimulat, din timpul Tudorilor, avîntul contraspionajului. Regele Henry VII (1485—1509), care avea în soldă un corp de informatori pentru a-l ține la curent asupra acțiunilor opozanților, a pus în fapt bazele „Inteligenței" britanice. Mai apoi, sub Henry VIII (1509—1547), spionajul și contraspionajul s-au dezvoltat grație cardinalului Th. Wolsey și a lui Thomas Cromwell, pentru ca în

[1] Vezi Nigel West, *MI 6. British Secret Intelligence Service Operations 1909—1945*, London, Panther, 1985, p. 13—14.

decursul epocii elizabethane (1558—1603) să înregistreze un avînt necunoscut în nici una din perioadele precedente. Meritele revin exclusiv lui Sir Francis Walshingham, care, după anul 1673, a pus la punct un serviciu bine organizat, dispunînd de informatori în mai toată Europa. Rețeaua lui Walshingham a obținut unul dintre cele mai mari succese cu care se poate mîndri vreun serviciu secret — descoperirea planurilor și supravegherea pas cu pas a pregătirilor de război ale Spaniei, fapt ce a îngăduit Angliei în 1588 să nimicească *Invicibila Armada* a lui Filip al II-lea. După moartea lui Walshingham, cel mai mare agent britanic a fost John Thurloe, supranumit „Spy master" al lui O. Cromwell. La începutul veacului al XVIII-lea printre membrii activi ai biroului secret din Londra întîlnim, nu fără surprindere, pe însuși creatorul lui Robinson Crusoe, pe Daniel Defoe ! În vremea revoluției franceze și a campaniilor antinapoleoniene, asistăm în continuare la perfecționarea rețelelor britanice pe continent. Cu sprijinul nemijlocit al spionilor lor, britanicii reușesc cîteva lovituri excepționale, precum îndeosebi intrarea în posesiunea unor informații inestimabile asupra trupelor lui Napoleon în ajunul bătăliei de la Waterloo. Cercetări recente [2] au relevat că, în 1815, aceste știri — primite de la doi agenți infiltrați în Ministerul de Război din Paris — i-au fost deosebit de utile ducelui de Wellington în confruntarea decisivă cu împăratul Franței.

În istoria spionajului și contraspionajului britanic secolul al XIX-lea a înscris un capitol aparte [3]; acesta este veacul în care seviciile speciale — diversificate — capătă contururi precise și sînt adaptate rolului Angliei pe arena mondială. Astfel, vechiul birou fondat de Walshingham cu trei sute de ani mai devreme *(British Secret Service)* a fost menținut, rămînînd mai departe sub controlul direct al cabinetului londonez. În 1844 el a fost denumit, pentru prima dată, *British Intelligence Service*, în legătură cu represiunea mișcării de independență din Irlanda, la care a participat îndeaproape. În a doua jumă-

[2] Richard Deacon, *A History of the British Secret Service*, London, Frederick Muller, 1969, pp. 101—107.

[3] *Ibidem*, p. 108 și urm.

tate a veacului trecut, apar servicii distincte însărcinate cu activitatea de informații și contrainformații în cadrul departamentelor militare engleze : în 1873, *Military Intelligence Service*[4] pe lîngă *War Office* (Ministerul de Război) și, în 1887, *Naval Intelligence Service*[5] pe lîngă *Admiralty* (Amiralitate). Curînd după 1901, Sir Basil Thompson creează *Special Branch*[6], pe lîngă redutabilul *Scotland Yard,* menit să se ocupe exclusiv cu contraspionajul în interior.

Unele fapte survenite la confluența veacurilor al XIX-lea — al XX-lea (războiul anglo-bur, intensificarea activității spionilor germani în Anglia, ascuțirea contradicțiilor anglo-germane și iminența izbucnirii primului conflict mondial) au impus reorganizarea serviciilor secrete britanice, astfel ca ele să fie capabile să servească intereselor Imperiului în cursul evenimentelor ce se anunțau. Pentru aceasta era imperios reclamată coordonarea activității diverselor servicii. În consecință, la 23 august 1909 *War Office* a pus bazele biroului *M. O. 5 (Military Office 5),* rapid rebotezat *M. I. 5 (Military Intelligence 5).* Noul serviciu, devenit mai apoi un adevărat departament[7], a fost autorizat inițial să se ocupe cu contraspionajul militar[8]. Cel dintîi conducător (1909—1939) și creatorul lui *M. I. 5,* prototipul contraspionajului britanic modern, a fost căpitanul (apoi general-maior Sir) Vernon Kell. Pentru dirijarea activității de spionaj pe tărîm militar, apoi și politic, a fost fondat în 1909 *M. I. 6 (Military Intelligence 6)*[9] de

---

[4] „Serviciul de spionaj militar", condus inițial de general Sir John Ardagh.

[5] „Serviciul de spionaj naval", condus la început de amiralul Beaumont.

[6] „Secția specială."

[7] După 1918 a trecut sub autoritatea lui *Home Service (Ministerul de Interne);* în 1939, *MI 5* avea aproximativ 6 000 de oameni. Pentru diverse detalii, cf. excelenta sinteză a lui Nigel West, *MI 5. British Security Service Operations 1909—1945,* London, Triad Panther, 1985.

[8] Se va îndeletnici și cu activitatea de informații, intrînd în conflict de competență" cu serviciile corespunzătoare britanice.

[9] După 1918 a trecut sub autoritatea *Foreign Office*-ului. Amiralitatea și-a păstrat un *NID (Naval Intelligence Department),* iar *War Office,* în locul lui *MI 5,* biroul *MI (Military Intelligence).*

către Amiralitate. Sediul noii organizații era la numărul 21, pe Queen Anne's Gate din Londra. Cel dintîi șef (1911— 1923) a fost un căpitan de marină : Sir Mansfield Cumming. După Richard Deacon, Cumming este „figura legendară" a spionajului britanic, fondatorul serviciului de informații ce va dobîndi celebritatea. Căci nu trebuie să neglijăm a menționa că, dintre toate serviciile secrete amintite, *M. I. 6* este *veritabilul I. S.* ! După cum am arătat, celelalte birouri secrete britanice doar folosesc această firmă, natural prin uzurparea serviciului în drept. Faptul a devenit o practică și, de mai multe decenii, întreg conglomeratul de servicii secrete britanice este desemnat de regulă cu aceste două inițiale faimoase : *I. S.*

În secolele al XIX-lea — al XX-lea, *I. S.*-ul s-a remarcat înainte de orice prin modul exmplar în care a servit interesele Imperiului Britanic. Afirmația unor autori români [10] după care *I. S.*-ul ar fi adus Imperiului „cele mai mari servicii ce se pot închipui" nu este deloc exagerată. Nu se poate întrevede care ar fi fost evoluția *I. S.*-ului în afara politicii Marii Britanii în secolele XIX—XX, dar formarea Imperiului fără aportul *I. S.*-ului apare de neînchipuit. Toți marii „binefăcători ai patriei" (a se citi Imperiului) au trecut prin birourile *I. S.*-ului fie ca simpli agenți, fie ca îndrumători ai vestitei organizații : Winston Churchill, ca premier și lord al Amiralității ; Sir John Cadmann, Sir Henry Deterding, col. Thomas E. Lawrence, Sidney Reilly, col. J. D. Boyle ș. a. care s-au distins, aceștia din urmă, în făurirea „imperiului-petrolului" al Marii Britanii, iar Sir Basil Zaharoff și Douglas Vickers ca regi neîncoronați ai industriei de armament într-o anume perioadă.

I. S.-ul s-a remarcat în cursul primului război mondial, cînd — prin acțiunile sale — a înlesnit drumul Angliei și al aliaților ei spre victorie asupra periculoșilor concurenți germani la dominația mondială. Peste ani și ani, în ale sale *Reflecții și aventuri*, W. Churchill avea să consemneze că, în 1914—1918, *I. S.*-ul a repurtat succese mai

[10] Vezi I. Teodorescu, A. Hristescu, *Misterele spionajului*, Craiova, Scrisul Românesc, 1931, p. 5.

importante „decît oricare alt serviciu similar, fie inamic, fie aliat sau neutru".

În al doilea război mondial, serviciile secrete engleze nu și-au dezmințit bunele tradiții și renumele. Fac excepție primele luni ale conflictului, în care inițiativa a aparținut Germaniei. Aceasta s-a concretizat în cîteva eșecuri precum : Scapa Flow, căderea rețelelor *I.S.*-ului de pe continent în urma invaziei germane din mai 1940 etc. Însă birourile secrete londoneze și-au revenit curînd. În cursul întregului an 1939 s-a înfăptuit „readaptarea" lor la noua situație. *M.I.5*, dependent de *Home Office* și supranumit *Security Service*, a fost investit în mod oficial cu puteri nelimitate în contraspionajul general [11]. Sarcina spionajului general incumba mai departe lui *M.I.6* sau *I.S.* [12], condus de amiralul Hugh Sinclair la începutul războiului (1923—decembrie 1939), iar apoi de către colonelul (devenit apoi general-maior Sir) Stewart Menzies (1939—1951) [13]. Generalizarea ariei de activitate a făcut ca denumirile birourilor *(Military Intelligence* 5 sau *6)* să reprezinte un anacronism. Departamentele apărării naționale posedau organisme aparte pentru spionajul și contraspionajul militar : *N.I.D.* (la Amiralitate), *M.I.* (la Ministerul de Război) și *Air Ministry's Intelligence* (la Ministerul Aerului). Din primele luni ale conflictului, numeroase alte ministere și-au creat birouri proprii de contrainformații : Ministerul de Externe — *Foreign Office Security Branch ;* Ministerul Poștelor — *Wirelles Intelligence ;* Ministerul Războiului Economic — *Security Division* etc. Pentru restul departamentelor londoneze, păstrarea secretelor era încredințată lui *M.I.5*, în colaborare cu *Scotland Yard's Special Branch*. Potrivit normelor stabilite în 1939 — și W. Churchill va veghea, după ce ajunge premier la 10 mai 1940, la aplicarea lor neabă-

[11] În perioada 1939—1946 șeful său a fost Sir David Petrie.

[12] În această perioadă, *IS*-ul avea următoarele „secții" : I (spionajul politic), II, III și IV (spionajul militar terestru, naval și, respectiv, aerian), V (contraspionajul în străinătate) și *Section D* (sabotaje).

[13] Vezi Anthony Cave Brown, „C". *The Secret Life of Sir Stewart Graham Menzies, Spymaster to Winston Churchill*, New York, Macmillan Publishing Co., 1987, pp. 224—716.

tută —, primul ministru în funcțiune era responsabilul tuturor serviciilor secrete britanice. El dispunea de dreptul de control total asupra lui *J. I. C. (Joint Intelligence Committee = Comitetul Reunit al Informațiilor)*, constituit în 1939 și care reunea pe cei patru șefi ai celor mai importante agenturi engleze de spionaj și contraspionaj : *M.I.5, M.I.6, M.I. și N.I.D.* În conducerea războiului secret dintre 1939 și 1945, rolul lui *J.I.C.* a fost remarcabil mai cu seamă cu începere din 1941 Pus sub conducerea directă a unui oficial al *Foreign Office*-ului, Victor Cavendish-Bentinck, *J.I.C.*-ul deveni o veritabilă centrală pentru coordonarea informațiilor, nucleul însuși al comunității serviciilor secrete britanice [14]. Premierul britanic, W. Churchill, s-a implicat el însuși în organizarea și desfășurarea activității *J.I.C.*-ului, care pînă la sfîrșitul războiului a „colectat" informațiile transmise de agenții englezi, le-a coordonat, prelucrat și a inițiat marile operațiuni care au înscris tot atîtea eșecuri în conturile oficiilor secrete inamice.

Între 1940 și 1945, guvernul britanic a apelat în lupta pe frontul invizibil și la sprijinul unui serviciu cu destinație specială : *S.O.E (Special Operations Executive)* [15]. Ideea creării acestui organism a aparținut lui Churchill, care a însărcinat cu traducerea ei în fapt pe dr. Hugh Dalton, titularul Ministerului Războiului Economic (*Ministry of Economic Warfare).* Nucleul *S.O.E* l-a alcătuit *Section D,* preluat de la *I.S.* împreună cu șeful ei, Sir Frank Nelson, și plasat sub autoritatea lui Dalton. Frank Nelson a devenit primul conducător al lui *S.O.E.* [16], pînă

---

[14] Christopher Andrew, *Her Majesty's Secret Service. The Making of the British Intelligence Comunity,* New York, Viking, 1986, p. 442.

[15] „Biroul Operațiunilor Speciale" (vezi îndeosebi : Bickham Sweet Escott, *Baker Street Irregular,* London, Methuen and Co. Ltd., 1965 ; E. H. Cookridge, *Inside SOE. The Story of Special Operations in Western Europe, 1940—45,* London, A. Barker Ltd., 1966).

[16] Avînd în vedere metodele folosite și ținînd seama de apartenența lui la ministerul lui Dalton, premierul Churchill a denumit în glumă *SOE*-ul drept *„Departamentul războiului neonorabil" (Ministry of Ungentlemanly Warfare).*

în 1942 ; lui i-au succedat, în ordine, Sir Charles Hambro și colonelul (apoi general Sir) Colin Gubbins, acesta din urmă fiind considerat marele patron al organizației. Într-adevăr, sub direcția lui Gubbins, *S.O.E.* atinge, în penultimul an al conflictului mondial, proporțiile unui minister (circa 4 000 de funcționari) ; Cartierul General din Londra [17] acoperea trei zone geografice (Europa de nord și vest ; Europa de sud-est și Orientul Mijlociu ; Extremul Orient) și avea la dispoziție mai multe escadrile. Misiunea fundamentală a lui *S.O.E.* era — i-a indicat Churchill lui Dalton în 1940 — „să dea foc Europei" cotropită de naziști. Prin aceasta premierul englez înțelegea împânzirea continentului cu agenți care să treacă la acțiuni subversive de proporții, susceptibile să jeneze considerabil funcționarea mașinii de război a învingătorilor de moment — puterile *Axei*. Concomitent, *S.O.E.* era menit și a contribuit la reconstituirea rețelelor britanice de spionaj pe continent, după eșecul suferit în mai—iunie 1940. Pe același plan stătea graija de a stabili contacte cu mișcările de rezistență antifascistă din Europa [18]. În acest scop, *S.O.E.* dispunea de așa-zisele *secții naționale* olandeză, franceză, cehă, poloneză etc. După 1940, foarte activă s-a dovedit *French Section*, condusă de colonelul Maurice J. Buckmaster [19].

Important a fost sprijinul material acordat de **S.O.E.** mișcării europene de rezistență, concretizată mai ales în parașutări de arme, muniții, echipament, aparatură tehnică etc. Amploarea „operațiilor aeriene" îndrumate de *S.O.E.* pe teritoriul inamic (parașutări și aterizări) a evoluat astfel : 16 mai 1941 — 1 ; august 1943 — 99 ; ianuarie 1944 — 137 ; mai 1944 — 1 010 și iunie 1944 — 1 263. S-a acordat prioritate rețelelor din rezistența franceză care, în ajunul invaziei aliate pe continent, a primit prin *S.O.E* (februarie—mai 1944) sute de containere conținînd :

---

[17] Era situat pe Baker Street, celebră din deceniile anterioare : pe această stradă Arthur Conan Doyle plasase locuința eroului său neîntrecut — Sherlock Holmes !

[18] David Stafford, *Britain and European Resistance, 1940—45, A survey of the Special Operations Executive, with Documents*, Londón, Macmillan, 1983 *passim*.

[19] *Ibidem*.

75 290 mitraliere, 572 „bazooka", 304 arme antitanc și 160 de mortiere.

Între 1939 și 1945 serviciile secrete britanice s-au îngrijit să colaboreze cu oficiile și agențiile speciale ale celorlalte state aliate. Raporturi strînse a menținut *I.S.*-ul cu birourile secrete ale mișcării lui de Gaulle sau ale guvernelor polonez, ceh, norvegian etc. aflate în exil la Londra. După 1941, *S.O.E.* a stabilit contacte cu serviciile sovietice de informații și contrainformații. Deosebit de intense au fost însă legăturile cu organismele similare ale Statelor Unite. Din anul 1941, *I.S.*-ul a dispus de un oficiu la New York — *B.S.C. (British Security Coordination)*[20] *B.S.C.*-ul este cunoscut mai mult sub numele de *Camera 3 603 (Room 3 603).* În această cameră, aflată într-un imobil al Centrului Rockfeller situat la numărul 630 pe *Fifth Avenue,* și-a instalat Cartierul General canadianul William Stephenson, șeful agenției *I.S.*-ului în Statele Unite. În anii războiului, *B.S.C.*-ul a efectuat un prețios schimb de informații cu șefii serviciilor secrete americane, îndeosebi cu John Edgar Hoover și William Donovan. Oamenii „canadianului liniștit" („Quiet Canadian"), cum era poreclit Stephenson, au obținut unele rezultate remarcabile în activitatea lor, la loc de cinste situîndu-se, indiscutabil, procurarea cifrurilor navale utilizate de Italia și de Franța lui Pétain.

Conflictul mondial din 1939— 1945 a relevat un fapt de mare însemnătate interesînd lupta desfășurată pe frontul subteran, și anume a demonstrat corelația existentă între războiul secret și cel psihologic. Și într-unul, și în celălalt se recurge la metode specifice pentru a se ajunge la un rezultat identic : înșelarea sau *intoxicarea* inamicului, slăbirea moralului lui în luptă, provocarea de perturbări în spatele frontului dușman, încurajarea la luptă a popoarelor cotropite etc. Amîndouă tipurile de războaie se susțin și se completează reciproc. În ultima conflagrație mondială, britanicii au arătat calități de maeștri în

[20] „Centrul britanic de informații". A fost desființat în 1946 (cf. William Stevenson, *A Man Called «Intreprid». The Secret War*, New York, Ballantine Books, 1976, p. XV).

organizareea și purtarea războiului psihologic, repurtînd pe acest tărîm importante succese. De problemele războiului psihologic s-au ocupat mai multe departamente și organisme (Ministerul Informațiilor, Ministerul de Război, *Foreign Office*-ul), postul național de radio *B.B.C. (British Broadcasting Company)*, care au colaborat toate cu serviciile secrete londoneze ce furnizau principalele date după care se puneau la cale marile campanii psihologice și propagandistice. De multe ori s-au obținut rezultate concludente, mai ales în ce privește intoxicarea inamicului cu date false asupra potențialului real militar britanic sau a intențiilor Comandamentului aliat [21]. De asemenea, prin emisiunile sale în limbi străine *B.B.C.*-ul a influențat negativ moralul poporului german și a întărit credința în victorie în rîndurile popoarelor subjugate. Tot prin *B.B.C.* serviciile secrete din Londra au transmis o cantitate impunătoare de mesaje către agenții lor din Europa sau rețelelor din rezistență. Curînd, birourile similare de la Berlin vor avea destulă bătaie de cap cu interceptarea acestor mesaje și, mai cu seamă, cu descifrarea înțelesurilor lor. A rezultat o stare de neliniște, de angoasă, inamicul înregistrînd cu teamă toate comunicările — în clar sau nu — ale *B.B.C.*-ului, căci de la un moment dat mai fiecare prevestea vreo acțiune ce se anunța nenorocită pentru el. În repetate rînduri, nemții au reușit să descopere semnificația unor mesaje [22] și atunci așteptau cu atîta înfrigurare transmiterea lor încît, în clipa decisivă, reacția lor era nehotărîtă, neconvingătoare [23].

Se poate conchide, așadar, că între 1939 și 1945 serviciile secrete britanice au slujit eficient interesele Angliei ce reclamau salvarea întinsului Imperiu. La sfîrșit,

---

[21] Charles Cruickshank, *The Fourth Arm. Psychological Warfare 1938—1945*, Oxford-New York, Oxford University Press, 1981.

[22] Este vorba de diverse cuvinte, propoziții, fraze care, pentru neinițiați, nu aveau nici un înțeles. Cîteva exemple : *Méfiez vous du toréador ; Il y a de l'eau dans le gaz ; Les tomates doivent être cuiellies* (toate transmise în noaptea de 5/6 iunie 1944 în legătură cu iminența debarcării în Normandia).

[23] Ca în cazul mesajului (două versuri din Verlaine) care anunța deschiderea celui de-al doilea front. Înțelesul său fusese „tradus" lui Canaris de către un trădător rămas neidentificat.

Marea Britanie a ieșit triumfătoare — alături de celelalte Națiuni Unite — în război, dar nu și-a putut păstra Imperiul. În context, nu se poate ignora aportul serviciilor secrete engleze la victoria obținută de Aliați asupra puterilor **Axei** [24].

O apreciere globală a activității serviciilor secrete britanice din vremea ultimei conflagrații mondiale nu poate și nu trebuie să neglijeze succesele (după cum nici eșecurile !) ale fiecăruia dintre organismele de informații / contrainformații londoneze și, deopotrivă, ale comunității lor, precum : capturarea celor dintîi informații în cursul ostilităților privind stadiul pregătirii tehnico-științifice a Reichului nazist pentru purtarea războiului (Raportul din Oslo) [25] ; recordurile spionajului naval, precum îndeosebi capturarea și distrugerea lui **Bismarck** ori pregătirea și realizarea invaziei pe continent în iunie 1944 [26] ; capturarea și „întoarcerea" spionilor germani trimiși în Marea Britanie și intoxicarea cu ajutorul lor a serviciilor secrete de la Berlin **(Double-Cross System)** [27] ; coordonarea pe vechiul continent a unor ample acțiuni secrete îndreptate contra Germaniei în mod special [28] și a aliaților ei de moment, între care și România [29]. Incontestabil însă că **recordul absolut** în materie a fost bătut de către britanici prin „spargerea" mașinii ultra-secrete germane de codificare/decodificare a corespondenței militare și diplo-

---

[24] Vezi, mai ales, F.H. Hinsley și colaboratori, *British Intelligence in the Second World War. Its Influence on Strategy and Operations*, I—III$_{1-2}$ London, HMSO, 1979—1988 ; David Wise, Thomas B. Ross, *The Espionage Establishment*, New York, Random House, 1967, p. 83 și urm.

[25] F. H. Hinsley și colaboratori, *op. cit.*, I, p. 508 și urm.

[26] Donald McLachlan, *Bureau 39. Les secrets de l'espionnage naval britannique 1939—1945*, Paris, Fayard, 1970, *passim*.

[27] J. C. Masterman, *The Double-Cross System in the War of 1939 to 1945*, New Haven — London, Yale University Press, 1972 ; Nigel West, *MI 5. British Security Service Operations 1909—1945*, p. 209 și urm.

[28] Cf. de exemplu Józef Garlinski, *The Swiss Corridor. Espionage Networks in Switherland during World War II*, London — Melbourne — Toronto, J. M. Dent and Sons Ltd., 1981.

[29] Ivor Porter, *Operation Autonomous. With SOE in Wartime Romania*, London, Chatto and Windus, 1989.

matice a Berlinului („Enigma") și dirijarea operațiunii corespunzătoare (operațiunea **Ultra**) de a beneficia de acest avantaj extraordinar ce a dat forma cunoscută desfășurării generale a ostilităților pînă în 1945 fără ca hitleriștii să fi realizat defecțiunea imensă produsă [30]. O recunoaștere de esență în privința rolului crucial al afacerii „Enigma" în derularea războiului din 1939—1945 datorăm nimănui altcuiva decît lui W. Churchill, care a precizat cîndva că, începînd cu bătălia de la El Alamein, Aliații, apelînd la serviciile birourilor lor secrete (și, în rîndul întîi, la destăinuirile „Enigmei"), nu au mai gustat practic din cupa amară a înfrîngerii în disputa lor cu Hitler [31]. Pe un alt plan, să admitem, pentru a ne explica deosebita eficiență a serviciilor secrete britanice între 1939 și 1945, și întrebarea pe care și-au pus-o numeroși istorici, memorialiști și biografi ai „actorilor" ultimei drame mon-

[30] Pentru detalii, vezi în special : F. W. Winterbotham, *The Ultra Secret*, London, Futura Publishers Ltd., 1975 ; Wladyslaw Kozaczuk, *Enigma. How the German Machine Cipher Was Broken, and How It Was Read by the allies in World War Two*, University of Publications America, Inc., 1984 ; Diane T. Putney, ed., *Ultra and the Army Air Forces in World War II*, Washington, United States Air Force, 1987 ; Peter Calvocoressi, *Top Secret Ultra*, London, Cassell, 1980 ; Ronald Lewin, *Ultra Goes to War*, New York, Pocket Books, 1980 ; Józef Garlinski, *Intercept. The Enigma War*, London — Melbourne — Toronto, J. M. Dent and Sons Ltd., 1979 ; Ralph Bennett, *Ultra and Some Command Decisions*, în „Journal of Contemporary History", London, vol. 16, nr. 1 (1981), p. 131 și urm. ; Richard Woytak, *Colonel Kowalewski and the Origins of Polish Code Breaking and Communication Interception* în „East European Quarterly", vol. XXI, nr. 4 (1988), pp. 497—500 ; Martin Gilbert, *Finest Hour. Winston Churchill 1939—1941*, London, Heinemann, 1983, pp. 609—986 ; idem, *Road to Victory. Winston Churchill 1941—1945*, London, Heinemann, 1986, *passim* ; Ralph Bennett, *Ultra in the West. The Normandy Campaign 1944—45*, London, Hutchinson, 1979 ; Andrew Hodger, *Alan Turning : The Enigma*, New York, A Touchestone Book, 1984 ; Philip Warner, *The Secret Forces of World War II*, London — New York, Granada, 1985 ; F. H. Hinsley, ed., *British Intelligence in the Second World War*, III $_2$, *passim*.

[31] Cf. Gustave Bertrand, *„Enigma" ou la plus grande énigme de la Guerre, 1939—1945*, Paris, Plon, 1973, p. 256.

diale[32] :Nu a fost cumva amiralul W. Canaris, temutul șef al redutabilului serviciu de spionaj militar german, un agent al **Intelligence Service**-ului ? !

STATELE UNITE ALE AMERICII

Războiul civil (1861—1865) a evidențiat cu prisosință rolul spionajului și contraspionajului în asigurarea succesului în campaniile militare ale Nordului unionist contra sudului scizionist. Lucrările de specialitate insistă asupra inițiativei lui Allan Pinkerton, care, în 1861, cu sprijinul lui Abraham Lincoln, a fondat la Washington **United States Secret Service**[33]. Mai apoi, o serie de departamente civile și militare de la Washington procedează la organizarea celor dintîi birouri de informații și contrainformații. Astfel, Ministerul Tezaurului *(Department of Treasury)* își organizează un *serviciu secret* în *1869,* iar Ministerul de Justiție *(Department of Justice),* puțin mai tîrziu, fondă un *Serviciu de anchetă.* Funcționarea oficială a unor organisme militare de spionaj și contraspionaj este atestată la începutul deceniului al 9-lea al veacului trecut : în 1885 Ministerul de Război *(War Department* își constituie un *M.I.D. (Military Intelligence Division)*[34], în vreme ce Marina *(Navy Department)* dispunea deja din 1882 de un *O.N.I. (Office of Naval Intelligence)*[35]. Încă de la constituirea lor atît *M.I.D.* cît și *O.N.I.* nu s-au ocupat exclusiv cu spionajul și contraspionajul militar, ci și general. Din anul 1908, șeful Statului Major General dispune, în locul *M.I.D.*, de un birou de informa-

[32] Cf. Ian Colvin, *Chief of Intelligence*, London, V. Gollancz Ltd., 1951 ; Anthony Cave Brown, *„C". The Secret Life of Sir Stewart Graham Menzies*, pp. 306—312 ; Dușko Popov, *Memoriile unui agent dublu*, București, Humanitas, 1990, p. 75 și urm.

[33] Vezi Rhodri Jeffreys-Jones, *American Espionage. From Secret Service to CIA*, New York, The Free Press / London, Collier Macmillan Publishers, 1977, p. 13.

[34] „Oficiul de spionaj militar".

[35] „Oficiul de spionaj naval".

ții și contrainformații *G. 2* (de la *Goverment's men*), un veritabil *Birou 2* din structurile cartierelor generale ale armatelor străine ale timpului. În 1918, se stabilizează structura în sensul că domeniul spionajului revenea lui *G. 2* (supranumit și *M.I.D.*)[36], spre deosebire de celelalte secții — *G 1* (personal), *G 3* (organizare), *G. 4* (aprovizionare), *G. 5* (afaceri civile) și *G. 6* (război psihologic și relații publice). De asemenea, tot pe atunci, armata și-a creat un „corp" special de contraspionaj — *C.I.C. (Counter Intelligence Corps)*. După precizările lui Allen Dulles, fostul șef al *C.I.A.*, „cadrul principal" al spionajului militar nord-american era stabilit la sfîrșitul primului război mondial. De asemenea, în domeniul politic și diplomatic culegerea și prelucrarea știrilor reveneau Externelor *(Department of State)*. În ce privește contraspionajul politic, el intra în sfera *F.B.I.*-ului *(Federal Bureau of Investigations)*[37], creat în 1908 și care-și va cîștiga renumele sub îndelunga conducere (1924—1972) a lui John Edgar Hoover[38]. Toate serviciile menționate și-au continuat activitatea între cele două războaie mondiale, fără a se mai înregistra tentative serioase de reorganizare, cu toate că — pe măsura apropierii conflictului din 1939—1945 — se făcea evident resimțită lipsa unei coordonări la nivel federal. În 1940, de exemplu, președintele F.D. Roosevelt primea informații de la nu mai puțin de opt servicii secrete ce acționau independent : *G. 2, O.N.I., F.B.I., State Departament, The Customs Service, The Secret Service, The Immigration Service* și *The Federal*

---

[36] Rhodri Jeffreys-Jones, *op. cit.*, p. 48.

[37] „Biroul Federal de Investigații", destinat inițial conducerii luptei împotriva criminalității și încălcării legilor. Aria lui de acțiune sa extins continuu, cuprinzînd contraspionajul într-o primă fază și, din 1919, spionajul general intern.

[38] Vezi Don Whitehead, *The FBI Story*, New York, Random House, 1956 ; Jules Archer, *Superspies. The Secret Side of Government*, New York, Delacoste Press, 1977 ; Ralph de Toledano, *J. Edgar Hoover. The Man and His Time*, New Rochelle, Arlington House, 1973 ; Hank Messick, *John Edgar Hoover*, New York, David McKay Co., 1972 ; Richard Gid Powers, *Secrecy and Power The Life of J. Edgar Hoover*, New York, The Free Press/London, Collier Macmillan Publishers, 1987 (pentru epoca războiului mondial — pp. 228—274).

Communications System[39]. Funcționarea dezarticulată a serviciilor secrete și-a demonstrat lacunele încă din primele luni ale războiului mondial. În vara anului 1941, F.D. Roosevelt a intervent, decizînd crearea *Comitetului pentru coordonarea informațiilor — C.O.I. (Co-ordination of Information),* pe care l-a pus sub conducerea unui... adversar politic și bun prieten, colonelul Wiliam Donovan[40]. Acest organism, în sarcina căruia intrau strîngerea de știri secrete, pregătirea și conducerea „operațiilor speciale", îndrumarea propagandei subversive, a trebuit să înfrunte din prima zi ostilitatea manifestă a restului birourilor secrete americane ce-și vedeau — fiecare — încălcate atribuțiile. Cu excepția lui Roosevelt, Donovan a întîlnit atunci înțelegere și încurajări doar din partea *B.S.C*-ului britanic din New York, cu care a colaborat intens.

Catastrofa de la Pearl Harbor din decembrie 1941 nu a reprezentat un dezastru doar pentru forțele armate ale S.U.A. ; în egală măsură, ea a pecetluit „prăbușirea definitivă" a vechiului sistem de spionaj și contraspionaj american[41]. Numeroasele anchete întreprinse ulterior asupra celor întîmplate în Hawaii au evidențiat faptul deosebit de grav că, în ajunul lui 7 decembrie 1941, oficialitățile americane nu au fost lipsite atît de informații privind intențiile japonezilor, cît mai mult de un organism care să centralizeze și să evalueze datele primite. Parcurgînd astăzi paginile multiplelor colecții de documente sau depoziții prezentate în anchetele întreprinse[42], rămînem sur-

---

[39] Cf. Rhodri Jeffreys-Jones, *op. cit.*, p. 165.

[40] Vezi John Ranelagh, *The Agency. The Rise and Decline of the CIA*, London, Weidenfeld and Nicolson, 1986, p. 47 și urm. ; Bradley F. Smith, *The Shadow Warriors. OSS and the Origins of the CIA*, London, André Deutsch, 1983 ; Anthony Cave Brown, *The Last Hero : Wild Bill Donovan*, New York, Times Books, 1982, p. 165 și urm. ; Richard Dunlop, *Donovan. America's Master Spy*, Chicago — New York — San Francisco, Rand McNally and Co., 1982, p. 314 și urm.

[41] *F. M. Sergheev, Amerikanskaia razvedka posle katastrofi v Pearl Harbore*, în „Novaia i noveișaia istoriia", nr. 3/1967.

[42] Vezi *Investigation of the Pearl Harbor Attack. Report of the Joint Committee on the Investigation of the Pearl Harbor Attack*, Washington, GPO, 1946 ; *The „Magic" Background of*

prinși de cît puțin credit s-a acordat unor rapoarte ale spionilor americani, de absența oricărui efort serios de adunare și sistematizare a informațiilor sosite la Washington pe cele mai diverse canale. Evident, deficiențele semnalate în organizarea și funcționarea sistemului american de spionaj și contraspinaj nu puteau să nu conducă, și au condus, la Pearl Harbor. Eșecul înregistrat a fost de proporții, cauzele au fost prea clare și interesele în joc mult prea mari pentru ca Washingtonul să nu procedeze cu promptitudine și hotărîre la reformarea serviciilor sale secrete. În vara anului 1942 s-a creat *Comitetul mixt* al șefilor de stat major ai armatei, marinei și aviației S.U.A. *(Joint Chiefs of Staff — J.C.S.)* Noul organism, comandat de amiralul William Leahy, și-a asumat între altele și sarcinele coordonării spionajului militar și a propagandei de război. În acest context, la 13 iunie din agenția *C.O.I.* au luat naștere două organisme cu profil militar plasate sub îndrumarea *J.C.S.*-ului :

1. *Oficiul informațiilor de război (Office of War Information — O.W.I.),* condus de un foarte cunoscut scriitor și radiocomentator, Elmer Davis, care se îndeletnicea în principal cu adunarea informațiilor și dirijarea întregii activități de propagandă și contrapropagandă. O secție se ocupa de propaganda S.U.A., iar cealaltă — *F.I.S. (Foreign Information Service)*[43], condusă de dramaturgul Robert Sherwood, dirija „propaganda neagră" în spatele frontului inamic, ca și întregul război psihologic în afara granițelor americane. Concomitent, *O.W.I.* a funcționat și ca organism pentru strîngerea știrilor și prelucrarea lor, ce intrau în sarcina următoarelor birouri în subordine : „biroul faptelor și cifrelor", „biroul informațiilor în problemele foarte importante", „biroul informațiilor străine" și „biroul pentru informațiile militare". S-a urmărit, pe cît posibil, evitarea dublării celorlalte servicii secrete de către *O.W.I.* În timpul războiului, oficiul lui Davis a dispus de

---

Pearl Harbor, vols. I—IV, Washington, Departament of Defense, 1978.

[43] Trecută la *OWI* în martie 1943.

fonduri considerabile. Astfel, numai în anul 1943 a primit 34 milioane dolari, din care a cheltuit 26 de milioane pentru propaganda externă.

2. *Oficiul serviciilor strategice (Office of Strategic Services — O.S.S.)*, încredințat lui William Donovan, avansat general. *O.S.S.*-ul întruchipează organizația de spionaj nr. 1 a Statelor Unite din vremea ultimului conflict mondial [44]. Construită chiar în iureșul marii conflagrații, ea purta toate amprentele războiului în care erau angajate S.U.A. și aliații lor — un război total [45]. În același timp, *O.S.S.*-ul a reflectat exact personalitatea șefului său — generalul Donovan. „Wild Bill" (Bill nesăbuitul sau sălbatecul), cum i se mai spunea, a fost inițial creatorul, apoi motorul faimoasei organizații. Doi foști agenți [46] opinează că „*O.S.S.ul era Donovan*". Pornind de la 35 de oameni, *O.S.S.*-ul se dezvoltă vertiginos, numărînd curînd aproximativ 12 000 de colaboratori (personalul din centrală, agenți etc.) ; a îndeplinit sarcini din cele mai diverse și neașteptate, în mai toate regiunile globului ; a repurtat succese neobișnuite și a suferit înfrîngeri neașteptate, fapt care a divizat pe istoricii săi în contestatari și admiratori necondiționați ; în fine a plănuit sau a trecut la înfăptuirea unor proiecte dintre cele mai stranii și extravagante din cîte și-a propus vreun serviciu secret în al doilea război mondial [47].

Ce a fost, în definitiv, *O.S.S.*-ul ? A fost un imens angrenaj de spionaj și contraspionaj pe măsura uriașei puteri economice, militare și politice a Statelor Unite. Ordonanța președintelui Roosevelt din 13 iunie 1942, prin care se înlocuia *C.O.I.* cu *O.W.I.* și *O.S.S.*, stabilea că sarcina acestuia din urmă consta în „adunarea și analiza infor-

---

[44] Cf. Anthony Cave Brown, ed., *The Secret War Report of the OSS*, New York, Berkley Medallism Books, 1976, pp. 38—61 ; Edward Hymoff, *The OSS in World War II*, New York, Ballantine Books, 1972.

[45] Potrivit lui Allen Dulles *OSS-ul* „a încercat totul" !

[46] Stewart Alsop, Thomas Braden, *L'OSS. L'Amérique et l'espionnage*, Paris, Fayard, 1964, *passim*.

[47] Vezi informațiile despre planul de-a se da foc capitalei nipone cu ajutorul... unor lilieci, transportați peste Ocean în avioane și purtători de bombe incendiare !

mațiilor strategice", precum și în „prepararea și executarea misiunilor speciale". Fiind supus nemijlocit *Comitetului mixt* al șefilor de stat major, *O.S.S.*-ul devenea intangibil la orice atacuri, imixtiuni din partea organizațiilor specializate concurente (mai ales *F.B.I.ul* și *G. 2*). Singur președintele american, în calitatea-i de comandant suprem, se putea amesteca în afacerile lui „Bill" Donovan. Acesta, pentru conducerea oficiului, s-a înconjurat de un important stat major însumînd nu mai puțin de 250 de specialiști. Aparatul central era divizat în două mari verigi : 1) secțiile sau serviciile operative și 2) secțiile pentru spionajul strategic [48].

Secțiile operative erau patru la număr, specializate fiind în : spionaj, contraspionaj, diversiune și sabotarea moralului trupelor inamice. Cea mai importantă era *secția de spionaj (Special Intelligence — S.I.)* în străinătate care cuprindea mai multe „subsecții" (vest-europeană, nord-europeană, nord-africană și extrem orientală). *Secția de diversiune (Special Operation — S.O.)* era însărcinată cu pregătirea și executarea operațiunilor cu caracter „special" în spatele fronturilor inamice. *Secția de sabotare morală (Morale Operation — M.O.)* își propunea să creeze și să întrețină o stare de panică, de neliniște în rîndurile trupelor axiste, răspîndind vești false despre epidemii, atentate etc. *Secția de contraspionaj (Counter Intelligence — C.I.)* veghea — paralel, dar nu conjugat — cu *F.B.I.*-ul și serviciile corespunzătoare ale forțelor militare asupra misiunilor americane din străinătate, precum și la păstrarea secretului tuturor operațiunilor planificate de către *O.S.S.*

Secțiile de spionaj strategic, în număr de cinci, se îndeletniceau cu adunarea, sistematizarea și analiza informațiilor celor mai diverse (militare, economice, politice, diplomatice, resurse naturale, caracteristicile geografice ale unor regiuni de pe glob ș.a.) Principala secție de „spionaj strategic" — *secția de cercetare și analiză* — era con-

[48] Despre organizarea *OSS*-ului, cf. raportul lui Kermit Roosevelt (Anthony Cave Brown, ed., *The Secret War Report of the OSS*, p. 62 și urm.).

dusă de un prestigios istoric american, profesorul W. Langer, și reunea specialiști de înaltă calificare în diverse domenii (istorie, geografie etc.)[49] Celelalte servicii se ocupau cu cercetarea situației financiare și a fluctuațiilor valutare în toate țările, cu adunarea datelor despre șefii politici sau militari ai statelor străine, despre imigranți ori cu studierea hărților.

În afară de secțiile, esențiale, menționate, *O.S.S.*-ul mai cuprindea numeroase alte birouri, sectoare tehnice și auxiliare pentru comunicații, fotografii, procurarea documentelor false, transporturi, administrație etc. Dintre birourile din această ultimă categorie, *sectorul științific*, dirijat de un savant de talia lui Stanley P. Lovell, a întreprins ample investigații pentru descoperirea unora dintre cele mai fanteziste arme bune de utilizat în bătălia de pe frontul invizibil (pistolete de toate tipurile, otrăvuri și gaze cu proprietăți speciale etc.)

O.S.S.-ul și-a creat *filiale în* străinătate (Anglia, Franța, Suedia, Iran, Egipt, China, Turcia, Elveția, Spania și Alger). Filiala din Londra, cea mai importantă, era replica *B.S.C.*-ului britanic de la New York. În cei peste patru ani de existență[50], *O.S.S.*-ul a beneficiat de o deosebită bunăvoință din partea cercurilor din Washington în ceea ce privește alocarea fondurilor necesare desfășurării activității sale.

Între 1942 și 1945 în evoluția raporturilor generale dintre Marea Britanie și Statele Unite un loc aparte l-a ocupat problema serviciilor secrete. Englezii, dispunînd de numeroase și experimentate birouri secrete, au intenționat

---

[49] Alsop și Braden au observat că *OSS*-ul adunase „o galaxie de vedete venite din cele mai bune centre universitare" (Stewart Alsop, Thomas Braden, *L'OSS*, p. 16).

[50] *OSS*-ul a fost dizolvat la 20 septembrie 1945 printr-un ordin al președintelui Harry Truman, care a cedat, astfel, în fața presiunilor serviciilor specializate rivale ale Washingtonului. În locu-i s-au constituit *Central Intelligence Group*, iar în 1947, ca organism civil, *CIA*. Consolidată sub direcția lui Allen Dulles (1953—1961), *Agenția Centrală de Investigații* continuă să fie principalul organism de spionaj la SUA (vezi Edward Hymoff, *The OSS in World War II*, p. 370 și urm.; John Ranelagh, *The Agency*, pp. 98—111).

să-și rezerve rolul conducător în războiul invizibil purtat contra agenților Axei. Deplin încrezători și mîndri de *I.S.*-ul lor, ei priveau cu indulgență serviciile secrete ale americanilor. Chiar *O.S.S.*-ul nu le inspira excesivă încredere, considerîndu-l prea „tînăr" și, deci, lipsit de experiență. Trebuie spus că, pînă la un punct, britanicii nu vedeau nicidecum deformat lucrurile. Supremația lor era confirmată de faptul că, mult timp, conduseseră nestingheriți ostilitățile pe fronturile subterane din Africa de Nord, Mediterana și Europa de vest. Situația a suferit modificări sensibile în urma creării *O.S.S.*-ului, devenit nu prea tîrziu un aliat prețios — și adversar deloc neglijabil ! — pentru serviciile secrete britanice. Triumful categoric al primei operații de anvergură montată de O.S.S. (cu prilejul debarcării în Africa de Nord, în noiembrie 1942) a fost de bun augur pentru americani, care s-au grăbit să pretindă englezilor „drepturi egale" în conducerea operațiilor „speciale" puse la cale pe vechiul continent. Marea Britanie va accepta după lungi tergiversări, la 15 mai 1943, și numai după ce americanii au amenințat că *O.S.S.*-ul va trece la „dublarea" *I.S.*-ului în țările ocupate de naziști din Europa. De atunci și pînă la sfîrșitul războiului, *O.S.S.*-ul și *I.S.*-ul vor dirija de pe picior de egalitate diversele acțiuni secrete (spionaj, diversiuni în Franța, Belgia, Germania, contacte cu rezistența etc.).

În 1942—1943 s-a trecut la constituirea primelor *servicii interaliate* de spionaj și contraspionaj. Apariția lor a fost rezultatul adîncirii colaborării politice și militare între Anglia și Statele Unite și dictată de necesitățile continuării războiului contra statelor Axei. Pentru dirijarea operațiunilor militare pe fronturile de interes comun cele două puteri au organizat comandamente unice. Așa au fost *S.H.A.E.F.-ul (Supreme Headquarters Allied Experitionary Force)*[51], creat în 1944 sub comanda generalului american Dwight Eisenhower, pentru zona europeană, și *A.G.H.*-ul *(Allied General Headquarters)*[52] al lui Douglas Mac Arthur, pentru zona Pacificului de vest. Ca un

---

[51] „Statul Major Suprem al Corpului Expeditionar Aliat".
[52] „Statul Major Suprem Interaliat".

corolar al acestor organisme miltare apar mai multe servicii de spionaj și contraspionaj alcătuite din englezi și americani. Astfel, în cadrul *S.H.A.E.F.*-ului funcționa, sub îndrumarea generalului britanic Kenneth Strong, un departament de informații și contrainformații care-și baza în primul rînd activitatea pe datele furnizate de organismele corespunzătoare ale marilor unități, unități și subunități din subordine [53]. De asemenea, Mac Arthur dispunea din martie 1942 de *A.I.B. (Allied Intelligence Bureau)*, comandat de generalul C.A. Willoughby, și care și-a demonstrat pe deplin rostul în tot cursul operațiunilor militare.

În ultima fază a conflagrației mondiale asistăm la apariția a numeroase servicii interaliate însărcinate cu cele mai diverse misiuni informative și contrainformative, dar în primul rînd cu colectarea datelor relativ la pregătirea armelor secrete germane [54] ori cu protejarea propriilor proiecte (în mod cu totul special securitatea „proiectului Manhattan" — fabricarea primei bombe atomice) [55]. Este de la sine înțeles că în decursul „bătăliei din umbră" angajată contra statelor *Axei*, serviciile secrete ale puterilor Națiunilor Unite (S.U.A., Anglia și U.R.S.S., în rîndul întîi), fără a renunța vreun moment al structurile și țelurile specifice, au realizat un intens schimb de informații, posibil nu numai în cadrul organismelor comune amintite, ci și prin acreditarea unor misiuni reciproce la Moscova, Londra și, respectiv, Washington (New York City). Sub acest aspect, deosebit de intense au fost, de pildă, contactele *O.S.S.*-ului cu reprezentanții delegați ai *N.K.V.D.*-ului sovietic [56]. Deopotrivă, britanicii — acționînd mai ales în

---

[53] Cf. Sir Kenneth Strong, *Intelligence at the Top. The Recollections of An Intelligence Officer*, Garden City, Doubleday, 1969 ; Stephen E. Ambrose, Richard H. Immerman, *Ike's Spies. Eisenhower and the Espionage Establishment*, Garden City, Doubleday and Co., 1981, p. 75 și urm. ; David Eisenhower, *Eisenhower : At War. 1943—1945*, New York, Random House, 1986, p. 351 și urm.

[54] Vezi Allen W. Dulles, *The Craft of Intelligence*, New York, The New American Library, 1965, *passim*.

[55] Leslie R. Groves, *Now It Can Be Told : The Story of the Manhattan Project*, New York, Harper, 1962.

[56] Cf. Bradley F. Smith, *The Shadow Warriors*, p. 283 și urm.

cadrul *S.O.E.* — au cooperat cu începere din aprilie—mai 1944 cu sovieticii în ceea ce privește misiunile secrete lansate în direcția țărilor din sud-estul Europei, inclusiv (dacă nu, în special!) din România [57]. Momentul de vîrf al unei atare „colaborări" internaționale în domeniul războiului secret și cu rezultate decisive pentru desfășurarea războiului în Europa, practic pentru grăbirea sfîrșitului ostilităților în general, a fost oferit de preparativele de excepție ce au făcut parte din planul anglo-american de anvergură pentru intoxicarea Cartierului General al lui Hitler și a birourilor sale informative ce au asigurat premise excelente pentru înfăptuirea debarcării aliate în vestul Europei la 6 iunie 1944. Pe de altă parte, cooperarea interaliată din vremea războiului nu a exclus divergențele, mai ales între serviciile secrete, care, concurînd la eliminarea inamicilor comuni, nu au încetat a se suspecta, nu au ezitat să-și aplice lovituri... reciproce, să se spioneze între ele și să-și pregătească, fiecare, condițiile de acțiune pentru epoca postbelică. În această privință punctul „de vîrf" l-a reprezentat cursa serviciilor aliate (anglo-americane și, respectiv, cele sovietice) pentru a păstra, respectiv, pentru a-și însuși secretele descoperirilor atomice din laboratoarele din S.U.A. [59]

Dar, precum britanicii în cazul *Enigmei* germane, americanii au dobîndit cel mai de seamă succes din anii războiului în domeniul *spionajului criptologic*. Beneficiind de o tradiție remarcabilă în acest sens (Herbert O. Yardley ș.a.) [60] și apelînd la concursul unei strălucite echipe de criptologi ai Armatei și, îndeosebi, ai Marinei, în frunte

---

[57] Vezi Gh. Buzatu, *Din istoria secretă a celui de-al doilea război mondial*, I, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1988, p. 385—386.

[58] Pentru această operațiune ultrasecretă purtînd denumirea-cod *Bodyguard* și despre toate ramificațiile ei, vezi reconstituirea de excepție a unui reputat specialist în materie — Anthony Cave Brown, *Bodyguard of Lies*, London, Star, 1979, IX — 947 p.

[59] Cf. H. Montgomery Hyde, *The Atom Bomb Spies*, London, Sphere Books Ltd., 1982.

[60] Vezi Herbert O. Yardley, *The American Black Chamber*, London, Faber and Faber, 1931 (ediția fotoprintată); Ladislas Farago, *The Broken Seal. The Story of „Operation Magic" and the Pearl Harbor Disaster*, New York, Random House, 1967.

cu reputații William Friedman (născut în 1891 la Chișinău într-o familie de evrei emigrată în S.U.A. în 1896)[61] și Joseph J. Rochefort[62], birourile secrete din Washington au pătruns tainele mașinilor japoneze de cifrat-descifrat (tipurile *91 a = mașina roșie/red machine, 97* și *97 b = mașina purpurie/purple machine)* prin care se realiza „corespondența" diplomatică și mai puțin militară a Tokyoului cu reprezentanțele sale din străinătate ori cu unitățile dispersate în largul imperiului. Descoperirea remarcabilă a survenit la 25 septembrie 1940, cînd echipa lui Friedman, după ce a făurit o copie fidelă după *mașina purpurie* niponă (tipul *97 b),* a recepționat și descifrat complet primul text emis de Tokyo. „Spărgătorii" americani ai codurilor diplomatice nipone, aflați sub *vraja,* sub *amăgirea* propriei descoperiri, au botezat pe dată operațiunea ultrasecretă la care cooperaseră și care, pînă la sfîrșitul ostilităților din Pasific în septembrie 1945, va rămîne necunoscută japonezilor : *operațiunea Magic* (cu *M,* cu *m* mic = *magic* fiind desemnate însești mesajele inamicului interceptate și descifrate)[63]. În ciuda acestui avantaj extraordinar, americanii nu au știut ori nu au putut evita catastrofa de la Pearl Harbor[64], dar după 7 decembrie 1941, în urma „spargerii" codului naval nipon *(JN 25 D)* de către echipa lui Rochefort, S.U.A. vor repurta succese în lanț asupra Japoniei, începînd cu bătălia de la Midway[65] și terminînd cu dezastrul din 1945. În acest fel, contribuția criptografilor americani s-a impus ca fiind considerabilă pentru determninarea cursului cunoscut al războiului din Pacific[66], astfel că David Kahn — cel mai cunoscut

---

[61] Ronald Clark, *The Man Who Broke Purple. The Life of Colonel William F. Friedman, Who Deciphered the Japanese Code in World War II,* Boston — Toronto, Little, Brown and Co., 1977.

[62] Vezi W. J. Holmes, *Double-Edged Secrets. U. S. Naval Intelligence Operations in the Pacific during World War II,* Annapolis, Naval Institute Press, 1979.

[63] Cf. îndeosebi *The „Magic" Background of Pearl Harbor,* vols. I—IV (1978).

[64] *Ibidem ;* Roberta Wohlstetter, *Pearl Harbor. Warning and Decision,* Stanford, Stanford University Press, 1962.

[65] W. J. Holmes, *op. cit.,* pp. 83—101.

[66] Cf. Ronald Lewin, *The American Magic. Codes, Ciphers and the Defeat of Japan,* New York, Penguin Books, 1983.

specialist din lume în istoria generală a codurilor secrete — consemnînd aportul colaboratorilor birourilor speciale ale S.U.A. din vremea războiului, a reținut că, după 1942, după Midway, ei „au cauzat" începutul asfințitului țării Soarelui Răsare — Japonia [67].

U. R. S. S.

Între numeroasele calificări care s-au dat veacului nostru aceea de *secol al spionajului* nu se află între cele mai puțin frecvente ori mai nesemnificative. Dimpotrivă ! Mai ales că, spre deosebire de tot ceea ce s-a întîmplat pînă la 1900, invidiatul nostru secol a oferit — pe lîngă atîtea alte „bunuri", trebuincioase ori netrebuincioase — și experiența *spionajului total* ; ceea ce, în „traducere", ar însemna cam *spionarea tuturor împotriva tuturor !!!* Poate să fie, ne întrebăm, fericire mai mare decît să știi că ai fost (ești !) supraveghiat într-una și, dintr-un înțeles spirit de solidaritate umană și de necondamnabilă manifestare a personalității, te-ai silit (silești !) să observi tot ce se desfășoară în preajmă ?! Nu ar fi preferabil, în atare condiții, să admitem precum britanicii că *a spiona* (nicidecum, Doamne ferește, *a informa !)* este, la urma urmelor, o îndatorire aproape patriotică pentru țara ta, ca să nu spunem pentru imperiul tău ? Veacul nostru, așadar, a oferit cele mai bune condiții pentru nașterea, afirmarea și elogierea spionilor. Să admitem, înainte de orice, că el încă nu s-a încheiat, dar că ne-a oferit deja spectacolul a două războaie mondiale (1914—1918 și 1939—1945), a două „păci armate" (dinainte de 1914 și 1919—1939), pentru a finaliza cu un „război rece" dublat de o nouă „pace armată" (anii 1945—1989) și prăbușirea comunismului în Europa de Est. Conflictele mondiale, natural, au impus, în afară de armele cele mai sofisticate și de trupe, intervenția spionilor, aceștia devenind indispensabili și atunci cînd, vorbind de pace, toate puterile se pregăteau de răz-

[67] David Kahn, *The Codebreakers. The Story of Secret Writing*, New York, Signet Book, 1973, p. 314.

boaie, fie ele și mondiale ! Iar nevoia de spioni a fost cu atît mai mare după încheierea ultimei conflagrații în 1945, cînd ostilitățile „calde" cedară locul celor „reci" iar beligeranții nu mai erau nedisimulați, cînd, mai precis, a pornit un război al tuturor împotriva tuturor. A apărut și s-a manifestat din plin o veritabilă *foame de spioni !* Parafrazînd un cunoscut proverb, s-a ajuns la situația că cine nu avea unul (sau mai mulți !) spioni a trebuit să și-l (să și-i) cumpere ; ceea ce s-a și întîmplat ! În aceste ultime decenii au fost descoperiți și proclamați o droaie de *spioni ai secolului.* A fost o concurență acerbă în acest sens, în competiție intrînd chiar „actorii", în postură de memoraliști, de regulă. Veacul nostru se bucură, nu în zadar, de cea mai mare concentrație de „monștri sacri" ai spionajului/contraspionajului pe numărul său de ani, luni, săptămîni, zile, ceasuri, minute și secunde... Cît privește *rolul* acestor agenți secreți, el a fost, indiscutabil, nu o singură dată, *decisiv* în desfășurarea unor evenimente cruciale. Acesta este motivul pentru care istoria trebuie să-i ia în seamă.

Veacul nostru ne-a oferit spectacolul înfruntării dintre *cîteva* servicii (organisme, centrale, birouri etc. etc.) de spionaj din lume. Cuvîntul hotărîtor l-au avut, se înțelege, serviciile de informații și contrainformații ale marilor puteri, și anume : *Biroul 2* în Franța (îndeosebi pînă la izbucnirea celui de-al doilea război mondial) ; *Intelligence Service*-ul în Marea Britanie ; *Abwehr*-ul în Germania lui Hitler (pînă în februarie 1944) ; *C.I.A.* (succesoarea, după ultimul război, a *O.S.S.*-ului) în S.U.A. și, la sfîrșit dar nu și cel mai puțin important, *K.G.B.*-ul în U.R.S.S. *(Comitetul Securității Statului),* fondat ca atare la 13 martie 1954, dar rezultînd nemijlocit din organismele anterioare de după revoluția din octombrie 1917 și care, periodic, și-au schimbat denumirile : *CEKA,* creată la 20 decembrie 1917, urmată de *G.P.U., O.G.P.U., G.U.G.B./N.K.V.D., N.K.V.D./N.K.G.B.* și *M.G.B.* (apărute/dispărute respectiv în anii 1922, 1923, 1934, 1941 și 1946). Acestor servicii li se adaugă nenumărate altele funcționînd în statele respective, cîteva sute aparținînd statelor nemenționate, dar important este că *amprenta* asupra desfășurării războaielor

secrete ale veacului al XX-lea și-au pus-o *cele cinci centrale*, devenite, prin unicitatea organizării și țelurilor urmărite, veritabile *cinci surori* !? Nimic mai straniu și, totuși, mai adevărat : cele cinci surori au fost, rînd pe rînd, adversari ireductibili ori aliați de ocazie, aplicîndu-și loviturі și făcîndu-și servicii, fapte în urma cărora unele au fost silite să iasă din competiție : *Biroul 2* — cel dintîi, *Abwehr*-ul mai apoi, *Intelligence Service*-ul — ce se menține prin faimă și stil ; astfel, practic, confruntarea este întreținută astăzi de *C.I.A.* contra/pentru *K.G.B.* și viceversa ! În mod concret, acolo unde Moscova și Washingtonul nu se întîlnesc *C.I.A.* și *K.G.B.*-ul o pot face, pentru acestea ideologia și principiile dispar, impunîndu-se țelurile și mijloacele, și unele și altele imense ca proporții. Evenimentele din ultimii ani ne îngăduie să considerăm că și între aceste *ultime două surori* rămase în viață au existat disproporții, lipsă de armonie sau chiar războaie în care *K.G.B.*-ul a cîștigat o mulțime de succese ce păreau temeinice iar *C.I.A.* mai multe victorii aparent fragile, dar că, trăgînd linia, o centrală... are nevoie de cealaltă pentru *a* fi în bună concurență și companie ! Cu adevărat consideră britanicii că birourile secrete țin numai de domeniul *gentelmen*-ilor... Dar să nu ne grăbim în a formula concluziile ! Pentru toate țările est-central europene după 1945 *K.G.B.*-ul a fost cel mai important, ca să ne exprimăm astfel, căci zona respectivă a fost cedată mai întîi de Hitler (1939), apoi de Roosevelt și Churchill (1944) lui Stalin în propria-i „sferă de interese", inițial distincte și, apoi, nelimitate. Și această imensă arie a fost adusă în „lagărul sovietic" cu concursul decisiv (pentru a nu preciza exclusiv) al *K.G.B.*-ului, care a realizat o operațiune unică în istoria serviciilor secrete din lume : a implantat regimuri comuniste la Varșovia și București, la Sofia și Budapesta etc. etc. În raport cu *C.I.A.*, *K.G.B.*-ul s-a impus sub acest aspect în ultimele decenii, asta în Europa, pentru că și *C.I.A.* și-a avut zone „distincte" sub alte orizonturi. *K.G.B.-ul* „triumfase", pe deasupra, în Europa de est pentru că a beneficiat și de un avantaj deosebit: operațiunile secrete nu trebuie să se desfășoare la lumina zilei și în văzul tuturor, iar *k.g.b.*-iștii au

profitat de lipsa de control a Kremlinului, pe cînd, în cazul *C.I.A.-ei*, multe din operațiunile ei cele mai tainice au fost (sub președintele Carter) dezbătute și avizate în cadrul unor comisii ale Congresului din Washington, D.C. (???)Și a mai fost o problemă: *K.G.B.*-ul a dispus de toate fondurile necesare, nedeclarate, nedecontabile, pe cînd *C.I.A.* a primit și ea din multe părți, dar sub amenințarea „ochiului" presei proclamate și recunoscute drept a patra putere în stat. Și, așa cum se întîmplă, banii cu nemiluita au îngăduit dezvoltarea organizației, pînă la auto-dispariție și auto-anihilare! Deja în 1985, un specialist în istoria contemporană universală de talia lui WALTER LAQUEUR depista că bugetul *K.G.B.*-ului depășea suma de 20 miliarde dolari, sumă în raport cu care organizația reunea nu mai puțin de 500 000 de salariați „la centru", plus cel puțin 200 000 de oameni la granițele imperiului moscovit și 120 000 de tipi în garda Kremlinului, unități speciale, iar ca agenți rezidenți în străinătate între 5 000 și 20 000 de persoane! Iar datele sînt departe de a fi complete, fie numai și pentru faptul că în „activitatea" sa din interiorul și din afara granițelor sistemului sovietic *K.G.B.*-ul a fost și este „asistat" de serviciul secret al armatei roșii — *G.R.U.*, cu 50 000 de agenți interni și externi, dublați de cei peste 30 000 de membrii ai unităților „speciale".[68]

Rolul și locul *K.G.B.*-ului în evoluția *războiului secret* după 1917 s-au impus atenției istoricilor și ziariștilor, îndeosebi a celor specializați în domeniul *kremlinologiei*, care au dovedit în chip argumentat prezența în istoria contemporană a factorului *spionaj* drept una din coordonatele scenei istorice[69].

---

[68] Vezi Walter Laqueur, *A World of Secrets. The Uses and Limits of Intelligence*, New York, Basic Books, 1985, p. 246—247 ; Viktor Suvorov, *Inside Soviet Military Intelligence*, New York, Berkley Books, 1985, p. 51 și urm.

[69] Vezi în mod special : John Barron, *KGB. The Secret Work of Soviet Secret Agents*, New York, Reader's Digest Press, 1974; idem, *Breaking the Ring*, Boston, H. Mifflin Co., 1987 ; Roger Boar, Nigel Blundell, *The World's Greatest Spies and Spymasters*, London, Octopus Books, 1984 ; Sanche de Gramont, *The Secret War. The Story of International Espionage since World War II*,

Un aspect curios din istoria *K.G.B.*-ului privește faptul că instituția ca atare este mult mai bine cunoscută decît agenții ei. Aceasta, desigur, cu unele excepții, foarte importante însă. Astfel, activitatea foștilor lideri ai organizației *(Dzerjinsky, Menjinsky, Yagoda, Yejov, Beria, Șelepin* sau *Andropov)* a fost intens investigată, lucru valabil și în cazul „monștrilor sacri" ce s-au remarcat cu precădere în epoca celui de-al doilea conflict mondial ori în anii „războiului rece". Cu acordul cititorului, vom include în rîndul acestora și pe agenții „Centrului" (Moscovei) ce au „lucrat" pentru serviciul de spionaj militar *(G.R.U.)*, avînd în vedere că, la nivelul conducerii superioare de partid a U.R.S.S. și, în situația lui Stalin, la nivelul statului major personal al dictatorului, au funcționat nuclee de coordona-

---

New York, G. P. Putnam's Sons, 1962 ; Philip Knightley, *The Second Old Profession. Spies and Spying in the Twentieth Century*, New York, Penguin Books, 1988 ; Bruce Page și colaboratori, *Philby*, London, Sphere Books, 1986 ; Chapman Pincher, *Their Trade Is Treachery*, New York, Bantam House, 1982 ; Patrick Seale și colaboratori, *Philby*, London, H. Hamilton, 1973 ; Charles Wighton, *The World's Greatest Spies*, London, Odham Press Ltd., 1980 ; David Wise și colaboratori, *The Espionage Establishment*, New York, Random House, 1967 ; Otto Heilbrunn, *The Soviet Secret Services*, Westport (Connecticut), Greenwood Press, 1981 ; Ronald Hingley, *The Russian Secret Police*, London, Cassell, 1965 ; David J. Dallin, *Soviet Espionage*, London, Oxford University Press, 1955 ; Richard Deacon, *A History of the Russian Secret Service*, London, F. Muller, 1972 ; H. Montgomery Hyde, *The Atom Bomb Spies* (ed. citată) ; Vincent and Nan Buranelli, *Spy/Counterspy. An Encyclopedia of Espionage*, New York, McGraw-Hill Book Co., 1982 ; Christopher Dobson, Ronald Payne, *The Dictionary of Espionage*, London, Harrap, 1982 ; Constantine Fitz Gibbon, *Secret Intelligence in the Twentieth Century*, London, Hart Davis/Mac Gibbon, 1976 ; W. Corson, R. Crowley, *The New KGB*, New York, 1986 ; George Leggett, *The Cheka : Lenin's Political Police*, Oxford, Clarendon Press, 1986 ; Anthony Gless, *The Secrets of the Service. A Story of Soviet Subversion of Western Intelligence*, New York, Caroll and Graf Publishers, 1987 ; Cyrille Henkine, *L'espionnage soviétique : Le cas Rudolf Abel*, Paris, Fayard, 1981 ; Robert J. Lamphere, Tom Schachtman, *The FBI — KGB War*, New York, Berkeley Books, 1987 ; Brian Freemantle, *Le KGB. Le plus secrete des services secrets*, Paris, Plon, 1986 ; John D. Dziak, *Chekisty. A History of the KGB*, Lexington-Toronto, Lexington Books, 1988 ; John Barron, *KGB Today*, New York, Reader's Digest Press, 1983.

re ce dirijau deopotrivă operațiunile dinăuntru și din afară ale *K.G.B.* și *G.R.U.*, tratate, în acel cadru, ca *un singur organism*. Dar să nu-i uităm pe „actorii" *K.G.B.*-ului/*G.R.U.*-ului din epocile de referință: *Richard Sorge* și întreaga sa rețea ce a acționat în Japonia în perioada inițială a ultimei conflagrații; *Leopold Trepper* și rețeaua sa „Orchestra Roșie" ce a acoperit o bună parte a Europei ocupată de naziști în 1940-1944; *Alexander Radó* care a dirijat, în Elveția, faimoasa rețea grație căreia multe dintre directivele lui Hitler ajungeau sub ochii lui Stalin prin 1942 numai la... cîteva ceasuri după emiterea lor; *familia Kuczynski* (tatăl și copiii), cu concursul căreia sovieticii au pătruns în lumea „bună" a spionajului britanic ori în secretele atomice anglo-americane; spionii interesați de secretele nedezvăluite încă prin 1943-1945 ale atomului — *Klaus Fuchs et Co.; Günther Guillaume* — trimis de *K.G.B.* în anturajul cancelarului Willy Brandt; *Kim Philby*, cu state de funcții în cadrul contraspionajului militar britanic *(MI 5)* ori al informațiilor externe *(Intelligence Service)*, unde a ajuns să răspundă la un moment dat, în etapa finală a războiului mondial și imediat după aceea, chiar de zona activităților dirijate împotriva... U.R.S.S.; *Rudolf Abel*, sfidînd în plin centru al New York-ului *C.I.A.* și *F.B.I.*-ul în egală măsură; grupul „celor 5" strecurați în conducerea spionajului/contraspionajului britanic în anii de maximă tensiune ai „războiului rece" — *Kim Philby, Donald Maclean, Guy Burgess, A. Blunt* și un alt membru al clanului lor rămas încă neidentificat cu precizie, dar cu trimitere pînă de curînd la persoana lui *Roger Hollis*, fost, vreme de mulți ani, șef al contraspionajului londonez!!!

Cititorul va fi de acord cu faptul că, în cazul multora dintre cei menționați, cutezanța a făcut casă bună cu aventura, iar acțiunea de informare a fost dublată de cea de... trtădare[70]. Dacă scopul scuză mijloacele, atunci este locul să consemnăm că acestea din urmă n-au fost

---

[70] Vezi Kurt Singer, *Espions et traitres de la II Guerre mondiale*, Grenoble-Paris, Arthaud, 1946.

nicidecum curate. Reprezentînd chintesența tuturor organismelor care l-au precedat (de la *C.E.K.A.* la *M.G.B.*)[71], *K.G.B.*-ul, care și-a pus în umbră antecesorii în asemenea măsură încît le-a acoperit pînă și denumirile (?!), a ajuns sinonim cu cel mai puternic și mai uriaș dintre serviciile de spionaj cunoscute în Istorie, cu cel mai de temut și mai „necavaleresc" dintre organismele „omoloage" din lume. De mai multe decenii, *K.G.B.*-ul preocupă pe toți liderii politici de pe mapamond, fie ei foști, prezenți ori virtuali colaboratori sau posibile victime ! În cursul anilor '30, cînd U.R.S.S. a străbătut *marea teroare*, *K.G.B.*-ul (*N.K.V.D./G.U.G.B.* pe atunci) nu a fost pur și simplu *un instrument* al planului diabolic al lui I. V. Stalin, ci *însuși creierul* acțiunii desfășurate la scara întregului imperiu de lichidare fizică a tuturor „dușmanilor" declarați ori nu ai regimului comunist bazat pe rolul conducător al PC(b) al U.R.S.S.[72] Potrivit opiniilor unor cunoscuți kremlinologi (Robert Conquest, Alexander Soljenițin ș.a.) numai în 1937-1938 planul de nimicire s-a concretizat în arestarea a peste șapte milioane de cetățeni ai imperiului sovietic, dintre care aproximativ două milioane au murit în lagăre și închisori (1,7 milioane după Soljenițin !) sau au fost pur și simplu executați. O atare „ordine" în „statul socialist sovietic totalitar" al lui Stalin s-a înfăptuit cu/prin concursul *K.G.B.*-ului, aflat pe atunci succesiv sub conducerea unor călăi de genul lui G. Yagoda (1933-1937), N. Ejov (1937-1938) și L. P. Beria (1938-1953)[73]. Sub Beria, *K.G.B.*-ul și-a cîștigat rolul — definit cu precizie de către unul dintre specialiștii internaționali ai instituției — de „instrument special prin care U.R.S.S. este condusă, iar politica externă sovietică este

---

[71] Cf. Brian Freemantle, *op. cit.*, pp. 16—59.

[72] M. Heller, A. Nekrici, *L'Utopie au pouvoir. Histoire de l'URSS de 1917 à nos jours*, vol. I, Paris, Calmann-Lévy, 1982, p. 251 și urm.

[73] John J. Dziak și colaboratori, *Bibliography on Soviet Intelligence and Security Services*, Boulder — London, Westview, 1985, p. 170.

înfăptuită“ [74]. Pînă la 1939 și în cursul primelor etape ale celui de-al doilea război mondial, *K.G.B.*-ul a beneficiat de asistența *Internaționalei a III-a*, creată de Lenin în 1919 în intenția de-a constitui centrul mondial al partidelor comuniste de pe mapamond și de-a înlesni sarcina declanșării revoluției proletare mondiale, dar care pînă la sfîrșit (1943) a rămas o imensă oficină de spionaj. De la un capăt la altul, *Internaționala a III-a* a fost o imensă „resursă de cadre“, o prețioasă „pepinieră“ înregimentînd peste 100 000 de cadre dintre care s-au recrutat agenții U.R.S.S. care s-au remarcat pe fronturile secrete ale celui de-al doilea război mondial [75], unii dintre ei deveniți celebrități, ași incontestabili ai spionajului mondial : Richard Sorge, Alexander Radó sau Leopold Trepper !

Situația nu s-a schimbat nicidecum după 1945, în anii cînd Kremlinul a angajat și a condus *războiul rece* contra Occidentului și cînd pe tărîmul frontului subteran s-au remarcat de asemenea unii dintre foștii activiști ai *Internaționalei a III-a* — Klaus Fuchs în S.U.A. sau Kim Philby în Anglia, acesta din urmă ajungînd la un moment dat în structurile de bază ale *Intelligence Service*-ului [76]. În acest context, să reținem și faptul că mai mulți specialiști au pus în discuție și apartenența la *K.G.B.* a fostului... șef al contraspionajului militar britanic *(MI 5)* din epoca postbelică — Sir Roger Hollis [77]. Să reținem,

---

[74] John Barron, *KGB. The Secret Work of Soviet Secret Agents*, pp. VII—X *(Introducerea* semnată de Robert Conquest).

[75] Vezi Dominique Desanti, *L'Internationale Communiste*, Paris, Payot, 1970, *passim ;* Anthony Cave Brown, Charles B. MacDonald, *On a Field of Red. The Communist International and the Coming of World War*, II, New York, G. P. Putnam's Sons, 1981, pp. 487—610 ; E. H. Cookridge, *Soviet Spy Net*, London, F. Muller, Ltd., 1955, *passim.*

[76] Cf. Roger Boar, Nigel Blundell, *op. cit.*, p. 28 și urm.

[77] Cf. Chapman Pincher, *op. cit.*, p. 68 și urm. ; Anthony Glees, *op. cit.*, pp. 318—399 (cu un răspuns negativ). În literatura de specialitate și în presa internațională s-a discutat și se discută cu intensitate și pasiune despre așa-numitul *„grup al celor cinci“* — cu toții foști agenți ai *KGB*-ului introduși în serviciile secrete (și în structurile lor) din Londra. Pînă în ultimul timp, aceștia au fost identificați cu : *Donald Maclean, Guy Burgess, Kim Philby* (cu toții „retrași“ la Moscova înainte de-a fi prinși !), *Anthony Blunt* și *Roger Hollis* (ambii decedați),

de asemenea, numele unor lideri comuniști români care au fost recrutați ori s-au pus la dispoziția *K.G.B.*-ului în epoca celui de-al doilea război mondial și care, după 1944/1945, s-au „remarcat" în acțiunea de deviere a României pe „calea construcției socialiste (comuniste)" urmată pînă la revolta populară din decembrie 1989 — Ana Pauker, Emil Bodnaraș, Vasile Luca, Gh. Gheorghiu-Dej, N. Ceaușescu ș.a. [78]

La 22 iunie 1941, în momentul în care U.R.S.S. a fost atacată de către Germania nazistă și aliații ei, Kremlinul dispunea de două organisme în sarcina cărora cădea în principal desfășurarea activității informative/contrainformative politice și militare, pe plan intern și extern :

1. *N.K.G.B. (Narodnîi Komissariat Gosudarstvennoi Bezopasnosti — Comisariatul Poporului pentru Securitatea Statului)*, desprins, la 3 februarie 1941, din *N.K.V.D. (Narodnîi Komissariat Vnutrennîh Del — Comisariatul Poporului pentru Afacerile Interne / L. P. Beria)* și pus sub controlul lui V. N. Merkulov. La 20 iulie 1941, *N.K.G.B.* a fost reintegrat *N.K.V.D.*-ului, pentru a reapărea în aprilie 1943, sub comanda aceluiași Merkulov, colaborator apropiat de-al lui Beria *N.K.G.B.*-ul, în afara funcțiilor sale de poliție politică, direcție în care atît înainte cît și după începerea agresiunii hitleriste a acționat neînduplecat pentru a întări prin teroare voința de rezistență a popoarelor U.R.S.S. contra fasciștilor, și-a îndeplinit cu eficiență mereu sporită rolul de *centrală de spionaj și contraspionaj* în limitele frontierelor U.R.S.S. ori pe mapamond. Potrivit așteptărilor, organismul respectiv a devenit în scurt timp un adversar pe măsură al serviciilor secrete ale țărilor *Axei*, ale Germaniei în rîn-

---

exprimîndu-se „certitudinea" în privința primilor patru și persistînd un mare semn de întrebare pentru cel de-ai cincilea personaj. Cu totul recent, Roger Hollis a fost scos din cauză, grație mărturiei unui fost membru al *KGB*-ului defectat în Anglia (Oleg Gordievsky), care l-a desemnat pe cel de-al cincilea membru al „grupului" : *John Cairncross*, pînă de curînd retras în Franța și preocupîndu-se de probleme... literare, el fiind unul dintre cei mai buni specialiști anglo-saxoni în Molière și Corneille (cf. „Express", Paris, nr. 2051/1990, p. 47—48).

[78] Cf. Gh. Buzatu, ed., *România cu și fără Antonescu*, Iași, Ed. Moldova, 1991, pp. 280—297.

dul întîi, după cum și un partener eficient (dar nu global, ci parțial, excluzîndu-se îndeosebi programul atomic al anglo-americanilor) al Londrei și Washingtonului. Încă în primele zile după agresiunea hitleristă, mai precis la 29 iunie 1941, C.C. al P.C.U.S. s-a adresat în mod special organelor de securitate, îndemnîndu-le să-și întărească eforturile pentru a sprijini cu cît mai mare folos rezistența Armatei Roșii, s-au preconizat, totodată, măsuri hotărîte pentru asigurarea zonelor din spatele frontului sovietic împotriva unor eventuale acțiuni inamice diversioniste [79]. La 18 iulie 1941, printr-o altă directivă, C.C. al P.C.U.S. a revenit asupra obligațiilor organelor de securitate, cărora le-a impus să acorde maximum de atenție muncii contrainformative în zonele operative, solicitîndu-se un plus de vigilență lucrătorilor forțelor de securitate — *cekiștii.* În cursul războiului hitleriștii nu au neglijat dezorganizarea spatelui sovietic prin operațiuni speciale. La 15 februarie 1942, de exemplu, H. Himmler a constituit un organ special de spionaj *(Zeppelin),* care, prin agenți lansați în regiunile din interiorul U.R.S.S., trebuiau să submineze potențialul politico-moral, economic și militar sovietic. *Cekiștii* au reușit să preîntîmpine traducerea acestui plan în viață, astfel că însuși Himmler a fost nevoit să constate că „sarcina principală" a *Zeppelin*-ului fusese „rău îndeplinită". Pe măsura desfășurării operațiunilor, tot mai puțini spioni germani au scăpat vigilenței organelor sovietice de securitate. În anul 1943 hitleriștii au parașutat în spatele frontului cel mai mare număr de agenți din tot cursul conflictului. Acum este momentul cînd serviciile sovietice de contrainformații trec hotărît la ofensivă, producîndu-se *cotitura hotărîtoare* în Est și pe frontul secret. Documentele germane ilustrează în mod convingător în ce s-a tradus supremația obținută de organele sovietice de securitate : în perioada octombrie 1942 — septembrie 1943 o unitate specială *(Abwehr-Kommando 104)* a parașutat în spatele Armatei Roșii 150 de grupe de spioni și diversioniști ; numai două grupe

[79] Cf. *Sovetskii organî gosudarstvennoi bezopasnosti v godî Velikoi Otecestvennoi voinî,* în „Voprosî istorii", Moskva, nr. 5/1965.

au reușit să se salveze, revenind la „bază" cu informații militare ce nu prezentau „nici o însemnătate". *Cekiștii* au primit cel mai larg concurs în depistarea și prinderea agenților dușmani din partea populației civile.

În tot timpul Marelui Război pentru Apărarea Patriei din 1941-1945, lucrătorii sovietici din domeniul informațiilor și contrainformațiilor au desfășurat o vastă activitate și în spatele frontului inamic, în regiunile ocupate temporar de *Wehrmachtul* nazist. Se apreciază la cîteva mii numărul *cekiștilor* care au acționat în aceste condiții. Informațiile culese — despre dislocările și mișcările de trupe, despre planurile operative ale dușmanului — s-au dovedit a fi „foarte prețioase" pentru Înaltul Comandament sovietic în unele momente de mare însemnătate ale războiului (bătăliile de la Moscova, Kursk etc.) Numeroși *cekiști* au reușit să pătrundă în organizațiile de spionaj și contraspionaj naziste, aflînd știri despre țelurile și activitatea acestora, numărul, numele și „misiunile" agenților parașutați peste liniile sovietice. De asemenea, *cekiștii* au înfăptuit diverse acte de sabotaj contra obiectivelor militare, a căilor ferate și a statelor majore inamice. Principalul lor aliat în decursul întregii activități desfășurate în spatele frontului german l-au constituit partizanii sovietici ; aceștia din urmă dispuneau, de altfel, de organe proprii de informații ce au avut un mare rol în lupta invizibilă purtată pe frontul de Est între 1941 și 1944. Celor mai destoinici dintre lucrătorii organelor sovietice de securitate care s-au distins în acțiunile întreprinse pe teritoriul vremelnic ocupat li s-a conferit titlul de „Erou al Uniunii Sovietice" : N. I. Kuznețov, V. A. Molodțov, D. N. Medvedev, S. A. Vaupșasov, K. P. Orlovski, V. A. Liaghin și mulți alții.

2. *G.R.U. (Glavnoe Razvedîvatelnoe Upravleniie — Direcția Principală a Informațiilor)* a reprezentat una dintre forțele ce formau triumviratul ce guverna U.R.S.S. : Partidul, *K.G.B.*-ul și Armata[80]. Cu o situație extrem de dificilă, rezultînd din faptul că partidul și *K.G.B.*-ul erau foarte bine reprezentate la nivelul ultimei unități (sub-

[80] Viktor Suvorov, *op. cit.*, p. 3.

unități) a Armatei Roșii, *G.R.U.* (supranumit în literatura de specialitate *Biroul IV* și, îndeosebi, *Centrul*) funcționa, de la crearea trupelor sovietice în februarie 1918, în cadrul Marelui Stat Major. Exceptînd anumite perioade și voința unor persoane, *G.R.U.* s-a aflat mai degrabă în raporturi de colaborare ori de concurență cu *K.G.B.*-ul decît de subordonare[81]. La conducerea *Centrului* s-au perindat numeroase cadre excelent pregătite, generali, dizidenți notorii față de sistemul stalinist și dintre care unii au căzut victimă — la sfîrșitul anilor '30 — teroarei staliniste ce a măcinat forțele militare ale U.R.S.S. cu puțin înainte de atacul Germaniei naziste[82]: Y. Berzin (1924-1935, 1937); S. P. Uritki (1935-1937); I. Proskurov (1938-1940); F. Golikov (1940-1941); A. Panfilov (1941-1943); F. F. Kuznețov (1943-1948) ș.a. În 1941, la scurt timp după atacul lui Hitler, *G.R.U.*, în raport direct cu reorganizările necesare survenite la nivelul comandei superioare a Armatei Roșii, s-a divizat: un *Directorat al Informațiilor* a început să funcționeze în cadrul Înaltului Comandament *(Stavka)*, pentru controlul sau acoperirea agenților activînd în cadrul ambasadelor sovietice, în vreme ce veritabilul *G.R.U.*, de asemenea ca *Directorat al Informațiilor*, depindea mai departe de Marele Stat Major. Acesta din urmă avea misiunea de-a înfăptui „spionajul operațional", preocupîndu-se în esență de dirijarea acțiunilor îndreptate împotriva Germaniei și a aliaților din zonele operative, în vreme ce primului serviciu îi incumba sarcina „spionajului strategic" avînd ca arie de desfășurare însuși mapamondul. În acest cadru, *Centrul* a creat și controlat în anii războiului cel puțin trei rețele de informații în Europa și Japonia de o eficacitate de-a dreptul extraordinară[83]: *Ramsay* la Tokyo (R. Sorge), *Rote Kapelle* în Germania, Franța, Belgia și Olanda (Leopold Trepper) și *Rote Drei* în Elveția (Alexan-

---

[81] Vezi David Wise, Thomas B. Ross; *op. cit.*, pp. 64—65; Viktor Suvorov, *op. cit., passim.*

[82] *Ibidem*, pp. 204—211; John J. Dziak și colaboratori, *Bibliography...*, p. 171; M. Milchtein, în „Temps nouveaux" (Moscou, nr. 26/1990, p. 31.

[83] Harry Rositzke, *The KGB: The Eyes of Russia*, Garden City, Doubleday and Co., 1981, p. 5—6.

der Radó, Rudolf Roessler ș.a.) Prin intermediul acestora, *Centrul* a căpătat știri extrem de prețioase despre situația și intențiile hitleriștilor de o asemenea amploare, exactitate și promptitudine încît s-a afirmat — după război — că Stalin și colaboratorii săi ar fi aflat, în cursul anului decisiv 1942, la numai.... cîteva ceasuri conținutul directivelor Cartierului General al *Wehrmachtului (O.K.W.)* și de o manieră ca și cum le-ar fi „citit peste umărul lui Hitler" !

Succesele serviciilor secrete sovietice din epoca de referință, ca și din anii următori, nu ne îndeamnă însă să trecem cu vederea peste un fapt : întocmai ca la americani și pentru sovietici războiul a început printr-o catastrofă în domeniul informațiilor. În privința americanilor a survenit Pearl Harbor-ul, nesemnalizat din timp și prezis de către birourile secrete de la Washington în ciuda tuturor evidențelor, pe cînd, cu referire la sovietici, s-a produs *atacul surprinzător* al lui Hitler de la 22 iunie 1941, prevestit însă de către serviciile sovietice, dar neluat în seamă de către liderii de la Kremlin, de către Stalin în persoană. Situația a fost atît de incredibilă și plină de consecințe astfel că „ancheta" pe marginea evenimentelor produse continuă încă și punînd în discuție incapacitatea și neputința lui Stalin și a colaboratorilor săi de-a se desprinde de presiunea unor factori și fapte neiertătoare [84].

GERMANIA

Pentru Germania, eșecul în războiul mondial din 1914—1918 a coincis și cu sfîrșitul biroului de spionaj/contraspionaj al fostei armate imperiale *(Nachrichtendienst)*, căruia i-a luat locul *Abwehrul*, în cadrul *Reichswehrului* ce reunea forțele militare admise prin tratatul de pace de la Versailles din 1919. Deși își declina scopuri-

[84] Cf. *22 juin 1941 : Une agression inattendue ?*, în „Spoutnik" (Moscou), nr. 5/1989 ; M. Milchtein, în „Temps nouveaux", nr. 26/1990, pp. 31—33.

le ofensive (în traducere : *Abwehr = apărare, deci contraspionaj*), noul organism s-a preocupat în egală măsură cu activitatea de informații în folosul *Reichswehrului*, care, pînă la venirea lui Adolf Hitler la putere, nu a renunțat nici un moment să se pregătească în vederea revanșei. În atare condiții, rolul *Abwehrului* a constat, se înțelege, în asigurarea secretului reînarmării Germaniei. Din ianuarie 1933, armata a ocupat un loc central în atenția liderilor hitleriști și aceasta în legătură directă cu preparativele tot mai intense pentru operațiunile ofensive proiectate în vederea constituirii unui „Mare Reich german" (durabil o mie de ani în viziunea Fürerului Adolf Hitler !) și a asigurării „spațiului vital" corespunzător [85], pe seama unor țări europene și extraeuropene. În consecință, *Abwehrul*, dependent în continuare de *Reichwehr* (reorganizat și rebotezat curînd în *Wehrmacht*), s-a aflat curînd între privilegiații regimului hitlerist, deopotrivă cu serviciile informative și contrainformative politice care, puse sub conducerea temuților H. Himmler și R. Heydrich vor reprezenta pînă la prăbușirea însăși a Reichului nazist un concurent periculos pentru principalul birou de spionaj militar, pe care în final, în 1944, l-a și înghițit [86].

În cursul celor 12 ani de dictatură nazistă, care a condus națiunea germană și Europa la dezastrul din 1945, în Germania au funcționat mai multe servicii de spionaj și contraspionaj, toate prezentînd însă multe trăsături comune : slujirea țelurilor agresive ale imperiului german, nedelimitarea cu precizie a ariei de activitate a diverselor birouri secrete și, de aici, o acerbă concurență între ele pentru cîștigarea supremației pe tărîmul frontului invizibil hitlerist. Numai în liniile cele mai generale, și în anumite perioade ale „erei" naziste, sferele de competență au fost împărțite după cum urmează :

---

[85] K. D. Bracher, *The German Dictatorship. The Origins, Structure, and Consequences of National Socialism*, New York, Penguin, 1982, pp. 298—311.

[86] Paul Leverkuehn, *Der geheime Nachrichtendienst des deutschen Wehrmacht im Kriege*, Frankfurt am Main, Bernard und Graefe, 1957, pp. 9—21 ; Heinz Höhne, *The Order of the Death Head. The Story of Hitler's SS*, New York, Ballantine Books, 1986, p. 258 și urm.

1. Spionajul și contraspionajul militar s-au aflat, în primul rînd, în sarcina *Abwehrului.* Bucurîndu-se, cel puțin la începutul regimului nazist și în prima parte a celui de-al doilea război mondial, de toată înțelegerea Führerului, *Abwehrul* a dispus de fondurile necesare și de o îndrumare corespunzătoare, grație în principal amiralul Wilhelm Canaris, supranumit pe drept și „prințul spionajului german". El a preluat conducerea *Abwehrului* la 1 ianuarie 1935. Spion înăscut și cu o bogată și variată experiență în domeniu, Canaris și-a pus la punct biroul secret în decurs de numai cîțiva ani ; în 1939, cînd a izbucnit cel de-al doilea război mondial, organizația amiralului se transformase într-un veritabil departament de sine stătător ce beneficia de serviciile a peste 15 000 de agenți titulari, dispersați în aproximativ 500 de puncte ale globului pămîntesc. În vremea războiului, serviciul lui Canaris s-a dezvoltat și mai mult. De la sediul *Abwehrului* („Vizuina vulpii" din Berlin, Tirpitzufer, 74—76)[87], amiralul transmitea ordinele sale unei imense armate de spioni (circa 60 000 de oameni !) În ierarhia militară a Reichului hitlerist, locul *Abwehrului* era printre cele dintîi. Cînd la 4 februarie 1938 a fost desființat vechiul minister de război *(Reichskriegsminister)* și s-a creat Înaltul Comandament al *Wehrmachtului — O.K.W. (Oberkommando der Wehrmacht),* avîndu-i pe Hitler — comandant suprem și pe generalul W. Keitel — șef nemijlocit, *Abwehrul* fu inclus între organismele care alcătuiau statul major al *O.K.W.*-ului ce îndruma cele trei genuri de arme : *O.K.H. (Oberkommando des Heers* — Înaltul Comandament al trupelor terestre), *O.K.L. (Oberfehlshaber der Luftwaffe* — Aviația militară) și *O.K.M. (Oberkommando der Kriegsmarine* — Marina de război). Tot atunci, vechea *Amtsgruppe Abwehr,* cum se denumea serviciul lui Canaris de la 1935, s-a transformat în *Amt Auslandsnachrichten und Abwehr* sau, mai pe scurt, *Amt Ausland/Abwehr,* iar simplu — *Abwehr.* Ca organism de spionaj și contra-

[87] Din iunie 1943, în urma intensificării bombardamentelor Aliaților, sediul *Abwehrului* a fost instalat în principal la Cartierul General al *OKH* de la Zossen, precum și la Eiche (Potsdam).

spionaj la nivelul *O.K.W.*-ului, *Abwehrul* a fiinţat pînă în 1944, cînd a fost cuprins/dispersat în serviciile secrete ale lui H. Himmler. Între 1938 şi 1944, structura internă a *Abwehrului central* a rămas în linii esenţiale nemodificată, cuprinzînd :

1. *Zentralbteilung* sau secţia „Z" („Centrala"), condusă de colonelul (apoi generalul) Hans Oster, colaborator al lui Canaris, şeful suprem ;

2. *Amtsgruppe Ausland* — secţia externă, condusă iniţial de căpitanul Bürkner, iar din vara anului 1940 de către colonelul Brinckmann. Se ocupa de cercetarea presei străine, a politicii mondiale şi de organizarea serviciului de ataşaţi militari în străinătate, în colaborare cu Ministerul de Externe al lui von Ribbentrop ;

3. *Abteilung Abwehr I* reprezenta secţia de spionaj militar în străinătate, condusă între 1936 şi 1943 de locotenent-colonelul H. Piekenbrock ;

4. *Abteilung Abwehr II* era secţia care se ocupa cu organizarea şi înfăptuirea operaţiunilor „speciale" (sabotaje, diversiuni) în spatele liniilor inamice. Şeful de marcă al secţiei a fost între 1938 şi 1943 locolenent-colonelul (apoi generalul) Erwin von Lahousen, colaborator apropiat de-al lui Canaris ;

5. *Abteilung Abwehr III* se ocupa exclusiv cu contraspionajul militar, sub îndrumarea locotenent-colonelului H. von Bentivegni.

6. *Divizia Brandenburg,* folosită pentru operaţiuni de spionaj şi comando (comandant — general maior Alexander von Pfuhlstein).

7. *Serviciile „tehnice"* se îndeletniceau în principal cu supravegherea legăturilor clandestine prin radio *(Funkabwehr),* cercetarea corespondenţei capturate *(Auslands-Briefprüfstelle),* interceptarea materialelor ce intrau în dotarea spionilor, ca : aparate fotografice foarte sensibile, documente de identitate false, cerneluri simpatice, arme albe şi pistoale etc. Dintre acestea două au reprezentat „mîndria" organizaţiei lui Canaris : a) micropunctul (reducerea unei pagini dintr-un document filmat la dimen-

siunile unui punct) ; b) mica valiză radioemițătoare, foarte larg utilizată de agenții germani [68].

Amiralul Canaris a fost preocupat îndeaproape, cu gîndul de a spori necontenit eficacitatea organizației sale, de asigurarea unei descentralizări adecvate a *Abwehrului.* În consecință, *Abwehrul* central a ajuns să dispună — la început pe teritoriul Reichului, apoi în toate țările ocupate — de numeroase „posturi" și „antene", care, dacă nu se bucurau de o deplină libertate de acțiune, s-au perfecționat mult în ceea ce privește culegerea informațiilor pe sectoare, regiuni, țări etc. Astfel, în interiorul Reichului *Abwehrul* dispunea de mai multe posturi *(Abwehrstelle)* specializate pe zone geografice : cele din Königsberg și Breslau pentru sectorul „Răsărit" ; cele din Kassel, Wiesbaden, Stuttgart și Münster pentru sectorul „Apus" ; cel din Hamburg pentru Franța (din 1938 și Anglia) și țările de peste Ocean ; cele de la München și Viena pentru sectorul „Balcani", iar cele de la Nürnberg și Dresda pentru Cehoslovacia și Polonia.

Încă din timp de pace *Abwehrul* a procedat la organizarea, în diverse puncte de pe glob, a cunoscutelor *K.O. (Kriegsorganisation)* — veritabile oficine de spionaj și diversiune în teritoriile străine neocupate. Printre cele mai importante, remarcăm *K.O.* din Ankara, Canton, Stockholm etc. În ceea ce privește teritoriile cotropite de *Wehrmacht, Abwehrul* urma îndeaproape autoritățile de ocupație ; în aceste situații sarcina fundamentală a filialelor *Abwehrului* consta în intensificarea acțiunilor de contraspionaj și contrasabotaj în cazul rețelelor clandestine din mișcarea de rezistență antifascistă. Asemenea sarcini au suprasolicitat, de exemplu, filiala *Abwehrului* instalată la Paris (hotel „Lutétia"), în 1940, sub comanda colonelului Rudolf.

---

[68] Relativ la structura și activitatea generală a *Abwehrului,* vezi îndeosebi : Paul Leverkuehn, *op. cit., passim ;* Julius Mader, *Hitlers Spionage-generale sagen aus. Ein Dokumentarbericht über Aufbau, Struktur, und Operationen des OKW-Geheimdienstamtes Ausland/Abwehr mit einer Chronologie seiner Einsätze von 1933 bis 1944,* Berlin, Verlag der Nation, 1970, *passim ;* Heinz Höhne, *Canaris,* Garden City, Doubleday and Co., 1979 (diagramele de organizare).

Fără îndoială, avîntul, organizarea și succesele serviciului secret al *O.K.W.*-ului sînt nemijlocit legate de activitatea amiralului Canaris. Legătura a fost atît de strînsă încît *Abwehrul* a ajuns să fie identificat cu amiralul și invers Un fost colaborator al amiralului[89] nota după război că „*Abwehrul* era Canaris, iar Canaris — *Abwehrul*“ ! Orice discuție despre *Abwehr* nu putea face abstracție, de aceea, de persoana amiralului. Dacă nu cumva deține supremația, Canaris se numără oricum printre personalitățile cele mai controversate care au activat pe „frontul secret“ în vremea ultimului conflict mondial[90].

În timpul celui de-al III-lea Reich, *Abwehrul* a fost autoritatea supremă dar nu și singura oficină de spionaj/contraspionaj militar. Potrivit structurii *Wehrmachtului*, stabilită în 1938, au funcționat servicii de informații și contrainformații la nivelul fiecăruia dintre comandamentele supreme pe genuri de arme ce intrau în subordinea *O.K.W.*-ului : *O.K.H.*, *O.K.M.* și *O.K.L.*, iar, în prelungire, fiecare dintre unitățile și subunitățile în componență dispuneau de birouri corespunzătoare. Pentru forțele terestre *(O.K.H.)*, activitatea de spionaj era controlată printr-un *Oberquartiermeister IV*, de care depindeau mai multe „secții“, între altele : *Abteilung 3 (Fremde Heere Ost)*, *Abteilung 12 (Fremde Heere West)* și *Attaché Abteilung*, care se ocupau, respectiv, cu culegerea și prelucrarea informațiilor forțelor militare străine din Est/Vest și cu serviciul de atașați militari acreditați în străinătate. În cursul celui de-al doilea război mondial, cel mai solicitat a fost — în funcție și de rolul, intensitatea și însemnătatea bătăliei pe Frontul de Est — secția *Fremde Heere Ost (F.H.O.)*, specializată de fapt în spionajul împotriva U.R.S.S. Ca șef recunoscut al *F.H.O.* a funcționat între 1942 și 1945 locotenent-colonelul (apoi generalul) Reinhard Gehlen, devenit după război șeful serviciului secret

---

[89] Paul Leverkuehn, *Slujba razvedki i kontrrazvedki*, în *Itoghi vtoroi mirovoi voïnt*, Moskva, 1957.

[90] Heinz Höhne, *Canaris ;* André Brissaud, *Canaris*, London, Weidenfeld and Nicolson, 1973 ; Ian Colvin, *Chief of Intelligence*, London, V. Gollancz Ltd., 1951 ; Jaroslav Kokoška, *Amiralul Canaris*, București, Editura Militară, 1970 ; Paul Leverkuen, *Der geheime...*, pp. 184—196.

al Germaniei federale[91]. Marina și Aviația au avut, la rîndu-le, organisme specializate în spionaj/contraspionaj, ca și o serie de „birouri" ce se îndeletniceau cu supravegherea legăturilor telefonice continentale și intercontinentale, cu interceptarea și descifrarea mesajelor radio ale inamicului etc. Cel mai de seamă succes se pare că l-a dobîndit la un moment dat, la *Kriegsmarina, Biroul—B (B—Dienst),* care în 1940 a reușit să „spargă" cifrul naval britanic. Acest lucru a permis submarinelor germane să cunoască rutele navale ale convoaielor engleze, să le intercepteze și să le scufunde cu ușurință. Intuind parcă reușita lui *B—Dienst,* Amiralitatea britanică a schimbat cifrul în august 1940 ; dar germanii nu au deznădăjduit și, în 1942—1943, erau pe punctul de a repeta recordul din 1940. În mai 1943, însă, Amiralitatea introduce un nou cifru care nu a mai putut fi „spart" de nemți pînă la sfîrșitul războiului.

În sfîrșit, la *Luftwaffe,* Goering dispunea de un „serviciu de cercetare" *(Forschungsamt)* ce controla rețelele telefonice și telegrafice fără fir interne și externe. Deși serviciul său nu se putea lăuda cu vreo izbîndă de genul celei a lui *B—Dienst,* Goering ținea foarte mult la el și a trebuit să depună serioase eforturi pentru a-l împiedica pe Reichsführerul SS Himmler să-l includă între organizațiile lui secrete.

Spionajul și contraspionajul în domeniul politic intrau în sfera de activitate a serviciilor secrete conduse de Heinrich Himmler și Reinhard Heydrich. Aceste servicii — constituite și organizate treptat — au ajuns în cursul războiului să cuprindă în ghearele lor, asemenea unei caracatițe, întreg continentul european, instaurînd cea mai sălbatecă teroare cunoscută în istorie și căreia i-au căzut victime zeci, sute de mii și milioane de oameni nevinovați. „Actul de naștere" al lor datează din noiembrie 1925, cînd partidul lui Adolf Hitler *(N.S.D.A.P.),* aflat în plină ascensiune politică, a renunțat la vechile „trupe de

---

[91] Cf. Reinhard Gehlen, *L'Organisation Gehlen, Mémoires,* Paris, Editions Fayard/Editions Presses de la Cité, 1972 ; Charles Whiting, *Gehlen : Master Spy of the Century,* New York, Ballantine Books, 1972.

șoc" *(Stosstrupp)*, înlocuindu-le cu o grupă „de protecție" *(Schutzstafell — SS)*. Aceasta a servit inițial exclusiv pentru paza personală a Führer-ului și nimic nu o îndrituia să aspire la un viitor prea „strălucit", mai ales că inima lui Hitler era totalmente cucerită de faimoasele „bataloane de asalt" *SA (Sturmabteilung)*, superioare ca organizare, număr și importanță. Dar în 1927 a fost primit în SS — cu numărul de ordine 168 — Heinrich Himmler, un partizan mai vechi a mișcării hitleriste [92]. La 6 ianuarie 1929, Himmler preia comanda unității „de protecție" cu titlul de *Reichsführer SS*, decis fiind să asigure partidului fascist sprijinul necondiționat al unor oameni de nădejde în lupta pentru cucerirea și, apoi, păstrarea puterii. În cadrul *SS*-ului a funcționat, începînd din 1931, un „serviciu de siguranță" *(Sichercheitsdienst — SD)*. Cu reorganizarea acestui serviciu a fost însărcinat, în 1932, Reinhard Heydrich, proaspăt admis în SS și un aliat pe măsura lui Himmler. Recrutările în *SD* s-au făcut cu maximă precauție, sub supravegherea directă a lui Heydrich, devenit curînd adjunctul și concurentul *Reichsführerului SS*. După cucerirea puterii de către naziști, la 30 ianuarie 1933, sub conducerea lui Heydrich *SD*-ul ajunge să întruchipeze „elita elitei" rasei „ariene" (doar 3 000 de membri în 1939), pe cînd SS-ul reunea numai „elita" Reich-ului hitlerist (250 000 de membri în același an). În timpul dictaturii fasciste, rolul și locul *SD*-ului în sistemul polițist german au fost precizate treptat, pe măsura organizării acestuia. O etapă principală în acest sens a constituit-o unirea întregului sistem polițist, la 17 iunie 1936. În fruntea lui a fost confirmat H. Himmler ca *Reichsführer SS und Chef der Deutschen Polizei (RFSS u. Chd.Dt. Pol.)*, care a creat două verigi în cadrul organizației sale : 1) *Orpo* — poliția de „ordine" *(Ordnungspolizei)*, sub conducerea generalului de poliție Daluege ; 2) *Sipo* — poliția de „siguranță" sau „politică" *(Sicherheitspolizei)*, sub conducerea generalului SS Heydrich. În afară de *SD*, poliția politică mai cuprindea odiosul *Gestapo* [93] al lui Heinrich

---

[92] Era membru al *N.S.D.A.P.* din martie 1925, posedînd carnetul de partid cu numărul 1 345.

[93] „Geheime Staatspolizei" — Poliția secretă de stat.

Müller și *Kripo*-ul [94] lui Arthur Nebe. În acest cadru, *SD*-ul a devenit, așa cum a fost conceput, un veritabil serviciu de spionaj și contraspionaj al *N.S.D.A.P.*-ului, la început, iar — mai tîrziu — al întregului stat hitlerist. Situația de birou secret *(Geheimdienst)* însărcinat cu spionajul și contraspionajul în folosul partidului nazist i-a fost recunoscută la 9 iunie 1934 și consacrarea ca serviciu oficial al Reichului pentru informații și contrainformații politice a survenit la 11 noiembrie 1938. La 27 septembrie 1939, Heydrich a procedat la reorganizarea tuturor poliților politice ale Germaniei, pe care le-a reunit într-un *Oficiu central al Siguranței Reichului (Reichssicherheitshauptamt — R.S.H.A.).* Conducerea *R.S.H.A.* și-a rezervat-o Heydrich, care continua să fie subordonat nemijlocit lui Himmler În noul organism, care avea șapte „servicii" *(Amt*-uri) [95], activitatea de spionaj și contraspionaj cădea în sarcina următoarelor oficii [96]:

Amt III sau serviciul de contraspionaj intern *(Inlandsnachrichtendienst).* Cunoscut mai mult sub denumirea de *SD—intern,* acest oficiu s-a aflat sub comanda generalului *SS* Otto Ohlendorf. El cuprindea cinci grupe: *III A, III B, III C, III D* și *G.*

Amt IV sau *Gestapo*-ul. Acest oficiu constituia de fapt nucleul *R.S.H.A.*-ului. Cuprindea șase grupe, dintre care grupa *IV E* (contraspionaj) se împărțea în mai multe subgrupe: *IV E 1, IV E 2, IV E 3, IV E 4, IV E 5, IV E 6.*

Amt VI sau serviciul de spionaj în străinătate *Auslandsnachrichtendienst).* Era cunoscut mai cu seamă sub denumirea de *SD-extern (SD-Ausland)* sau *SD—HVI.* S-a aflat la început sub comanda generalului *SS* Heinz Jost, căruia i-a succedat — în iunie 1941 — generalul *SS* Walter Schellenberg. Numărul grupelor care au intrat în

---

[94] „Kriminalpolizei" — Poliția criminală.

[95] Spre sfîrșitul războiului s-au mai adăugat trei servicii, dintre care cel mai important a fost *Amt Mil,* pentru spionajul și contraspionajul militar, fiind de fapt nucleul rezultat din „suprimarea" *Abwehrului* în februarie 1944.

[96] Pentru detalii, vezi Walter Schellenberg, *Memoirs,* London, André Deutsch, 1956; Peter R. Black, *Ernst Kaltenbrunner, Ideological Soldier of the Third Reich,* Princeton, Pricenton University Press, 1984; K. D. Bracher, *op. cit.,* pp. 435—450.

componența *SD—VI* a evoluat în permanență ; cele mai importante au fost :

— *VI A* — Organizarea generală a serviciului
— *VI B* — Activitatea de spionaj în Europa de vest
— *VI C* — Activitatea de spionaj în zonele rusă și japoneză
— *VI D* — Spionaj în zona anglo-americană
— *VI E* — Spionaj în Europa răsăriteană
— *VI F* — Serviciul tehnic
— *VI G* — Exploatarea informațiilor științifice
—*VI S* — Acțiuni de sabotaj
— *VI Wi* — Serviciul economic *(Wirtschaft)*

Toate cele trei oficii secrete amintite *(Amt* III, IV și VI) depindeau direct de Heydrich, „geniul răului" în cel de-al III-lea Reich. După cum s-a arătat, el a fost organizatorul de fapt al serviciilor secrete ale partidului nazist, transformate rapid în organisme ale statului hitlerist. Profund devotat lui Hitler, al cărui urmaș năzuia să devină prin înlăturarea celorlalți concurenți, Heydrich a imprimat serviciilor sale toate trăsăturile specifice regimului nazist. Pentru atingerea țelurilor propuse, „omul cu inimă de fier", cum l-a caracterizat Hitler pe Heydrich, nu cunoștea scrupule. El și serviciile sale nu au fost niciodată preocupați de aspectele morale sau imorale ale actelor lor. În acest context, crima deveni calea către țelul propus, mai mult — o necesitate. Idealul lui Heydrich a fost de a pune la punct un excelent fișier în care să se țină evidența strictă a tuturor germanilor ! El a făcut pași serioși în această direcție, astfel că la sediul birourilor sale din Berlin (Prinz Albrechtrasse, nr. 8) subordonații docili țineau „la zi" un uriaș fișier din care nu lipseau îndeosebi date referitoare la liderii naziști, inclusiv Adolf Hitler. Pînă la moartea sa, intervenită în iunie 1942, Heydrich a depus eforturi deosebite pentru a extinde aria activității *SD*-ului și în domeniul militar, în dauna *Abwehrului*. Amiralul Canaris s-a dovedit a ri fost un adversar redutabil. El a parat multe dintre loviturile șefului *R.S.H.A.*-ului și, pentru orice eventualitate, a întocmit un dosar ce reunea piese elocvente despre origi-

nea... evreiască a lui Heydrich ! După Hagen, dosarul ar fi fost depus în Spania spre păstrare. Deși asigurat, Canaris fu silit să consimtă — după mai multe eșecuri ale *Abwehrului* în 1941-1942 — să facă unele concesii lui Heydrich. *SD*-ul a fost admis să lucreze în mai toate teritoriile ocupate. În sfîrșit, prin eforturile lui Schellenberg s-a organizat la Praga, în 18 mai 1942, o reuniune de „reconciliere" Heydrich-Canaris. S-a semnat o convenție — denumită „Cele zece puncte" — prin care se stabilea un *modus vivendi* între *Abwehr* și *SD*[97]. Dar numai peste două săptămîni Heydrich a decedat în urma rănilor primite într-un atentat al unor patrioți cehi. Se părea că amiralul Canaris cîștigase partida. Însă numai momentan. Urmașul lui Heydrich, călăul Ernst Kaltenbrunner, instalat în fruntea *R.S.H.A.*-ului la 30 ianuarie 1943, ca și șeful lui *SD-VI*, Walter Schellenberg, vor intensifica lupta pentru „unificarea" tuturor serviciilor secrete ale Reichului, bineînțeles sub autoritatea lor. Ei au sfîrșit prin o ieși triumfători : în februarie 1944, Hitler a ordonat lichidarea organizației lui Canaris care a fost inclusă — sub numele de *Amt Mil* — în *R.S.H.A.*[98] *Amt Mil*, vechiul *Abwehr*, a activat pînă la sfîrșitul războiului în acest cadru, dispunînd de următoarele grupe :

— *Mil A* — Organizare
— *Mil B* — Spionaj în Vest
— *Mil C* — Spionaj în Est
— *Mil D* — Sabotaje
— *Mil E* — Serviciul tehnic
— *Mil F* — Diverse

În cursul războiului, în lupta pe frontul invizibil purtată de serviciile lui Himmler, Heydrich sau Kaltenbrunner rolul major a revenit lui *SD-VI*. Îndrumat de foarte tînărul Walter Schellenberg, de formație jurist și prototip al gangsterului intelectual intrat în solda naziștilor, *S.D.-Aussland* nu a avut succesele decisive și numeroase

[97] Jaroslav Kokoška, *op. cit.*, p. 245.
[98] Heinz Höhne, *Canaris*, p. 553.

ce reies din memoriile șefului său [99]. Un bilanț sumar consemnează, din contra, eșecuri de proporții ale multor „operațiuni speciale" pentru care s-au cheltuit energii și bani (asasinarea celor „Trei Mari" — Roosevelt, Stalin, Churchill ; sabotarea regiunilor petrolifere din Irak și Baku ; împiedicarea navigației prin canalul de Suez etc.) În schimb, *SD*-ul s-a „remarcat", în ultima perioadă a războiului, prin recurgerea la mijloace și metode deloc „clasice" în bătălia de pe frontul subteran. Ne referim la faptul că și-a intensificat activitatea grupa *VI-S (Sabotage),* echivalentul în cadrul biroului lui Schellenberg al lui *Abwehr II.* De la 20 aprilie 1943, șefia acestei grupe de sabotaje, diversiuni și crime a preluat-o un mercenar de profesie — austriacul Otto Skorzeny, prieten de-al lui Kaltenbrunner. Nucleul grupei îl constituia o unitate militară, alcătuită după modelul diviziei *Brandenburg* a *Abwehrului,* intitulată *Oranienburg.* Membrii ei, instruiți de „colonelul" Skorzeny, au devenit maeștri în atentate, sabotaje, represiuni contra populației civile. Pentru sau din cauza activităților ei criminale, grupa lui Skorzeny a mai fost denumită „societatea pe acțiuni a morții" *(die Mörder-G.m.b.H.)* În 1943-1944 oamenilor lui Skorzeny le reușesc cîteva „lovituri" precum : „eliberarea" lui Mussolini și capturarea lui Horthy. Doctorul Joseph Goebbels, ministrul propagandei Reichului, a ordonat să se facă o deșănțată publicitate în jurul acestor „succese" ; ca urmare, obscurul colonel austriac deveni peste noapte un „erou" *(Agenten-As)* al lui Adolf Hitler, care întrevăzu — în disperare de cauză — să schimbe cursul războiului și cu ajutorul său. Ceea ce s-a dovedit complet iluzoriu.

SD-Aussland cuprindea și alte grupe „distinse" printr-o activitate mai puțin ortodoxă. Astfel, grupa *VI F* — secția tehnică — s-a ocupat de fabricația banilor falși (îndeosebi lire sterline), iar grupa *VI Wi* (serviciul economic), creată la sfîrșitul anului 1943, s-a îndeletnicit cu

[99] Cf. Walter Schellenberg, *op. cit., passim ;* Walter Hagen (alias „W. Hoettl"), *Le Front secret,* Paris, Les Iles d'Or/Plon, 1954, pp. 9—95.

punerea la adăpost a unor mijloace economice necesare naziștilor după terminarea războiului.

În degringolada ce a cuprins Reichul în ultimele luni ale războiului, *SD-Ausland,* întocmai ca *Abwehrul* lui Canaris în perioada precedentă, s-a făcut vinovat față de Hitler de același act de felonie — negocieri secrete de pace cu inamicul din Vest. Inițiatorul lor a fost Walter Schellenberg, care a reușit să-l atragă pe însuși temutul Himmler în plasa combinațiilor sale. Deși tratativele au fost infrunctuoase, pentru Schellenberg ele s-au dovedit folositoare. Fostul șef al lui *SD-VI* a reușit să-și salveze pielea după război. Ceea ce nu s-a petrecut cu Heinrich Himmler, șeful suprem al serviciilor secrete de toate genurile în ultima parte a conflictului mondial.

În Germania hitleristă, excepție făcînd serviciile secrete amintite, s-au mai ocupat cu activitatea de spionaj politic, militar sau economic și diverse alte organisme, dintre care unele au dobîndit succese însemnate. Între acestea, „Institutul de cercetări" al Poștei *(Forschungsanstalt der Deutschen Reichspost)* a reușit, în martie 1942, să intercepteze conversațiile telefonice efectuate între Anglia și Statele Unite. Grație acestui fapt, germanii au aflat în perioada următoare informații interesante privind transporturile de trupe, materiale, amploarea furniturilor americane de război, concentrările de armate în vederea invaziei pe continent etc. Au fost interceptate mai multe convorbiri directe Churchill-Roosevelt, iar în septembrie 1942 date despre stadiul fabricării bombei atomice americane.

În cadrul Ministerului de Externe german a funcționat așa-numitul *Birou III,* dispunînd de numeroși agenți în străinătate care s-au ocupat mai mult de spionaj decît de diplomație. Calitatea informațiilor transmise de ei Berlinului a fost îndoielnică. După cum ne informează Schellenberg, cele mai multe știri adunate de spionii lui von Ribbentrop s-au dovedit a fi eronate și păgubitoare pentru Reich, deoarece tocmai acestea ajungeau — cu prioritate — la Hitler și la *O.K.W.* !

În sfîrșit, în vremea pregătirilor pentru dezlănțuirea celui de-al doilea război mondial mai ales, hitleriștii s-au

folosit de *A.O. (Auslandorganisation)* pentru culegerea de informații în țările străine. *A.O.* era „organizația pentru străinătate" a *N.S.D.A.P.*-ului și se îndeletnicea cu asigurarea legăturilor cu membrii partidului ce locuiau în afara Germaniei. Pînă în 1939, *A.O.* a constituit, în mai toate regiunile globului, vreo 350 de grupe regionale ale *N.S.D.A.P.*-ului și care, în realitate, nu erau altceva decît oficine de spionaj ori instrumente pentru introducerea și activizarea membrilor coloanei a V-a în țările desemnate să cadă pradă Reichului nazist. Spre ilustrare amintim de o scrisoare din 25 octombrie 1939 a lui Konradi, șeful secției române a *N.S.D.A.P.*, către un prieten din Constanța, pe care-l instruia că, în vreme de război, fiecare german din străinătate trebuia să fie gata să îndeplinească o misiune de propagandă sau de spionaj în folosul Reichului. În *N.S.D.A.P.*, *A.O.* se ocupa oficial cu spionajul în afara hotarelor Germaniei.

Fiind în discuție serviciile secrete ale celui de-al III-lea Reich, o problemă de cel mai mare interes ce se ridică este aceea a *eficacității* lor. Cei mai mulți dintre spionii naziști care și-au tipărit memoriile după război (Schellenberg, Hagen, Abshagen, Gisevius, Leverkuehn, Moyzisch ș.a.) întrevăd cu greu deficiențe în activitatea organismelor din care au făcut parte[100]; ei relevă că birourile lor au fost permanent bine informate asupra evenimentelor pe care de-a se produce pe scară mondială, că ele au înștiințat în timp util departamentele în drept ale Reichului și că, dacă se intervenea la momentul oportun, multe catastrofe ar fi putut fi evitate sau „îndulcite". Căutîndu-se țapul ispășitor, s-a ajuns la persoana lui Adolf Hitler, care este acuzat deschis pentru faptul că ar fi ignorat aproape sistematic — mai cu seamă în ultimii ani ai războiului — informațiile primite de la serviciile sale secrete și că nu ar fi ținut cont de ele în elaborarea și aplicarea planurilor sale militare. Pentru restabilirea adevărului, trebuie spus că, într-adevăr, lucrurile s-au întîmplat cam așa. Numai că există un *dar*.

---

[100] Este semnificativ faptul că, în același timp, foștii generali ai *Wehrmachtului* acuză serviciile secrete de ineficacitate.

Multe dintre informațiile procurate de serviciile secrete naziste — aceasta chiar și în momentele decisive ale războiului — s-au dovedit neîntemeiate, lipsite de valoare reală. În această situație, Hitler s-a dovedit un merituos, tocmai pentru că nu a ținut cont de datele puse la dispoziție de oficiile sale de spionaj ! Aici este cazul să menționăm că, îmbrățișînd activitatea generală a serviciilor secrete ale Reichului nazist, acestea ne apar *incompetente* în raport cu mijloacele, enorme, de care au dispus. Pentru înfăptuirea țelurilor sale criminale, Hitler a acordat, cum s-a arătat, un rol aparte serviciilor speciale. Adesea, în timpul războiului, el s-a pronunțat în cercul său intim în sensul că socotea bătălia pe frontul invizibil la fel de importantă ca și lupta din prima linie pentru apropierea victoriei. Dar, în același timp, el nu a omis să evidențieze că dobîndirile serviciilor sale secrete îl nemulțumeau, că ele nu se ridicaseră la înălțimea așteptărilor sale. Din cîte cunoaștem, într-un rînd Führerul a elogiat activitatea oficiilor sale secrete, și atunci a făcut-o peste măsură, ceea ce s-a dovedit — uimitor de rapid — complet nejustificat. Într-o consfătuire cu militarii, la 25 iulie 1943, la orele prînzului, Hitler a găsit oportun să-i laude pe oamenii săi din serviciile secrete despre care a spus că nu le era necunoscut „aproape nimic". În seara aceleiași zile a avut loc o nouă consfătuire în legătură cu evenimentele intervenite în Italia : înlăturarea de la putere a „ducelui" Benito Mussolini, „bunul prieten" al Führerului. La aflarea acestei știri, Hitler și-a revărsat întreaga-i mînie mai întîi asupra „trădătorilor" italieni și, apoi, asupra serviciilor sale secrete care nu prevăzuseră nimic !

Cercetările cele mai noi pun la îndoială eficiența serviciilor secrete naziste. După Laslo Havas este absolut sigur că :

1) Dintre toate rapoartele transmise de spionii germani la Berlin, cel puțin 50% — dar, mai sigur, 70-80% — conțineau informații false sau eronate ;

2) Serviciile secrete hitleriste au primit știrile cele mai precise nu de la agenții proprii, ci de la diplomații spa-

nioli și portughezi acreditați în capitalele statelor cu care Reichul se afla în război [101].

Serviciile secrete de la Berlin au apreciat mai puțin *calitatea* și mai mult *cantitatea* materialelor trimise de agenții lor ; ele s-au dovedit deficitare la capitolul controlării *autenticității* informațiilor culese. Și acest lucru nu apare deloc anormal dacă avem cunoștință de situația reală de la Berlin — o adevărată junglă — în care-și desfășurau activitatea serviciile secrete hitleriste. Un bilanț definitiv al tuturor eșecurilor, gafelor etc. ale birourilor secrete de la Berlin este prematur a fi întocmit ; multe documente s-au pierdut pentru totdeauna, altele nu au fost date publicității și nu toți „eroii" au vorbit ; un document capital — *Jurnalul* lui Canaris — nu se află încă la îndemîna istoricilor, dacă nu cumva a fost distrus la sfîrșitul războiului. În stadiul actual al investigațiilor, putem include printre marile insuccese ale birourilor secrete naziste :

— Eșecurile de pe fronturile din Italia și Africa de Nord ;

— Aprecierea eronată a potențialelor de război ale Statelor Unite și U.R.S.S. ;

— Eșecurile de pe frontul de Est ;

— Necunoașterea planurilor aliate de deschidere a celui de-al doilea front în Normandia ;

— Neputința contraspionajului nazist de a preîntîmpina „scurgerea" către Aliați a unor informații foarte importante chiar de la Cartierul General al lui Hitler.

Eșecul de proporții coincide cu ceea ce a reprezentat pentru britanici, în replică, cel mai de seamă succes din tot cursul războiului : incapacitatea de a descoperi că inamicul pătrunsese tainele *Enigmei* și că a valorificat din plin acest enorm avantaj. Nu în zadar, la cîteva săptămîni după terminarea ostilităților în Europa, generalul Eisenhower i-a mulțumit personal generalului Menzies, șeful *I.S.*-ului, pentru modul cum a condus operațiunea *Ultra*, în baza căreia a primit informații de

[101] Laslo Havas, *Assassinat au sommet. Téhéran 1943*, Paris, Arthaud, 1968, p. 24—25.

o „valoare nepreţuită“ pentru campania finală din vestul Europei, într-o asemenea măsură că i-a înlesnit „enorm“ sarcinile de comandament [102].

Aşadar, în pregătirea, declanşarea şi purtarea războiului mondial din 1939-1945 serviciile secrete germane au avut un rol care nu poate fi neglijat; în egală măsură, ele poartă responsabilitatea lor pentru dezastrul Reichului nazist în 1945.

FRANŢA

Dintre toate serviciile secrete moderne, unul singur — am numit *Biroul 2* francez *(Deuxième Bureau)* — a egalat, fără a fi depăşit însă, *I.S.*-ul britanic în privinţa notorietăţii. Creat la 12 martie 1874, pe lîngă Statul Major al armatei franceze, *Deuxième Bureau* a fost implicat în cîteva „afaceri“ despre care se pot afla detalii şi în manualele şcolare: cazul căpitanului Alfred Dreyfus sau activitatea controversată a agentei germane „H-21“ (alias „Mata Hari“), devenită *post-mortem* spioană „hors série“ şi intrată în legendă. La acestea se adaugă o activitate extrem de fructuoasă în anumite momente, mai ales în vremea primului război mondial, cînd, sub comanda colonelului Goubet şi a tenacelui căpitan Ladoux, *Deuxième Bureau* a excelat pe toate fronturile bătăliei secrete. A fost motivul, credem noi, esenţial pentru care multe ţări au hotărît să recurgă la modelul francez în organizarea propriilor birouri de informaţii şi contrainformaţii. Aşa se explică că în cazul multor armate moderne, în noianul de servicii şi secţii existente pe lîngă marile state majore, sînt nelipsite birourile purtînd cifra 2 şi însărcinate aproape invariabil cu aceleaşi misiuni ofensive (spionaj) şi defensive (contraspionaj).

Cînd a intrat în al doilea război mondial, la 3 septembrie 1939, Franţa dispunea, în cadrul fiecăreia dintre cele trei genuri de arme, de servicii specializate de spio-

[102] Cf. Ronald Lewin, *Ultra Goes to War*, p. 388.

naj și contraspionaj. Astfel funcționau un *Service de Renseignement de la Marine* și un *Service de Renseignement de l'Aviation,* însă depășite — ca organizare, importanță și eficiență — de către birourile secrete existente pe lîngă Marele Stat Major al armatei terestre [103].

După 1918, biroul de informații și contrainformații al Marelui Stat Major al armatei s-a aflat timp de mai mulți ani în eclipsă. El s-a restabilit complet în prima parte a deceniului al patrulea, o dată cu înrăutățirea situației internaționale după venirea lui Hitler la putere și intensificarea înarmării Germaniei [104]. Sub raportul organizării, în ajunul celui de-al doilea război mondial biroul de spionaj și contraspionaj al Marelui Stat Major francez apare ca un *organism bicefal* cuprinzînd : *Deuxième Bureau* și *Service de Renseignement et de Contre-Espionage (S.R.)* Erau două servicii deosebite, între care s-a stabilit o colaborare armonioasă rezultînd din profilul fiecăruia dintre ele. Astfel, *S.R.*-ul se îndeletnicea cu activitatea propriu-zisă de spionaj și contraspionaj, fiind *colectorul* știrilor. În același timp era un *furnizor de informații* pentru *Deuxième Bureau,* care se ocupa de centralizarea și de prelucrarea datelor pentru uzul direct al Marelui Stat Major.

1. *S.R.* al armatei [105] s-a aflat o bună perioadă (1936-1944) sub comanda colonelului (apoi general) Louis Rivet. „Centrala" avea două branșe : administrativă și operațională. *Serviciul administrativ* se îngrijea de problemele ce trebuiau să asigure buna funcționare a întregului *S.R.* (personal, finanțe etc.) Cealaltă branșă cuprindea patru *servicii operaționale :* 1) *S.R.* propriu-zis ; 2) Serviciul de

[103] Vezi, îndeosebi, Henri Navarre, *Le Service de Renseignements 1871—1944,* Paris, Plon, 1978.

[104] Cf., de exemplu, Robert J. Young, *French Military Intelligence and the Franco-Italian Alliance, 1933—1939,* în „The Historical Journal" (Cambridge University Press, U.S.A.), vol 28, nr. 1/1985, pp. 143—168.

[105] Adjunctul său era șeful *secției germane,* căpitanul Paul Paillole, care se va distinge în anii războiului, cînd a preluat conducerea întregului *C.E.* francez (Paul Paillole, *Notre espion chez Hitler,* Paris, Laffont, 1985 ; idem, *Services spéciaux, 1939 — 1945,* Paris, Lafont, 1981 ; Henri Navarre, *Le Service de Renseignements, 1871—1944, passim.*

contraspionaj — *C.E. (Contre-Espionage)* ; 3) Serviciul de transmisiuni și decriptaj ; 4) Fișierul central. Dintre serviciile operaționale, primele două erau cele mai importante

S.R. propriu-zis, condus de comandantul Perruche, includea trei *secții geografice* (Germania ; U.R.S.S. ; Italia și Spania) și o *secție tehnică*. În preajma marii conflagrații mondiale, în legătură directă cu necesitatea cunoașterii aprofundate a inamicului virtual, s-a dezvoltat intens *secția germană* a comandantului Perruche.

Serviciul de contraspionaj — *C.E.* — cuprindea aceleași *secții geografice* ca și *S.R.*, plus o *secție specială* pentru cercetarea „propagandei revoluționare" *(P.R.)*. În ultimii ani care au precedat izbucnirea războiului, *C.E.*-ul, sub conducerea comandantului de escadron (apoi general) Guy Schlesser și-a sporit activitatea ca urmare a intensificării spionajului nazist în Franța. În acțiunile sale, *C.E.*-ul s-a bucurat de asistența organismelor speciale ale Ministerului de Interne și Prefecturii de Poliție din Paris.

„Centrala" sau „Casa" (Maison) ale lui Rivet dispuneau de numeroase „posturi" pentru studierea inamicului, la : Metz, Belfort, Lille, Marsilia, Alger, Rabat și Tanger, Beirut, Djibouti și Tien-Tsin. Fiecare dintre ele avea mai multe „antene" avansate care „acopereau" teritoriile Germaniei, Italiei, Spaniei etc.

În rîndul „avanposturilor" serviciului lui Rivet intrau misiunile militare atașate reprezentanțelor oficiale franceze din străinătate. Următoarele „avantposturi" ale *S.R.*-ului înconjuraseră Reichul nazist în preajma războiului : Haga, Bruxelles, Berna, Viena, Praga, Varșovia și Berlin. Informațiile provenite de la atașații militari ai Parisului au completat, în mod fericit, pe acelea culese de agenții — plătiți sau benevoli — ai *S.R.*-ului francez.

Pînă la 1 septembrie 1939 *S.R.*-ul a reușit să contacteze mai mulți agenți situați în posturi-cheie la viitorii inamici, Germania și Italia în speță. Ei au devenit pentru „Casa" colonelului Rivet *sursele* „T", „D", „A" sau „H.E." („Asche"). Prin *sursele* „D" și „A", *S.R.*-ul pătrunsese chiar în inima *Wehrmachtului* nazist, la *O.K.W.*, iar prin

„*H.E.*“ francezii au susținut pe britanici întru capturarea secretelor *Enigmei* germane [106].

Mulțumită multiplelor surse de informare de care dispunea, serviciul lui Rivet a aflat din vreme despre preparativele lui Hitler pentru cotropirea Austriei, Cehoslovaciei și Poloniei. La fel, în cursul „războiului ciudat“ din 1939-1940 *S.R.*-ul francez a luat cunoștință de faptul că *Wehrmachtul* stătea „cu arma la picior“ pentru a ataca în Apus. Declanșarea ofensivei de la 10 mai 1940 nu a surprins de fel pe oamenii lui Rivet care avertizaseră autoritățile în drept asupra pericolului iminent.

Organizația lui Rivet a lucrat în „umbră“ pînă în prima zi a războiului mondial ; de la 1 septembrie 1939 ea a devenit un serviciu oficial — *Biroul 5 (5-e Bureau)* . al Marelui Stat Major al armatei franceze.

2. *Deuxième Bureau* este cel mai cunoscut dintre serviciile secrete franceze. Ca și în cazul *I.S.*-ului londonez, lui i se substituia restul oficiilor secrete ale Parisului. Publicul larg știa prea puțin sau nu cunoștea nimic despre *S.R.* ale armatei, marinei sau aviației. În schimb, presupunea că-i erau necunoscute prea puține lucruri privind *Biroul 2,* al cărui număr de telefon se afla — înainte de război — în cartea abonaților de la Paris ! În preajma și la începutul celui de-al doilea război mondial (1935-1940), *Deuxième Bureau* s-a aflat sub conducerea unei personalități unanim apreciate — colonelul (apoi general) Gauché. Pe baza informațiilor ce-i parveneau, Gauché a efectuat estimări de o înaltă profesionalitate asupra pregătirilor și intențiilor inamicilor posibili ori siguri ai Franței. S-a acordat atenție maximă Germaniei, astfel că șefii militari și politici de la Paris au fost ținuți neîncetat la curent asupra celor petrecute peste Rin. „Sintezele“ întocmite de către oamenii lui Gauché au „tradus“ corect [107] — după cum aveau să dovedească evenimentele — eforturile de înarmare și țelurile lui Hitler, constituind unul dintre cele mai serioase

---

[106] Henri Paillole, *Notre espion chez Hitler,* p. 163 și urm.
[107] Georges Castellan, *Le Réarmement clandestin du Reich (1930—1935) vu par le 2-e Bureau de l'État Major Français,* Paris, Plon, 1954.

semnale de alarmă de care guvernanții celei de-a III-a Republicii nu au voit să țină cont și acest lucru va precipita catastrofa militar-politică din 1940 [108].

După înfrîngerea Franței în iunie 1940, serviciile secrete militare nu și-au încetat activitatea. *Deuxième Bureau*, condus succesiv de coloneii Besançon și Baril, a continuat să funcționeze legal în cadrul așa-numitei „Armate a Armistițiului", aflată la dispoziția guvernului de la Vichy. Existența lui a încetat o dată cu suprimarea acesteia de către nemți, în noiembrie 1942. Nemții au cerut și obținut de la Pétain, șeful regimului colaboraționist de la Vichy, desființarea lui *5-e Bureau*, adică a *S.R.*-ului colonelului Rivet. *Biroul 5* a fost dizolvat, însă nu și „Casa" lui Rivet. Imediat după încheierea armistițiului din 22 iunie 1940, colonelul a procedat la reorganizarea „Casei" sale, adaptînd-o noii situații. Cum nu mai putea fi vorba de o existență legală, serviciul a activat sub firme de împrumut : *S.R.* propriu-zis în cadrul lui *B.M.A.* sau *M.A. (Bureaux des Menées Antinationales)*, iar *C.E.*-ul, dirijat acum de Paillole, pe lîngă *T.R. (Travaux Ruraux)*. În aceeași vreme s-au reconstituit *S.R.* ale aviației și marinei, respectiv sub comanda col. Ronin și a căpitanului de vas Sanson. Subvenționarea acestei constelații de servicii speciale se făcea din fondurile secrete ale Ministerului Apărării Naționale. Nu a trebuit să treacă timp îndelung pentru ca nemții să afle că *S.R.* franceze nu fuseseră desființate. Locotenent-colonelul Reile, șeful lui *Abwehrleitstelle III F* din Paris, menționa alarmat într-un raport prezentat superiorilor săi la 28 noiembrie 1942 că „în cursul anilor 1940-1942 *S.R.* militar francez [109] a continuat, violînd condițiile armistițiului, să facă spionaj contra Germaniei..." Era vorba, deci, de o dublă încălcare a armistițiului : continuarea activității *S.R.* franceze și investigarea cotropitorilor. Intervențiile presante ale germanilor pe lîngă gu-

---

[108] Motiv pentru care șeful lui *Deuxième Bureau* va fi supranumit „Casandra anilor fatali" (cf. Général Gauché, *Le Deuxième Bureau au travail, 1935—1940*, Paris, Amiot-Dumont, 1953).

[109] În fapt erau mai multe !

vernul de la Vichy pentru dizolvarea birourilor secrete nu au avut efectul scontat. Astfel, Pétain și Laval s-au grăbit să satisfacă pretențiile ocupanților, desființînd *B.M.A.*-ul în august 1942 sau propunînd o fuziune a *S.R.* franceze cu *Abwehrul* ! Dar amiralul Darlan, succesorul desemnat al lui Pétain, nu a admis ca, în conflictul său cu Laval, să fie lipsit de un serviciu secret. În august 1942, el a însărcinat pe omniprezentul Rivet să creeze un *S.R.* unificat. Colonelul s-a conformat și, astfel, a apărut *Organe Directeur du Renseignement*, care dirija activitatea *S.R. militare* (din cadrul armatei, aviației și marinei) și a *C.E.*-ului lui Paillole. Ca șef al întregului ansamblu a fost uns, bineînțeles, colonelul Rivet. Edificiul nu a apucat să fie consolidat, cînd debarcarea Aliaților în Africa de Nord, la 8 noiembrie 1942, l-a zguduit din temelii. Evenimentele care au urmat vor marca readucerea „Casei" lui Rivet pe drumul cel bun.

Astfel, activitatea serviciilor secrete militare franceze între 1940 și 1942 s-a remarcat în primul rînd prin sinuozitate. Nici nu se putea să fie altfel, deoarece, funcționînd — mai mult sau mai puțin legal — în ambianța regimului de la Vichy, aceste servicii au fost implicit atrase în jocul întortocheat urmat de echipa de trădători avînd în frunte pe Pétain și Laval. Ceea ce trebuie evidențiat este faptul că, spre onoarea lor, cei mai mulți dintre membrii oficiilor secrete militare franceze, păstrînd noțiunea clară a trădării, nu au cedat tentațiilor de colaborare cu ocupanții și au rămas antigermani convinși [18]. După debarcarea trupelor anglo-americane în Africa de Nord franceză, ei s-au mutat, împreună cu birourile lor, la Alger, alăturîndu-se cauzei aliate. Era o aliniere tardivă, căci între timp un alt serviciu secret francez, funcționînd în cadrul mișcării generalului Charles de Gaulle, își cîștigase merite remarcabile în confruntarea deschisă și decisă cu dușmanul, iar nicidecum — mai ales — în conciliabulele Vichy-ului.

---

[18] Henri Michel, *L'âge adulte de la Résistance française*, în „Historia-Magazine. La 2-ème Guerre mondiale", Paris, nr. 51/1968, pp. 1401—1406.

Generalul de Gaulle a intervenit decisiv pe arena istoriei în clipele de agonie ale celei de-a III-a Republici. Într-un apel citit la postul de radio Londra la 18 iunie 1940 el s-a adresat tuturor compatrioților, înștiințîndu-i că decisese să continue lupta pentru repunerea Franței în drepturile ei și pentru a-i reda măreția, pentru zdrobirea învingătorilor de moment. El chema pe toți francezii dornici să-și salveze patria să se înroleze sub ordinele sale în mișcarea care, în mod simbolic, a luat numele de *France Libre*. Mișcarea a dispus de la început de trupe *(F.F.L. — Forces Françaises Libres)*, iar din septembrie 1941 de un *Comité National Français (C.N.F.)*, embrion al unui viitor guvern provizoriu. Cît privește *F.F.L.*-ul, ele dispuneau de un stat major la Londra, organizat în vara anului 1940. Acest stat major cuprindea și clasicul *Deuxième Bureau*, încredințat la 1 iulie 1940 unui amator în informații și contrainformații, căpitanul André Dewavrin, devenit foarte cunoscut ulterior sub numele de împrumut : colonelul Passy. Biroul lui Passy, care a numărat inițial doar 7 membri, a fost conceput ca unicul serviciu de spionaj și contraspionaj al *Franței Libere*. De la 15 aprilie 1941 el s-a și intitulat *Service de Renseignement (S.R.)*. În memoriile sale, colonelul Passy insistă asupra greutăților întîmpinate în organizarea serviciului său : lipsă de fonduri, de oameni, de încredere, plus ignoranță „totală" în materie de informații și contrainformații. Este adevărat că s-a bucurat de sprijinul unor organisme britanice (*I.S.* și *S.O.E.* cu precădere), dar acestea nu au acționat total dezinteresat. Ele aveau nevoie de informații de pe continent și, în plus, nu s-au dat în lături să încerce a-și instaura controlul asupra organizației lui Passy. Înlăturarea „jugului" britanicilor a necesitat multe eforturi din partea generalului de Gaulle și a colonelului Passy, înfăptuindu-se în linii mari prin 1942, cînd raporturile dintre *S.R.* francez, pe de o parte, și *I.S.* și *S.O.E.*, pe de alta, au ajuns să fie bine precizate prin acorduri bilaterale. Meritul colonelului Passy în crearea unui bun *S.R.* al mișcării gaulliste a fost inestimabil. Tînărul militar, fost pînă nu demult profesor la

Academia Militară din Saint-Cyr, s-a dovedit a fi fost „amatorul inspirat“ [111] al informațiilor și contrainformațiilor. Metodele pe care le-a utilizat și rezultatele pozitive obținute au dezorientat pînă și pe „profesioniști“ în materie, fie francezi, fie britanici. Pentru Passy a apărut clar de la început că serviciul său nu trebuia să rămînă un *organism tradițional,* ci că în fața lui se aflau, date fiind împrejurările, sarcini similare dar și deosebite de cele ale birourilor mai „vechi“ de spionaj și contraspionaj. Astfel, excepție făcînd îndatorirea de a strînge informații utile pentru *F.F.L.* și Aliați, *S.R.*-ul avea menirea de a încuraja și sprijini mișcarea de rezistență militară sau civilă din Franța, precum și de a stabili și întări apropierea, contactul între acestea din urmă și mișcarea generalului de Gaulle ce acționa în afara metropolei [112]. Rolul biroului lui Passy a fost, după opiniile cele mai autorizate, „considerabil“ în realizarea unității rezistenței externe cu cea internă, ca și în preluarea conducerii întregii mișcări de către generalul de Gaulle.

Serviciul secret al *F.F.L.* s-a adaptat permanent sarcinilor tot mai dificile și multiple cu care a fost confruntat. Aceasta rezultă și din reorganizarea sa continuă : *B.C.R.A.M. (Bureau Centrale de Renseignements et d'Action Militaire),* în ianuarie 1942, și *B.C.R.A. (Bureau Centrale de Renseignements et d'Action),* în vara anului 1942. Sub această ultimă firmă, biroul lui Passy — cu sediul la Londra, pe *Duke Street* nr. 10 — își va înscrie numele între serviciile secrete vedete din vremea războiului mondial. Conform cu țelurile urmărite, *B.C.R.A.* avea următoare organizare în anul 1942 [113] :

1) *Comandamentul* — colonelul Passy și adjunctul său, locotenentul Martin.

---

[111] Jacques Bergier, *Agents secrets contre armes secrètes,* Paris, Éditions „L'ai Lu“, 1965, pp. 206—226.

[112] Michel Garder, *La Guerre secrète des Services Spéciaux français, 1935—1945,* Paris, Plon, 1967, *passim ;* Philip Jean Stead, *Le Deuxième Bureau sous l'occupation,* Paris, Fayard, 1966, *passim.*

[113] Colonel Passy / André Duwavrin /, *Souvenirs,* II, *10, Duke Street — Londres (Le BCRA),* Monte Carolo, Raoul Solar, Éditeur, 1948, pp. 29—31.

2) *Secția de informații (R. — Renseignements)*, condusă de căpitanul Manuel.

3) *Secția de acțiune militară (A.M. — Action Militaire)*, dirijată de căpitanul Lagier.

4) *Secția de contraspionaj (C.E. — Contre-Espionnage)*, sub locotenentul Warin.

5) *Secția pentru probleme tehnice, de cifru și financiare (T.C.F.)* a locotenentului Drouot.

6) *Secția evadării (E — Evasion)*, îndrumată de locotenentul Mitchell.

7) *Secția de studii și coordonare (A/EC — Section d'Études et de Coordination)*, dirijată succesiv de Granvile și de Maurice Duclos (alias „Saint-Jacques").

8) *Secția de documente și difuzare (D.C. — Documentation et Diffusion)*, condusă succesiv de locotenenții Guidet și Bussy.

9) *Secția politică (N.M. — Non Militaire)* a lui Louis Vallon.

Metodele utilizate de *B.C.R.A.* au apărut — cum am mai spus — stranii „specialiștilor" în spionaj și contraspionaj. Desfășurarea rapidă a evenimentelor nu-i permitea lui Passy să recurgă la agenți „profesioniști", cu un lung stadiu de pregătire în arta spionajului. Atunci Passy s-a folosit în principal de *agenți amatori*, majoritatea francezi care s-au oferit voluntar să îndeplinească misiuni în metropolă. Între cei dintîi s-a aflat și un tînăr de 35 de ani, pe nume Gilbert Renault, plecat în septembrie 1940. Ajuns în Franța, el a pus bazele unei organizații de un tip deosebit pentru culegerea și transmiterea informațiilor — *rețea (réseau)*, care va servi ca model pentru toate celelalte creații ulterioare ale biroului lui Passy pe teritoriul metropolei ocupate [114]. Renault a îndeplinit mai multe misiuni în Franța și, sub pseudonimul de colonelul Rémy, își va dobîndi notoritatea. Generalul de Gaulle consemnează în memoriile sale că Rémy, în calitatea lui de agent secret, a

---

[114] Vezi Colonel Rémy / Renault Gilbert /, *Mémoires d'un agent secret de la France Libre. 18 juin 1940 — 18 juin 1942*, Paris, Éditions „Aux Trois Couleurs", 1946, p. 89 și urm.; Colonel Passy, *op. cit.*, I, Monte Carlo, 1947, p. 60 și urm.

vădit „un fel de geniu". Însuși șeful *I.S.*-ului, generalul Menzies, i-a declarat lui Passy, în anii războiului, că îl socoate pe Rémy „cel mai extraordinar agent secret pe care l-a întîlnit vreodată"! Inovația *B.C.R.A.*-ului nu s-a limitat numai la selecția agenților trimiși pe continent. Din nou sfidînd regulile jocului, oamenii lui Passy au acceptat să slujească în rețele cetățeni de cele mai diverse preocupări și categorii sociale, *ardenți* ai cauzei sau *benevoli* care știau să observe sau aveau ceva de transmis despre inamic. Adesea agenții *B.C.R.A.*-ului au găsit asemenea rețele constituite și, atunci, misiunea lor s-a limitat în a le pune în legătură cu Londra. Sistemul rețelelor a luat o mare amploare. În preajma Eliberării din 1944, în rețele și subrețele *(sous-réseau)* activau mii, zeci de mii de informatori. S-a ajuns, astfel, la un *spionaj de masă (renseignement de masse)*, în fața căruia ocupanții au fost siliți să se recunoască neputincioși. Printre cele mai importante *rețele de informații* ale lui Passy în Franța citățm: *C.N.D. (Confrérie Notre-Dame)*, a lui Rémy, *Gallie, Vector, Phalax, Brutus, Cohors, Famille, Ali, Phratrie, Marco-Polo ș.a.* De asemenea, oamenii lui Paasy au creat rețele de transmisiuni, evadări, parașutare etc. ori, mai cu seamă, au stabilit contacte și au ajutat grupurile și *mișcările (mouvements)* Rezistenței din metropolă. „Marele unificator" al Rezistenței interne, Jean Moulin, a acționat cu sprijinul constant al *B.C.R.A.*-ului în toată perioadă care a precedat constituirea lui *C.N.R. (Conseil National de la Résistance)*, în 27 mai 1943.

B.C.R.A a ieșit triumfător nu numai în confruntarea cu inamicul; el a cîștigat și duelul cu serviciile secrete tradiționale franceze. Ne amintim că, după 8 noiembrie 1942, colonelul Rivet și-a mutat „Casa" în Africa de Nord, la Alger. Aici el s-a pus la dispoziția generalului Henri Giraud, devenit — după asasinarea lui Darlan (25 decembrie 1942) — șeful forțelor și al posesiunilor franceze în Africa de Nord. După „împăcarea" generalilor de Gaulle și Giraud și constituirea, la 3 iunie 1943, a *C.F.L.N.*-ului *(Conseil Français de Li-*

bération Nationale)[115], s-a ridicat cu acuitate chestiunea unificării serviciilor secrete ale *Franței Libere*. Era o problemă dificilă, deoarece biroul lui Rivet[116] se socotea îndreptățit să „înghită" *B.C.R.A.*-ul, ceea ce de Gaulle și Passy nu au admis. Disputa s-a prelungit mai multe luni, fiind definitiv tranșată după consolidarea poziției lui Gaulle în Africa de Nord în urma retragerii totale a lui Giraud de pe scena politică și militară (14 aprilie 1944). Încă din noiembrie 1944, de Gaulle a investit pe Jacques Soustelle cu depline puteri pentru a cuprinde *B.C.R.A.* și *D.S.R./S.M.* într-un singur organism — *D.G.S.S. (Direction Générale des Services Spéciaux)*. Colonelul Rivet a rezistat, cu sprijinul lui Giraud, până în aprilie 1944. Apoi *D.G.S.S.*-ul lui Soustelle, alcătuit pe baza *B.C.R.A.*-ului, a inclus în rîndurile sale întreg serviciul lui Rivet, care a fost pus în retragere. Se poate spune, deci, că în final *B.C.R.A.*-ul a învins serviciile secrete tradiționale franceze, și nu invers. La 18 noiembrie 1944, *D.G.S.S.*-ul instalat de-acum în Parisul eliberat, a fost transformat în *D.G.E.R. (Direction Générale d'Études et de Recherches)*, căruia în 1946 i-a succedat *S.D.E.C.E. (Service de Documentation Extérieure et de Contre-Espionnage)*, rămas în funcțiune până astăzi.

ITALIA

Armata terestră fusese dotată încă între 1863 și 1866 cu un birou de spionaj *(Ufficio „I")*, reconstituit în 1900 și dublat în timpul primului război mondial (1916) cu *Servizio Informazioni del Comando Supremo*[117]. După instalarea fascismului, la 15 octombrie 1925

[115] La 15 mai 1944 s-a transformat în „Guvern provizoriu al Republicii Franceze".

[116] Din decembrie 1942 a preluat titlul oficial *Direction des Services de Renseignements et de Sécurité Militaire (DSR/SM)*.

[117] Giusepp De Luttis, *Storia dei servizi segreti in Italia*, Roma, Editori Riuniti, 1984, pp. 7—10.

s-a creat *S.I.M. (Servizio Informazioni Militari)*, restructurat curînd și pus la dispoziția șefului Marelui Stat Major al forțelor terestre [118]. Veritabilul creator și mentor al *S.I.M.*-ului a fost generalul Mario Roatta, care în deceniile trei-patru a mărit aparatul central, i-a procurat mijloacele materiale necesare și i-a dat prestigiu. Urmașii lui Roatta — succesiv colonelul Tripiccione și generalii Carboni și Amé — au urmat întocmai directivele sale, autoritatea fondatorului asupra *S.I.M.*-ului făcîndu-se simțită chiar și după retragerea sa în 1937. În anii războiului, *S.I.M.*-ul ajunge un organism „extraordinar de complicat", după opinia șefului său dintre 1940 și 1943, generalul Cesare Amé. Aidoma celor mai multe servicii secrete străine, *S.I.M.*-ul cuprindea mai multe secții specializate respectiv în : spionaj, contraspinaj, prelucrarea informațiilor, oficiul tehnic etc. În perioada aprilie 1940 — ianuarie 1941, serviciul de contraspionaj a fost autonom față de S.I.M. și, dirijat fiind de colonelul Emmanuele Santo, s-a aflat sub tutela nemijlocită a Ministerului de Război din Roma [119].

În străinătate, *S.I.M.*-ul dispunea de așa-numitele „centre" (în Balcani, Spania, Elveția, Africa de Nord etc), care dirijau activitatea agenților. Informațiile culese erau numeroase și nu prezentau totdeauna siguranță. Astfel este cunoscut că Mussolini a aflat din buletinele transmise la radio și din ziare despre intrarea misiunii militare germane în România, în octombrie 1940; în același timp, agenții italieni au intuit — în vreme ce Abwehrul lui Canaris nu bănuia nimic — planurile Aliaților de debarcare în Africa de Nord franceză, în noiembrie 1942. În perioada antebelică mai cu seamă, oamenii *S.I.M.*-ului și-au făcut o meserie din violarea sediilor ambasadelor străine din Roma și din procurarea prin efracție a copiilor unor documente secrete, hărți, coduri diplomatice etc. După cum ne informează Santo, fostul șef al contraspionajului, într-un

---

[118] *Ibidem*, p. 12.

[119] Vezi îndeosebi Generale Cesare Amé, *Guerra segreta in Italia. 1940—1943*, Roma, Gherardo Casini Editore, 1954, *passim*

singur an *S.I.M.* a intrat, pe această cale, în posesia unui lot de aproximativ 16 000 documente ! Cu regret mărturisește el că *S.I.M.*-ul nu a putut nicicînd pătrunde la ambasada sovietică din Roma.

Aprecierile despre rolul și eficiența *S.I.M.*-ului în anii războiului sînt contradictorii. Ceea ce se știe cu precizie este faptul că, în 1939—1940, șeful de atunci al organizației, generalul Giacomo Carboni, a insistat pe lîngă contele Ciano, ministrul de externe, pentru ca Italia să nu intre în război alături de Reich. Mussolini a ignorat toate sfaturile primite în acest sens și, la 10 iunie 1940, a declarat război Aliaților. În octombrie 1940, *S.I.M.* a comis o colosală eroare : a dat asigurări că toate condițiile erau favorabile pentru aplicarea planului „Esigenza G" (atacarea Greciei) al Marelui Stat Major Italian. Desfășurarea evenimentelor, după agresiunea Italiei contra Greciei la 28 octombrie 1940, a contrazis aprecierile optimiste ale *S.I.M.*-ului. De asemenea, este bine stabilit că, pînă la ieșirea Italiei din război în septembrie 1943, între *S.I.M.* și *Abwehrul* lui Canaris au existat cele mai strînse contacte. Inițiativa apropierii de organizația lui Canaris a aparținut exclusiv lui Roatta, iar Carboni și Amé au adîncit colaborarea în așa mod încît prin 1939—1940 s-a ajuns la o „uniune" a celor două organisme și în care *S.I.M.*-ului i-a fost rezervat, bineînțeles, rolul de partener minor ; atunci, italienii au predat germanilor pînă și cifrurile utilizate în menținerea contactelor cu agenții proprii ! După marile insuccese ale *Axei* în 1942—1943, *S.I.M.* s-a arătat mai puțin entuziasmat de prietenia nemților. Era clar că el începuse deja a-și pregăti retragerea, pe care și-o dorea onorabilă. După răsturnarea lui Mussolini, în iulie 1943, Amé a devenit credincios regelui Italiei și noului premier desemnat, generalul Badoglio. În atare împrejurări, el s-a îngrijit să asigure secretul negocierilor purtate de Italia pentru ieșirea din războiul alături de Germania hitleristă. Nu putem spune că acest lucru nu i-a reușit lui Amé, numai că decizia Italiei devenise cunoscută între timp *Abwehrului ;* ea a fost comunicată chiar de către șeful *S.I.M.*-ului lui Canaris, în cursul unei

întrevederi ultrasecrete desfășurată la Veneția în iulie 1943 !

După modelul armatei, marina militară fascistă *(Supermarina)* dispunea de asemenea de un oficiu de spionaj și contraspionaj — *S.I.S. (Servizio Informazioni Segrete)*. *S.I.S.*-ul avea două secții (oficii) principale : spionaj *(Uffizio D)* și contraspionaj *(Uffizio E)*. În timpul războiului, *S.I.S.*-ul a repurtat unele succese însemnate : „spargerea" — înaintea germanilor — a cifrului naval britanic ; intrarea în posesiunea listei cu numele și adresele agenților francezi din Italia ; numeroase sabotaje contra navelor engleze din Gibraltar ; supravegherea, de către agenți instalați la Algesiras, a traficului maritim prin Gibraltar în tot cursul operațiunilor militare.

Asemenea *S.I.M.* sau *S.I.S.* de pe lîngă armată și, respectiv, marină, aviația militară italiană beneficia de serviciile unui *S.I.A. (Servizio Informazioni Aeronautica)*, care a avut mai puțin de lucru în timpul războiului.

În ultimii ani ai „erei" fasciste, serviciile secrete italiene au fost reorganizate în mai multe rînduri. Astfel, din 1937, *S.I.M.*, *S.I.S.* și *S.I.A.* continuau să funcționeze pe lîngă statele majore ale celor trei genuri de arme, dar autoritatea supremă era exercitată de către un subsecretar de stat la ministerul de război (Pariani). În vara anului 1941, *S.I.M.* trece sub dependența Comandamentului suprem al armatei fasciste, fiind tranformat într-un adevărat supraserviciu ce coordona activitatea celorlalte birouri militare secrete : *S.I.S.*, *S.I.A.* și *S.I.E. (Servizio Informazioni Esercito)*, acesta din urmă luînd locul *S.I.M.* ca organism al armatei terestre. Necontenitele reorganizări dovedeau că, în fond, autoritățile fasciste nu erau pe deplin mulțumite de eficacitatea serviciilor secrete în subordine, iar modificările făcute nu au suplinit nicidecum deficiențele constatate. Cel mai adesea s-a schimbat totul... fără a se fi transformat ceva !

Serviciile secrete militare au colaborat îndeaproape cu organismele polițienești ale regimului fascist, mai ales cu *poliția politică (Organizzazione di Vigilenza e Repressione Antifascista — O.V.R.A.)* a lui Guido Leto. *O.V.R.A.*, care a fost cel mai odios dintre instrumentele fasciste de

represiune în Italia, echivalentul *Gestapo*-ului lui Müller, intervenea frecvent și în activitatea de informații și contrainformații. Nu știm să fi înregistrat vreo izbândă prestigioasă în acest domeniu, în afară doar de supravegherea serviciilor secrete militare — *S.I.M.*, *S.I.S.*, *S.I.A.* și *S.I.E.* !

JAPONIA

Japonia s-a numărat printre cele dintîi puteri care, după 1918, au apucat pe calea pregătirii și declanșării unui nou război mondial. Așa, de pildă, încă la 25 iulie 1927 guvernul imperial din Tokyo a prezentat împăratului așa-numitul „memorandum Tanaka" care avansa planul creării unei „Japonii Mari" prin înglobarea Chinei, Indochinei, Mongoliei, Indiei, Australiei, a Extremului Orient sovietic și a insulelor din Pacific. Agresiunea Japoniei, începută în anul 1931, prin ocuparea Manciuriei, a constituit primul focar de război al conflictului mondial dintre 1939 și 1945 [120]. Pentru asigurarea succesului planurilor expansioniste ale militarilor japonezi un rol aparte a fost rezervat serviciilor secrete.

De-a lungul anilor '20—'30, autoritățile nipone au fost preocupate cu prioritate de descoperirea inamicilor interni ai politicii de expansiune a Imperiului — rezidenți politici, nonconformiști, agenți străini etc. Acțiunea internă de „curățire" a revenit în atenția a două departamente — Justiție și de Război, în cadrul cărora au acționat organisme de specialitate : *Poliția Specială Superioară*, sau *Poliția Politică (Keisatzu)*, și, respectiv *Poliția militară (Kempei Tai)*. Încă în 1927, la Ministerul Justiției se constituie, la nivelul *Biroului de Afaceri Criminale*, așa-numita *Secție de reflecție* (sic !) dispunînd de un stat major reunind 35 de membri și din inițiativa căruia a rezul-

[120] Cf. C. Bușe, Zorin Zamfir, *Japonia. Un secol de istorie (1853—1945)*, București, Humanitas, 1990, p. 185 și urm.

tat *Poliția Specială Superioară* [121]. Creat la sfîrșitul veacului al XIX-lea, *Kempei Tai*-ul s-a consolidat considerabil în epoca interbelică, cînd a devenit — după opinia lui Richard Deacon, un istoric binecunoscut pe plan mondial al serviciilor secrete ale marilor puteri — „una dintre instituțiile cele mai puternice și, cu siguranță, cele mai temute din Japonia" [122]. În anii celui de-al doilea război mondial, *Kempei Tai*-ul, aflat sub conducerea colonelului Okido, cuprindea — potrivit estimărilor autorităților americane de ocupație — circa 75 000 de agenți, dintre care 1/4 erau ofițeri [123]. Dependent în continuare de Ministerul de Război, *Kempei Tai*-ul a ajuns să controleze practic întreaga constelație a serviciilor secrete nipone, mai puțin — ca să nu spunem de fel — pe cele acționînd în aria Marinei Imperiale *(Rengo Kantai).*

Ministerul Afacerilor Externe din Tokyo a fost avantajat de activitatea unui *Serviciu de informații* (în dirijarea căruia s-a remarcat Kiyoshi Tsutsui), în vreme ce departamentele Marinei și Armatei au beneficiat, conform tradiției, de secții speciale de spionaj/contraspionaj conduse de un *Director al Informațiilor Navale* (amiralul Kiyoshi Hoda) ori de un *Director al Informațiilor Militare* (generalii Eini Tojo, apoi Küchiro Higuchi) [124].

Potrivit intereselor comune rezultînd din acordurile încheiate între cele trei puteri ale *Axei* Berlin—Roma—Tokyo pentru împărțirea unor regiuni de pe glob în „sfere de interese" ale lor (Pactul Anticomintern sau Pactul Tripartit), serviciile secrete nipone au colaborat cu omoloagele lor germane sau italiene. Documentele cunoscute pînă în prezent și detaliile reieșind din lucrările de specialitate ori din bogata literatură memorialistică ne îngăduie să considerăm că, infinit mai prejos decît cooperarea stabilită între organismele respective anglo-sovieto-ameri-

---

[121] Vezi Richard Deacon, *Kempei Tai. A History of the Japanese Secret Service*, New York — Toronto, Beaufort Books, Inc., 1982, p. 156—157.

[122] *Ibidem*, p. 162.

[123] După alte surse ar fi fost vorba de circa 140 000 de agenți (cf. Gh. Buzatu, *Războiul secret*, Iași, Junimea 1973, p. 39).

[124] Richard Deacon, *op. cit.*, p. 162.

cane, raporturile între birourile secrete din Tokyo, Berlin sau Roma au fost necesare dar fără strălucire. Cu toate acestea, nu se poate omite că, încă în iunie 1938, s-a perfectat un acord între *Abwehr* și colonelul (apoi generalul) Oshima Hiroshi, atașatul militar și, mai tîrziu (1941—1945), ambasadorul Japoniei la Berlin. Acordul era îndreptat în primul rînd împotriva U.R.S.S., în privința căreia partenerii se angajau să facă schimb general de informații. Partea germană va avea să beneficieze pînă la prăbușirea Reichului nazist de bunăvoința colegilor niponi, întrucît aceștia, acționînd ca „observatori" în cadrul ambasadei Japoniei în U.R.S.S., vor ști să tragă toate foloasele decurgînd din situația că, pînă la 9 august 1945 (?!), între Moscova și Tokyo s-au menținut relații diplomatice oficiale. Și, oricum, în prima fază a războiului din Est, Berlinul a primit știri despre situația internă a statului sovietic și prin intermediul ambasadei nipone în U.R.S.S. La 10 iulie 1941, ca dovadă, liderul diplomației naziste, von Ribbentrop, comunica ambasadorului german la Tokyo, generalul OTT : „Mă folosesc de acest prilej și mulțumesc ministrului de externe al Japoniei pentru transmiterea telegramei ambasadorului nipon la Moscova. Ar fi de dorit ca să primesc regulat, pe aceeași cale, informații tot mai multe din Rusia" [125]. Că schimburile de informații au continuat pe calea semnalată nu încape îndoială, însă trebuie să reținem că nu întotdeauna părțile implicate s-au dovedit și loiale. Nimeni altcineva decît însuși Adolf Hitler, de exemplu, n-a binevoit să-și înștiințeze partenerul despre faptul că obținuse date sigure cum că americanii „spărseseră"... codurile diplomatice ale Japoniei ! Situația poate părea extrem de curioasă și a fost — lucru lesne de bănuit — plină de consecințe nefaste pentru „interesele" *Axei* în război, dar aici a intrat în joc calculul Führerului, care, ca rasist înrăit, dorea și lupta pentru victoria în război a Reichului și a tuturor aliaților săi, dar nu concepea pur și simplu triumful „rasei galbene" [126]...

---

[125] Cf. Gh. Buzatu, *op. cit.*, p. 38.
[126] *Ibidem*, p. 56.

De-a lungul războiului, serviciile secrete din Tokyo au împărtășit soarta birourilor informative/contrainformative ale tuturor marilor puteri, fie ele surate ori rivale, în sensul că succesele lor au fost alternate cu tot atîtea eșecuri, dintre care unul catastrofal și la care ne-am referit deja : neputința de-a afla, precum și nemții în cazul britanicilor, cum că americanii, grație operațiunii *Magic* și criptologilor lui Rochefort, au „citit" frecvent — pînă la sfîrșitul ostilităților — corespondența diplomatică și navală a Japoniei. În atare condiții, se înțelege că prelungirea luptei în ultimii ani ai conflagrației a echivalat pentru Imperiul de la „Soare Răsare" cu o cursă sinucigașă ! De cealaltă parte, ne vedem siliți să trecem la capitolul succeselor remarcabile ale serviciilor secrete nipone descoperirea rețelei lui R. Sorge și, mai ales, prepararea condițiilor propice pentru aplicarea loviturii total surprinzătoare de la Pearl Harbour pentru S.U.A. Însă pentru Imperiu acestea au fost lovituri ce au avut un cuvînt hotărîtor pentru *începutul* războiului din Pacific, iar nicidecum și pentru *sfîrșitul* lui [127].

ALTE SERVICII SECRETE

Conflagrația din 1939-1945 a fost, deopotrivă, totală și planetară. În Europa, numai cîteva state au fost ferite de flăcările războiului : Eire (Irlanda de Nord), Elveția, Portugalia, Spania, Suedia, Turcia și Vaticanul. Este adevărat însă că aceste țări au reușit *să se sustragă conflictului armat, fapt ce nu a mai fost posibil și în privința războiului secret.* La *acest război*, în chip practic toți neutrii au participat, din rațiuni diverse și în forme tot asemenea, mai precis : pentru anume operațiuni de spionaj cu rolul de *inițiatori* sau *subiecți ;* pentru altele — ca *intermediari* ori, mai cu seamă, ca *gazde.* Al doilea

---

[127] Cf. Marcel Giuglaris, *Le Japon perd la guerre du Pacifique. De Pearl Harbour à Hiroshima,* Paris, Fayard, 1958, *passim.*

război mondial a repetat experiența celui dintîi : nicăieri serviciile secrete inamice nu s-au înfruntat mai deschis și, totodată, nu au „dialogat" mai intens și mai fructuos decît pe teritoriile țărilor neutre [128].

Se impune, în acest context, să avem în vedere că desfășurarea generală a războiului secret între 1939 și 1945 a fost marcată (chiar dacă nu determinată) și de acțiunile pe fronturile invizibile ale birourilor de spionaj/contraspionaj ale unor guverne din exil (ceh, polon, grec) [129] ori ale aliaților minori ai puterilor Națiunilor Unite sau ale acelora ai *Axei*, între care și România [130]. Cercetările viitoare vor fi în măsură, fără îndoială, să detalieze și să precizeze rolul și locul acestora din urmă, îngăduind în ultimă instanță reconstituirea completă și nuanțată a evenimentelor dintre 1939 și 1945, cunoscut fiind că pentru războaiele moderne informația/contrainformația s-au impus mai mult decît pentru toate conflictele din secolele anterioare la rangul de *coordonată esențială* menită să le determine originile, desfășurările și — de ce nu ? — deznodămintele.

---

[128] Vezi Louis-Édouard Roulet, ed., *Les États neutres européens et la Seconde Guerre mondiale*, Neuchâtel, La Baconnière, 1985; Jon Kimche, *Un général suisse contre Hitler. L'espionnage au service de la paix, 1939—1945*, Paris, Jon Kimche et Fayard, 1966 (cazul generalului Henri Guisan).

[129] Vezi, de exemplu, Frantisek Moravec. *Master of Spies. The Memoirs of General...*, New York, Doubleday and Co., 1975.

[130] Vezi Eugen Cristescu, *Memorii*, în „Globul", București, nr. 10/1990 (și în continuare).

PARTEA A II-A

AȘII DIN FRUNTEA BIROURILOR SECRETE ȘI DIN SLUJBA LOR

AMIRALUL CANARIS

„Fișă" din dicționar :

„Canaris, Wilhelm (1887-1944). Director al spionajului militar german și conspirator împotriva lui Adolf Hitler înaintea și în cursul celui de-al doilea război mondial.

Fiu al unui bogat industriaș, Canaris s-a născut lîngă Dortmund și a fost educat în școlile sale. El a intrat la Academia Navală din Kiel în 1905, a slujit pe un vas-școală în Mediterana și a acceptat un post permanent în Marina germană după ce a obținut consacrarea acesteia. La izbucnirea primului război mondial (1914), el era ofițer pe un crucișător ușor. Vasul era să fie scufundat atunci cînd a fost surprins de navele militare britanice în apele statului Chile, dar Canaris a scăpat de internare și s-a întors în Germania unde avea să fie decorat cu Crucea de oțel de către Kaiser.

Avansat căpitan, el a îndeplinit misiuni secrete în Spania pentru spionajul naval (1916) și a comandat un submarin în Mediterana (1917). După război el a avansat toate gradele pînă la acela de amiral și a devenit șeful *Abwehrului* ori al serviciului militar de informații în 1935. Opozant înverșunat al lui Hitler și al regimului nazist din rațiuni umanitare și conservatoare, Canaris a început să conspire contra dictatorului în același an. El s-a alăturat grupului de militari, cunoscut mai tîrziu naziștilor sub numele de *Orchestra neagră,* care spera să-l înlăture pe Hitler printr-o lovitură nesîngeroasă.

Canaris a trimis mesaje secrete Aliaților occidentali după ce Hitler a început agresiunile sale, alarmînd Anglia și Franța ca să i se opună în cazul Anschlussului Austriei

(1938), raptului Cehoslovaciei (1938) și crizei Poloniei (1939). Aliații au ripostat finalmente la invadarea Poloniei și al doilea război mondial a început.

Canaris și cel desemnat de el să conducă sabotajele în cadrul *Abwehrului,* Erwin von Lahousen, au susținut planurile militariste germane, dar ambii au încercat să le stînjenească. În 1940 o scurgere de informații relativ la strategia germană către reprezentantul Angliei la Vatican a determinat anchetarea lui Canaris, dar nu s-a găsit nimic compromițător împotriva sa.

Trei ani mai tîrziu, suspectat de a fi sabotat campania Germaniei în Italia, Canaris a fost din nou investigat de către naziști. De această dată un material derogatoriu împotrivă-i a ieșit la iveală, dar cazul — din motive care nu aveau să iasă niciodată la iveală — a rămas în acel stadiu. *Abwehrul*, oricum, a fost dizolvat la începutul lui 1944, învinuirea lui Hitler contra sa fiind ineficiența.

Deși Canaris, acum ocupînd un alt post în serviciile armate, a refuzat să coopereze la complotul din 20 iulie 1944 — încercarea de asasinare a lui Hitler — fostul șef al *Abwehrului* a știut despre plan și, natural, nu a informat despre aceasta. El a fost arestat, închis pentru un timp și, apoi, executat în chip barbar întrucît Hitler, confruntat cu nimicirea, și-a tratat răzbunător inamicii.

Canaris rămîne un exemplu al unui german care a încercat să-l nimicească pe Hitler fără a distruge Germania și care a eșuat în tentativa sa" [1].

Ce ar fi de completat la „fișa" de mai sus datorată lui Vincent și Nan Buranelli, excepție făcînd anume precizări suplimentare dar absolut necesare : viitorul șef al *Abwehrului* s-a născut la 1 ianuarie 1887, la Aplerbeck (Dortmund), optînd de la vîrsta de 18 ani pentru cariera militară. După absolvirea unei școli superioare a Marinei imperiale germane, el a servit — în ajunul și în vremea primului război mondial — pe diverse vase militare. Tot atunci s-a înrolat, ca tînăr locotenent, în slujba Biroului secret al lui W. Nikolaï. În vara anului 1916, Canaris

[1] Vincent and Nan Buranelli, *Spy/Counterspy. An Encyclopedia of Espionage,* New York — London, McGrew — Hill Book Co., 1982, p. 52.

apare în Spania neutră ca agent secret. În această calitate, el ar fi repurtat — după unele surse — succese remarcabile în spionajul naval, astfel că, mulțumită informațiilor culese și transmise de el „direcției" din Berlin, submarinele germane au putut scufunda un mare număr de nave aliate. În legătură cu această perioadă din viața lui Canaris se pune pe seama lui o aventură cu renumita Mata Hari, al cărui amant ar fi fost. După 1918, contactele lui Canaris cu serviciul secret german nu au fost întrerupte. Dimpotrivă. A lucrat în domeniul informațiilor și contrainformațiilor la Marină și, paralel, ca anticomunist înverșunat și monarhist notoriu ce era, s-a distins în campania desfășurată de forțele de dreapta [2]. Controversele cele mai aprige în jurul personalității lui Canaris privesc ultimii 10-12 ani ai vieții sale, adică tocmai epoca cînd s-a aflat în culmea carierei sub dictatura național-socialistă a lui Adolf Hitler. Ele despart, deopotrivă, pe foști colaboratori sau pe contemporanii amiralului, ca și pe istoricii celui de-al III-lea Reich. În linii generale, putem distinge două „tabere" : pro-Canaris și anti-Canaris. Partizanii celei dintîi relevă că amiralul, în ciuda poziției ce a ajuns să o dețină sub hitleriști, a fost întotdeauna un dușman neîmpăcat al național-socialismului, că a insistat pe lîngă Hitler să nu dezlănțuie războiul, că a transformat după 1 septembrie 1939 organizația sa în veritabil „nucleu" al rezistenței militare germane împotriva dictatorului nazist ; că, în calitate de șef al *Abwehrului*, s-a interesat necontenit să poarte război conform regulilor „cavalerești" impuse de tratatele internaționale, că a informat adesea pe Aliații din Vest asupra planurilor de agresiune hitleriste și că a dezinformat, intenționat, pe Führerul Adolf Hitler asupra intențiilor Națiunilor Unite în ultimii ani ai războiului [3], că a ajuns — după cum am mai menționat deja — „agent" al *In-*

---

[2] Jaroslav Kokoška, *Amiralul Canaris*, București, Editura Militară, 1970, p. 31 și urm.

[3] Cf. Heinz Höhne, *Canaris*, New York, Doubleday and Co., 1979, p. XIV—XV ; Harold C. Deutsch, *The Conspiracy against Hitler in the Twilight War*, Minneapolis, The University of Minnesota Press, 1970, pp. 35—63, 355—358.

telligence Service-ului la Cartierul General german ! Ca om de stat — afirmă, în continuare, partizanii lui Canaris — amiralul a fost de o perspicacitate și realism politic uluitoare, intuind din primul moment (din ultima zi de pace : 31 august 1939) că Germania se îndrepta spre catastrofa militară inevitabilă [4], fapt pentru care avea să opteze în favoarea aflării unor soluții politice pentru a se pune capăt conflictului mondial. Adversarii lui Canaris — dintre contemporanii săi și istorici — susțin exact contrariul, și anume că amiralul l-ar fi servit cu credință pe Hitler, că nu ar fi fost decît un intrigant, că ar fi îndeplinit întocmai ordinele criminale ale naziștilor, că ar fi trădat pe complotiștii de la 20 iulie 1944, la sfîrșit căzînd el însuși victimă (9 aprilie 1945) răzbunării lui Hitler, Himmler și Kaltenbrunner [5].

Să reținem, spre ilustrare, cîteva puncte de vedere exprimate de istoricul american Harold C. Deutsch, de exemplu, ca autor al unui temeinic studiu privind *începuturile* conspirației împotriva lui Hitler, cu principalele sale forme de manifestare încă înainte de declanșarea celui de-al doilea război mondial și, mai ales, în cursul primei sale faze (1939-1940), dar cu evoluții naturale pînă la atentatul din 20 iulie 1944, a identificat „anatomia" opoziției antinaziste din Germania [6], stabilind cu precizie *locul* amiralului Canaris și al biroului său secret în context. Dacă Carl Friedrich Goerdeler și cercul său au constituit cu adevărat „motorul opoziției" [7], Canaris și *Abwehrul* s-au aflat în „cercurile" imediate ale acesteia, după „sectoarele" politice și diplomatice, în cadrul celui militar [8] — unde s-au impus : generalul Ludwig Beck, ca șef al Statului Major al forțelor terestre, generalul Georg Thomas, șeful Departamentului Economiei de Război din cadrul Ministerului de Război din Berlin, generalul Franz Halder, adjunctul și succesorul lui Beck. Între

---

[4] Vezi William L. Shirer, *Le III-e Reich. Des origines à la chute*, Paris, Stock, 1967, p. 636.

[5] D. Melnikov, *Complot împotriva lui Hitler*, București, 1963, pp. 149—151.

[6] Harold C. Deutsch, *op. cit.*, pp. 8—40.

[7] *Ibidem*, pp. 11—15.

[8] *Ibidem*, p. 25 și urm.

aceștia, Canaris și colaboratorii săi (Hans Oster, Helmuth Groscurth, Erwin Lahousen, F. W. Heinz, H. B. Gisevius ș.a.) au format un mic dar compact nucleu de spirite active în frontul rezistenței antihitleriste. Rolurile majore au incumbat colonelului (apoi general-maior) Hans Oster, șeful Secției Centrale *(Abteilung Z)* a *Abwehrului* (1938-1943), partizanul acțiunii deschise și hotărîte contra sistemului nazist și, desigur, amiralului Canaris, creul nostru, un expert al disimulării și o personalitate extraordinar de complicată, după același Deutsch. „Finalmente — avertizează acesta în privința lui Canaris — verdictul istoriei poate foarte bine să fie că el a fost mult mai profund implicat în Rezistență decît mulți dintre aderenții ei pe deplin făptași" [9]. Intervenția lui Canaris a fost surprinsă de către istoricul german Hans Rothfels, autorul unei lucrări clasice consacrată opoziției antihitleriste în vremea celui de-al III-lea Reich [10], ori de către reputatul K. D. Erdman [11]. De cealaltă parte, cercetătorii „marxiști" ai epocii celui de-al doilea război mondial, dintre care unii excelenți cunoscători ai istoriei germane, precum D. Melnikov, îl prezintă pe Canaris într-o lumină pe deplin inconvenabilă, omul fiind integral confundat cu epoca, adică plin de pete negre și trăsături negative. Dar să urmărim mai multe extrase subscrise de sovieticul Melnikov : „Dintre cei care făceau parte din sectorul «militar» al complotului (antihitlerist — n.ns.), un rol de frunte l-a jucat grupul Canaris — Oster [...] Participarea șefului serviciului de spionaj german la complot pune de la sine lovitura într-o lumină foarte îndoielnică [...] Conducătorul *Abwehrului* german avea legături foarte strînse cu serviciile de spionaj ale unor puteri străine și în primul rînd ale Angliei și S.U.A. Or, această legătură a complotului cu serviciul de spionaj nu prea le convine acelora care vor să prezinte complotul drept punct culminant al mișcării antifasciste din Germania. În afară

---

[9] *Ibidem*, p. 35.

[10] Hans Rothfels, *Deutsche Opposition gegen Hitler*, Frankfurt am Main, FTV, 1977, *passim*.

[11] Karl Dietrich Erdmann, *Die Zeit der Weltkriege*, Stuttgart, Klett-Cotta, 1978, p. 575.

de aceasta, după cum se știe, Canaris și-a cucerit «laurii» în lupta împotriva mișcării revoluționare din Germania din 1918-1919. El a fost unul dintre cei care i-au ascuns pe ucigașii lui Karl Liebknecht și Rosei Luxemburg. Hitler i-a conferit lui Canaris gradul de amiral, iar mai tîrziu l-a numit șef al spionajului militar. «Opoziționismul» lui Canaris se explică prin faptul că, fiind convins de înfrîngerea inevitabilă a Germaniei, căuta să-și găsească din vreme un nou stăpîn și, în același timp, să-și pregătească o cale de retragere spre Vest — spre serviciile de spionaj ale S.U.A. și Angliei [...] E cazul să subliniem că conducătorul *Abwehrului* acționa cu foarte multă prudență. El personal n-a luat parte la nici una din acțiunile complotiștilor, ci a dat doar o «mînă liberă» subordonaților săi nemijlociți și, în primul rînd, lui Oster [...] Grupul Canaris-Oster — se conchide — poate fi considerat ca o verigă de legătură între cercurile monopoliste din Germania și reacțiunea anglo-americană. Nu încape îndoială că toți acești conducători ai serviciului de spionaj care cochetau cu complotiștii au avut legături strînse și cu Himmler..." [12] Ne oprim aici cu înșiruirea „argumentelor" aduse de D. Melnikov întru implicarea lui Canaris între... figurile cele mai odioase ale perioadei fasciste din istoria Germaniei, nu înainte însă de a menționa că istoricul sovietic a publicat ulterior (în colaborare) o lucrare specială în care a adunat toate „piesele negre" ce pot fi reținute la „dosarul" amiralului [13], totuși una dintre figurile reprezentative — chiar dacă controversate — ale rezistenței antihitleriste ! Între cei care nu s-au distanțat de Melnikov *et co.* s-a aflat și cehul Jaroslav Kokoška, autorul citat al unei biografii apărută și în românește. Din chiar finalul cărții, reținem aceste rînduri ce se pretind definitorii pentru calificarea activității amiralului : „...Literatura pe tema *Abwehrului* german a fost marcată pentru un timp îndelungat de mărturiile lui Lahousen și ale lui Gisevius în fața Tribunalului de la Nürnberg. Numai documentele descoperite

[12] D. Melnikov, *op. cit.*, pp. 146—149.

[13] D. Melnikov, L. Cernaia, *Dvulikii admiral (Glavar fașistskoi razvedki Canaris i ego hozeaiva)*, Moskva, 1965.

ulterior au restabilit adevărul : împotriva lui Hitler au acționat doar cîțiva ofițeri superiori ai serviciului secret, dar *Abwehrul* în totalitatea lui — miile lui de membri — au lucrat pentru el. Creierul centrului complotist de la «Vizuina vulpii» nu a fost Canaris, ci Oster, al cărui rol așteaptă să fie scris. Heydrich și Canaris n-au fost dușmani de la început, ba chiar au colaborat strîns cîțiva ani. Amiralul a intrat în opoziția împotriva lui Hitler mult mai tîrziu și din alte motive decît cele pe care le-a prezentat literatura de spionaj de pînă acum..." [14] etc. etc.

Cine a fost, așadar, adevăratul Canaris ?

O altă „fișă" de dicționar :

„*Canaris Wilhelm (1887-1945).* Amiral al Marinei germane și șef al serviciului secret german, *Abwehrul,* din 1935 și pînă în 1943. El și-a început cariera în timpul primului război mondial pe crucișătorul *Dresden,* care a fost scufundat în apele din dreptul statului Chile. El s-a reîntors în Germania și s-a alăturat serviciului secret pînă în 1917, cînd a devenit comandant de submarin creditat cu scufundarea a 17 vase în Mediterana. Canaris a fost un monarhist și s-a opus lui Hitler și naziștilor. El a fost îngrozit de excesele naziste și a început să folosească poziția sa pentru a complota contra lui Hitler. El a ajutat victimele teroarei ca să scape, a falsificat informațiile pentru a-l disuada pe Hitler să invadeze Spania și a salvat viețile generalilor francezi Henri Giraud și Maxime Weygand după ce Hitler a ordonat uciderea lor ; Canaris a ținut un inventar al crimelor naziste după 1933 și o arhivă a tuturor liderilor naziști. El a fost implicat în tentativa de asasinare a lui Hitler de la 20 iulie 1944, a fost arestat de către *Gestapo* și închis în lagărul de concentrare de la Flossenburg unde a fost executat la 9 aprilie 1945 (La un moment dat în cursul primului război mondial Canaris a fost spion operînd în Spania. Britanicii l-au trimis pe Stewart Menzies ca să-l ucidă ori să-l captureze pe Canaris, dar Menzies a eșuat. În chip ironic, fiecare dintre ei au ajuns șef al serviciilor

[14] Jaroslav Kokoška, *Amiralul Canaris,* p. 286.

secrete ale țărilor lor în vremea celui de-al doilea război mondial)“ [15].

Pentru evitarea oricărei confuzii, revenim asupra celor consemnate în secțiunea din lucrarea noastră rezervată organizării serviciilor secrete ale marilor puteri cu mențiunea că *Abwehrul* nu trebuie nicicum confundat cu organismele secrete dirijate de Himmler ori Heydrich și care s-au ocupat inițial cu spionajul/contraspionajul în domeniul politic, dar au sfîrșit prin a absoarbe organizația lui Canaris în februarie 1944. În timpul dictaturii naziste, între birourile secrete „civile“ și militare s-a manifestat viguros un necontenit „conflict de competență.“ Faptul că *Abwehrul* s-a aflat în dispută acerbă cu serviciile celor doi călăi ai Germaniei și ai Europei nu îl situează, evident, automat la polul opus. Fără a fi fost însă nici un *Herrendienst* , cum citim într-o lucrare străină[17], *Abwehrul* ca și șeful său au comis destule păcate, s-au abătut de la regulile admise în practica jocului pe frontul invizibil. Serviciul lui Canaris era integrat *O.K.W.*-ului, care s-a numărat printre marile organizații criminale acuzate în procesul de la Nürnberg, pentru rolul său în înfăptuirea planurilor agresive ale celui de-al III-lea Reich. S-a afirmat și s-a dovedit că *Abwehrul* a informat în numeroase rînduri pe Aliați despre intențiile agresive ale lui Hitler. În același timp, însă, nu poate scăpa atenției faptul că serviciul secrete s-a ilustrat și prin pregătirea minuțioasă a campaniilor naziste în Austria, Cehoslovacia, Polonia, Danemarca, Norvegia, Belgia, Olanda, Franța, România, Iugoslavia, Grecia și U.R.S.S. Documentele publicate după război (mai ales „jurnalele“ *O.K.W.*-ului, ale generalilor Jodl și Halder) atestă, fără putință de tăgadă, că, de fiecare dată, *Abwehrul* nu numai că a fost la curent cu planurile agresive ale *Wehrmachtului*, dar că a și conlucrat la traducerea lor în viață. Din însemnările șefului statului major operativ al *Wehrmach-*

---

[15] Don McCombs, Fred L. Worth, *World War II Super Facts*, New York, Warner Books, 1983, p. 90—91.

[16] În traducere : serviciu de gentlemeni.

[17] Vezi J. Abtey, dr. Fritz Unterberg-Gibhardt, *2-e Bureau contre Abwehr*, Paris, Éditions de la Table Ronde, 1967, p. 29.

tului, generalul Jodl, se desprinde că acțiunile amiralului Canaris, în februarie-martie 1938, au înlesnit înfăptuirea cotropirii Austriei. Deosebit de activ s-a dovedit a fi fost *Abwehrul*, după cum rezultă din „Jurnalul" *O.K.W.*-ului, în cursul anilor 1940-1941; foarte des, Canaris și colaboratorii săi s-au perindat la *O.K.W.* pentru a fi chestionați sau pentru a raporta asupra preparativelor în vederea acțiunilor contra [18]: Spaniei și Gibraltarului (2, 7, 9, și 12 august ; 19, 20, 25 și 30 noiembrie ; 8 și 10 decembrie 1940) ; Angliei (8 august și 12 octombrie 1940) ; U.R.S.S. (8 august 1940 ; 3 și 21 februarie ; 19 iunie 1941) ; României (29 și 30 august ; 4, 5, 7, 9, 10, 14, și 18 septembrie ; 14 octombrie 1940) etc. Despre măsura în care serviciul lui Canaris se bucura de încrederea Führerului vorbește faptul că *Abwehrul* s-a numărat printre extrem de puținele organisme militare care a primit copii după documentele secrete elaborate de *O.K.W.* — așa-numitele „directive *(Weisung)* pentru conducerea războiului semnate de Hitler sau Keitel. Din cele 51 de „directive" care au ieșit de la *O.K.W.* între 31 august 1939 și 3 noiembrie 1943[19], 29 menționează printre destinatari și organizația lui Canaris (vezi directivele cu numerele 9, 11, 18, 19, 19 b, 20, 21 b, 22 b, 22 c, 22 d, 22 e, 24, 25, 25, 27, 29, 30, 31, 32 a, 33, 34, 38, 39, 40, 41, 44, 47, 48 și 51). Dacă amiralul Canaris s-a achitat conștiincios de sarcinile încredințate de Hitler în numeroase rînduri, în multe alte împrejurări el poate fi acuzat de neloialitate și de dezinformarea Führerului său ! Potrivit unor mărturii elocvente, Canaris ar fi „păcătuit" față de Hitler prin aceea că : 1. A îngăduit și a acoperit, în cadrul *Abwehrului*, activitatea grupului de rezistenți în frunte cu Hans Oster. 2. A inițiat personal sau a mușamalizat diverse negocieri de pace separată pur-

[18] Vezi Percy Ernst Schramm, Hans-Adolf Jacobsen, Andreas Hillgruber, Walter Hubatsch, eds., *Kriegstagebuch des Oberkommandos der Wehrmacht (Wehrmachtführungsstab)*, I—IV. München, Bernard und Graefe Verlag, 1982, *passim*.

[19] Vezi Walter Hubatsch, H. R. Trevor-Roper, eds., *Hitler – Directives de guerre*, Paris, Arthaud, 1965, *passim*. După 3 noiembrie 1943 în locul „directivelor" au urmat „ordinele" *(Befehl)* ale lui Hitler pentru conducerea operațiunilor militare (în număr de 24, pînă la sfîrșitul războiului în Europa).

tate de către colaboratori de-ai săi (Kordt, Müler, Langbehn, Gisevius ș.a.) cu reprezentanți ai puterilor occidentale în diferite faze ale războiului. 3. A sabotat direct planurile lui Hitler de atragere a Spaniei în război (1940—1941) și de invazie a Elveției (1943). 4. Nu a respectat ordinele lui Hitler și Keitel privind asasinarea unor personalități politice și militare inamice (Churchill, Giraud, Weygand). 5. În 1943 a făcut un joc complicat care nu a permis lui Hitler să întrevadă ieșirea Italiei din război. 6. A obținut rezultate foarte „slabe" — pînă în clipa destituirii sale — în ceea ce privește descifrarea intențiilor Aliaților de invazie în „fortăreața Europa", nereușind să prezinte *O.K.W.*-ului date precise despre momentul și locul deschiderii celui de-al doilea front[20].

Adversarii și partizanii lui Canaris cad îndeobște de acord asupra unui aspect mai puțin ortodox din activitatea *Abwehrului*, creditat — în istoria generală a spionajului — și cu o experiență de tristă faimă. Este vorba de faptul că, pentru purtarea războiului subversiv, *Abwehr II* și-a creat trupe regulate speciale, reunite în marea unitate *Brandenburg* (după numele localității unde era dispus cartierul general). Începuturile unității datează din 1939, din ajunul declanșării războiului, cînd a fost constituită „compania de instrucție și construcție cu destinație specială" *(Lehr-und-Bau-Kompanie z.b.V. 800)*, transformată apoi succesiv : în 1940 în batalion și regiment, iar în 1942 în *Divizia Brandenburg*. Recrutările se făceau pe bază de voluntariat, fiind preferate persoanele provenind din rîndurile populațiilor etnice germane din alte țări *(Volksdeutsche)* — Statele Unite, Portugalia, România etc. Se înțelege că aceste persoane, bune cunoscătoare ale limbii, obiceiurilor și locurilor din țările care intrau în sfera de interese a lui *Abwehr II*, erau socotite ca fiind deosebit de „calificate" pentru înfăptuirea unor acțiuni subversive sau de diversiuni în regiunile respective. În timpul războiului, detașamente ale *Diviziei Brandenburg* s-au „remarcat" : în U.R.S.S. — prin acțiuni

[20] Cf. după André Brissaud, *Canaris*, London, Weidenfeld and Nicolson, 1973, *passim*; Karl Heinz Abshagen, *Le dossier Canaris*, Paris, Éditions P.-A. Chavane et C-ie, 1949, *passim*.

împotriva populației civile și prin sabotaje în industria petrolieră din Caucaz; în România — acțiuni de pază și contraspionaj în domeniul industriei de țiței. De asemenea, trebuie observat că, angajat deopotrivă cu Reichul nazist într-un război total și general, *Abwehr II* s-a îngrijit de pregătirea unor operații speciale în teritoriile care nu intrau momentan în raza de acțiune a trupelor *Wehrmachtului*, Orientul Apropiat și Mijlociu, Africa Centrală, India, Afganistan, Tailanda și Statele Unite. În vederea unor acțiuni de amploare în aceste teritorii, serviciul lui Canaris a instruit și dotat faimoasele „legiuni" (indiană, arabă) și „companii" străine (afgană), pregătite în cadrul și de către ofițeri ai *Diviziei Brandenburg*.

Unele servicii ale *Abwehrului* pot fi cu greu disculpate de complicitatea cu unitățile speciale ale lui Himmler la instaurarea și menținerea teroarei în Europa, la lupta contra mișcării de rezistență prin mijloace condamnabile. S-a amintit că, în Europa ocupată, *Abwehrul* a intensificat mai cu seamă activitatea de contraspionaj pentru prinderea agenților aliați și dezorganizarea rețelelor de rezistență. În asemenea situații, *Abwehrul* se orienta după cunoscutul ordin *N. N. (Nacht und Nebel — Noapte și ceață)* al lui Keitel din 12 decembrie 1941 și care prevedea pedeapsa cu moartea sau deportarea secretă în Germania a tuturor celor ce activau contra autorităților de ocupație[21]. La 2 februarie 1942, secția *Abwehr III* a întocmit un raport[22] pentru aplicarea ordinului *N. N.* și pentru cazurile de spionaj și sabotaj descoperite în Norvegia, Olanda, Belgia și Franța. Deosebit de activ s-a dovedit contraspionajul militar hitlerist în țările cotropite din vestul Europei; prin mijloace teroriste, depistarea posturilor emițătoare, introducerea de agenți în rețelele și mișcările de rezistență, au fost capturați numeroși patrioți antihitleriști care au sfîrșit în fața plutoanelor de execuție ori în lagărele de concentrare din Reich. Adesea *Abwehrul* a pus la cale contra rezistenței operațiuni de anvergură, cum au fost: „Polul Nord" (în Olanda) sau

---

21 Documentul purtînd indicativul L-090 depus la Nürnberg.
22 Document PS-669.

„Porto I" și „Porto II" (în Franța). Celei dintîi i-au căzut victime 54 de agenți olandezi, iar „Porto I", declanșată la 9 octombrie 1941, a fost incontestabil mai „fructuoasă" : s-a încheiat cu capturarea unui număr de aproximativ 1 000 de cetățeni francezi și belgieni.

Pe de altă parte, nu se poate omite faptul că amiralul Canaris, nu o dată, a avut curajul să înfrunte pe Hitler și ordinele sale. Chiar în primele zile ale războiului mondial, participînd la consfătuirea organizată de Führer la Ilnau (Silezia), în 12 septembrie 1939, cu șefii militari și politici ai Reichului, Canaris s-a împotrivit genocidului pus la cale contra poporului polonez. Insistînd mai ales pentru abținerea Wehrmachtului de la crimele plănuite, amiralul ar fi mărturisit — ne asigură un biograf și fost colaborator de-al său[23] — căpitanul Bürkner : „Un război purtat prin încălcarea oricărei etici nu poate fi cîștigat. Este o justiție divină pe pămînt". În același context, semnalăm că amiralul nu a ezitat[24] să respingă „ordinul fundamental" al lui Hitler din 18 octombrie 1942[25] pentru represiuni drastice contra *comando*-urilor aliate, iar, în primele luni după atacarea U.R.S.S., a prezentat un memorandum împotriva deciziei generalului Reinecke, din 8 septembrie 1941, prin care se stabilea că față de prizonierii de război sovietici *Werhmachtul* nu trebuia să vegheze la respectarea convențiilor internaționale. Keitel a fost nemulțumit de intervenția lui Canaris și a notat, iritat, pe marginea memorandumului primit : „Scrupulele dv. corespund concepției tradiționale a unui război cavaleresc. Aici este vorba de nimicirea unei ideologii. De aceea eu aprob și îmi asum întreaga răspundere pentru măsurile luate". La procesul de la Nürnberg ,generalul Rudenko, acuzatorul principal din partea Uniunii Sovietice, a insistat asupra acestui gest al lui Canaris, calificîndu-l drept un act de „protest" contra unor măsuri criminale adoptate de *O.K.W.* în purtarea războiului în Est.

---

[23] Karl Heinz Abshagen, *op. cit.*, p. 150.
[24] Document PS-1 265.
[25] Document PS-498.

Rezultă că o apreciere exclusivistă a activității lui Canaris și a *Abwehrului* nu este de natură să ne apropie de adevărul istoric. Amiralul, ca creator al serviciului secret militar hitlerist, i-a imprimat acestuia multe trăsături proprii personalității sale : tactica „jocului dublu", oscilarea între onoare și datorie, nehotărîrea între rezistență contra hitlerismului și pasivitate. Cunoscutul publicist vest-german Paul Carell a surprins de minune persoana amiralului, iar cele spuse despre Canaris se potrivesc tot așa de bine serviciului pe care l-a îndrumat : atît Canaris, cît și *Abwehrul* au „ezitat constant între rezistență și datorie" și, pe lîngă acte de sabotare a eforturilor Reichului hitlerist, au adus „deopotrivă servicii Comandamentului german"[26]. Dacă, după cele arătate, nu mai este nevoie să dovedim în ce măsură Canaris s-a identificat cu *Abwehrul* și acest organism cu Canaris, atunci trebuie numaidecît să specificăm că și unul și celălalt amintesc de binecunoscutul *Janus*, cel cu două fețe. Nu ne îndoim că cititorul a optat deja *care anume* față îl va fi caracterizat pe Caranis și *Abwehrul* ? Ori poate că amîndouă ?

Cine a fost, finalmente, amiralul Canaris ? „Prezența" lui în cartea noastră explică de la sine acordul nostru deplin cu remarca unuia dintre biografii amiralului : Canaris a fost „marele maestru al spionajului german de la 1935 și pînă în 1944, unul dintre cele mai misterioase personaje ale epocii sale" [27] și menționăm că în galeria de prototipuri care ne interesează amiralul Canaris a fost calificat de către Allen Dulles, el însuși un as al spionajului din veacul nostru, în termeni dintre cei mai elogioși : *„un om extraordinar și un lider al geniului"* [28]. Este același Dulles care, la sfîrșitul anului 1945, era prezent la Berlin, în căutarea documentelor aflate cîndva în arhiva lui Caranis, inclusiv *jurnalul* amiralului, pe care

---

[26] Cf. Gh. Buzatu, *Războiul secret*, Iași, Editura Junimea 1973, p. 23.

[27] André Brissaud, *op. cit.*, p. 2.

[28] *Ibidem*, p. 3. Vezi și portretul amiralului pe care Allen Dulles l-a inclus într-una din lucrările sale memorialistice (*Germany's Underground*, Westport, Greenwood Press Publishers, 1980, p. 70 și urm).

autorul și-l dorea ca o dovadă ce trebuia să informeze Germania și lumea după război despre vinovăția tuturor celor care au decis destinul poporului german în veacul al XX-lea[29]. Toate documentele în discuție — atestă fostul lider al *C.I.A.*-ei — au fost, din nefericire, incontestabil pierdute[30], dar nu și această observație a lui Canaris ce exprimă convingător distanța enormă ce-l separa pe fostul șef al *Abwehrului* de lumea celui de-al III-lea Reich în care și pentru pentru care a fost silit (în mod contradictoriu) să acționeze : „Noi — i-a mărturisit amiralul colaboratorului său Erwin Lahousen — nu am reușit să prevenim acest război de agresiune. Războiul înseamnă sfîrșitul Germaniei și al nostru însine și, ca atare, el este o nenorocire și o catastrofă de cele mai mari proporții. Oricum este o calamitate ce ar fi fost și mai mare decît acea catastrofă care ar fi coincis cu triumful lui Hitler“ [31].

În loc de concluzie, ne putem întreba dacă amiralul Canaris s-a confundat cu regimul nazist ori dacă nu cumva cu admiterea sacrificiului de sine cu condiția obligatorie ca să se producă catastrofa Reichului hitlerist ?

RUDOLF ROESSLER — „LUCY“

„Fișă“ din dicționar :

„Roessler, Rudolf (1897—1958). Numele spionului cunoscut sub denumirea-cod *Lucy*. El a alarmat sistema-

[29] Allen Dulles, *op. cit.*, p. 73. Ulterior, un binecunoscut specialist britanic în istoria spionajului contemporan (Nigel West = Rupert Allason) a venit, după cercetări în arhive și interogarea unor martori-cheie, cu probe concludente ce dovedesc legătura lui Canaris cu *I.S.*-ul, cu colaboratori ai serviciului secret polonez, cărora le-a furnizat importante informații cu caracter strategic (Nigel West, *A Threat of Deceit. Espionage Myths of World War II*, New York, A Dell Book, p. 45—46).

[30] Allen Dulles, *op. cit.*, p. 73—74.

[31] *Ibidem*, p. 72—73.

tic pe Aliați în privința oricărei invazii (hitleriste — n.ns.), începînd cu cea din Polonia și pînă la aceea contra Rusiei, dar nu a fost crezut. Cu pamfletele scrise sub pseudonimul *Hermes* înainte de al doilea război mondial, Roessler a evidențiat planurile lui Hitler pentru cucerirea dominației mondiale (vezi *Lucy*)" [32].

„*Lucy*. Denumirea-cod a lui Rudolf Roessler, care a asigurat pe ruși cu informații în cursul celui de-al doilea război mondial, din Lucerna, Elveția. El a susținut că a primit materialul său informativ din partea a zece ofițeri superiori ai *Wehrmachtului* ale căror identități n-au fost niciciînd dezvăluite. Roessler a transmis planul integral al invaziei Rusiei de către Germania și este creditat cu informații care au îngăduit rușilor să realizeze încercuirea nemților la Stalingrad. El a fost, de asemenea, primul care a menționat rachetele *V-1* și *V-2* și a transmis rapoarte asupra descoperirilor germane în domeniul avioanelor cu reacție" [33].

Rudolf Roessler a „apărut" relativ tîrziu în elita spionajului mondial din vremea ultimei conflagrații, un Canaris sau un Sorge fiind pînă în 1966 de necontestat în ceea ce privește postura lor de maeștri desăvîrșiți ai artei informațiilor. În acel an, o lucrare tipărită de publiciștii Pierre Accoce și Pierre Quet la Paris a provocat senzație și derută în „clasa superspionilor" : vrînd-nevrînd, în rîndurile lor a trebuit să fie admis numele lui Rudolf Roessler. Pentru desfășurarea ostilităților în general — și de pe Frontul de Est în special —, importanța lui Roessler, au demonstrat autorii, deși nu scutiți de erori și exagerări, a fost excepțională, astfel încît, examinînd toate consecințele activității noului venit între superspioni și cunoscut fiind faptul că el acționase în neutra „țară a cantoanelor", s-a putut desprinde o realitate istorică sugerată încă din titlu [34] : cel de-al doilea război mondial „a

---

[32] Don McCombs, Fred L. Worth, *op. cit.*, p. 504.

[33] *Ibidem*, p. 342.

[34] Cf. Pierre Accoce, Pierre Quet, *La Guerre a été gagnée en Suisse. L'affaire Roessler*, Paris, Perrin, 1966. Pentru situația anterioară anului 1966, vezi îndeosebi : Alexander Foote, *Handbook for Spies*, London, Museum Ltd., 1949, p. 81 și urm. (cu cele dintîi detalii publice despre activitatea lui Roessler) : David J. Dallin, *Soviet Espionage*, London, Oxford University Press, 1955, pp. 193—198.

fost cîștigat în Elveția“ !? În „căutarea“ și „identificarea“ lui Roessler au pornit de îndată numeroși specialiști în istoria spionajului, iar rezultatele au fost deosebite[35], mai ales că studiilor documentare li s-au adăugat numeroase lucrări memorialistice, inclusiv — ori, mai ales — însemnările spionului de origine ungară Sándor Radó, delegatul atotputernic al *Centrului* din Moscova în Elveția și prin care *Lucy* a comunicat consecvent cu stăpînii săi, titulari sau de ocazie[36]. S-a stabilit astfel că Roessler (alias *Lucy*) a fost un spion *sui generis*: el nu a activat *în spatele frontului* inamic, ci în Elveția neutră, unde primea, de la persoane rămase neidentificate pînă în prezent, informații extraordinar de precise și de prompte despre *Wehrmachtul* nazist și pe care le transmitea celui mai înverșunat dușman al Reichului, în speță U.R.S.S.-ului. În definirea carierei de spion a lui Roessler se ține mai puțin cont, cum este și normal, de faptul că el a lucrat în condiții „nepericuloase“, ci mai mult de valoarea cu totul ieșită din comun a știrilor procurate într-un răstimp îndelungat al războiului. Tocmai acest fapt l-a determinat pe Allen Dulles să aprecieze că Roessler ar fi fost „o sursă fantastică“ a serviciului sovietic de informații; după publicistul vest-german Paul Carell prin același spion „secretele lui Hitler se etalau pe birourile Kremlinului“, iar, după Otto Pünter, un agent secret elvețian care l-a cunoscut pe Roessler, îl consideră pe acesta drept „maître espion“ al conflagrației mondiale dintre 1939 și 1945. Evident, cititorul așteaptă dovezile care să

---

[35] Vezi, mai ales, Wilhelm von Schramm, *Les espions ont-ils gagné la guerre? (La lutte des services secrets en Suisse)*, Paris, Stock, 1969; Otto Pünter, *Guerre secrète en pays neutre*, Lausanne, Payot, 1967; Józef Garliński, *The Swiss Corridor. Espionage Networks in Switzerland during World War II*, London — Melbourne — Toronto, J. M. Dent and Sons Ltd., 1981; Anthony Read, David Fisher, *Operation Lucy. Most Secret Spy Ring of the Second World War*, New York, Coward, McCann and Geoghegan, Inc., 1981; Paul L. Kesaris, ed. *The Rotte Kapelle: The C.I.A.'s History of Soviet Intelligence and Espionage Networks in Western Europe, 1939—1945*, New York, 1979; Robert L. Wolf, *Ases da espionagem*, Rio de Janeiro, Edico, 1973, pp. 125—142.

[36] Vezi Radó Sándor, *Sub pseudonimul «Dora»*, București, Editura Politică, 1974, *passim*.

confirme opiniile exprimate de către autorii menționați, toți autorități în materie de istorie a războiului secret.

Rudolf Roessler s-a născut la Kaufbeuren (Bavaria), în anul 1897. Participă, ca voluntar, la primul război mondial, în timpul căruia leagă o strînsă prietenie — ce va dura toată viața — cu zece camarazi de arme, toți absolvenți ai unor academii sau școli militare germane Aceștia îl acceptă pe „civilul" Roessler drept șeful lor spiritual. După 1918, drumurile lor se despart : cei zece militari de carieră se angajează în *Reichswehr*, în timp ce Roessler — un om mic de statură, inteligent, ostil violenței — se lansează în ziaristică și în mișcarea teatrală. El colaborează la „Augsburg Post Zeitung", preia conducerea revistei „Das National Theater" din Berlin și devine secretar al organizației pentru propaganda teatrului *(Buhnenvolksbund)*. În acest timp, partidul lui Hitler dădea ofensiva pentru cucerirea puterii în Germania. Rudolf Roessler împreună cu cei zece camarazi militari hotărăsc, la 20 septembrie 1930, să combată cu toate forțele lor nazismul. După triumful lui Hitler în 1933, Roessler, din dezgust și ură contra fascismului, împărtășește sugestia unui mai tînăr prieten elvețian, Xavier Schnieper, doctorand în filosofie la Berlin, de a emigra. Împreună cu soția, Olga, Roessler trece, în 1934, în Elveția și se stabilește la Lucerna. Aici a fondat casa de editură *Vita Nova Verlag*, instalată pe Kapelgasse, la numărul 5. Pînă la moartea sa, în 1958, Roessler a rămas directorul acestei edituri. Prietenii săi militari nu au părăsit Reichul ; ei au activat mai departe în *Reichswehr*, au fost prinși apoi în Statul Major al *Wehrmachtului* nazist și, deși au jurat credință lui Adolf Hitler, nu au abandonat lupta contra fascismului. Prilejul de a deveni utili cauzei antihitleriste s-a ivit curînd și au înțeles să combată în felul lor — trădînd dușmanilor Reichului secretele cele mai strașnic păzite ale *Wehrmachtului*. Numele acestor ofițeri superiori ai *O.K.W.*-ului nu sînt cunoscute, ci numai inițialele lor : generalii „S...", „F...", „Rudolf G...", „Fritz T...", și „G. T.", colonelul „O...", maiorul „K..." și căpitanii „S...", „A..." și „O..." Mai mulți cercetători ai „afacerii

Roessler“ [37] cred a fi identificat, pornind de la inițialele menționate, pe cei cinci generali din cadrele superioare ale *Wehrmachtului*:

— Hermann Foertsch
— Fritz Thiele
— Helmuth Stieff
— Rudolf Gercke
— Georg Thomas

Prietenii lui Roessler de la *O.K.W.* se decid să treacă la acțiune în vara anului 1939. După cum se știe, într-o consfătuire cu șefii *Wehrmachtului* din 23 mai 1939 Hitler și-a reafirmat hotărîrea de a dezlănțui războiul. Peste numai șapte zile, la 30 mai 1939, generalii „T...“ și „Rudolf G...“, îmbrăcați civil, sosesc la Lucerna, la Roessler. Trecem peste partea emoțională a revederii celor trei prieteni și ne oprim asupra înțelegerii la care ei au căzut de acord. Roessler a fost înștiințat că, în lunile următoare, conflagrația mondială era inevitabilă. „*Noi* — a declarat generalul „Rudolf G...“ — *nu vrem ca Germania nazistă să cîștige războiul*“. Pentru a preîntîmpina acest deznodămînt, grupul celor zece ofițeri din Berlin era gata să transmită informațiile de cel mai mare interes privind *Wehrmachtul* lui Roessler, pentru ca acesta să le facă să parvină „inamicilor celor mai îndîrjiți ai nazismului“. Știrile ajungeau la Roessler direct prin radio sau printr-un curier, via Milano. Toate informațiile trimise de la Berlin aveau să fie semnate fie „Werther“ [38], cînd se refereau la armata terestră, fie „Olga“ [39], cînd comunicau date despre *Luftwaffe*. Postul de emisie-recepție al lui Roessler urma să poarte indicativul RAHS. După ce toate aceste detalii au fost stabilite, rămînea ca Roessler să afle pe amatorii dispuși *să primească* secretele militare ale

---

[37] Saint-Paulien, Karl Balzer, W. Görlitz și W. von Schramm.

[38] Primele două litere de la cuvîntul *Wehrmacht* (?!) Potrivit însă opiniei autorizate a lui Nigel West, *Werther* ar fi fost o „sursă“ inventată de către Radó pentru a acoperi — în fața *Centrului* — toate canalele de informație ale lui *Lucy* pe care el nu le putuse identifica (cf. Nigel West, *A Threat of Deceit...*, p. 74).

[39] Prenumele soției lui Roessler!

Reich-ului. Or, prin 1939—1940 aceştia nu erau deloc puţin numeroşi, mai ales că Roessler şi tovarăşii săi nu pretindeau pentru serviciile lor sume exorbitante. Tuturor birourilor şi reţelelor secrete cu care a colaborat în vremea războiului mondial Roessler le-a pus o singură condiţie : să nu i se ceară să dezvăluie identitatea surselor sale de la Berlin !

Prin dr. Xavier Schnieper, Rudolf Roessler a intrat, chiar în 1939, în contact cu serviciul secret elveţian al lui H. Hausamann — *Biroul Ha* —, instalat la Villa Stutz, lîngă Lucerna. Emigrantul german a fost un client permanent al lui Hausmann pînă în 1944, răstimp în care a furnizat elevetienilor o cantitate imensă de informaţii apreciată de Accoce şi Quet ca însumînd aproximativ 12 000 de pagini dactilografiate ! Cele mai multe dintre ştirile transmise de „Werther" sau „Olga" au parvenit şi *I. S.*-ului britanic care avea un agent plantat la *Biroul Ha,* pe colonelul ceh J. Sedlacek (alias „unchiul Tom"). Ca atare, în anii 1939—1940 Aliaţii din Vest au fost continuu aprovizionaţi cu date privind genocidul nazist din Polonia, pregătirile lui Hitler de a invada Olanda, Belgia, Luxemburgul şi nordul Franţei (la 13 octombrie 1939) sau Norvegia (la 26 februarie 1940). La 1 mai 1940, Rudolf Roessler fu înştiinţat de prietenii săi de la *O.K.W.* că atacul în Vest se va produce în jurul datei de 10 mai, cu direcţia loviturii principale spre Sedan. „Unchiul Tom" a avertizat în aceeaşi zi pe ataşatul militar francez la Berna care a informat Parisul că : *„Atacul german se va produce foarte probabil la 10 mai. El va fi orientat contra Sedan-ului".* După cum s-a mai arătat, într-unul în subcapitolele precedente, Comandamentul Aliat a primit în 1940 numeroase alte avertismente similare, dar nu a ţinut seama de ele, fapt ce a înlesnit triumful *Wehrmachtului* în Vest.

Din vara anului 1940 începe un capitol nou în activitatea straniei reţele de spionaj a lui Rudolf Roessler. La 3 august 1940 se primesc de la „Werther" cele dintîi ştiri despre intenţiile lui Hitler de-a ataca U.R.S.S. în viitorul apropiat. Dezamăgit de faptul că informaţiile sale nu au servit să preîntîmpine catastrofa Vestului, Roessler se decide — în speranţa că va face să triumfe pînă la

urmă cauza sa și a amicilor săi de la *O.K.W.* — să țină la curent statul sovietic asupra planurilor *Wehrmacht*-ului nazist. Pentru a ajunge aici, printr-un cunoscut, ziaristul Christian Schneider, Roessler intră în legătură cu rețeaua sovietică de informații ce activa pe atunci în Elveția. Faptul a fost de mare însemnătate nu numai în istoria războiului secret dintre 1939—1945, ci — dacă avem în vedere valoarea informațiilor pe care le va furniza Roessler „Centrului" din Moscova — și în desfășurarea operațiunilor militare pe frontul din Răsărit, iar, după unii, autori, în condiționarea cursului întregului conflict mondial.

Rețeaua sovietică de informații din Elveția a fost organizată, după 1936, de către Alexander Radó (alias „Dora", alias „Alex"). Expert în geografie [40], Radó cunoștea la perfecție șase limbi și avea vaste legături cu lumea științifică europeană. Între altele, el era membru corespondent al lui *Royal Geographical Society of Great Britain* și co-director al firmei elvețiene *Génève-Geo-Press*. Era excelent pregătit pentru meseria de agent secret. Numărul colaboratorilor rețelei pe care o dirija în Elveția se ridica la aproximativ 60, dintre care reținem pe: Alexander Foote (alias „Jim"), Otto Pünter (alias „Pakbo"), Christian Schneider (alias „Taylor"), Rachel Dübendorfer (alias „Sissy"), Edmond Hammel (alias „Edouard"), Margaret Bolli (alias „Rosa"), Hélène Radó (alias „Maria"), Olga Hammel (alias „Maud"), Maria Schultz (alias „Sonia") etc. Contraspionajul hitlerist denumea în mod curent rețeaua lui Radó *Rote Drei* [41], după cele trei posturi de emisie-recepție (ale lui „Jim", la Lausanne, și „Rosa" și „Edouard", la Geneva) pe care le depistase, dar nu le putuse aduce la tăcere. Din 1940—1941, colaboratorul cel mai prețios al lui *Rote Drei* a devenit, în împrejurările relatate, Rudolf Roessler. Roessler nu a făcut niciodată cunoștință cu Radó — „Dora" și informațiile pe care le dădea treceau prin următorul circuit al rețelei *Rote Drei*: Schneider — Ra-

---

[40] După război, trimis din ordinul lui Stalin în Gulagul sovietic, iar apoi profesor de geografie la Universitatea din Budapesta.

[41] „Cei trei Roșii".

chel Dübendorfer — Foote — „Centrul" din Moscova. Pentru „Centrul" sovietic Rudolf Roessler se chema „Lucy". În martie 1941, primele știri furnizate de *„Lucy"* au fost transmise Moscovei de către „Jim"; ele se refereau la concentrările tot mai masive de trupe germane la granița europeană a U.R.S.S. La 29 martie 1941, Roessler a avertizat că „operația Barbadossa" (invadarea Uniunii Sovietice) fusese amînată cu patru săptămîni, în urma intervenției apropiate a *Wehrmachtului* în Balcani. În 12 iunie 1941 *Lucy* primește de la „Werther" o știre pe care o transmite lui Schneider pentru a fi comunicată fulger „Centrului": *„Atac general contra Rusiei, în zorii zilei de duminică, 22 iunie, ora: 3,15"*. Precizia mesajelor provenite de la *Lucy* a convins „Centrul" asupra seriozității surselor sale. La 23 iunie 1941, chiar a doua zi după invazia *Wehrmachtului* în U.R.S.S., „Directorul" din Moscova s-a adresat lui „Dora" cerîndu-i să expedieze de fiecare dată știrile primite de la Roessler cu prioritate:

> *„... Direcția «Centrului» a decis ca de azi înainte să claseze depeșele în trei categorii: «MGS» — pentru mesajele simple de serviciu; «RDO» — pentru mesajele urgente; «VYRDO» — pentru mesajele de primă urgență. Începînd de azi, toate informațiile comunicate de către «Lucy» vor trebui clasate «VYRDO» și transmise imediat. «Centrul» va organiza ascultarea lor 24 de ore din 24. Pentru mai multă ușurință, numai «NDA»*[42] *va fi însărcinat să transmită depeșele de la «Lucy»..."*

În acest fel a ajuns Rudolf Roessler, „spionul de birou" din Lucerna, agentul nr. 1 al „Centrului" în Europa. Informațiile procurate de el, pe căile cunoscute cititorului, au fost de un real ajutor[43] Înaltului Comandament sovietic în cursul operațiunilor, înainte de toate pentru că: 1) excelau prin exactitate și 2) parveneau în timp util; de regulă treceau 3—5 zile între emiterea unei directive de către *O.K.W.* și cunoașterea ei de către

---

[42] Indicativul postului manevrat de Foote — *„Jim"*.

[43] După Accoce și Quet ar fi fost vorba de „un rol capital"!

„Centru", dar în anul decisiv 1942 termenul a fost redus la 10 ore și, într-un rînd, chiar la 6 ore !

„Centrul" a recunoscut, nu o dată, valoarea rețelei lui Roessler. Într-o telegramă din 16 ianuarie 1943 către „Dora", „Centrul" a calificat informațiile primite de la „Werther" ca fiind *„foarte importante"*. Peste numai două zile, „Directorul" a înștiințat pe „Dora" : *„Exprimăm mulțumirile noastre pentru ultima informație a lui «Werther» privind frontul din Caucaz"*. La 22 ianuarie 1943, „Directorul" transmite iarăși șefului rețelei din Elveția : *„Mulțumiți lui «Lucy» pentru munca sa bună. Ultima informație a grupului său a fost prețioasă și importantă..."* Adesea „Directorul" a solicitat lui „Lucy" să se informeze în legătură cu anumite probleme neclare pentru „Stavka" sovietică. Astfel, la 22 decembrie 1942, după declanșarea marii contraofensive de la Stalingrad, „Centrul" a indicat lui „Dora" să afle de la *Lucy* un *„răspuns urgent și precis"* în legătură cu modul în care reacționa O.K.W.-ul la *„noua pătrundere a frontului german de către Armata Roșie ? Ce măsuri intenționează să adopte ? Care sînt deja luate ? Mai cu seamă este important să se obțină lămuriri asupra rezervelor ce sosesc în Est"*. Și mai departe : *„Să se afle de la «Lucy» un răspuns imediat asupra identității Comandamentelor actuale ale grupurilor de armate. Compoziția fiecăreia dintre aceste grupe. Numărul armatelor, limita dintre ele. Cine comandă frontul Central ? Bock sau Klüge ?"* În alt rînd, la 6 februarie 1943, „Directorul" insistă pe lîngă Radó : *„Cereți ca «Lucy» să se informeze de urgență dacă nemții nu proiectează un contraatac în sectorul Sud, în apropiere de Stalino, și unde este acum Corpul I blindat?"* Cu cîteva zile mai devreme, în 18 ianuarie 1943, „Dora" primise următoarele dispoziții : *„Luați imediat toate măsurile pentru ca «Lucy» să stabilească ce și cîte divizii trebuie trimise din Răsărit în Apus"*. De asemenea, la 12 iunie 1943, „Centrul" reclama: *„Ordonați lui «Lucy» să obțină, prin «Teddy», informații privind un blindat greu denumit «Panther». Este important să se procure informații despre : a) Construcția acestui blindat, cu caracteristicile lui tehnice ; b) caracteristicile blindajului ; c) montarea lansatorului de flăcări și a*

lansatorului de fum; d) unde se află actualmente uzinele de fabricație și producția lor lunară".

Lucy a aflat și comunicat răspunsuri precise la majoritatea chestiunilor care frămîntau „Centrul" sovietic. Prietenii lui Rudolf Roessler de la O.K.W. nu au încetat un moment legătura cu Lucerna. Prin grupul celor 11 camarazi antinaziști, „Stavka" a intrat în posesia unor mari secrete ale Reichului ce o interesau în mod deosebit. Desele mulțumiri adresate lui „Werther" sau *Lucy*, dispoziția de a li se înmîna un *„frumos cadou"* pentru Anul Nou 1943, repetatele chestionări în legătură cu unele intenții ale inamicului etc. dovedesc că „Centrul" ținea la mare stimă rețeaua lui Rudolf Roessler. Alexander Foote ne informează că o dată, în vara anului 1942, Stalin însuși s-a interesat de *Lucy* și a dat o înaltă apreciere activității sale. Pînă în prezent, nu au fost elucidate toate aspectele activității rețelei lui Roessler și este de presupus că precizările necesare nu se vor lăsa așteptate. Actualmente nu încap bănuieli în privința rolului rețelei în anumite momente, dintre care unele decisive, ale marii bătălii din Est: Moscova, Stalingrad, Kursk, Nipru etc. Înainte de toate, însă, Roessler și tovarășii lui s-au remarcat în cursul operațiunilor ce au prefațat marea, decisiva încleștare de pe Volga din 1942—1943. Agentul „Pakbo", despre care a fost vorba mai sus, nota în amintirile sale:

> *„Cînd nemții declanșară ofensiva de vară din 1942, rușii erau la curent* (grație lui *Lucy* în primul rînd — n.ns.) *nu numai cu direcția atacului: Caucaz — Volga, dar cunoșteau, de asemenea, compoziția grupelor de armate în ofensivă, comandamentele și echipamentul lor. Aceste informații complete permiseră rușilor să proiecteze și să execute* (apoi — n.ns.) *cu precizie contraofensivele lor".*

După eșecul în fața Moscovei, în decembrie 1941, Hitler a plănuit pentru vara anului 1942 să execute lovitura principală în sud-estul Uniunii Sovietice. Țelurile strategice ale Führerului, asupra cărora „Centrul" a fost în-

ştiinţat — după cum ne amintim — de către *Rote Kapelle* încă din 1941, erau cît se poate de clare : ocuparea regiunii petrolifere din Caucaz şi atingerea liniei Volgăi („Planul Blau"). În „directiva" nr. 41, semnată de Hitler la 5 aprilie 1942, se releva : „...Comandamentul şi armatele germane, folosindu-se de superioritatea lor, trebuie să recapete iniţiativa şi să-şi impună voinţa inamicului. Scopul constă în aceea ca să fie distrusă definitiv forţa vie rămasă încă la dispoziţia Sovietelor, iar rusii să fie lipsiţi de un număr cît mai mare posibil de centre militar-economice. Pentru aceasta vor fi întrebuinţate toate armatele germane şi aliate". Peste nouă zile, la 14 aprilie 1942, *Lucy* — informat de „Werther" şi „Olga" din Berlin — alertează „Centrul" despre intenţiile lui Hitler. „Directorul" solicită detalii, pe care *Lucy* i le transmite la 18 aprilie 1942 : grupul de armate „Sud", divizat în două părţi, va tinde (1) să atingă Donul şi apoi Stalingradul (gruparea „B") şi (2) să cucerească Caucazul (gruparea „A"). Ofensiva generală hitleristă a început la 28 iunie 1942. Beneficiind de informaţiile furnizate de *Lucy* îndeosebi, mareşalul Timoşenko, comandantul Frontului de sud-vest, a efectuat cîteva manevre care au uluit pe nemţi ; întocmai ca şi americanii în Pacific, el s-a păzit să accepte o încleştare decisivă cu *Wehrmachtul*, a recurs la tactica hăituirii continue, s-a arătat dispus, în unele sectoare, să angajeze bătălia şi cînd hitleriştii, după obositoare şi costisitoare învăluiri, strîngeau cleştele încercuirii, constatau că trupele sovietice dispăruseră ! Aşa s-a petrecut, mai ales, la Voronej, în primele zile ale lunii iulie 1942. După aceea, *Lucy* transmite că von Bock, comandantul grupului de armate „Sud", decis să ocupe Voronejul, şi-a fracţionat gruparea „B" : a trimis spre Stalingrad Armata a VI-a a lui Paulus, reţinînd la nord de cotul Donului alte forţe importante. Planul acesta convenea de minune lui Timoşenko care s-a menţinut la Voronej cît timp a fost necesar, cu scopul de a reţine aici forţele hitleriste ce altfel întăreau puterea forţei de şoc spre Volga. Generalul Kurt von Tippelskirch apreciază tactica la care au recurs trupele sovietice : evitarea bătăliei hotărîtoare, salvarea din încercuiri, retragerile „continui şi planificate". În lucrarea oficială sovietică *Istoria*

Marelui Război pentru Apărarea Patriei, 1941—1945 se semnalează că, în 1942, „pregătirea armatei germane pentru marea ofensivă de vară și concentrarea puternicelor forțe în sectorul sudic al frontului sovieto-german *au fost descoperite la timp de spionajul sovietic* (sublinierea noastră — G. B.)“ [44]. Deși nu este menționat nicăieri numele lui Roessler, nu ne îndoim că știrile comunicate de el „Centrului“ s-au dovedit de mare folos „Stavkăi“ pentru recurgerea la unica tactică adecvată în săptămînile ce au precedat Stalingradul.

În ajunul și în cursul contraofensivei sovietice de pe Volga (19 noiembrie 1942), „Centrul“ a beneficiat mai departe de aportul lui *Lucy*. Cu zece zile înainte de contraofensivă, „Directorul“ s-a interesat, prin „Dora“, *„unde se află pozițiile germane de apărare pe linia de la sud-vest de Stalingrad și de-a lungul Donului“* ? După încercuirea trupelor hitleriste, *Lucy* a primit misiunea (4 decembrie 1942) de-a controla *„ultimele informații asupra hotărîrii O.K.W. de a abandona nordul Caucazului și sectorul Stalingrad“*. Peste trei zile, sosiră în Elveția alte instrucțiuni din partea „Centrului“ pentru Roessler : *„... Care sînt planurile O.K.W.-ului pe frontul de Est în legătură cu ofensiva Armatei Roșii ? Wehrmachtul nu va purta decît bătălii defensive ori O.K.W.-ul proiectează contraatacuri în vreun sector al frontului Est ? Dacă da, atunci unde, cînd și cu ce forțe?“* Nu am reprodus decît cîteva întrebări ce-l frămîntau pe „Director“ și la care s-au primit, din partea lui *Lucy*, tot atîtea răspunsuri. Astfel Rudolf Roessler și camarazii lui participau, în felul lor, la ampla bătălie de pe Volga cu mare rol pentru soarta ultimei conflagrații mondiale. Este departe de noi gîndul de a exagera importanța informațiilor procurate de *Lucy*, însă ele nu trebuie să fie nici subestimate. Nu ne îndoim că cititorul, parcurgînd aceste rînduri, este frămîntat de adevărul celor scrise cîndva de către generalul Gauché, după care, în război, comandantul bine informat este departe de-a fi nefericit !

---

[44] Cf. *Istorii Velikoi Otečestvennoi voinî Sovetskogo Souiza, 1941—1945*, II, Moskva, 1963, p. 404.

Activitatea lui *Lucy* în folosul „Centrului" s-a întrerupt la sfîrșitul anului 1943. În octombrie-noiembrie 1943, contraspionajul elvețian *(BUPO)* a arestat pe „Jim", „Sissy" și „Edouard", astfel că *Lucy* nu mai avea prin cine păstra legătura radio cu „Directorul". Rudolf Roessler a continuat colaborarea cu *Biroul Ha,* care știa de faptul că *Lucy* funcționase și ca agent al „Centrului"; mai mult, o aprobase, căci — evident — un eșec al *Wehrmachtului* în Răsărit înlătura definitiv pericolul ce plana asupra Elveției de-a fi invadată de către Reich. Detectat de spionii lui Schellenberg, Roessler a fost păzit o vreme de agenții birourilor secrete elvețiene. Apoi, în perioada mai—septembrie 1944, a fost chiar încarcerat de către *BUPO.* El a menținut contactul cu amicii săi de la *O.K.W.* pînă în ultimele zile ale războiului în Europa, dar atunci informațiile furnizate nu mai prezentau pentru inamicii Reichului același interes major întrucît soarta conflictului era tranșată. *Biroul Ha* continua să primească știrile aduse de Roessler, pe care le clasa, însă, iar în decembrie 1944 „Jim" îl înconoștiințează că munca lor pentru „Centru" s-a terminat. *Lucy,* netăgăduit unul dintre cei mai mari agenți secreți ai ultimului război mondial, a redevenit cetățeanul simplu Rudolf Roessler, absorbit în continuare peste măsură de treburile editurii *Vita Nova* din Lucerna, Kapelgasse, numărul 5...

Revenim cu extrase dintr-o altă „fișă" de dicționar:

„[...] Perioada berlineză a lui Roessler (1928—1933) s-a încheiat datorită succesului mișcării naziste, pe care el o respinge. El a plecat în Elveția cînd Adolf Hitler a devenit cancelar al Germaniei (1933) și, în 1934, el a fondat o casă editorială — *Vita Nova Verlag* — la Lucerna. În următorii cinci ani, el și-a văzut de afaceri ca un om simplu și nimic altceva decît un exilat politic din Germania nazistă. El era în contact cu forțele antinaziste din Germania, iar în 1939, cum al doilea război mondial se apropia, un ofițer al spionajului elvețian, Xavier Schnelper, l-a convins pe Roessler să transmită informații Inteligenței elvețiene.

Legătura nu putea fi oficială, întrucît Elveția se temea că aceasta putea fi apreciată ca o provocare contra vecinului său războinic, Germania nazistă. Roessler a în-

ceput să lucreze, totuși, pentru o rețea informativă care nominal era independentă de guvernul federal, *Biroul Ha*, numit așa pentru că a fost fondat de către căpitanul Hans Hausmann. Roessler apărea regulat la statul major al *Biroului Ha*, unde el raporta ultima informație captată de la Berlin. Acuratețea știrilor privind planurile de război ale lui Hitler l-au determinat pe generalul Henri Guisan, comandantul forțelor armate ale Elveției, să pună tot mai mare bază pe Roessler, îndeosebi după ocuparea Franței de către nemți în 1940, cînd armata franceză a încetat să mai garanteze pe elvețieni dinspre Germania.

Misterul lui Roessler a fost și rămîne identitatea surselor sale din interiorul Germaniei. El a fost capabil să ofere detalii despre reuniunile lui Hitler consacrate problemelor strategice, despre deciziile privind desfășurarea forțelor armate germane și asupra tacticii în bătălii sau asupra armelor ce aveau să fie folosite de nemți în campaniile viitoare. Roessler a obținut chiar în avans planurile ultrasecrete ale *Operațiunii Barbarossa* — invadarea de către Germania a Rusiei în 1941. Evident, Roessler își avea informatorii *în* sau *legați* de cei de la Înaltul Comandament german. S-a spus că, într-un rînd, el și-a trădat principala sursă ca fiind generalul Hans Oster, șeful adjunct al *Abwehrului* de la Berlin și un cunoscut conspirator împotriva lui Hitler înaintea și în cursul războiului, dar știrea rămîne dubioasă. O altă variantă este aceea că cele mai multe dintre informațiile lui Roessler despre Germania au parvenit de la Londra, după ce criptoanaliștii britanici au spart codul principal german și au început a citi ordinele germane difuzate codificat în eter.

Oricare ar fi explicația, Roessler își primea informațiile prin radio și le pasa elvețienilor. Concomitent, el primea de la *Biroul Ha* informații culese de serviciul de spionaj elvețian și pe care Guisan dorea să le transmită Aliaților. În 1942, Roessler a început să lucreze pentru rețeaua de spionaj sovietic condusă de Sándor Radó la Geneva. Roessler nu i-a permis niciodată lui Radó să-i afle identitatea. El preda mesajele sale unui mijlocitor, Christian Schneider (alias „Taylor"), care le prezenta unui agent al lui Radó — Rachel Duebendorfer (alias „Sissy"). Radó a botezat cu denumirea-cod *Lucy* pe informatorul său ne-

cunoscut din Lucerna și, pînă la sfîrșitul activității rețelei, numai Shneider a știut că *Lucy* era Roessler.

Contraspionajul german a aflat repede că posturi clandestine transmiteau informații din Elveția către Moscova. Berlinul a efectuat presiuni asupra lui Guisan, care — temîndu-se de o mișcare militară a Germaniei contra Elveției — a ordonat serviciului său de contraspionaj să lichideze rețeaua lui Radó, ceea ce s-a concretizat cu arestarea unor agenți în 1943. Deși Radó a scăpat, Roessler s-a aflat printre cei capturați. El a fost închis pentru moment, ca o măsură de securitate pentru Elveția și pentru a-i calma pe nemți, declarat nevinovat pentru spionaj și eliberat. Amenințarea germană asupra Elveției s-a sfîrșit o dată cu prăbușirea Germaniei (1945).

După război, Roessler a revenit în activitatea editorială în Lucerna, a suferit eșecuri financiare și a acceptat să lucreze iarăși pentru ruși, dar fără aprobarea elvețienilor. Acum, el transmite știri asupra forțelor aliate din Europa centrelor de spionaj din Cehoslovacia dominată de sovietici. Cele mai multe dintre date, el le aduna din ziarele americane, britanice, franceze sau elvețiene și a sfidat în asemenea măsură practicile spionajului că ascundea documentele în coletele cu alimente trimise prin poștă. Unul dintre colete a fost deschis, contraspionajul a fost alertat, iar Roessler însuși chemat în fața unui tribunal elvețian. El a fost judecat în 1952 și a primit o sentință de un an. Apoi, el a rămas în Elveția, permițîndu-i-se aceasta grație vechiului serviciu în folosul biroului secret elvețian, iar, pînă la sfîrșitul vieții, el s-a limitat la afacerile editoriale“ [45].

Mulțumită lui Vincent și Nan Buranelli, cititorul a revăzut, astfel, coordonatele „cazului Roessler“. Dacă am făcut acest lucru, am procedat așa pentru a insista asupra a ceea ce — în opinia noastră — rămîne capitolul nevralgic al întregii afaceri de spionaj investigate : *sursa* lui Roessler. Dacă am admis deja că grupul celor zece și, mai limitat, al celor cinci care l-au „alimentat“ pe Roessler cu știri din însuși centrul Înaltului Comandament al *Wehrmachtului* au știut să „rămînă în umbră“ (?!), de ce — ne

[45] Vincent and Nan Buranelli, *op. cit.*, p. 272—273.

întrebăm — să nu luăm în discuție și un alt aspect al problemei: de ce *sursa directă* Lucerna—Berlin *(linia Wiking)*, indicată de către *Lucy* însuși pentru a „scuza" față de sovietici... promptitudinea informațiilor capturate, dar — în fond — pentru a-și disimula cu șanse de succes informatorii, nu ar fi putut funcționa, tot așa de bine, și pe cale *indirectă*? Ne referim, mai precis, la faptul că „sursa fantastică" care s-a chemat *Lucy* a putut funcționa, la urma urmelor, ca *un colector* de informații furnizate nu de către grupul generalilor din Berlin, ci de către diverse servicii secrete aliate sau neutre *(Biroul Ha*, grupul cehoslovac al lui Karl Sedlacek și rețelele britanice din Elveția etc.)? Prin *Lucy*, informațiile respective parveneau *Centrului* pe canalul *Radó—Moscova*, fără ca cineva de la *Centru* să devină bănuitor față de strania situație ivită: de ce Aliații ajutau pe Aliați pe o asemenea cale? Noi credem că, acolo unde în vremea războiului Aliații occidentali nu puteau satisface curiozitatea sovieticilor, se poate da azi un răspuns clar: occidentalii erau direct interesați ca sovieticii să reziste în fața *Wehrmachtului* și să-l înfrîngă, iar, pentru aceasta, ajutorul pe tărîmul informațiilor (în cazul în speță, prin sursa Roessler) era o parte ori un aspect al asistenței generale și totale acordate U.R.S.S.-ului între 1941 și 1945. În plus, cu atît mai necesară era asistența în domeniul informațiilor, adică acolo unde — datorită defecțiunilor provocate de sistemul sovietic și iregularităților practice de funcționare a rețelelor *Centrului — Aliații au intuit că sovietici nu puteau funcționa pe măsura imensului pericol cu care erau confruntați în urma atacului lui Hitler din iunie 1941!* Rămînînd la acest aspect al problemei, se impune să relevăm că încă în 1973 Barton Whaley, examinînd pregătirea campaniei *Barbarossa* la Berlin și scurgerea de informații spre exterior în legătură cu iminentul atac al lui Hitler contra U.R.S.S., a sugerat și, în parte, a demonstrat cum că în Elveția „piața informațiilor" era dominată în 1940/1941 de către britanici [46], cărora li s-au alăturat —

---

[46] Cf. Barton Whaley, *Codeword „Barbarossa"*, Cambridge (Mass.) / London, M.I.T. Press, 1973, *passim*.

adăugăm noi — americanii, după 1942/1943. Așa cum am opinat și cu alt prilej [47], susținem în continuare că *sursa* cea mai autorizată a lui Roessler s-a numit *Intelligence Service*-ul, care, grație faptului că britanicii pătrunseseră toate secretele *Enigmei* germane, a reprezentat *veritabila „linie Wiking"* pentru *Lucy*, ceea ce ar explica cantitatea, exactitatea și promptitudinea informațiilor parvenite la Lucerna și, mai departe, prin Radó, *Centrului* moscovit. Deducem, astfel, că „traseul" salvatoarelor mesaje din 1942—1943 pentru forțele Armatei Roșii a fost cu cît mai întortocheat, cu atît mai sigur : Berlin — Londra — Elveția — (Lucerna — Geneva) — Moscova. Admițînd toate acestea, socotim de datoria noastră să trimitem pe cititor la demonstrațiile lui Józef Garlinski, care a identificat în *afacerea Roessler* din anii războiului un joc „subtil" al britanicilor decișî să asiste pe toate fronturile pe sovietici în războiul împotriva lui Hitler [48]. Este exact ceea ce, independent de Garlinski, au demonstrat și Anthony Read cu David Fisher, atunci cînd, sesizînd imensul beneficiu realizat de *Intelligence Service* prin „spargerea" *Enigmei* au sugerat că, datorită informațiilor „smulse" astfel celui de-al III-lea Reich și conștienți de valoarea lor, britanicii le-au oferit sovieticilor în Elveția, mai ales că ei *controlau* rețeaua *Rote Drei* din țara cantoanelor" [49]. Iar, ca probă elocventă a demonstrației lor, Read și Fisher ne oferă următoarea „schemă" a rețelei sovietice de spionaj din Elveția pentru care a acceptat să lucreze Roessler în cursul războiului [50].

Discuțiile în jurul naturii *sursei/surselor* de care s-a slujit Rudolf Roessler în cursul carierei sale de spion nu pun în umbră calitatea și recordurile de excepție ale lui *Lucy*. Făcînd parte din categoria extrem de limitată a agenților secreți fără intervenția cărora, probabil, „istoria ar fi arătat altfel", Rudolf Roessler a fost și va rămîne,

---

[47] Cf. Gh. Buzatu, *Din istoria secretă a celui de-al doilea război mondial*, I, București, editura Științifică și Enciclopedică, 1988, p. 78.

[48] Józef Garliński, *The Swiss Corridor...*, p. 196.

[49] Anthony Read, David Fisher, *Operation Lucy*, p. 98—99.

[50] *Ibidem*, p. 12 (vezi schema).

pentru specialiști și pentru cititorul interesat, *„un maestru al activității secrete de spionaj"*. Este punctul de vedere al lui Józef Garlinski [51] cu care am ținut să încheiem acest capitol al lucrării noastre.

[51] *Ibidem*, p. 12.
[52] Józef Garliński, *op. cit.*, p. 148.

„Fișă" din dicționar :

„Sorge, Richard (1895—1944). Cel mai strălucit și încununat de succes spion al celui de-al doilea război mondial, acest ruso-german a fost colaborator al *G.R.U.* din 1929. Mulțumită prin excelență înaltelor sale surse din Tokyo, deopotrivă germane și japoneze, el a fost în măsură să informeze din vreme Kremlinul despre evenimente de importanță capitală. Mai mult, acest intelectual între spioni, doctor în filozofie, care era deopotrivă ferm și foarte sociabil, a fost capabil să analizeze evenimentele politice și militare și, tot așa de bine, să informeze despre ele.

Prima sa rezidență a fost în China, unde a montat un număr de contacte de mare folos pentru el mai tîrziu. Deși a fost membru al partidului comunist din fragedă tinerețe la Hamburg, Sorge a ticluit să intre în partidul nazist înainte de-a pleca în Japonia, iar dineul său de plecare s-a bucurat de participarea personală a Dr. Goebbels.

El s-a stabilit la Tokyo ca ziarist, corespondent al influentului *Frankfurter Zeitung*. Cu asemenea acreditare, el a fost un vizitator binevenit la Ambasada germană. El a devenit un prieten fidel al general-maiorului Ott, atașatul militar, care mai apoi fu ambasador, și, în cele din urmă, cei doi ajunseră să dejuneze zilnic pentru a dezbate evoluțiile curente.

Prin contactele sale nipone jurnalistice din vremea stagiului în China, Sorge fu curînd extrem de bine conexat cu cercurile politice și militare din Japonia. Astfel, el era admirabil plasat pentru a raporta *Centrului* din Moscova asupra acțiunilor Germaniei și Japoniei, doi principali adversari ai Uniunii Sovietice.

El a informat în mod corect Kremlinul că Japonia, după o lungă ezitare, se decisese să atace mai degrabă în sud-estul Asiei decît teritoriul sovietic din Extremul Orient. Această știre vitală a dat posibilitatea Armatei Roșii

să-și redispună toate diviziile din această regiune pînă departe spre vest pentru a juca rolul lor în contraofensivele de după asediul Stalingradului [Moscovei !].

Asemenea colegului său Leopold Trepper, șeful rețelei sovietice de spionaj din Europa [de Vest], [Sorge] a fost în măsură să avertizeze Rusia despre planurile germane de invazie, care au fost ignorate de către Stalin. Finalmente, în ajunul arestării sale, el a transmis un mesaj despre faptul că niponii aveau să atace Pearl Harbor-ul.

O trăsătură remarcabilă a carierei sale de spion a constat în acea că el niciodată nu a folosit hîrtii false și n-a apelat niciînd la nume de acoperire. El a fost întotdeauna cunoscut sub numele său adevărat, Doctor Richard Sorge, jurnalist nazist. A fost o realizare deosebită că el a supraviețuit nedetectat timp de șase ani în Japonia, o țară cu o cenzură rigidă și aflată sub un puternic control militar și polițist.

El a lucrat mereu cu aceeași echipă de cinci membri, dintre care patru persoane bine situate în mediile nipone și un excelent operator-tehnician al *G.R.U.* — Max Klausen [...] Richard Sorge nu a fost spînzurat pînă în noiembrie 1944. Abia după 20 de ani Uniunea Sovietică a recunoscut serviciile sale proclamîndu-l erou post-mortem al Uniunii Sovietice și imprimînd chipul său pe un timbru poștal" [52].

Acesta este, așadar, Richard Sorge în viziunea specialiștilor... Si, cu toate acestea, putem merge pe urmele regizorului francez Yves Ciampi, cel care acum aproape 30 de ani a transpus pe ecran episoadele esențiale din activitatea „superspionului din Tokyo" : *Cine ești dumneata, domnule Sorge ?*

Cu adevărat *cine* a fost Richard Sorge ? Deși despre viața și activitatea lui s-au tipărit, în numeroase și prestigioase edituri de pe mapamond, zeci și zeci de biografii, monografi, culegeri de documente, studii și eseuri, lucrări cu caracter memorialistic, totuși Sorge nu face, nici el, excepție de la regula ce funcționează în cazul spionilor-

---

[52] Christopher Dobson, Ronald Payne, *The Dictionary of Espionage*, London, Harrap, 1982.

vedetă : Am aflat, știm *totul* despre Sorge ? Nicidecum, bineînțeles ! Și aceasta mai cu seamă că eroul nostru de acum, precum și amiralul Canaris, a intrat în legendă. El a fost împușcat de către japonezi la 7 noiembrie 1944, dar a supraviețuit morții sale fizice. În primii ani de după terminarea celui de-al doilea război mondial s-au aflat numeroase persoane, în Japonia și în țările Asiei de sud-est, care să declare — sub prestare de jurământ — că, întîmplător sau nu, reușiseră să se afle față în față cu... Richard Sorge, mai mult, chiar și-ar fi reluat activitatea Japonia postbelică, căpătară și ei curînd convingerea că Richard Sore, mai mult, chiar și-ar fi reluat activitatea de spion. Rezultatul ? Pentru împrăștierea tuturor bănuielilor, Camera Reprezentanților din Washington a dezbătut, în 1951, timp de trei zile (la 9, 22 și 23 august) „dosarul Sorge", pentru întocmirea căruia se cheltuiseră deja 160 000 dolari... [53]

Cine a fost, așadar, Richard Sorge ? Să-i ascultăm pe specialiști : după Richard Newman — „împăratul spionilor" ori spionul „imens de inteligent" [54], iar după Allen Dulles — „agent secret al secolului" [55]. Ronald Seth, un specialist de marcă în istoria spionajului sovietic, mai nuanțat și comparativ, dar plin de admirație, observă : „Rudolf Roessler trebuie așezat printre marii spioni ai tuturor timpurilor din punctul de vedere al valorii informațiilor sale, dar pentru aceeași rațiune și pentru curajul ca și, desigur, pentru maniera sa îndrăzneață de a opera, Richard Sorge trebuie să fie considerat egalul său" [56]. În fine, R.G. Wolf, în a sa „galerie" de ași ai spionajului mondial, îl consacră pe Richard Sorge drept „spionul spionilor secolului al XX-lea" [57].

---

[53] Vezi Charles A. Willoughby, *Shanghai Conspiracy. The Sorge Spy Ring*, New York, E. P. Dutton and Co., Inc., 1952.

[54] Bernard Newman, *Le monde secret de l'espionnage*, Paris, Éditions de la Pensée Moderne, 1963, pp. 133—142.

[55] Allen Dulles, ed., *Great True Spy Stories*, New York, Ballantine Books, 1986, p. 138.

[56] Ronald Seth, *Forty Years of Soviet Spying*, London, Cassell, 1965, p. 136.

[57] Cf. Robert G. Wolf, *op. cit.*, p. 89.

Altă „fișă" din dicționare :

„*Sorge, Richard (1895—1944).* Ca spion sovietic în strînse raporturi cu Ambasada germană din Tokyo, Sorge a transmis secrete strategice germane și japoneze superiorilor săi de la Serviciul de Spionaj al Armatei Roșii din 1933 și pînă în 1941. Născut în Rusia, fiu al unui tată german și al unei rusoaice, el a crescut în Germania. Comunist după octombrie 1918, el a cunoscut existența cosmopolită a unui agent al Cominternului, în Europa și în Asia, mutîndu-se la Șanhai în 1930 și la Tokyo în 1933, folosindu-se de acoperirea sa de ziarist (corespondentul lui *Frankfurter Zeitung*), profesiune în care și-a cîștigat reputația. Informatorii lui Sorge la Tokyo proveneau dintre diverși japonezi, dar el a fost avantajat, la Ambasada germană, de documentele, mesajele și discuțiile confidențiale purtate acolo.

Sursele sale militare i-au permis lui Sorge, între altele, să-l informeze pe I. Stalin în mai 1941 despre pregătirea atacului german contra Uniunii Sovietice, desemnînd ziua de 20 iunie ca moment al invaziei. Din speculațiile germane și din analizele japoneze de încredere, Sorge a concluzionat, de asemenea, că interesele strategice ale Japoniei o conduceau spre sud în Asia și în Pacific, iar nu în Siberia, și acest punct de vedere a fost, de asemenea, împărtășit ofițerilor biroului de spionaj militar de la Moscova. Dacă Stalin s-a ghidat după vreuna dintre informațiile sosite de la Sorge ori din alte surse nu poate fi dovedit, însă este evident că el s-a simțit capabil — deși, poate, șovăitor — să-și retragă trupele din Siberia răsăriteană la finele lui 1941 pentru a apăra Moscova în baza rapoartelor lui Sorge. Dacă a fost așa, aceasta a fost de cea mai mare importanță.

Sorge, arestat brusc și spre marea surpriză a Ambasadei germane la 16 octombrie 1944, a fost spînzurat la 7 noiembrie 1944" [58].

---

[58] Thomas Parrish, S.L.A. Marshall, eds., *The Simon and Schuster Encyclopedia of World War II*, New York, Simon and Schuster, 1978, p. 580.

Fără a abuza nicidecum de răbdarea cititorului nostru, să considerăm, totuși, că întrebarea persistă : *Cine* a fost Sorge ?

Richard Sorge a văzut lumina zilei la 4 octombrie 1985, la Adjekend (lîngă Baku), ca fiu al unui inginer neamț și al unei rusoaice. Familia lui se stabili ulterior în Germania, unde tînărul Sorge și-a făcut studiile. A participat la primul război modial înrolat în armata Kaiserului Wilhelm al II-lea. În octombrie 1919 s-a înscris în Partidul Comunist German, iar în 1920 a renunțat la cariera universitară pentru a activa, ca delegat comunist, în rîndurile muncitorilor din zona Ruhr-ului. Înainte de a deveni, în 1929, agent al Serviciului de spionaj militar sovietic, Sorge a lucrat mai mulți ani (1924—1929) în aparatul Internaționalei a III-a comuniste. Prima misiune însemnată ca agent secret a îndeplinit-o în China (1930—1932), pentru ca, la 6 septembrie 1933, dispunînd de un pașaport de cetățean german, să debarce la Yokohama, cu scopul de a dirija „operația Ramsay" în Japonia. În „Notele" — redacția a doua — din timpul detențiunii sale în Japonia (1941—1944), Sorge a consemnat că sarcina „cea mai importantă" a rețelei grupului *Ramsay* a fost de a urmări evoluția politicii generale nipone cu țelul de *a se preîntîmpina izbucnirea unui război între U.R.S.S. și Japonia.* Din principalul obiectiv propus au decurs automat toate celelalte : culegerea de informații despre schimbările și întărirea armatei și flotei japoneze ce puteau fi folosite contra statului sovietic (2) ; observarea raporturilor între Japonia și Germania hitleristă (3) ; situația Statelor Unite și Angliei (5) ; precum și a altor țări (7) ; a politicii nipone în China (4) ; ca și a rolului militarilor în deciderea politicii externe (6)[59]. Pentru Sorge nu a fost dificil să pătrundă în înaltele cercuri de la Tokyo în care erau vehiculate multe informații ce-l interesau. Cu calitățile-i cunoscute și sub o acoperire adecvată, de membru al parti-

[59] Vezi Julius Mader și colaboratori, *Dr. Sorge funkt aus Tokyo*, Berlin, DMV, 1966, p. 112 ; M. Kolesnikov, *Richard Sorge așa cum a fost*, Iași, Editura Junimea, 1977, *passim* ; *Richard Sorge's Own Story*, apud Charles A. Willoughby, *op. cit.*, pp. 190—203.

dului nazist și corespondent pentru Extremul Orient al unor mari ziare și reviste germane (în primul rînd *Frankfurter Zeitung*, apoi *Berliner Börsen Zeitung*, *Zeitschrift für Geopolitik*), agentul sovietic știe să devină omul indispensabil al membrilor Ambasadei Reichului din capitala niponă ; dintre aceștia, colonelul Eugen Ott, atașatul militar german, aprecia în mod deosebit priceperea și compania d-rului Sorge. La rîndul lui, superspionul va fi nespus de fericit în prmăvara anului 1938 cînd colonelul fu trecut în retragere, ca general, și... numit ambasador. Din acele clipe, Ott avea tot interesul să-l mențină pe Sorge în preajma sa, fiindu-i utile sfaturile, cunoștințele și experiența acestuia la întocmirea rapoartelor destinate Berlinului. După izbucnirea războiului mondial, diplomatul a obținut încuviințarea Berlinului pentru a-l numi pe Sorge „atașat de presă" al ambasadei. În lunile care au urmat pînă la arestarea lui Sorge în octombrie 1941 puține secrete de la ambasada germană vor rămîne necunoscute „agentului secolului".

Concomitent cu ascensiunea vertiginoasă a lui Sorge la Ambasada germană, s-a produs infiltrarea celorlalți membri ai grupului *Ramsay* în diverse cercuri nipone. D-nul Sorge („Ike" pentru cei apropiați și „Ramsay" pentru „Centru") și-a plasat colaboratorii în cele mai înalte sfere guvernamentale, militare și economice [60] : ziaristul Ozaki Hozumi (alias „Otto"), consilier al prințului Konoye, fost și viitor premier, culegea informații la nivelul cabinetului din Tokyo ; pictorul Miyagi Yotoku (alias „Joe") avea cunoștințe în rîndurile ofițerilor superiori, iar ziaristul iugoslav de naționalitate franceză Branko Vukelic (alias „Gigolo") făcea legătura cu diverse cercuri financiare, jurnalistice etc. De asemenea, echipa *Ramsay* a beneficiat de serviciile excelentului radiotelegrafist Max Klausen

[60] După război, serviciile secrete americane au descoperit în arhivele poliției secrete nipone lista completă a persoanelor arestate în perioada septembrie 1941 — aprilie 1942 ca fiind implicate în „afacerea Sorge" — 34, în afara, bineînțeles, a lui *Ramsay* însuși (cf. Charles A. Willoughby, *op. cit.*, p. 129). Vezi, de asemenea, F.-W. Deakin, G.-R. Storry, *Le Cas Sorge*, Paris, Laffont, 1967, p. 191 și urm.

(„Fritz"), după război cetățean al R.D. Germane ; cifrul folosit de acesta în transmiterea informațiilor către „Centrul" din Moscova — via Vladivostok — a rămas impenetrabil pentru *Kempei Tai* pînă după arestarea grupului lui Sorge.

După 1 septembrie 1939 misiunea *Ramsay* a ținut la curent „Centrul" asupra unor evenimente deosebit de grave interesînd Uniunea Sovietică :

1. În toamna anului 1940 despre eforturile puterilor *Axei* de a-și coordona forțele — prin semnarea Pactului Tripartit (27 septembrie) — în lupta pentru cucerirea și împărțirea „spațiului vital" în dauna celor mai multe state de pe glob.

2. În 1940—1941 despre pregătirile tot mai intense ale Reichului nazist de-a ataca prin surprindere U.R.S.S. Știrile transmise „Centrului" înainte de 22 iunie 1941, cînd s-a produs agresiunea hitleristă, au excelat prin promptitudine și exactitate : la 5 martie 1941 — atacul fasciștilor se va produce la mijlocul lunii iunie ; la 20 mai 1941 — la granița vestică a U.R.S.S concentrate 170—190 divizii ale *Wehrmachtului* [61], gata să pornească, ofensiva la 20 iunie ; la 15 iunie 1941 — începerea ostilităților definitiv fixată pentru dimineața de 22 iunie 1941 [62].

3. Între 23 iunie și 18 octombrie 1941 activitatea grupului *Ramsay* atinge punctul culminant [63]. Colaboratorii lui Sorge nu au cunoscut odihna pentru a putea da un răspuns precis la problema — esențială pentru rezistența popoarelor U.R.S.S. în fața hoardelor cotropitoare și pentru desfășurarea conflictului mondial — dacă Japonia va sprijini sau nu Germania fascistă, prin declanșarea unei puternice ofensive antisovietice în Extremul Orient pentru a sili U.R.S.S. să poarte un război pe două fronturi. Sorge, aflat atunci în centrul evenimentelor, a avut cunoștință de toate demersurile lui Hitler, majoritatea întreprinse prin ambasada din Tokyo, de a determina cabinetul nipon

---

[61] În realitate : 190 de divizii !

[62] Julius Mader și colaboratori, *op. cit.*, p. 155—156 ; I. M. Korolkov, *Celovek, dlia kotorovo ne bilo tain*, Moskva, Sovetskaia Rossiia, 1970, pp. 171—173.

[63] F.-W. Deakin, G.-R. Storry, *op. cit.*, p. 269 și urm.

să declare război. Totodată, el a urmărit cu atenție oscilările cercurilor guvernante și militare din Tokyo și, treptat, și-a formulat convingerea că Japonia se va abține, cel puțin pentru moment, să atace U.R.S.S., orientîndu-se spre sud-estul Asiei [64]. Subliniem că, departe de a fi confundat realitatea cu dorințele sale, agentul „Ramsay" își bizuia convingerile pe fapte, pe documente. Așa, de pildă, cunoscînd corespondența expediată de Ott la Berlin în august-septembrie 1941, potrivit căreia Japonia amînase „acțiunile contra U.R.S.S.", Sorge a înștiințat „Centrul" că armata niponă era posibil *„să nu atace U.R.S.S. în acest an"* [65]. Însă certitudinea despre o astfel de evoluție a evenimentelor n-o capătă decît în octombrie 1941 : Atunci, bunul său prieten Miyagi, în continuare consilier al prințului Konoye, premierul nipon în funcție, îl informează că Japonia era hotărîtă să aștepte, preferînd momentan orientarea *Nanșin* — spre sud-estul Asiei. Sorge stabilește pe dată textul telegramei către *Centru*, care era asigurat în mod ferm că Japonia luase decizia „irevocabilă" de-a nu ataca U.R.S.S. ! Telegrama respectivă, codificată și transmisă de către operatorul Max Klausen direct Moscovei, a reprezentat nu numai *„punctul culminant"* al activității de agent secret a lui Richard Sorge [66], ci, fatalmente, și *ultimul* mesaj al grupului *Ramsay* destinat serviciului de spionaj militar al U.R.S.S. de către rețeaua din Tokyo. Mesajul îl confirma pe cel din 14 septembrie 1941 și care — avînd la bază dezbaterile purtate la nivelul conducerii politice și militare nipone — dăduse *Centrului* o primă asigurare serioasă în sensul că Japonia „hotărîse" să se lupte cu S.U.A. și Anglia, amînînd războiul contra U.R.S.S. [67]

---

[64] În 1940—1941, cercurile politice, militare și economice din Tokyo erau divizate în privința orientării expansiunii armatei japoneze : *către nord*, împotriva U.R.S.S. (orientarea *Kokușini*) sau *către Sud-Est* (orientarea *Nanșin*), contra pozițiilor Angliei, Olanda, S.U.A.

[65] Cf. F.-W. Deakin, G.-R. Storry, *op. cit.*, p. 273—274.

[66] Vezi Hans-Otto Meissner, *The Man with Three Faces*, New York, Rinehart and Co., Inc., 1955, p. 210—211.

[67] Julius Mader și colaboratori, *op. cit.*, p. 164.

De remarcat că, în septembrie-octombrie 1941, activitatea grupului *Ramsay* se desfășura în condiții tot mai grele. Mai precis, în condițiile ofensivei continue a *Kempei Taiului,* aflat zi de zi pe urmele oamenilor lui Sorge — la început cei mai depărtați, pentru a avansa cu proximii colaboratori și sfîrși cu arestarea eroului nostru, la 18 octombrie 1941. Astfel, în septembrie 1941 *Kempei Taiul* smulge recunoașteri decisive în sensul că partidul comunist japonez făcea spionaj în folosul U.R.S.S., pentru ca, la 11 octombrie 1941, să fie arestat Miyagi Yotoku [68], practic omul nr. 3 al rețelei *Ramsay.* Chiar la 15 octombrie 1941 a „căzut" omul nr. 2 — Ozaki Hozumi [69]. Precipitat, radiotelefonistul grupului, Max Klausen, se întîlnește cu Sorge. Era neliniștit de urmărirea tot mai insistentă a copoilor de la *Kempei Tai;* Sorge încearcă să-l liniștească și, cunoscînd situația de pe frontul sovieto-german, îl asigură simplu : „Am învins". Era o realitate incontestabilă. Poate că tocmai Sorge (alias „Ramsay", alias „Smith", alias „Fix", alias „Inson") îi solicită lui Klausen (alias „Fritz") să distrugă arhiva și postul de emisie/recepție, nu înainte însă de-a încredința eterului această radiogramă către *Centru :* „Misiunea noastră în Japonia a fost îndeplinită. Războiul dintre Japonia și U.R.S.S. a fost evitat. Rechemați-ne la Moscova sau trimiteți-ne în Germania. *Ramsay*" [70]. Radiograma nu a mai putut fi trimisă *Centrului.* În dimineața zilei de 18 octombrie 1941, Sorge, Klausen și Vukelic, în această ordine, fură arestați ; pînă în aprilie 1942, poliția niponă s-a preocupat cu „capturarea" pînă la ultimul agent dintre cei cuprinși în rețeaua *Ramsay* [71].

Numai aparent pentru cei implicați în *cazul Sorge* el lua — în acest fel — sfîrșit. Ambasadorul german Ott va afla cu stupoare, după trei zile, cum că fostul său colaborator confidențial fusese arestat ca spion sovietic ; s-a afirmat că, drept măsură de represalii față de lipsa de

---

[68] F.-W.-Deakin, G.-R. Storry, *op. cit.*, p. 288—289.
[69] *Ibidem*, p. 290.
[70] S. Golikov, Vladimir Ponizovski, *Misiunea specială Berlin — Tokyo. Richard Sorge.* București, 1966, p. 138.
[71] Charles A. Willoughby, *op. cit.*, p. 120.

perspicacitate a diplomatului, Hitler i-a refuzat pînă la sfîrșitul războiului orice doleanță de promovare sau de detașare din Tokio ! Pentru *Centru*, pierderea lui Sorge a fost imensă și, în ciuda succeselor repurtate de Armata Roșie, nici n-a survenit în momentul cel mai bun pentru Kremlin. În ceea ce-l privește pe Stalin, care se interesa personal de activitatea lui *Ramsay*, el a putut regreta capturarea acestuia, dar — apreciind cît se poate de realist și fără nici un fel de sentimentalism valoarea principiului că „un spion prins este un spion mort" — el va refuza în continuare toate ofertele autorităților nipone de a-l preda pe Sorge în schimbul unor agenți niponi arestați pe teritoriul U.R.S.S. ... În cea ce-i privește pe Sorge și oamenii săi, ei vor fi supuși unei ample și îndelungi anchete de către autoritățile nipone [72], încheiată în 1944 cu sentințe grele ale Curții Supreme din Tokyo [73] : *Sorge* și *Ozaki* — condamnați la moarte (ambii fiind spînzurați în ziua de... 7 noiembrie 1944), *Branko Vukelic* și *Max Klausen* — închisoare pe viață (cel dintîi va muri la 13 ianuarie 1945, iar celălalt va fi eliberat în octombrie 1945), *Miyagi Yotoko* (nici o sentință, dar va muri la 2 august 1945), *Koshiro Yoshinobu* — 15 ani (eliberat în octombrie 1945), *Ana Klausen* — 3 ani (eliberată o dată cu soțul ei) ș.a. ș.a. Pînă la sfîrșit, Richard Sorge nu și-a renegat apartenența sa la partidul comunist german și nici activitatea în cadrul Cominternului ori ca agent secret al Moscovei, aspecte cărora le consacră paginile cele mai importante din „Notele" sale (în două variante) redactate în închisoare [74]. Interogat de japonezi necontenit după 1941, el a declarat, de exemplu, în 1942 : „...Revoluția din Rusia [octombrie 1917] mi-a arătat calea [...] Eu am luat hotărîrea să sprijin mișcarea nu numai teoretic, ci să devin cu adevărat parte integrantă a ei. De atunci eu nu am părăsit niciodată

---

[72] Vezi S. L. Budkevich, *„Delo Sorge". Sledstvie i sudebnii proțess*, Moskva, Nauka, 1969 ; *„Delo R. Sorge"*, I—II, în „Mejdunarodnaia jizn", Moskva, nr. 4 și nr. 6 (1965) ; Julius Mader, *Dr. Sorge — Report*, Berlin, DMV, 1984 ; *Richard Sorge's Own Story*, pp. 134—230.

[73] Charles A. Willoughby, *op. cit.*, p. 124.

[74] *Ibidem*, pp. 134—147, 153—165, 166—230 ; *„Delo R. Sorge"*, I—II.

această conduită chiar cu prețul unor sacrificii personale și materiale [...] Acum sînt, mai mult ca oricînd, încrezător în justiția hotărîrii mele..." [75] Neștiind ce atitudine luase dictatorul de la Kremlin în ceea ce-l privea, iar dacă ar fi aflat probabil că nu ar fi dat crezare, Sorge a murit strigînd în limba rusă :

— Trăiască Stalin !... Trăiască Uniunea Sovietică !... Trăiască Armata Roșie !...

*

Desfășurarea și epilogul în *cazul Sorge*, în celelalte afaceri de spionaj în care au fost implicați în anii celui de-al doilea război mondial agenții *K.G.B.*-ului ori ai *G.R.U.*-ului, detaliile puse în lumină de documentele geramne și japoneze devenite accesibile după 1945 au oferit prilejul a tot atîtea revelații pentru opinia publică internațională, care, cu nedisimulată surprindere și justificată temere, s-a văzut confruntată cu cele mai variate aspecte ale complotului la scară internațională menit să asigure Kremlinului supravegherea și deturnarea potrivit intereselor sale, cu ajutorul unei imense armate de spioni, a destinelor statelor și națiunilor, fie ele mici, mijlocii și chiar mari [76]. Pentru a ne menține în epoca celui de-al doilea război mondial, sovieticii — spre deosebire de britanici ori americani care au beneficiat de ingenioasele *mașini* cu ajutorul cărora au „spart" *Enigma* germană ori *mașina purpurie* japoneză, determinînd, astfel, schimbarea cursului ostilităților în folosul lor, — ei, sovieticii, au apelat la oameni dintre care numeroși s-au impus ca autentici superspioni. Între ei — Richard Sorge [77]. Apelînd la datele oferite de colonelul elvețian Eddy Bauer, care a fost unul dintre cei mai mari istorici militari ai celui de-al doilea război mondial, propuneam să prezentăm cititorului — precum și în

---

[75] *Ibidem*, I, p. 106.

[76] Harry Rositzke, *The K.G.B.: The Eyes of Russia*, New York, Doubleday and Co., Inc., 1981, p. 4—5.

[77] *Ibidem*, p. 6 și urm.

cazul lui Rudolf Roessler — schema completă a rețelei *Ramsay* [78].

Stăruind asupra momentelor cardinale ale carierei de spion a lui Sorge două se impun atenției noastre :

— În lunile și săptămînile ce au precedat atacul lui Hitler contra U.R.S.S. din 22 iunie 1941, Sorge și rețeaua sa s-au dovedit — aidoma altor „surse" ale Kremlinului din vestul Europei — la fel de bine informați și stăruitori în alertarea la timp a **Centrului** din Moscova. Sub acest aspect, în ultimii 25 de ani specialiștii sovietici au publicat o sumedenie de „probe", multe dintre ele extrem de elocvente. Chiar și foarte recent, sovieticii au stăruit în acest sens, precum doctorul în istorie M. Milchtein, care a investigat tocmai rolul serviciilor secrete de la Moscova **à propos** de lovitura surprinzătoare aplicată de Hitler U.R.S.S.-ului la 22 iunie 1941 [79]. În context s-a relevat meritul lui Sorge, publicîndu-se o fotocopie de pe telegrama originală receptată de **Centru** de la **Ramsay** la 30 mai 1941 :

„Berlinul și-a informat ambasadorul în Japonia, Ott, în sensul că atacul german împotriva U.R.S.S. va începe în a doua parte a lunii iunie.

Lovitura cea mai puternică va fi dată pe flancul stîng al armatei germane.

OTT este pe deplin convins că războiul va izbucni repede și, pentru aceasta, el a solicitat atașatului militar «la Tokyo» să nu transmită nici un fel de comunicări importante peste teritoriul U.R.S.S.

Departamentul tehnic al misiunii militare aeriene germane la Tokyo a primit indicația să se reîntoarcă în Germania. **Ramsay**" [80].

Din nefericire ori în chip cu totul surprinzător, niciunul dintre avertismentele lui Sorge și ale „colegilor" săi de pe alte teatre de operațiuni n-au putut fi valorificate" de către **Centru**, din momentul în care liderul

---

[78] Cf. Eddy Bauer, *Storia dell spionaggio*, vol. 3, p. 180.

[79] Vezi M. Milchtein, *Selon les services des renseignements. Encore une fois, à propos du 22 juin 1941*, în „Temps nouveaux" (Moscou), nr. 26/1990, pp. 31—33.

[80] *Ibidem*, p. 32.

de la Kremlin, Stalin, n-a putut fi convins în privința iminenței agresiunii Reichului nazist și a adoptării, în consecință, a măsurilor militare corespunzătoare [31]. Cu alte cuvinte, conchidem, în deplin acord cu M. Milchtein, că dacă serviciile secrete ale U.R.S.S. **și-au făcut datoria** în 1941, asigurînd Kremlinul cu știri exacte și prompte ce atestau o pătrundere ideală a dispozitivului inamicului nazist, în schimb „evenimentele s-au derulat în cadrul pactului de neagresiune sovieto-german din 1939, căruia Stalin, după cum toate o atestă, îi acorda o semnificație sacră și în care credea fanatic. Oricum, el era ferm convins că, dacă conflictul cu Germania se va produce, aceasta n-ar fi probabil decît după victoria lui Hitler asupra Angliei. De aceea, toate informațiile ce soseau, pe tema preparativelor trupelor germano-fasciste în vederea agresiunii, Stalin le ținea ca fiind o provocare pusă la cale cel mai probabil de către englezi cu scopul de a sabota relațiile cu Hitler și de a-i furniza pretextul unui război împotriva U.R.S.S. Anumiți istorici sovietici caută să justifice această atitudine a lui Stalin, calificînd poziția sa neîncrezătoare față de avertismentele occidentale ca «naturală». Totuși, acest „natural“ a fost scump plătit. Nu printr-un hazard Sorge fu unul dintre primii care fu clasat de către Stalin în categoria spionilor englezi ! În convingerea sa, Stalin era intratabil. Chiar atunci cînd ambasadorul german von der Schullenburg, cu prețul vieții, decise să prevină conducerea noastră «a U.R.S.S.»despre decizia lui Hitler de a porni războiul la 22 iunie, Stalin a rezumat astfel acest gest : «Apreciem că dezinformarea a început la nivelul ambasadorilor» [32].

Desprindem că, în ciuda calității de excepție a „sursei“ *Ramsay, Centrul* din Moscova — în condițiile obiective existente la Kremlin cu luni și săptămîni înainte de 22 iunie 1941 — a „ratat“ tot avantajul deținut ! Dacă ar fi cunoscut această situație este sigur că Richard

---

[31] *Ibidem*, p. 32—33 ; A. M. Nekrici, *1941 — 22 iunia*, Moskva, 1965, *passim* ; *22 juin 1941 : Une agression inattendue ?*, în „Spoutnik“, Moscou, nr. 5/1989, pp. 120—136.

[32] M. Milchtein, *op. cit.*, p. 33.

Sorge nu s-ar fi putut declara contrariat, el nefiind nicidecum nici primul, nici ultimul agent al lui Stalin ce „beneficia" de un atare tratament !...

— Dacă „sursa" Sorge nu a contat ori a contat prea puțin în legătură cu planificarea operațiunii *Barbarossa* de către Adolf Hitler[83], nu același lucru putem afirma despre situația conexă, și anume că *Ramsay* și oamenii săi au „descifrat" din timp — și cu foloase practice pentru U.R.S.S. în războiul cu Germania și aliații săi — faptul că Japonia nu avea de gînd să urmeze Berlinul în acțiunile sale contra Moscovei. În *Notele* sale din timpul detenției îndelungate la Tokyo, Sorge, de altfel, a insistat asupra acestei probleme[84]. Iar, în continuare, mai ales după 22 iunie 1941, țelul major al rețelei *Ramsay* a fost — după cum am relatat — acela de-a „smulge" la timp acel secret capital al Japoniei : va ataca U.R.S.S. dinspre Est, acționînd, deci, în cooperare cu Reichul nazist la distrugerea statului sovietic (așa cum o dorea Hitler !) ori, dimpotrivă, decizîndu-se să intre finalmente în al doilea război mondial, Imperiul se va orienta în alte direcții ? Este exact ceea ce — de-acum știm — Japonia a și făcut la 7—8 decembrie 1941, cînd a atacat prin surprindere baza navală a S.U.A. de la Pearl Harbor ori țările din Asia de Sud-Est. S-a arătat că, despre acest plan, Sorge a aflat și a informat *la vreme* *Centrul*, care, în cazul respectiv, și-a văzut justificată activitatea în sensul că a putut convinge *Stavka* sovietică, pe Stalin în persoană, să retragă importante forțe militare din Extremul Orient sovietic pentru a le transporta și dispune (la timp) în zona Moscovei, fie pentru a bara — cu foloase deosebite ! — înaintarea *Wehrmachtului* spre capitala U.R.S.S., fie, apoi, pentru a susține, cu începere din 6 decembrie 1941, contraofensiva de proporții a Armatei Roșii — prima operațiune majoră de acest fel a forțelor lui Stalin după atîtea luni de eșecuri în fața lui Hitler. Nu putem omite că valoarea trupelor sovietice

---

[83] Vezi Bryan I. Fugate, *Operation Barbarossa*, Novato (California), Presidio, 1984, p. 74 și urm.

[84] Cf. *Richard Sorge's Own Story*, p. 204—205.

dispuse în 1941 la granițele siberiene, în așteptarea unui atac al Japoniei, era mai mult decît importantă — după spusele cele mai demne de încredere peste 25 divizii de infanterie și 9 brigăzi de tancuri și pentru care, în marea lor majoritate, în urma radiogramelor primite de *Centru*, de la Sorge, s-a primit „semnalul verde" pentru a putea fi transferate în regiunea Moscovei. Cu adevărat, se poate afirma — după exemplul unor specialiști străini [85] — cum că în ultima parte a anului 1941 Sorge, prin activitatea sa și a grupului său, a „salvat Moscova" ! În acest fel, Sorge poate fi inclus, precum a făcut-o Alain Decaux, în categoria spionilor de excepție care „au schimbat soarta lumii" !

Din posibilele „fișe" de dicționar privindu-l pe Richard Sorge [86], reținem cîteva extrase din aceea întocmită de Vincent și Nan Buranelli :

„...În 1930, el [Sorge] a început să lucreze clandestin pentru *G.R.U.* (serviciul de spionaj al Armatei Roșii).

În același an, Sorge a plecat la Șanhai, unde el a funcționat ca ziarist german și ca agent ascuns al *G.R.U.* El a format o rețea de spionaj care să raporteze asupra Chinei ce includea patru oameni asociați mai tîrziu cu el la Tokyo — doi japonezi, Ozaki Hotsumi și Miyagi Yotoku, un operator radio neamț, Max Klausen, și un fotograf iugoslav, Branko Vukelič.

Sorge a plecat în Japonia în 1933. Fiind încă presupus un ziarist patriot neamț, el a devenit asistent al lui Eugen Ott, atașatul militar al Ambasadei germane. El a aderat de asemenea la partidul nazist, pozînd ca un partizan devotat al lui Adolf Hitler.

După o călătorie de un an prin Statele Unite, Franța, Austria, Cehoslovacia și Rusia, Sorge a revenit la Tokyo în 1935 și a organizat o rețea de spionaj, ape-

---

[85] Robert Guillain, *L'espion qui sauva Moscou : L'affaire Sorge racontée par un témoin*, Paris, Édition du Seuil, 1981, p. 146 și urm.

[86] Vezi Christopher Tunney, *A Biographical Dictionary of World War II*, London, J. M. Dent and Sons, Ltd., 1972, p. 179; Vincent and Nan Buranelli, *op. cit.*, p. 295—196 ; John Keegan, *Who Was Who in Korld War II*, New York, Thomas Y. Crowell Publishers, 1978, p. 191 ; Don McCombs, Fred L. Worth, *op. cit.*, p. 551.

lind la oamenii săi de la Șanhai și la alții. Atît de eficientă a fost rețeaua în jurul planurilor ultra-secrete încît Sorge a putut să raporteze, în cursul unei vizite la Moscova în 1936, că Japonia intenționa să acționeze contra Chinei, iar nu a Rusiei. Această prezicere s-a adeverit peste un an.

În 1938, Eugen Ott a devenit ambasador al Germaniei la Tokyo. El și-a luat pe vechiul său prieten Sorge la ambasadă pentru a lucra la cele mai confidențiale documente privind Germania și Japonia. Ott știa că Sorge îl cunoaște pe Ozaki Hotsumi, pe atunci un prieten apropiat al membrilor guvernului nipon. Ceea ce Ott nu știa era că Hotsumi era un agent al rețelei prosovietice dirijată de Sorge.

Văzînd documentele ultra-secrete de la Berlin la Ambasada Germaniei, Sorge a fost în măsură să informeze pe superiorii săi din Moscova asupra Germaniei și Japoniei, deopotrivă, atunci cînd se apropia al doilea război mondial. La începutul lui 1941, Sorge a indicat cu precizie că Hitler va ataca Rusia în iunie, dar avertismentul a fost ignorat de către Iosif Stalin, dictatorul sovietic.

Lovitura cea mai eficientă a lui Sorge (de această dată, crezut de Stalin) a fost precizarea sa cum că Japonia va intra în război în 1941 acționînd împotriva Statelor Unite în Pacific mai degrabă decît împotriva Uniunii Sovietice în Siberia. Astfel, informat, Stalin și-a luat forțele sale siberiene în vest pentru a le arunca în bătăliile critice ajunse la un punct nodal al conflictului cu Germania lui Hitler.

Aceasta a fost, de asemenea, lovitura finală a lui Sorge în domeniul spionajului. Contraspionajul nipon, alertat din cauza scurgerii de informații, a ajuns pe urmele membrilor rețelei lui Sorge și i-a arestat. [Miyagi] Yotoko l-a implicat pe Sorge, care, confruntat cu documentele incriminante descoperite în locuința sa, a mărturisit..." [87]

Numai aparent putem admite că, pe măsură ce demonstrația noastră a avansat, ne-am apropiat de „fi-

[87] Vincent and Nan Buranelli, *op. cit.*, p. 295—296.

nalul" *cazului Sorge* ! În realitate, cîte alte probleme nu au rămas nedezbătute ? Nu pretindem, de exemplu, să surprindem rostul femeilor în activitatea informativă a lui Sorge, fie că a fost vorba de Ekaterina („Katea") Maximovna, cu care s-a căsătorit înainte de plecarea sa la Tokyo, care a rămas și a murit la Krasnoiarsk în august 1943, fie că ne referim la Ishii (Miyake) Hanako, pe care a cunoscut-o în 1935 și cu care, din 1936—1937, *Ramsay* a întreținut strînse relații. Hanako va rămîne, după terminarea celui de-al doilea război mondial, să întreprindă — atunci cînd *Centrul* se dezinteresa complet de soarta lui Sorge, iar americanii se angajaseră cu străşnicie „pe urmele" sale ! — de una singură acțiuni concrete pentru cinstirea memoriei eroului nostru[88]... Între eroinele biografiei lui Sorge, și la care istoricii și comentatorii au făcut, pe drept ori mai curînd pe nedrept, trimiteri, s-a aflat și scriitoarea americană Agnes Smedly.

Presupunînd că trecem la lucruri mai serioase ajungem la capitolul cel mai controversat (și cel mai întunecat) al carierei spionului Sorge : unii dintre contemporanii săi ori, mai ales, unii dintre biografii săi explică succesele sale remarcabile prin faptul că, la Tokyo, *Ramsay* ar fi fost *mai mult* decît un colaborator de elită al *Centrului* din Moscova, și anume că *a acționat mai degrabă ca un agent dublu,* pentru U.R.S.S. ca și pentru Germania ! În ceea ce ne privește, sîntem convinși că, numai beneficiind de dubla sa calitate, Sorge s-a putut dovedi util Moscovei și Berlinului, că, mai precis, fiind *agent înregimentat al Centrului,* a acceptat — pentru a asigura succesul *acestei* misiuni — să lucreze și pentru nemți, în mod practic pentru ambasadorul Ott și colaboratorii săi. Autorii ce pun în discuție această dublă postură a lui Sorge[89] oferă argumente sau probe care atestă substanța rapoartelor și detaliilor oferite de *agentul dublu* Sorge lui Ott care priveau *atitudinea* Japoniei față de răz-

[88] Inclusiv tipărirea a trei cărți despre Richard Sorge (Tokyo, 1951 și 1967, Moscova, 1964).

[89] Vezi Robert Guillain, *op. cit.*, p. 186—187 ; F.-W. Deakin, G.-R. Storry, *op. cit.*, p. 381—382.

boiul germano-sovietic, la început — în perspectivă, iar, după 22 iunie 1941, în plină desfășurare. Că Sorge a acționat *în acest sens*, chiar el a afirmat-o în *Notele* sale, la care am trimis în repetate rînduri, atunci cînd preciza : „...În cursul vizitei mele la Moscova, în 1935, eu am primit permisiunea [*Centrului* — ?!] de a furniza anumite informații Ambasadei (Germaniei) pentru a-mi consolida legătura cu ea. Aceasta a fost lăsată la propria-mi latitudine. Am promis să limitez la minimum transmiterea unor astfel de informații“ [90].

Dacă nu ne înșelăm, cel dintîi care a pus serios în discuție și cu șanse de succes „calitatea“ de agent dublu a lui Sorge a fost Walter Schellenberg, atotputernicul și atotcunoscătorul șef al serviciului de spionaj extern al Reichului nazist *(S.D.—VI)*, în memoriile sale [91]. Memorialistul a reținut că Sorge a intrat în atenția sa în 1940, atunci cînd von Rietgen, șeful agenției de presă naziste *(D.N.B.)*, care era în corespondență cu superspionul din Tokyo, l-a rugat să-i cerceteze fișa de la *Gestapo*. Schellenberg s-a executat, descoperind date apreciate „confuze“, ceea ce fu suficient pentru el să-l treacă pe Sorge în categoria „suspecților lor“ [92]. Von Rietgen l-a rugat atunci pe Schellenberg să-l protejeze pe Sorge, corespondentul binecunoscut și apreciat al lui „Frankfurter Allgemeine Zeitung“ ori „Zeitschrift für Geopolitik“, cazul rezolvîndu-se, dar cu o condiție : ca, în schimb, „corespondentul“ din Tokyo să aprovizioneze *S.D.—VI* cu informații referitoare la U.R.S.S., China și Japonia. Acest tîrg a fost supervizat de către Heydrich însuși, cu recomandarea ca Sorge să fie bine ținut sub observație [93]. În consecință, agenții lui Schellenberg de la Tokyo (Jahnke, Meisinger ș.a.) îl vor supraveghea pe superspion pînă la „căderea“ sa, în octombrie 1941, răstimp în care — ne asigură memorialistul — informații „tot mai interesante“ au sosit

[90] Apud Robert Guillain, *op. cit.*, p. 187.

[91] Vezi Walter Schellenberg, *Le Chef du contre-espionnage nazi parle (1933—1945)*, Paris, Éditions René Julliard, 1957, pp. 185—192.

[92] *Ibidem*, p. 186.

[93] *Ibidem*, p. 186—187.

la Berlin grație eroului nostru[94]. Aflăm, astfel, că nu numai Stalin, ci și... Hitler a primit asigurări ferme prin Sorge cum că, în 1941, Japonia nu va ataca U.R.S.S., ci că se pregătea pentru operațiuni navale contra S.U.A. cu preponderență[95]. Iar între recunoașterile lui Schellenberg una de fel măgulitoare pentru „agentul secolului : în 1940—1941, el a lucrat ireproșabil pentru Berlin, nepunîndu-se în nici o clipă problema de a fi „indus în eroare" S.D.—VI[96]. Ceea ce, trebuie să ne reamintim, Sorge a făcut și pentru *Centrul* din Moscova !

Agentul dublu Richard Sorge a dovedit un comportament straniu (noi am spune, pe măsură) în timpul detenției sale din 1941—1944 : el a jucat, ca să zicem așa, pe o singură carte, și anume că prin informațiile pe care le-a transmis *Centrului,* prin întreaga sa activitate el a contribuit la evitarea unui război între Japonia și U.R.S.S., iar acest rezultat nu-l putea trimite sub spînzurătoare ! Ancheta condusă de japonezi, cu finețe, profesionalism și înverșunare, a fost pentru ei un prilej de satisfacție : Sorge și colaboratorii au ascuns prea puțin din ceea ce fiecare cunoștea, astfel că, în final, „radiografia" grupului *Ramsay* a putut fi socotită *completă.* Richard Sorge, pentru a rămîne la el, și-a redactat în limba germană o pseudo-autobiografie în două variante — așa-zisele *Note,* de cel mai mare interes fiind textul al doilea, definitiv, dactilografiat parțial de *Ramsay* ori dictat parțial traducătorului său din limba germană în niponă — prof. K. Ikoma[97]. În aceste *Note,* autorul nu a ignorat niciunul dintre scopurile rețelei sale, despre organizarea *Centrului* și despre liderii săi, despre proprii colaboratori. Situația s-a repetat și în cazurile interogatoriilor luate lui Sorge (vezi interogatoriul nr. 41 din 11 martie 1942 sau interogatoriul nr. 46 din 27 martie 1942)[98], după cum, la fel de

---

[94] *Ibidem,* p. 189.
[95] *Ibidem,* p. 190.
[96] *Ibidem,* p. 192.
[97] Vezi *Richard Sorge's Own Story,* p 134 și urm. ; *„Dela Sorge"*, I, p. 109.
[98] *Ibidem,* pp. 11—115 ; *Ibidem,* II, p. 99.

bine, și colaboratorilor săi : Miyagi Yotoku [99], Ozuki Hotsumi [100]. Pentru a nu evita unele detalii, vom aminti că Sorge a descris cu amănunte ultima întîlnire cu „Directorul" *Centrului* din Moscova și sensul misiunii încredințate, iar Miyagi Yotoku a recunoscut, la 30 octombrie 1942, că rețeaua *Ramsay* a apreciat categoric în octombrie 1941 că nu avea să survină un atac al Japoniei împotriva U.R.S.S. [102]

Nu ne îndoim, în încheierea acestui capitol, că studii temeinice viitoare asupra activității lui Richard Sorge vor avea menirea să ni-l „apropie" mai mult pe „spionul între spionii acestui veac", întărind opinia a doi dintre foștii colaboratori ai *O.S.S.*-ului american [103] despre faptul că „în materie de spionaj realitatea depășește întotdeauna ficțiunea" !

ELYESA BAZNA — „CICERO"

„Fișă" din dicționar :

„Bazna, Elyesa (1904—1971). Valet al ambasadorului britanic în Turcia din vremea celui de-al doilea război mondial, Sir Hughe Knatchbull-Hugessen. Ca atare, el a copiat documente secrete și a vîndut informații nemților sub pseudonimul *Cicero*. Aceste informații cuprindeau detalii despre conferințele de la Casablanca și Moscova, ca și planuri pentru operațiunea *Overlord* — debarcările din *Ziua Z*. Prețurile au fost mari însă nemții nu au ezitat să plătească, probabil pentru că ei l-au finanțat pe *Cicero* cu bani falși britanici, fapt pentru care el a cicălit pînă la moarte guvernul Germaniei Federale. Aparent, el a lucrat de asemenea pentru serviciul secret britanic și

---

[99] *Ibidem*, pp. 103—105.
[100] *Ibidem*, pp. 100—101, 102.
[101] Apud Charles A. Willoughby, *op. cit.*, pp. 231—242.
[102] *„Delo Sorge"*, II, p. 105.
[103] Cf. Stewart Alsop, Thomas Braden, *L'OSS. L'Amérique et l'espionnage*, Paris, Fayard, 1964, p. 264.

a furnizat numai informațiile pe care englezii doreau să ajungă la cunoștința nemților în încercările lor de a-i intoxica în legătură cu debarcarea din *Ziua Z*“ [104].

Reținînd cuvintele lui Alsop și Braden *à propos* de *cazul Sorge*, *afacerea Cicero* ni se dezvăluie mai degrabă asemenea unei întîmplări întîlnite în romanele de spionaj decît în realitățile imediate ale celui de-al doilea război mondial. Și totuși... *Cicero* a existat ! Culmea este că, în cadrul convorbirilor lor ultrasecrete, bonzii Reichului nazist — Hitler, von Ribbentrop, Kaltenbrunner ș.a. — au discutat și s-au interesat de activitatea lui *Cicero*, căzut în uitare o dată cu prăbușirea Reichului în 1945. Pînă în 1949, cînd L. C. Moyzisch, „atașatul“ fost al serviciului secret al lui Kalterbrunner pe lîngă ambasada germană la Ankara, și-a publicat amintirile, dezvăluind că el a fost acela care l-a descoperit, l-a plătit și... l-a pierdut pe *Cicero* [105]. Fostul colaborator al lui Moyzisch nu a întîrziat să apară, replicînd — grație colaborării cu un ziarist (Hans Hogly) — tot cu o lucrare memorialistică, simplă și convingătoare chiar din titlu [106] : *Eu am fost Cicero !* Afacerea a devenit mai mult decît interesantă, palpitantă, mai puțin întîlnită (deși nu inedită) în analele spionajului contemporan : pentru același caz beneficiem de două reconstituiri și datorate chiar personajelor-cheie — urmăritului și urmăritorului. Iar interesul sporise în răstimp mai ales datorită dezvăluirilor lui Moyzisch și care, lezînd onoarea britanicilor, determinară — la 17 octombrie 1950 — interpelarea în Camera Comunelor a liderului *Foreign Office*-ului, Ernest Bevin, de către conservatorul Shepherd : ce precizări putea să facă pe marginea știrilor ce se colportau în privința „neglijențelor“ dovedite în anii războiului la Ambasada Angliei la Ankara pentru „securitatea unor documente interesînd apărarea națională ?“ Parlamentarul a declarat deschis că se referea la

[104] Don McComb, Fred L. Worth, *op. cit.*, p. 47.

[105] Vezi L. C. Moyzisch, *Der Fall Cicero*, Saarbrücken, Press-Verlag, 1949. Cf. și ediția în limba rusă (utilizată de noi) : *Operația „Ciceron“*, Moskva, Voenizdat, 1965.

[106] Vezi Elyesa Bazna, *I Was Cicero*, London, A. Deutsch, 1962. Cf. și ediția în limba rusă (utilizată de noi) : *Ia bil Ciceronom*, Moskva, Voenizdat, 1965.

„furtul" de documente ultra-confidențiale făptuit de către valetul lui Sir Hughe Knatchbull-Hegessen [107]. În răspunsul său, Bevin n-a infirmat, ci a dezvoltat și nuanțat cele petrecute : „... Nici un document nu a fost, practic, sustras din Ambasada Majestății Sale de la Ankara. Dar o anchetă asupra evenimentelor la care onorabilul interpelator face aluzie a dezvăluit că valetul ambasadorului a reușit să fotografieze, în ambasadă, un anumit număr de documente ultra-confidențiale și să vîndă filmele nemților. El n-ar fi putut acționa astfel dacă ambasadorul s-ar fi conformat reglementărilor în vigoare în privința siguranței documentelor secrete. Au fost luate măsuri pentru ca asemenea fapte să nu se mai repete..." [108] După Bevin, veni rîndul — în condițiile în care Sir Knatchbull-Hugessen nu se dovedise de fel locvace în amintirile sale [109] — ambasadorului german în Turcia, Franz von Papen, să ofere amănunte despre valoarea și rostul lui **Cicero** ca unul ce „exploatase" cel dintîi, prin intermediul lui Moyzisch, prețioasa „sursă" de informații [110].

Dar cine era *Cicero* și cum reușise el să i se substituie valetului Elyesa Bazna ?

...Nimic neobișnuit — cum era de așteptat — în biografia lui Bazna pînă în 1943. Se născuse, în 1904, la Pristina (Iugoslavia), iar, la cei 39 de ani ai săi, s-a angajat ca șofer al primului secretar al Ambasadei britanice din Ankara ; peste scurt timp, el deveni valetul ambasadorului englez, Sir Hughe Knatchbull-Hugessen. Procurîndu-și copii după cheile casetelor („roșie" și „neagră" !) în care diplomatul Majestății Sale păstra actele cele mai secrete, Bazna căpătă acces la acestea. Britanicii nu și-au dat ușor seama deoarece valetul lua documentele în timpul nopții, le fotografia și apoi le punea la loc. A filmat în total vreo 400 de cadre pe care, în perioada octombrie 1943—aprilie 1944, le-a vîndut pe bani peșin

---

[107] Vezi Paul Baton, *Hitler n'a pas cru Cicéron*, în *Les grandes énigmes de la guerre secrète*, Paris, 1967, p. 112.

[108] *Ibidem*, p. 112—113.

[109] Vezi Sir Hughe Knatchbull-Hugessen, *Diplomat in Peace and War*, London, Murray, 1949.

[110] Franz von Papen. *Mémoires*, Paris, Flammarion 1953.

sau bijuterii lui L. C. Moyzisch, agent al lui *S.D.—IV* pe lîngă ambasada germană din Ankara. Schellenberg își amintea că informațiile parvenite Berlinului prin Bazna—via Moyzisch — erau dintre acelea care „tăiau respirația"! Fostul șef al *S.D.—VI* nu exagera de fel, întrucît, prin intermediul lui Bazna, nemții au aflat detalii despre : conferințele interaliate de la Casablanca, Moscova, Teheran și Cairo ; furniturile S.U.A. către U.R.S.S. ; încercările Aliaților de a atrage Turcia în război de partea Națiunilor Unite ; planurile militare ale Aliaților pentru 1944, inclusiv hotărîrea privind deschiderea celui de-al doilea front în Apus și numele-cod al operației proiectate („Overlord")! Gîndindu-se la maestrul elocinței romane, von Pappen, ambasadorul Reichului în Turcia, l-a botezat pe valetul lui Sir Hughe, datorită informațiilor elocvente cuprinse în documentele furnizate de el, „Cicero". Serviciile secrete din Berlin nu au avut nimic împotrivă. Mai mult, au acceptat să satisfacă necondiționat pretențiile pecuniare exorbitante ale lui „Cicero" : pentru fiecare lot de clișee (în medie 30—40 de bucăți), valetului i se înmînau pe dată între 15 000 și 30 000 de lire sterline, astfel că, în numai șase luni de activitate de spionaj în folosul lui Moyzisch, Bazna (alias „Cicero") a putut strînge frumoasa sumă de 300 000 lire sterline, adică peste 4 milioane franci la cursul din 1965 !

Nu intenționăm să reținem prea mult atenția cititorului asupra lui Elyesa Bazna. Detalii în legătură cu acest caz se pot afla, în primul rînd, chiar în „memoriile" tipărite de „actori" cu mai mulți ani în urmă : de către Moyzisch în 1949 și de către Bazna în 1962. Cunoscutul istoric și publicist Alain Decaux, care l-a „descoperit" pe „Cicero" după al doilea război mondial, a sintetizat întreaga afacere într-un succint capitol al inspiratelor *Dosare secrete ale Istoriei* [111]. De asemenea, americanii au transpus pe ecran unele episoade ale *Cazului Cicero,* distribuind în rolurile principale pe James Mason și Danielle Darieux. În multe lucrări de specialitate sînt nelipsite date despre

[111] Cf. Alain Decaux, *Dosarele secrete ale istoriei,* București, Editura Politică, 1970.

„Cicero", inclus în categoria marilor agenți secreți ai ultimei conflagrații mondiale. Decaux, de pildă, vede în fostul valet al lui Sir Hughe pe „cel mai mare spion din timpul celui de-al doilea război mondial", în vreme ce publicistul sovietic V. Ghilensen opiniază că avem de-a face cu „unul din cei mai mari spioni" ai conflictului dintre 1939 și 1945. Aceste nuanțări, care-și au rostul lor cînd este vorba de stabilirea cu precizie a rolului lui „Cicero" în lupta de pe frontul subteran, nu resping admiterea lui Bazna în rîndul marilor spioni ai războiului secret. Curajul dovedit și valoarea informațiilor procurate de „Cicero" nemților nu au fost mai prejos decît cele pe care cititorul le-a admirat la Richard Sorge, Rudolf Roessler și atîția alții. O deosebire, fundamentală, se impune totuși între ei. Pe cînd toți aceștia din urmă au acționat *din convingere* contra statelor fasciste și a forțelor întunericului, Elyesa Bazna nu avea nici un fel de credință, nu se închina nici unui zeu decît aceluia al banilor. „Cicero", renumitul agent secret al războiului în care se decidea viața sau moartea atîtor națiuni, *a spionat pentru, și numai pentru bani.* Așa se face, că, *din proprie inițiativă,* s-a prezentat la 26 octombrie 1943 la Ambasada germană din Ankara solicitînd să trădeze secrete politico-diplomatice și militare de-ale Aliaților. Serviciul lui Schellenberg nu avea nici un merit în contactarea și mînuirea lui „Cicero" : el doar a primit, a plătit și a expediat la Berlin documentele căpătate ; în rest, *spionul de ocazie* a apărut cînd a socotit necesar și a dispărut la fel. Se spune că lucrul scump nu este bine să-l utilizezi într-una. Ținînd probabil cont de această zicală, nemții nici nu au profitat prea mult de pe urma informațiilor primite de la „Cicero". Hitler, von Ribbentrop, Keitel și compania, pe birourile cărora au ajuns în ultimă instanță cadrele filmate noaptea de către valetul lui Sir Hughe, nu puteau sau nu voiau să creadă în acele documente ce prevesteau catastrofa *Axei !* Probabil că i-a apucat chiar furia pentru că trebuiau să plătească lui „Cicero" acele documente care, în fond, ce semnalau ? Că alianța Națiunilor Unite era mai trainică decît oricînd, că operații militare de amploare erau prevăzute — pe toate teatrele

— în 1944, că deschiderea celui de-al doilea front devenise o chestiune de săptămîni... S-a spus — și s-a făcut mare tapaj în jurul acestei chestiuni, în special de către Bazna însuși — că nemții l-au plătit pe „Cicero“ cu bani falși ! Este un element nou de roman ce apare în această afacere de spionaj. Dacă a fost așa, atunci Bazna s-ar fi putut, după opinia noastră, declara satisfăcut. Mai toate documentele vîndute de el lui Moyzisch prevesteau că, în fața deciziei Aliaților, sfîrșitul *Axei* era, dacă nu aproape, neîndoielnic. Or, meritau vreo recompensare asemenea știri ? Ar fi ca și cum comdamnatul la moarte ar plăti pe cineva care să-i comunice sentința ! Rezultă că ambele părți contractante ale *afacerii Cicero* au fost chit la „lichidarea conturilor“.

Extrase dintr-o „fișă“ de dicționar :

„[...] Al doilea război mondial sporise în intensitate cînd Bazna a devenit valet al ambasadorului Hughe Knatchbull-Hugessen, o persoană cu obișnuințe atît de precise încît valetul putea să-l urmărească ca un ceas — breakfastul, baia, cititul presei, plecarea la birou ș.a.m.d. Ambasadorul ținea o casetă la căpătîiul patului, unde rămînea adesea atunci cînd el părăsea dormitorul.

Bazna a profitat de acest avantaj al rutinei ambasadorului pentru a efectua copii de ceară de pe cheile casetei. După ce și-a făcut chei noi, el a început să deschidă caseta în clipele prielnice și să fotografieze documentele din interior. Motivul acțiunii sale erau banii și el a făcut primele fotografii pentru un client despre care era sigur că va fi cel mai mare cumpărător, ambasadorul german, care s-a întîmplat să fie fostul cancelar german Franz von Pappen.

Ofițerul de informații L. C. Moyzisch a recunoscut valoarea filmelor, pe care le-a supus atenției lui von Pappen. Pappen fu de acord cu Moyzisch și acceptă să fie plătit Bazna pentru fiece film și l-a botezat pe Bazna — „Cicero“ —, dat fiind că tot ceea ce oferea el era atît de elocvent.

În 1943—1944, *Cicero* a scos din Ambasada britanică pentru a duce la Ambasada germană o serie de documente fotografiate care au îngăduit nemților să descopere unele

dintre secretele cel mai bine păzite de către Aliați. Documentele respective cuprindeau rapoarte asupra planurilor strategice anglo-americane, inclusiv detalii despre marile conferințe — Churchill și Roosevelt la Casablanca ; Churchill, Roosevelt și Cian-Kai Shek la Cairo și Churchill, Roosevelt, Stalin la Teheran ; de asemenea, raporturile anglo-turce puteau fi urmărite pas cu pas. Pe scurt, **Cicero** înregistra cele mai semnificative informații ce se vehiculau între Londra și Ankara, iar, în ultimă instanță, aceasta însemna totul din ceea ce *Foreign Office*-ul aprecia că ambasadorul în Turcia trebuia să cunoască.

Prin Bazna, nemții au aflat pentru prima dată denumirea-cod *Overlord*, deși ei eșuară să facă o legătură cu al doilea front ce stătea să fie deschis — invazia aliată pe vechiul continent dominat de naziști. Desigur, Hitler și ministrul său de externe, Joachim von Ribbentrop, au ratat să valorifice documentele de la *Cicero*, fie în a revizui strategia germană, fie, în cazul lui von Ribbentrop, în a manevra să pună cît mai repede posibil capăt războiului.

În 1944 cazul *Cicero* s-a sfîrșit brusc. Ministrul turc al afacerilor străine l-a alertat pe ambasadorul britanic despre o scurgere de informații de la Ambasada engleză. Von Pappen, după cum a consemnat Allen Dulles după război [112], a trimis o telegramă la Berlin care a fost interceptată și decodificată de către spionul aliat, care, astfel, a aflat despre operațiunile secrete ale lui *Cicero* la Ankara. Finalmente, o secretară a Ambasadei germane a defectat la Aliați și ea dezvăluit ceea ce știa despre Bazna..." [113]

Dispariția acestei secretare de la Ambasada germană, pe numele ei adevărat Cornelia Kapp, s-a dovedit cu adevărat fatală pentru *Cicero*. Așa cum Ludwig Moyzisch a aflat imediat de la agenții săi strecurați între anglo-americani, Cornelia Kapp fusese tot timpul o agentă în slujba *O.S.S.*-ului, iar, grație ei, Washingtonul și Londra

---

[112] Vezi, în special, Allen Dulles, ed., *Great True Spy Stories*, New York, Ballantine Books, 1986, p. 37—38.

[113] Vincent and Nan Buranelli, *op. cit.*, p. 22.

ajunseseră la curent cu afacerea *Cicero*[114]. Ce-i rămînea lui Moyzisch de făcut decît să-și alerteze „sursa" ? Bazna fu, în adevăr, înștiințat și nu avu ceva mai bun de făcut decît... să i se piardă urmele. Abia la cîțiva ani după război numitul Elyesa Bazna — ce distanță îl separa de-acum de *Cicero* ! — reapăru, pentru a se lansa, se știe, în afaceri. Fără succes, din moment ce partenerii săi constatară că lirele sterline aruncate pe piață erau false : cam 260 000 din cele aproximativ 300 000 primite de la Moyzisch ! Un motiv serios ca, în 1961, să solicite guvernului de la Bonn să fie plătit cu... bani buni pentru „serviciile" aduse Reichului nazist (?!) Va fi refuzat constant, astfel că în ultimul deceniu de viață lui Bazna nu-i rămăsese altceva decît să-și „valorifice" memoriile, interviurile și consultările pentru peliculele reconstituind cariera fantastică dar extrem des curtă al ui *Cicero*. El, Bazna, nu mai interesa pe nimeni ; faima întreagă îi aparținea lui *Cicero*. Era, netăgăduit, un serios motiv de întristare și insatisfacție pentru fostul valet al ambasadorului britanic la Ankara... La urma urmelor, *ce-i aparținea ? cine era ?* Răspunsul nostru este neîndoielnic : lui Elyesa Bazna (alias *Cicero*) îi aparținea *un dosar vedetă* al istoriei spionajului contemporan, din moment ce reușise — dacă este să dăm crezare lui Charles Wighton[115] — să ajungă invidiatul agent secret ce s-a dovedit a fi avut *cel mai mare succes* în folosul Germaniei în cursul celui de-al doilea război mondial !

Ceea ce, trebuie să remracăm, nu este cît de colo prea puțin ! Cu o singură condiție, și anume : ca eroul nostru, *Cicero*, să fi fost *el însuși*, iar nu *o creație* a serviciilor secrete aliate (britanice), *un pion* în planul lor de vaste proporții de „intoxicare" a Reichului hitlerist o dată cu pregătirea și înfăptuirea celei mai mari operațiuni de desant din istorie — debarcarea în Normandia, la 6 iunie 1944, operațiunea *Overlord*.

---

[114] Charles Wighton, *The World's Greatest Spies*, London, Odhams Press Ltd., 1965, p. 269—270.

[115] *Ibidem*, p. 258.

Antony Cave Brown, la care propunem să revenim dar apelînd la o altă carte a sa [116], a pătruns la sfîrșitul anilor '70 în tainele arhivelor serviciilor de spionaj occidentale din anii conflagrației din 1939— 1945 pentru a reconstitui desfășurarea celei mai fantastice acțiuni secrete de „intoxicare" la nivel planetar a statelor *Axei*, a Germaniei în rîndul întîi, în legătură cu prepararea planului *Overlord* — operațiunea *Bodyguard*. Un întreg capitol din monumentala lucrare în discuție [117] este dedicat agentului secret *Cicero*, pe care autorul îl identifică drept „creatură" a *Intelligence Service*-ului angrenat în disputa cu birourile de informații de la Berlin : *Cicero*, manevrat la Ankara de către colonelul Montague Reaney Chidson, i-a informat sub control pe nemți în privința iminenței lui *Overlord* în 1944, dar, susține Anthony Cave Brown, nici nu le-a dat vreun semn cum că anglo-americanii renunțaseră să debarce undeva în sudul ori în sud-estul continentului, mai precis în Balcani. Or, tocmai pentru zonele respective Aliații montaseră două operațiuni false : *Jael* și *Zeppelin* [118], iar Cicero și-a jucat rolul *exact în acest cadru*. Pentru Aliați era foarte important, în 1944, ca Hitler și Cartierul General al său să cîștige convingerea că debarcarea *în vestul* Europei putea fi însoțită de operațiuni de desant *oriunde* pe țărmurile continentului, din Norvegia pînă la Gibraltar și de aici pînă la Gurile Dunării ! O atare „mișcare" era necesară anglo-americanilor pentru a-l sili pe Führer să-și țină *dispersate* forțele, ceea ce, desigur, sporea șansele de succes ale operațiunii *Overlord* în Normandia... Deducem, prin urmare, că *Cicero* apare *post-mortem* într-o postură cu totul nouă : el l-a informat pe Hitler în legătură cu intențiile Aliaților din prima parte a anului 1944 cu scopul

---

[116] Cf. Anthony Cave Brown, *Boudyguard of Lies*. London, A Star Book, 1979.

[117] *Ibidem*, pp. 391—405. Pe un ton ferm, Constantine Fitz-Gibbon adaugă că întreaga *afacere Cicero* a fost dirijată de către *Intelligence Service* „pentru a dezinforma pe nemți" (cf. *Secret Intelligence in the Twentieth Century*, p. 263).

[118] Anthony Cave Brown, *op. cit.*, p. 391 ; Charles Cruickshank, *Deception in World War II*, Oxford — New York — Melbourne — Toronto, Oxford University Press, 1980, pp. 85—98, 146—157.

precis de a-l... dezinforma în fapt !!! Situația este numai aparent contradictorie, dar ne convinge, o dată mai mult, că chiar și în *cazurile* superspionilor — ori, mai ales, ale lor ! — „rolurile" nu se pot considera niciodată definitiv *jucate ;* timpul și cercetarea arhivelor marilor servicii de spionaj pot aduce clarificări nebănuite și răsturnări de situații pe măsură, precum și în legătură cu *Cicero*. Să specificăm, în încheierea cazului său, că Sir Stewart Menzies a declarat cîndva : *„Cicero" a fost, desigur, sub controlul nostru* (al britanicilor — Gh. B.)" [119]. Iată-ne, așadar, siliți să punem capăt acestui capitol cu o întrebare care, obligatoriu, ar putea figura oriunde altundeva dar nu în final : *Cine a fost „Cicero" ?!*

LEOPOLD TREPPER — „MARELE ȘEF"

„Fișă" din dicționar :

„Trepper, Leopold (1904—1982). Superspion polonez în folosul Uniunii Sovietice în Europa de Vest în timpul celui de-al doilea război mondial.

Trepper s-a născut la Novi-Torg în Polonia. Fiul unui prăvăliaș evreu, el a primit acasă cea mai mare parte a educației sale, a urmat o școală locală și apoi s-a pregătit să intre la Universitatea din Cracovia. Silit să renunțe din motive financiare, el a îndeplinit diverse munci, sfîrșind ca miner în Galiția. Experiența l-a condus să devină comunist și în 1925 el a colaborat la organizarea

---

[119] Anthony Cave Brown, *op. cit.*, p. 404. Și, totuși, Nigel West, propunîndu-și să dezlege „miturile" unor cazuri de spionaj din anii celui de-al doilea război mondial, insistă cum că *Cicero* a acționat *independent*, că în 1943—1944 britanicii și-au dat seama că de la ambasada lor din Ankara se „scurgeau" informații în direcția Berlinului, dar că nu reușiră să-l identifice pe Bazna ! Potrivit lui West, teoria despre *Cicero* — agent britanic este o încercare a serviciilor secrete din Londra de a-și susține trecutul numai pe... legende frumoase (cf. *A Thread of Deceit...*, pp. 107—115).

unei greve la Dombrova, fapt în urma căruia a zăcut opt luni în închisoare.

În 1926, Trepper a emigrat în Palestina, animat de fervoarea sionistă care l-a dus într-un kibbuț unde s-a angajat ca agent agricol comunal. Oricum, el s-a alăturat unui grup comunist, decizînd că agricultura nu-i satisfăcătoare pentru agitația comunistă, fiind, în 1928, alungat din Palestina de către englezi și a revenit în Europa. La începutul anilor '30, el era lider al Rabcors-ului, o organizație ilegală franceză de muncitori activînd pentru Uniunea Sovietică. Autoritățile franceze au interzis *Rabcors*-ul în 1932 și l-au arestat pe Trepper. El a evadat și a ajuns la Moscova, în 1933.

Se pare că, în cursul următorilor șase ani, Trepper a călătorit între Moscova și Paris. În 1939, benficiind de o pregătire în domeniul spionajului, el a sosit în vestul Europei pentru a-l înlocui pe superspionul sovietic Walter Krivitsky, care a defectat din tabăra sovietică din dezgust și teamă față de tirania stalinistă. Pentru Trepper ordinele de la Moscova erau de a coordona rețeaua prosovietică din Vest. Succesele lui Trepper au făcut din el *Marele Șef* („Big Chief") al *Orchestrei Roșii* a celui de-al doilea război mondial. El a operat în principal în Belgia și Franța, deși ramnificații ale *Orchestrei Roșii* au existat și-n Olanda, Germania și Elveția.

Bruxelles-ul a devenit primul său cartier general. De acolo, el a dirijat transmiterea informațiilor prin radio către Moscova, pînă cînd s-a mutat la Paris, în 1940, după ocuparea Franței de către nemți. În 1941, el și agenții săi erau gata de acțiune, cînd nemții au invadat Rusia și ei au răspuns apelurilor Moscovei de-a transmite informații despre forțele armate germane. Contraspionajul german a detectat emisiunile radio ale *Orchestrei Roșii* și s-a pus pe urmele surselor, reușind finalmente la Bruxelles în 1941. Trepper putea să fie capturat o dată cu operatorul radio, dar a scăpat ca prin minune.

În 1942, un alt operator radio al *Orchestrei Roșii* din Bruxelles, Johann Wenzel, a căzut în mîinile nemților și ei l-au convins să le spună ceea ce știa despre organizația clandestină. Wenzel i-a informat că *Marele Șef* era

Trepper, utilizînd în acel moment numele-cod *Jean Gilbert* și locuind la Paris. Germanii l-au urmărit pe Trepper la dentistul său și l-au arestat chiar în momentul în care ședea pe scaunul dentar. Trepper, poate din cauza amenințărilor nemților contra familiei, a dezvăluit pe unii dintre agenții săi, care au și fost prinși. Mai mult, el a fost «întors» și a acceptat să facă «jocul» german continuînd să transmită mesaje radio Moscovei, dar de data aceasta întocmite de nemți. Oricum, Moscova a solicitat informații detaliate pe care nemții le-au interzis, ceea ce — natural — i-a alertat pe ruși în privința adevărului, iar «jocul» a luat sfîrșit în 1943.

Trepper a evadat cam în aceeași vreme. El a rămas în libertate pînă cînd a revenit la Moscova în 1945, la sfîrșitul războiului. Rușii l-au închis pe motivul că el cooperase cu nemții. Trepper și-a convins anchetatorii că el ar fi rămas loial Uniunii Sovietice tot timpul și că «jocul» mesajelor radio manevrat de nemți ar fi fost un subterfugiu grație căruia ei și-au pierdut timpul. Eliberat, Trepper a revenit la întrunirile comuniste în Polonia și a trăit ca să-și vadă publicată autobiografia după 30 de ani" [120].

Acesta a fost, după Vincent și Nan Buranelli, deseori citați de noi mai sus, *Marele Șef*... Rețeaua condusă de el a acoperit practic jumătatea de Vest a continentului, iar despre activitatea și urmărirea ei *a fost informat și s-a interesat personal* însuși Führerul celui de-al III-lea Reich. Menționăm că, în limbajul birourilor secrete de la Berlin, conducătorul unei rețele era denumit în chip frecvent *dirijor,* iar colaboratorii săi — *instrumentiști ;* în consecință, rețeaua în întregul ei alcătuia *o orchestră,* cea „dirijată" de Leopold Trepper (pe numele adevărat *Leiba Domb),* și-a primit denumirea de *Orchestra Roșie,* în accepția lui Canaris și Hitler, a lui Schellenberg și Himmler ș.a. ș.a. Aceasta spre deosebire, sau în opoziție, cu *Orchestra Neagră,* făurită de amiralul Canaris în jurul *Abwehrului* și tinzînd la sacrificarea lui Hitler pentru salvarea Germaniei. Canaris și toți „instrumentiștii" săi,

[120] Vincent and Nan Buranelli, *op. cit.*, p. 317—318.

unii avînd legături cu Vaticanul [121], au fost botezați „negri" de către urmăritorii lor aprigi — *S. D.-III, S. D.-IV* și *Gestapo*—, care cum se cunoaște deja, au sfîrșit prin a-i „înghiți" în februarie 1944. Pînă atunci, *Orchestra Neagră* a funcționat în ciuda tuturor stavilelor [122], avînd rolul său în planificarea complotului eșuat de la 20 iulie 1944. Au fost numeroase momente în care *Orchestra Neagră* a reprezentat o șansă pentru serviciile secrete aliate, în mod cu totul special în ajunul și în prima etapă a celui de-al doilea război mondial. Nu în zadar Stewart Menzies, șeful celebrului *Intelligence Service*, a fost de acord cu unul dintre intimii săi : „În acest moment [1940/1941], Canaris este cel mai bun aliat al nostru în Europa" [123]. Și, cu toate acestea, cele două *orchestre* aflate în atenția noastră nu au ajuns să se reunească niciodată : ele au avut un inamic comun — regimul fascist, dar pe un alt plan, pe acela al bătăliei informațiilor, *Orchestra Roșie* s-a aflat tot timpul în „atenția" *Orchestrei Negre*...

Revenind, deci, la Trepper și la oamenii săi, vom descoperi că, în fapt, nici *Orchestra Roșie* nu a funcționat unitar și cu rezultate totdeauna și oriunde remarcabile. Așa, de pildă, *Marele Șef* a răspuns esențialmente de acțiunile informative din Belgia, Franța și Olanda, pe cînd „ramura germană" a *Orchestrei Roșii* a avut o activitate distinctă, cu centrul de greutate la Berlin și beneficiind de contacte strînse cu extrema stîngă a mișcării antifasciste germane [124]. Cu toate acestea, țelurile fiind aceleași, mijloacele identice, iar legăturile între „instrumentiști" neocolite, *Orchestra Roșie* s-a impus ca atare, după cum și dirijorul ei incontestabil : Leopold Trepper — *Marele Șef !*

Altă „fișă" de dicționar :

„Trepper, Leopold (1904—1982). Evreu polonez care a slujit ca spion sovietic la Paris în prima etapă a celui de-al doilea război mondial. Trepper, care a fost de ase-

---

[121] Cf. Walter Schellenberg, *op. cit.*, p. 441.

[122] Vezi Anthony Cave Brown, *op. cit.*, pp. 148—242.

[123] *Ibidem*, p. 153.

[124] A. S. Blank, *V serdțe „tretiego Reicha"*, Moskva, Misl, 1974, *passim.*

menea cunoscut drept *Marele Șef*, a condus rețeaua de spionaj *Orchestra Roșie*. Sub pseudonimul *Gilbert*, el a furnizat lui Stalin informații foarte precise despre operațiunea *Barbarossa*. Germanii s-au lansat pe urmele *Orchestrei Roșii*, dar Trepper a zburat spre Franța neocupată, unde el a făurit o nouă rețea de spionaj. Trepper a fost capturat de către nemți la 16 noiembrie 1942, a acceptat să devină agent dublu ; a evadat și va sta ascuns pentru tot restul războiului" [125].

Marele Șef a fost, ca și *Cicero*, spionul care a „ajuns" pînă la Hitler : nu a pătruns, evident, în anturajul Führerului, dar reuși să-i provoace destule — și nu oarecare — dureri de cap. Astfel, la 25 iulie 1943, într-una din obișnuitele sale reuniuni cu colaboratorii săi apropiați, îndeosebi cu cadre din conducerea *Wehrmachtului*, Hitler a opinat, la un moment dat, că activitatea organelor de securitate ale Reichului în primii zece ani de la instaurarea regimului fusese fructuoasă, dar că nu a condus la un „succes total". În acea ordine de idei, Führerul a amintit, nu fără a-și reține furia, de succesele incredibile dobîndite de rețeaua sovietică de informații *Rote Kapelle* în cuprinsul părții vestice a continentului cotropit și chiar în Germania [126]. Afacerea *Rote Kapelle*, la care se referea Führerul, nu era atunci nici nouă, nici complet elucidată. Șefii serviciilor naziste de spionaj și contraspionaj, printre care și Schellenberg [127], considerau doar că *Rote Kapelle* era „cea mai mare rețea" de informații inamică descoperită de ei în „noua Europă" hitleristă, dar nu și-au dat seama dacă o lichidaseră cîndva integral. În tot timpul conflictului sovieto-german rețeaua a fost un adevărat coșmar pentru contraspionajul nazist. Fostul șef al lui *S. D.-VI* va consemna în memoriile sale că, după știrea lui, *Rote Kapelle* și-a continuat activitatea în Germania, în ciuda loviturilor primite în 1941—1042, pînă la sfîrșitul războiului !

Amploarea și însemnătatea lui *Rote Kapelle* nu s-au revelat decît treptat șefilor contraspionajului din Berlin.

---

[125] Don McCombs, Fred L. Worth, *op. cit.*, p. 592—593.

[126] Cf. Felix Gilbert, ed., *Hitler Directs His War*, New York, Charter, 1950, p. 90—91.

[127] Walter Schellenberg, *op. cit.*, pp. 231—232, 335—350.

Afacerea s-a declanșat, ca multe altele din istoria spionajului, întîmplător [128] ...

La patru zile după atacarea U.R.S.S. de către trupele fasciste, un tînăr tehnician de la stația *Funkabwehrului* din localitatea Cranz, de pe țărmul Balticii, se pregătea să asculte un post clandestin norvegian. Căutîndu-l, el a prins pe frecvența de 15 465 kiloherți, la ora 5,02, un alt post clandestin necunoscut cu indicativul KLK-PTX. Au trebuit să se scurgă mai multe luni pînă cînd postul fu localizat în Belgia. În răstimp, *Funkabwehrul* a mai recepționat un emițător — despre care s-a stabilit că transmitea tot către Moscova — la Berlin. Dotați cu mașini goniometrice din cele mai perfecționate produse de firma *Loewe Opta-Radio*, oamenii lui Canaris și Heydrich se angajează într-o vastă operațiune comună pentru descoperirea posturilor clandestine sovietice. Cursa pentru prinderea agenților inamici s-a accelerat pe măsură ce serviciile specializate ale *Abwehrului* și *S. D.*-ului captară tot mai multe mesaje, indescifrabile momentan, transmise prin radio în direcția capitalei sovietice. În noaptea de 12 spre 13 decembrie 1941, o echipă a *Abwehrului* face o descindere într-un imobil din Bruxelles (Rue des Autrébates, nr. 101), cu care prilej descoperă ceea ce se aștepta : postul KLK-PTX și trei agenți. Șeful echipei, căpitanul în rezervă Harry Piepe, într-un raport adresat Berlinului a doua zi a botezat rețeaua de ale cărei urme dăduse *Rote Kapelle.* Denumire a prins repede. Unul dintre agenții arestați la Bruxelles, Rita Arnould, a trădat *Abwehrului* titlul cărții ce folosea la cifrarea mesajelor. Acest lucru a ușurat considerabil munca grupei special constituită de către *Abwehr* pentru „spargerea" codului utilizat de *Rote Kapelle*. La 30 iunie 1942, reușita este aproape deplină : oamenii lui Canaris, pătrunzînd tainele codului rețelei sovietice, capătă în fine posibilitatea să „citească" peste 100 din cele aproximativ 300 de telegrame interceptate în lunile precedente pe lungimea de undă a postului KLK-PTX. Surpriza conducătorilor *Abwehrului* și *S. D.*-ului a fost enor-

[128] Vezi Gilles Perrault, *L'Orchestre Rouge*, Paris, Fayard, 1967, *passim*.

mă : mesajele cifrate conțineau date din cele mai secrete de ordin militar, politico-diplomatic sau economic privind Reichul nazist. Rememorarea cuprinsului cîtorva dintre telegramele descifrate în vara lui 1942 este cît se poate de elocventă în acest sens [129] :

— *„Sursă : Berlin.*

Cercuri ofițerești superioare apreciază victoria totală ca exclusă de azi înainte, în urma eșecului războiului fulger în Est. Tendință sensibilă pentru a influența pe Hitler să trateze cu Anglia. Generali influenți de la O.K.W. gîndesc că războiul va dura încă 30 de luni și speră, apoi, într-o pace de compromis".

— *Sursă : Jacques.*

Germanii au pierdut elita armatei lor pe frontul de Est. Superioritatea blindateor rusești este de necontestat. Statul major — descurajat de modificările permanente aduse de Hitler planurilor strategige și priorității obiectivelor".

— *„Sursă : Maria.*

De la un ofițer superior german sosit de la Berlin. Cercuri militare importante — sceptice în privința desfășurării războiului în Est. Însuși Goering se îndoiește de victorie. Garnizoanele germane — fără trupe. Speculații la Berlin despre moartea lui Hitler..."

— *„De la Kent : sursă Chorot.*

Un nou tip de Messerschmitt dotat cu 2 tunuri și 2 mitraliere la aripi. Viteză : 610 km".

— *„Sursă : Émile.*

Descoperite 2 noi substanțe toxice : 1. Nitrosylflorida. Formula : HC_2F ; 2. Kakodylisocyanida. Formula : $(CH_3)_2ASNC$".

— *„De la Gilbert către Director. Sursă : Suzanne.*

Hitler respinge propunerea O.K.H. pentru repliera Wehrmachtului pe o linie Kursk—Orel—Briansk—

[129] Vezi Gh. Buzatu, *Războiul secret*, p. 208—209.

Novgorod. Ofensiva definitivă asupra Moscovei — ordonată cu totalitatea materialelor și a rezervelor disponibile".

— *„Choro către Director. Sursă : Maria.*
Artilerie grea din Koenigsberg — în drum Moscova. Baterii grele de coastă îmbarcate la Pillau — cu aceeași destinație".

— *„Choro către Director. Sursă : Moritz.*
Planul II este în vigoare de 3 săptămîni. Obiectivul probabil — atingerea liniei Arhanghelsk—Moscova—Astrahan pînă la sfîrșitul lunii noiembrie. Toate mișcările de trupe — executate conform acestui plan".

Astfel au aflat șefii serviciilor secrete germane că inamicul fusese ținut la curent, în cursul primului an al războiului din Est, asupra celor mai diverse secrete ale Reichului nazist, inclusiv asupra ordinelor de luptă date de Hitler. Din cuprinsul telegramelor reproduse se vede că, în perioada premergătoare bătăliei de la Moscova, *Centrul* sovietic s-a bazat nu numai pe informațiile lui Sorge, ci și pe cele primite de la *Rote Kapelle* și care indicau : țelurile și etapele ofensivei germane, forțele angajate etc. Concomitent, *Centrul* dispunea de detalii asupra producției de armament hitleriste și, îndeosebi, asupra noilor tipuri de arme (toxice, avioane etc.) Amploarea scurgerii de informații chiar din inima Reichului „milenar" a îngrozit pe diriguitorii birourilor secrete naziste care, dîndu-și seama că nu putuseră preîntîmpina activitatea agenților lui *Rote Kapelle*, erau gata de orice pentru prinderea lor. Telegramele descifrate au dezvăluit pseudonimele unora dintre colaboratorii *Centrului* sovietic : *Kent, Choro, Gilbert, Maria, Suzanne* ș.a. Care era însă identitatea lor reală și, mai ales, cine era *Choro*, ale cărui informații transmise direct din Berlin, se arătau atît de prompte și de exacte ? Din nefericire pentru membrii lui *Rote Kapelle*, printre telegramele descifrate de *Abwehr*în vara lui 1942 se afla una în care se indicau trei adrese din Berlin ; ea fusese expediată la 10 octombrie 1941 de către *Director* lui *Kent* căruia i se cerea să se deplaseze de urgență în capitala Reichului pentru a

repara un emițător ; „Kent" primea instrucțiuni să se prezinte la una din următoarele adrese : 1) Neu-Westend, Altenburger Alee, nr. 19 (la *Choro)* ; 2) Charlottenburg, Fredericiastrasse, nr. 26 a (la *Wolf)* ; 3) Friedenau, Wilhelshöber Strasse, nr. 18 (la *Bauer).*

Pentru capturarea agenților inamici, *Gestapoul* a format o unitate specială — *Sonderkommando Rote Kapelle*, comandată inițial de căpitanul SS Karl Giering. Paralel, Canaris și Heydrich au căzut la o înțelegere de colaborare și au supus întregul dosar al afacerii lui Himmler, care, la rîndu-i, l-a informat — în iulie 1942 — pe Hitler în persoană. Führerul, relatează Schellenberg în *Memoriile* sale, a fost pur și simplu „răvășit" de proporțiile activității lui *Rote Kapelle* : el a dispus păstrarea celui mai deplin secret în jurul afacerii, prinderea neîntîrziată a spionilor inamici și pedepsirea lor fără cruțare.

Contraspionajul hitlerist a trecut imediat la ofensivă, reușind ca, pînă în noiembrie 1942, să aresteze pe principalii colaboratori ai lui *Rote Kapelle.* În acel moment, contraspionajul german avu toate temeiurile să fie iarăși surprins de extinderea nebănuită a rețelei sovietice. În total au fost identificate patru ramificații principale (de fapt, fiecare constituia o rețea propriu-zisă) ale lui *Rote Kapelle*, cu centrele în : Berlin, Bruxelles, Paris, Marsilia și Geneva (prin care legăturile duceau chiar la Rudolf Roessler — *Lucy !)*

1. *Berlin.* După descifrarea de către *Abwehr* a telegramei din 10 octombrie 1941 a *Directorului* către *Kent*, zilele ramificației berlineze a lui *Rote Kapelle* au început să fie numărate. *Gestapoul* a trecut la supravegherea persoanelor care locuiau la cele trei adrese indicate în telegramă, fără a proceda momentan la arestarea lor în nădejdea că va descoperi cît mai mulți complici. Abia la 30 august 1942, la amiază, a fost arestat șeful ramificației berlineze, iar în zilele următoare alte 117 persoane. Cei mai mulți dintre arestați dețineau posturi de vază în importante ministere ale Reichului sau la mari firme germane, fapt care explică exactitatea informațiilor transmise de ei *Centrului.* Între victimele *Gestapoului* se distingeau :

Harro Schulze-Boysen, locotenent-major, funcționar superior la Ministerul Aerului al lui Goering. Schultze-Boysen, alias *Choro*, era însuși conducătorul rețelei berlineze. S-a născut în 1912. *Choro* era un admirator sincer al Uniunii Sovietice și nu a acceptat să lucreze pentru bani, ci din convingere. Încă de prin 1932—1933, el a pus bazele unei grupări de rezistenți antihitleriști printre ai cărei membri marcanți se numărau : John Sieg, Hans Coppi, W. Guddorf ș.a. Gruparea a editat numeroase broșuri ilegale și ziarul clandestin *Die Innere Front (Frontul intern)*. Ea a început să facă spionaj pentru *Centru* din 1940, pe cînd Hitler a pornit preparativele pentru atacarea URSS Schulze-Boysen, devenit *Choro* pentru *Centrul* din Moscova, a rămas în continuare în fruntea grupului de rezistenți capabili de orice sacrificiu pentru a provoca prăbușirea hitlerismului [130]. Înainte de a fi executat, la 22 decembrie 1942, *Choro* se adresa familiei sale : „...Lucruri atît de importante sînt acum în joc pe acest pămînt încît o viață omenească ce se stinge nu contează mult... Dacă ați fi acum aici... ați putea să mă vedeți rîzînd în fața morții. Eu am învins-o de mult".

Schulze-Boysen a atras în activitatea grupului ce-l îndruma și pe soția sa, Libertas, care lucra la Ministerul Propagandei al lui Goebbels.

Principalul colaborator al agentului *Choro* a fost d-rul Arvid Harnack, alias *Bauer*. Acesta era funcționar superior la Ministerul Economiei Reichului. El trăise și studiase în Statele Unite, unde s-a și căsătorit cu Mildred, profesoară de engleză. Soția sa a făcut, de asemenea, parte din rețea. Harnack, un comunist convins, ura de moarte fascismul, iar la simulacrul de proces intentat membrilor lui *Rote Kapelle* de către hitleriști nu s-a sfiit să declare : „Am acționat cu convingerea că idealurile Uniunii Sovietice deschid calea salvării omenirii. Țelul meu a constat în distrugerea regimului hitlerist prin toate mijlecele".

Dr. Adam Kuckhoff (alias *Wolf)* se număra și el printre membrii marcanți ai grupării berlineze. El era un cunoscut și apreciat autor dramatic și regizor.

---

[130] A. S. Blank, *op. cit.*, p. 127 și urm.

Alături de cei amintiți, au mai activat în cadrul lui *Rote Kapelle:* Hans Coppi, Rudolf von Scheliha, Horst Heilmann, Edwin Gehrts, E. Tohmfor și Hans H. Kummerow, presupusul autor al misteriosului *Raport din Oslo*. Dintre cei 118 membri ai rețelei berlineze, arestați în august-septembrie 1942, numai foarte puțini au reușit să scape.

2. *Belgia.* Ca acoperire pentru ramificația din Bruxelles a lui *Rote Kapelle* [131] a servit firma de impermeabile *The Foreign Excellent Trench-Coat,* pentru început, iar după 1941 societatea de import-export *Simexco*. Între 1938 și 1940, conducătorul organizației belgiene a fost Leopold Trepper. Cînd, în august 1940, Trepper a plecat la Paris, conducerea ramificației belgiene a preluat-o căpitanul sovietic Viktor Sokolov, alias *Kent*, alias *Micul Șef*. Principalii lui colaboratori, Makarov (alias *Alamo*), Danilov (alias *Desmats)* și Jefremov (alias *Jernström)* erau toți ofițeri sovietici. Rolul nucleului belgian al rețelei *Rote Kapelle* a fost de maximă importanță: pe lîngă faptul că se ocupa cu culegerea de informații, recepționa rapoartele rețelei berlineze a lui *Choro* și le retransmitea *Centrului* din Moscova. Din decembrie 1941, cînd *Abwehrul* a arestat pe tehnicienii postului clandestin KLK-PTX, rețeaua s-a repliat fără întîrziere. Unii dintre membrii ei vor fi prinși în 1942, iar *Micul Șef* a plecat la Marsilia, unde și-a continuat activitatea pînă în noiembrie 1942. Arestat de *Gestapo* după ocuparea zonei libere franceze, el a reușit să evadeze numai după trei zile și va activa ca agent secret în Balcani.

De rețeaua din Bruxelles a depins nemijlocit o subrețea, care acoperea Olanda, aflată sub conducerea lui Johann Wenzel.

3. *Franța.* Ramificația franceză a lui *Rote Kapelle*, ca și cea belgiană, activa sub firma unei societăți comerciale *(Simex),* înregistrată la 16 octombrie 1941 la Tribunalul Comercial al Departamentului Senei. Conducătorul organizației din Paris, *Marele Șef* al întregii rețele *Rote Ka-*

---

[131] Pentru detalii, cf. Leopold Trepper, *Le grand jeu*, Paris, A. Michel, 1975; Janusz Piekalkiewicz, *Spione, Agenten, Soldaten. Geheime Kommandos im Zweiten Weltkrieg*, München, Südost Verlag, 1969, pp. 168—173.

pelle din Germania și Europa de Vest, era Leopold Trepper, ascuns de-acum sub numeroase pseudonime : *Jean Gilbert, Eddy, René, Henri, Général, Georges, Oncle, Herbert, Sommer* ș.a. Pentru *Centrul* din Moscova, el era *Gilbert. Marele Șef (le Grand Chef)*, pe cînd trăia la Varșovia, a declarat unui ziarist român [132] că forța rețelei sale a rezidat *„în alianța trainică, în ura comună față de ciuma brună și dorința arzătoare de a zdrobi planurile hitleriste"*. Punctul culminant al activității ramificației pariziene l-a constituit perioada iunie 1941 — toamna 1942. După căderea organizațiilor berlineză, belgiană și olandeză, *Gestapoul* și *Abwehrul* sînt tot mai aproape pe urmele lui Trepper și ale colaboratorilor lui. Trepper nu a putut scăpa urmăritorilor săi decît pînă la 24 noiembrie 1942, cînd a fost prins în cabinetul unui dentist parizian, de către *Sonderkommando Rote Kapelle* [133]. În seara aceleiași zile, Karl Giereng, care-l cunoștea bine pe Hitler, a ținut să-l informeze pe acesta despre capturarea *Marelui Șef*.

Activitatea lui *Rote Kapelle* a încetat numai în aparență o dată cu arestarea *Marelui Șef*. S-a amintit că, după opinia lui Schellenberg, rețeaua ar fi continuat să funcționeze pînă în ultimele zile ale războiului. Pe de altă parte, serviciile secrete naziste au trecut la organizarea „marelui joc" : o parte dintre membrii rețelei arestați de *Gestapo* și care nu au putut rezista torturilor au acceptat să mențină legătura radio cu *Centrul*, transmițîndu-i știri și materiale pregătite de birourile speciale din Berlin. Natural că majoritatea informațiilor expediate sub control erau false, lucru de care *Centrul* nu a întîrziat să-și dea seama. În ce-l privește pe Trepper, el a reușit să evadeze la 13 septembrie 1943 și, pînă în august 1944, a stat ascuns la Paris. În tot acest timp, contraspionajul nazist nu a scăpat nici un moment de coșmarul *Rote Kapelle*.

S-a insistat mai sus asupra valoarei informațiilor transmise *Centrului* de către *Rote Kapelle*. Elè au fost de un mare folos *Stavkăi* sovietice în cursul anilor 1941—1942. Amiralul Canaris însuși s-a exprimat cîndva cum că știrile furnizate de *Rote Kapelle* au „costat" *Wehr-*

---

[132] Sergiu Verona, *Arhive secrete*, București, 1968, p. 167.
[133] Leopold Trepper, *op. cit.*, p. 160—161.

machtul nazist circa 200 000 de soldați pierduți pe frontul de Est! Nu știm cît de precisă era această evaluare, dar ceea ce nu poate fi pus la îndoială a fost importanța rețelei într-un moment de covîrșitoare însemnătate din istoria celui de-al doilea război mondial: Stalingrad. Punctul culminant în activitatea lui *Rote Kapelle* a coincis cu transmiterea către *Centru*, la 12 noiembrie 1941, a următorului mesaj cifrat:

> „*De la Kent. Sursă: Choro.*
> *Planul III, cu obiectivul Caucaz, prevăzut inițial pentru noiembrie* (1941 — n.n.), *este amînat pentru primăvara 1942: regruparea și dispunerea unităților trebuie terminate la 1 mai* (1942 — n.n.) *Prima linie de desfășurare a ofensivei asupra Caucazului: Lozovaia — Balakleea — Belgorod — Krasnograd. Marele Cartier General este dispus la Harkov. Urmează detalii*".

Acest mesaj, coroborat cu multe alte informații, a permis Înaltului Comandament sovietic să-și dispună forțele în vederea campaniei militare din vara anului 1942 pe direcțiile vizate de inamic. A fost de cea mai mare importanță faptul că sovieticii au căpătat posibilitatea *să aleagă locul* viitoarei confruntări cu *Wehrmachtul* hitlerist — Stalingrad!

Faptul că „întîlnirea" a avut loc chiar în regiune planificată a încununat activitatea rețelei *Rote Kapelle*[134]... Și, nu mai puțin, eforturile și măiestria *Marelui Șef!*

Dar, despre meritele sale și ale „instrumentiștilor" săi, *Marele Șef*, care nu cu mult înainte de moarte a reușit să părăsească „barca sovietică" a tinereții sale, emigrînd din Polonia în Occident, a preferat tot timpul să etaleze o anumită reținere categoric afirmată și care nu ascundea o falsă modestie, ci exprima o realitate obiectivă. În amintirile sale, Trepper a enunțat o ecuație în care, precizîndu-și rostul în compania altor vedete ale spionajului mondial dintre 1939 și 1945, a delimitat rolul serviciilor secrete și al agenților lor în obținerea victoriei Națiunilor Unite asupra statelor *Axei*: „Adevărații învingători în

[134] Gh. Buzatu, *Din istoria secretă...*, I, p. 115.

război — se pronunța fostul *Mare Șef* — aceștia sînt soldatul rus cu picioarele înghețate în zăpada Stalingradului ; marina americană cu vasul în nisipul roșu de la Omaha Beech ; partizanul sîrb sau grec, luptînd în munți. Nici un serviciu secret n-a decis asupra soartei conflictului. Nici Sorge, nici Radó, nici Trepper n-au influențat de-o măsură categorică asupra deznodămîntului său. Ei, cei care au fost postați în prima linie a frontului, au contribuit, pe măsura mijloacelor lor și grație devotamentului camarazilor lor, la succesul definitiv al armatelor"[135].

Am putea oare să-l contrazicem, cu reale șanse de succes, pe *Marele Șef* ?

[135] Leopold Trepper, *op. cit.*, p. 128. Asupra luptei angajată de „Orchestra Roșie" cu serviciile secrete germane în ajunul și în cursul celui de-al doilea război mondial, vezi documentata reconstituire a lui Victor Alexandrov, *OS I. Services secrets de Staline contre Hitler*, Paris, Bibliothèque Marabout, 1963, 301 p. + Anexa lui Jacques Bergier.

PARTEA A III-A

DIN SECRETELE ARHIVELOR... SECRETE

DIN NOU ÎN SPATELE UȘILOR ÎNCHISE

...Antrenați într-un război general și total, beligeranții și, nu mai puțin, neutralii au impus ca *obiectiv fundamental* serviciilor secrete în anii 1939—1945 aflarea unor date cît mai complexe și cît mai exacte despre *situația adversarului real ori posibil sub raporturile politic, diplomatic, militar, economic, psihologic ș.a.m.d.* Pentru fiecare dintre beligeranții pe tărîmul războiului secret *radiografierea* adversarului reprezintă nu numai scopul, ci și mijlocul acțiunilor informative desfășurate, cum se știe, de către veritabile *armate de spioni*. Sub aspectul *rezultatelor* obținute, Aliații, treptat dar sigur, s-au îndreptat spre o victorie completă asupra statelor *Axei* și în domeniul spionajului, deși în prima parte a războiului inițiativa pe frontul subteran a aparținut Germaniei și prietenilor ei [1]. Asupra bătăliilor din umbră în răstimpul 1939—1945 cele dintîi și semnificative relatări datorăm, mai cu seamă, „actorilor" înșiși ai scenei istorice — fie ei foști șefi ai serviciilor secrete ori slujitori de marcă ai acestora : Allen Dulles [2], Walter Schellenberg [3], Cesare Amé [4], Elyesa Bazna și L. C. Moyzisch [5].

---

[1] Gh. Buzatu, *Din istoria secretă...*, I. p. 345—346.

[2] Vezi *Germany's Underground*, New York, Macmillan Co., 1947 ; *The Secret Surrender*, New York, Harper and Row, 1966.

[3] Vezi *Le Chef du contre-espionnage nazi parle (1933—1945)*, Paris, Julliard, 1957.

[4] Vezi *Guerra segreta in Italia. 1940—1943*, Roma, G. Casini Editore, 1954.

[5] Vezi *I Was Cicero*, London, A. Deutsch, 1962 și, respectiv, *Der Fall Cicero*, Saarbrücken, Press-Verlag, 1949.

Sigismund Best [6], Mathilde Carré [7], Eddy Chapman [8], John W. Eppler [9], W. F. Flicke [10], Alexander Foote [11], generalul Gauché [12], Reinhard Gehlen [13], H.-B. Gisevius [14], Walter Hagen (alias Wilhelm Hoettl) [15], Paul Leverkuehn [16], J. C. Masterman [17], Ewen Montagu [18], Paul Paillole [19], colonelul Passy (André Dewavrin) [20], Kim Philby [21], Otto Pünter [22], Radó Sandór [23], colonelul Rémy [24], Duško Popov [25], Otto Skorzeny [26], B. Sweet-Escott [27], Leopold Trepper [28], F. W.

---

[6] Vezi *The Venlo Incident*, London — New York, Hutchinson, 1950.

[7] Vezi Mathilde — Lily Carré — Belard, *J'ai été „La Chatte"*, Paris, Morgan, 1959.

[8] Vezi *The Eddy Chapman Story*, London, Wingate, 1953.

[9] Vezi *Condor, l'espion de Hitler*, Paris, Laffont, 1974.

[10] Vezi *Agenten funken nach Moskau. Funkspionagegruppe Rot Drei*, Kreuzlingen, 1954.

[11] Vezi *Handbook for Spies*, New York, Doubleday, 1949.

[12] Vezi *La Deuxième Bureau au travail (1935—1940)*, Paris, Amiot-Dumont, 1953.

[13] Vezi *L'Organisation Gehlen, Mémoires*, Paris, Éditions Fayard — Éditions Presses de la Cité, 1972.

[14] Vezi *Jusqu'à la lie....* 2 vols., Lausanne, Payot, 1946—1947.

[15] Vezi *Le Front secret*, Paris, Les Iles d'Or / Plon, 1954.

[16] Vezi *Der geheime Nachrichtendienst der deutsche Wehrmacht im Krieg*, Frankfurt am Main, Bernard und Graefe, 1957.

[17] Vezi *The Double-Cross System in the War of 1939 to 1945*, New Haven — London, Yale University Press, 1972.

[18] Vezi *The Man Who Never Was*, London, Evans, 1953.

[19] Vezi *Services Spéciaux (1939—1945)*, Paris, Laffont, 1975.

[20] Vezi *Souvenirs*, 3 vols., Monte Carlo, R. Solar, Éditeur, 1947—1948.

[21] Vezi *My Silent War*, New York, Ballantine Books, (ed. originala — 1968).

[22] Vezi *Guerre sécrète en pays neutre*, Lausanne, Payot, 1967.

[23] Vezi *Sud pseudonimul «Dora»*, București, Editura Politică, 1974 (ed. originală — Budapesta, 1971).

[24] Vezi *Mémoires d'un agent secret de la France Libre*, 3 vols., Paris, Éditions de la France-Empire, 1960—1961.

[25] Vezi *Memoriile unui agent dublu*, București, Humanitas, 1990.

[26] Vezi *Missons secrètes*, Paris, Flammarion, 1950.

[27] Vezi *Baker Street Irregular*, London, Methuen, 1956.

[28] Vezi *Le grand jeu*, Paris, A. Michel, 1975.

Winterbotham [29], Charles A. Willoughby [30] sau Eugen Cristescu [31].

Nu încape nici un fel de îndoială însă că, pentru „descifrarea" istoriei serviciilor secrete, studierea arhivelor, oferind cel mai serios temei, reprezintă un obiectiv pe cît de rîvnit pe atît de anevoios. Astfel sîntem de părere că orice *caz* mai delicat din istoria spionajului cu greu poate fi socotit „încheiat" doar în baza depoziției „actorilor" implicați, ceea ce ne trimite oricum la investigarea arhivelor, operație care, deși este **„ultima** soluție", nu este lesne de realizat, avînd **în vedere ca**racterul *special* al documentelor depozietate. Am admis și admitem că fie ce guvern emană și posedă o serie de documente în privința cărora tăcerea se impune pe un mare număr de ani și de decenii, iar, în cazul birourilor de spionaj asemenea documente intră, în cvasi-totalitatea lor, în categoria celor *ultra-secrete,* fapt ce determină ca „riscul" punerii lor la dispoziția istoricilor să fie cu atît mai mic, ca să nu mai vorbim de situațiile cele mai nefericite — distrugerea pur și simplu a unor arhive întregi reflectînd activitatea organismelor de informații și contrainformații. Vrem să spunem că, dacă în general pentru istoria contemporană arhivele își dezvăluie treptat secretele, pentru serviciile de spionaj situația este și mai dificilă. Cîte, ne întrebăm, dintre marile arhive ale lumii, publice ori particulare, nu oferă istoricului în căutare de noutăți acest categoric și lacunar „răspuns" : *interzis ?* Restricțiile sînt atît de numeroase și de diversificate încît cu adevărat gîndim că șansa a zîmbit celor care au ajuns să pătrundă tainele documentelor din categoria *top secret !*

În ceea ce ne privește, am avut această șansă : în 1980 sau în 1985—1988 cînd am pătruns „în spatele ușilor" închise ale unor arhive adăpostind documente provenind de la serviciile secrete americane, britanice sau ger-

[29] Vezi *The Ultra-Secret,* London, Weidenfeld and Nicolson, 1974.

[30] Vezi *Shanghai Conspiracy : The Sorge Spy Ring,* New York, E. P. Dutton and Co., Inc., 1952.

[31] Vezi serialul *Memorii,* în ziarul „Globul" (București), I—XI, nr. 10—20/1990.

mane din epoca celui de-al doilea război mondial. Investigațiile noastre s-au extins la secția manuscrise a faimoasei *Library of Congress* din Washington D.C., la *National Archives* tot din capitala S.U.A., la *Hoover Institution Archives* din cadrul lui *Stanford University* (California, Palo Alto, S.U.A.), la *F. D. Roosevelt Library* din Hyde Park (New York), ca și la *Public Record Office* din Kew Garden — Londra. Cercetările noastre au avut în obiectiv să surprindă *în ce măsură România s-a aflat în atenția birourilor secrete* de la Londra, Washington, Moscova sau Berlin, implicînd-o practic în apriga bătălie a marilor spioni. Din materialele culese în cursul investigațiilor noastre, supunem atenției cititorului — în completarea ori în continuarea studiilor deja tipărite [32] — unele aspecte ce apreciem că se integrează tematicii cărții noastre. Avem în vedere faptul esențial că în spatele documentelor purtînd anume inițiale convenționale ori semnăturile și parafele unor servicii secrete s-au aflat atîția și atîția agenți, mulți rămași anonimi, dar dintre care s-au impus atîția *ași ai spionajului contemporan* !

În desfășurarea războiului secret, anii 1942—1943 au coincis unei etape importante : disputa cu serviciile de spionaj ale *Axei*, inclusiv în România, „acoperită" de birourile proprii și de nu mai puțin de 11 organisme germane [33], centralele de informații ale Aliaților au reușit în răstimp să-și activeze rețelele mai vechi și să implanteze altele noi, să preia — ca pretutindeni pe teatrele de operațiuni — inițiativa [34], realizînd în vederea asaltului decisiv din 1943—1944 un acord de cooperare și, totodată, de delimitare a tuturor acțiunilor proiectate în zona sud-estului european (26 iulie 1943).

Britanicii au apelat, în perioada de referință, îndeosebi la serviciile *S.O.E.*-ului, care, încă de la retragerea

---

[32] Gh. Buzatu, *Din istoria secretă...*, I, p. 344 și urm.

[33] Cf. Cosma Neagu, dr. D. Marinescu, *Fapte din umbră*, IV, București, Editura Politică, 1983, pp. 15—60.

[34] Vezi Gh. Buzatu, *Războiul secret*, p. 181 și urm. ; F. H. Hinsley și colaboratori, *British Intelligence in the Second World War*, I—II, London, HMSO, 1979—1984 ; Bradley F. Smith, *The Shadow Warriors. OSS and the Origins of the CIA*, London, A. Deutsch, 1983.

personalului Legației britanice din București, în februarie 1941, lăsase la dispoziția lui Iuliu Maniu un aparat de emisie-recepție [35]. Descoperit în august 1941, aparatul a fost curînd înlocuit cu un altul, ce a funcționat însă fără o eficacitate deosebită [36]. În 1942—1943, *S.O.E.* și *Foreign Office*-ul s-au preocupat de aplicarea planului „evadării" lui Maniu din România, plan la care s-a renunțat în urma indeciziei liderului național-țărănist, căreia i s-au adăugat la un moment dat calculele politice ale Londrei [37]. Britanicii dispuneau și de rețele de informații, unele în domeniul economiei naționale, cea mai cunoscută, a lui Valeriu Rică Georgescu, „căzînd" în 1942 [38].

În ceea ce privește pe americani, activitatea lor în 1942—1943 poate fi apreciată ca sporadică. Nu le-au lipsit, cel puțin din cîte cunoaștem în stadiul actual de documentare, unele informații interesante despre România. Astfel, *O.S.S.*-ul a „captat" copiile unor documente reflectînd poziția cercurilor politice de la București ori a primit relatări pe teme precise. Din rîndul primelor documente face parte, cu deosebire scrisoarea adresată de Mareșalul Antonescu lui Iuliu Maniu și C.I.C. Brătianu, la 15 februarie 1942, ca răspuns la un memoriu al celor doi politicieni români [39]. Alături de alte surse, nu demult editate de istoricii români [40], documentul respectiv relevă lucruri extrem de interesante despre climatul politic românesc, înlesnind, incontestabil, la vremea sa, *O.S.S.*-ului o evaluare riguroasă și obiectivă a situației politice românești. Încercînd să-și justifice toate inițiativele luate pînă în februarie 1942, ca lider politic și

---

[35] Cf. Elisabeth Barker, *British Policy in South-East of Europe in the Second World War*, London, Macmillan, 1976, p. 223.

[36] *Ibidem*, p. 224.

[37] *Ibidem*, pp. 224—226.

[38] Vezi Ion Bodunescu, Ion Rusu-Șirianu , *Descrierea unei istorii necunoscute*, III, București, Editura Militară, 1975, pp. 121—127.

[39] National Archves of the USA, Washington, DC (în continuare, se va cita : *NAW/USA)*, Record Group 226 (OSS) (Arhivele Statului București, fond *Microfilme SUA*, rola 687, cadrele 748—785).

[40] Vezi *23 August 1944. Documente*, I—IV, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1984—1985.

militar, mareșalul Antonescu imputa celor doi lideri gravele greșelei comise de partidele lor între 1918 și 1940, observînd la un moment dat că, pe plan extern, politica Bucureștilor, „deși întemeiată pe principiul sănătos al unității granițelor și apărării lor, a fost ținută cu vorbe", iar nu cu „răspunderea grea a cimentării adevărate" : „întărirea armatei, singura chezășie a granițelor..." [41]. Anul 1940, în acele condiții, a venit ca o „scadență a greșelilor grave pe plan moral în politica internă, consecință fatală a prăbușirii granițelor în afară", aflînd „țara prăbușită", „fără partid, fără organizații politice", supunînd armata română la „spectacolul dezonoarei" [42]. Încrezător că se bucura de sprijinul opiniei publice, consultată prin două plebiscite de obiectivitatea căreia nu se îndoia cîtuși de puțin (acestea oferindu-i, după propria-i expresie, „peste 99% din voința țării" !), „conducătorul" preciza cu toată convingerea despre orientarea asigurată României în viitoarea conflagrație mondiale : „...Toată politica de stat de la 1940 și pînă astăzi n-a urmărit decît acest lucru: unitatea Neamului și pămîntului românesc" [43]. Expeditorul ridiculiza situația celor doi adresanți, cărora le imputa direct că în acele vremuri dădeau „lecții de patriotism stînd la domiciliu"; finalul epistolei era un avertisment, după cum și începutul : „...Nu cu scrisorile se face istoria, D-le Maniu și D-le Brătianu. Nici măcar nu se scrie..." [44]

Alte documente ajunse în posesia *O.S.S.-ului* insistau asupra dificultăților „cooperării" politico-diplomatice și economice între București și Berlin. La 12 noiembrie 1942, de pildă, Manfred von Killinger, ministrul Reichului la București, s-a întîlnit cu Gh. Barbul din Ministerul Afacerilor străine și, pe tema raporturilor economice, a lansat amenințări la adresa șefului diplomației române, Mihai Antonescu, declarînd — specifica documentul intrat în arhivele Washingtonului — că : „Va veni poate momentul cînd îl va pune pe domnul Mihai Antonescu

[41] *NAW/USA*, Record Group 226 (OSS).
[42] *Ibidem.*
[43] *Ibidem.*
[44] *Ibidem.*

înaintea mareșalului Antonescu, dar spera că situația nu va ajunge așa de gravă încît hotărîri așa de grele să fie luate"[45]. Mihai Antonescu a fost, desigur, avertizat și, tot prin Gh. Barbul, a protestat pe lîngă von Killinger[46]. Un „record" în materie de captură de documente secrete l-a reprezentat indiscutabil, procurarea de către *O.S.S.* a „notei de serviciu" din 3 iunie 1943, în fapt minuta întrevederii I. Antonescu — Manfred von Killinger[47]. Ministrul hitlerist a supus atenției mareșalului „cazul" a doi diplomați români, N. Lahovary și N. Dimitrescu, care, la Berna, respectiv la Madrid[48], au întreprins sondaje de pace separată pe lîngă unii reprezentanți ai Națiunilor Unite. Pe diverse căi, demersurile lor deveniseră cunoscute Berlinului, care, incomodat, s-a adresat Bucureștilor : inițial a făcut-o chiar Hitler, abordîndu-l pe mareșalul Antonescu în cursul întrevederilor din 12—13 aprilie 1943[49], iar, la 3 iunie 1943, o făcea von Killinger față de „conducător". Diplomatul german l-a acuzat îndeosebi pe N. Dimitrescu, care, față de unii miniștri ai puterilor inamice, „și-a exprimat convingerea că țările *Axei* nu mai pot cîștiga războiul"[50]. Antonescu, bineînțeles, a luat apărarea colaboratorilor săi, opinînd, după cele discutate personal cu N. Dimitrescu, că diplomații occidentali fuseseră aceia care au „colorat" declarațiile ministrului român la Madrid (!)[51]. În legătură cu „evadarea" în Turcia a ambasadorului francez la București, Jacques Truelle, von Killinger l-a rugat pe mareșal să dispună „supravegherea" deplasărilor diplomaților respectivi. Din minuta convorbirii, deducem că Ion Antonescu, în replica sa, a precizat o dată în plus statutul României de stat aliat, iar nu ocupat de către Reich-ul

---

[45] *Ibidem.*
[46] *Ibidem.*
[47] Idem, Rerod Group 226 (OSS—129 232).
[48] Cf. Gh. Buzatu, A. Simion, *Preliminarii diplomatice ale actului de la 23 August 1944*, în Gh. Buzatu, ed., *Actul de la 23 August 1944 în context internațional. Studii și documente*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1984, pp. 214—224.
[49] *Ibidem*, pp. 221—223.
[50] *NAW/USA*, Record Group 226 (OSS — 129 232).
[51] *Ibidem.*

nazist. „Dl. mareșal Antonescu — citim în documentul în discuție — îi răspunde (lui von Killinger — n.ns.) că, respectînd regulileint ernaționale, D-sa nu avea nici un motiv de-a restrînge libertatea ministrului Franței la București. De asemenea, autoritățile române nu aveau de ce să supravegheze pe ministrul Franței [...] Dl. mareșal Antonescu se miră însă că serviciul secret german nu a fost mai bine informat și nu a observat mai îndeaproape mișcările d-lui Truelle..." [52]

Beneficiind de cele mai diverse „surse" (în 1942 — 1943, îndeosebi consulul general al S.U.A. — la Istanbul, Burton Y. Berry, serviciile de informații poloneze și ale Franței libere), *O.S.S.*-ul a primit ori a întocmit *sinteze* precum cele intitulate: *Naționalitățile în Bucovina* [53]; *Bucovina* [54]; *Transilvania* [55]; *România și problema Transilvaniei* [56]; *Diferendul maghiaro-român* [57]; *România: Activitățile comuniste* [58] ori *C. Davila și relațiile între U.R.S.S. și România* [59]. Ultima *sinteză* insista asupra întrevederii fostului ministru al României la Washington cu ambasadorul sovietic interimar, M. M. Litvinov, la 1 martie 1943. Fostul diplomat român a exprimat, cu acel prilej, convingerea sa fermă că „politica externă a României trebuie să tindă înainte de orice către o adoptare prietenească și colaborare cu U.R.S.S. El a remarcat (și ambasadorul a fost de acord) că nenorocirile României au început o dată cu demiterea în 1936 de către regele Carol al II-lea a lui Nicolae Titulescu, care a fost singurul om de stat român în care Sovietele au avut o încredere completă" [60].

Despre starea de spirit din România, *O.S.S.*-ul recepționa din Alger, de la serviciul de spionaj francez, la

---

[52] *Ibidem.*
[53] Idem, OSS — 54 041.
[54] Idem, OSS — 54 043 (12.8.1942).
[55] Idem, OSS — 34 656 (28.4.1943).
[56] Idem, OSS — 43 910 (21.8.1943).
[57] Idem, OSS — 26 235 (23.12.1942).
[58] Idem, OSS — 57 320 (18.12.1943).
[59] Idem, OSS — 29 768 (6.3.1943).
[60] *Ibidem.*

16 iunie 1943, știrea că mareșalul Antonescu continua să creadă în „eficacitatea" cooperării Bucureștilor cu Berlinul, deși poporul era sătul de război, iar cei reveniți de pe front se declarau ostili germanilor [61]. Oamenii politici, Casa regală, ținuți departe de treburile publice, erau adversari războiului și regimului reprezentat de mareșal [62].

Numeroase dintre materialele documentare ajunse la Wanshington în epocă au fost „transmise" prin agenții *O.S.S.*-ului de către Iuliu Maniu, care s-a preocupat din momentul în care „coletele" sale cuprindeau cu predilecție memoriile predate de el personal ori în colaborare cu C.I.C. Brătianu mareșalului Antonescu, să-și făurească din timp o necesară biografie de „rezistent". Așa au intrat în posesia oficialităților americane : declarația lui Maniu la Consiliul de coroană din 30 august 1940 în problema dictatului de la Viena [63]; scrisoarea trimisă lui I. Antonescu în martie 1941 [64] sau memoriul prezentat mareșalului la 19 ianuarie 1942 de către Iuliu Maniu și C.I.C. Brătianu [65]. Cele mai multe dintre aceste documente, precum și diverse broșuri, au fost predate, la 29 august 1942, de către însuși șeful *O.S.S.*-ului, generalul Donovan, Departamentului de Stat, pentru a-i sluji la nevoie [66]. Peste cîteva zile, la 1 septembrie 1942, Cordell Hull, secretarul de stat al S.U.A., s-a grăbit să-i mulțumească conducătorului atotputernic al imensului organism în curs de făurire al *O.S.S.*-ului pentru „interesantele documente" predate, asigurîndu-l că funcționarii din subordine le vor studia ,fără amînare, în mod detaliat [67].

Din informațiile de care dispunem, credem că în 1943 ceea mai bună „sursă" a Departamentului de Stat în privința „documentării" asupra situației globale a României a constituit-o consulatul general american din Istanbul,

---

[61] Arh. St. București, fond *Microfilme SUA*, rola 686, cadrul 839.
[62] *Ibidem.*
[63] Idem, rola 663, cadrele 724—723.
[64] *Ibidem*, cadrele 712—718.
[65] *Ibidem*, cadrele 705—711.
[66] *Ibidem*, cadrul 574.
[67] *Ibidem*, cadrul 731.

unde titularul, neobositul Burton Y. Berry, cu tenacitate, „colecta" toate știrile demne de interes sosite de la București în Turcia neutră. Raporturile între București și Ankara făceau ca schimburile să fie „normale" chiar și în vreme de război, ca deplasarea persoanelor să se efectueze fără dificultăți anume, nici pentru particulari și nici pentru oficiali, care — bine și abil chestionați — se dovedeau destul de „guralivi" în a-l combate pe mareșal ori în a descrie situația României. În condițiile date, Istanbulul oferea toate avantajele unui balcon din care privirile interesate puteau „cerceta" România, ca și toată zona sud-estului european. Burton Berry și-a înțeles menirea și a valorificat la maximum avantajele ivite, ajungînd un foarte bun specialist în problemele românești, motiv pentru care, după cotitura de la 23 august 1944, el va fi trimis în misiune la București de către Departamentul de Stat din Washington [68]. Rapoartele sale din prima parte a anului 1943, toate destinate personal secretarului de stat american Cordell Hull, abordează probleme distincte și ardente ale României aflată în război. Multe dintre aceste documente sînt veritabile micro-studii, căci diplomatul american știa să fie prudent, să cîntărească valoarea informațiilor (indicînd adesea „izvorul" inspirațiilor sale), să evalueze critic situațiile și șansele unor posibile schimbări politice și militare. Elocventă ni se dezvăluie fie și numai o trecere în revistă a rapoartelor prezentate de Burton Berry lui Cordell Hull în prima parte a anului 1943 : *Schimbarea atitudinii opiniei publice românești față de război* [69] ; *Semne de îngrijorare în România* [70] ; *Politica internă românească și politicienii* [71] ; *România și vecinii ei* [72];

---

[68] Cf. Dr. Paul D. Quinlan, *Clash Over Romania : British and American Policies towards Romania, 1938—1947*. Los Angeles, 1977, p. 110.

[69] Rrh. St. București, fond *Microfilme SUA*, rola 663, cadrul 755 și urm. (Despatch 87/R-82, Istanbul, 3.2.1943).

[70] *Ibidem*, cadrele 761—762 (Despatch 98/R-92, Istanbul, 3.2.1943).

[71] *Ibidem*, cadrul 765 și urm. (Despatch 95/R-89, Istanbul, 3.2.1943).

[72] *Ibidem*, cadrul 780 și urm. (Despatch 126/R-120, Istanbul, 11.2.1943).

România : cum este văzută de către turiștii recenți[73]*; Situația internă în România, după cum este reflectată în presă și la radio*[74]*; Semne ale îngrijorării interne în România*[75]*; Un turist recent descrie condițiile românești*[76]*; Condițiile politice actuale în România*[77]*; Un raport asupra condițiilor din România la sfîrșitul lunii martie 1943*[78]*; Condițiile prezente în România*[79]*; Armata română*[80]*; Presa bucureșteană prezintă condițiile interne românești*[81]*; Fostul ambasador al guvernului de la Vichy la București informează asupra condițiilor românești la sfîrșitul lunii iunie 1943*[82] ori *Situația internă în România*[83]. O serie de telegrame destinate de Berry lui Hull se refereau, de asemenea, la mutațiile sociale, politico-diplomatice sau militare survenite în România[84]. Acestora li se adaugă diverse rapoarte neintitulate, semnate fie de Burton Berry, fie de Laurence A. Steinhardt, ambasadorul american în capitala Turciei[85].

---

[73] *Ibidem*, cadrul 798 și urm. (Despatch 151/R-141, Istanbul, 17.2.1943).

[74] *Ibidem*, cadrul 786 și urm. (Despatch 214/R-199, Istanbul, 2.3.1943).

[75] *Ibidem*, cadrul 791 și urm. (Despatch 280/R-258, Istanbul, 17.3.1943).

[76] *Ibidem*, cadrul 841 și urm. (Despatch 632/R-680, Istanbul, 25.3.1943).

[77] *Ibidem*, cadrul 794 și urm. (Despatch 332/R-308, Istanbul, 30.3.1943).

[78] *Ibidem*, cadrul 801 și urm. (Despatch 444/R-408, Istanbul, 20.4.1943).

[79] *Ibidem*, cadrul 829 și urm. (Despatch 559/R-510, Istanbul, 11.5.1943).

[80] *Ibidem* ,cadrele 827—828 (telegrama 175/R-47, Istanbul, 28.5.1943).

[81] *Ibidem*, cadrul 855 și urm. (Despatch 786/R-720, Istanbul, 22.6.1943).

[82] *Ibidem*, cadrul 862 și urm. (Despatch 883/R-813, Istanbul, 6.7.1943).

[83] *Ibidem*, cadrul 906 și urm. (Despatch 1 255/R-1 157, Istanbul, 22.8.1943).

[84] *Ibidem*, cadrele 770—771 (telegrama 66/R-19, Istanbul, 25. 2. 1943) ; *ibidem*, cadrele 822—828 și urm.. 871—871—872, 892—893 (telegramele nr. 228, 65 și 308 din 1943).

[85] *Ibidem*, cadrul 774 și urm. (Despatch 124/R-118, Istanbul, 10.2.1943).

În vreme de război, mai cu seamă în cursul conflictului mondial din 1939—1945, o însemnătate particulară au prezentat serviciile de informații și contrainformații din cadrul Ministerului de Război *(War Departament)* și al Marinei *(Navy Department)*, respectiv *Military Inteligence Division (M.I.D.)* și *Office of Naval Intelligence (O.N.I.)*[86]. În cazul ambelor birouri, activitatea de spionaj se desfășura sub supravegherea atașaților militari și navali acreditați în capitalele în care Departamentul de Stat avea ambasade și legații.

Referitor la *Biroul de spionaj naval (O.N.I.)*, documentele depistate de noi reprezintă, pe de o parte, informații receptate la Washington de la „surse" aflate în vecinătatea României, iar, pe de altă parte, sintezele săptămînale prezentate administrației Roosevelt cu regularitate de la 28 ianuarie 1942. Așa, de pildă, pentru a insista numai asupra României, la 31 mai 1942 atașatul naval al S.U.A. la Ankara, bazîndu-se pe știri culese din Istanbul, prezenta lui *Navy Department* o notă consacrată relațiilor internaționale ale Bucureștilor[87]. Din toate punctele de vedere sintezele săptămînale ale *O.N.I.* prezentau avantaje cu totul remarcabile și, în depozitele lui F. D. Roosevelt Library din S.U.A., am putut cerceta toate aceste documente, depistînd informațiile interesînd România și care, sub raport numeric și calitativ, au sporit periodic între 1942 și 1944[88]. Fără a intra, acum, în detalii, vom reține că în vara anului 1943 *sintezele O.N.I.* au stăruit asupra faimosului raid întreprins la 1 august de aviația S.U.A. asupra zonei petrolifere Ploiești[89]. Se aprecia, în stadiul preliminar, că pagubele provocate erau considerabile, obiectivul lovit fiind „o importantă sursă

---

[86] Vezi Gh. Buzatu, *Războiul secret*, p. 51 ; Vincent and Nan Buranelli, *Spy/Counterspy. An Encyclopedia of Espionage, passim* ; Chritopher Dobson, Ronald Payne, *The Dictionary of Espionage, passim*.

[87] Arh. St. București, fond *Microfilme SUA*, rola 687, cadrele 57—58.

[88] F. D. Roosevelt Library, Hyde Park, New York, Map Room File, ONI, *The ONI Weekly*, Containers Nos. 211—224 (pentru anii 1942—1945).

[89] Idem, *The ONI Weekly*, vol. II, No. 31/August 4, pp. 2 240, 2 231 — 2 282.

petrolieră a *Axei*“ [90], care extrăgea din zona Ploiești circa 1/3 din cantitățile sale de combustibil lichid [91]. Curînd după aceea, *O.N.I.* a beneficiat de primele rapoarte pe marginea operațiunii din 1 august 1943 (denumirea cod: *The Tidal Wave / Furia Mării)*, indicîndu-se pagubele evaluate în cazul unor societăți petroliere („Astra Română“ 40%, „Vega“ 30%, „Columbia“ 80% etc.) [92] Cu alt prilej, *O.N.I.* punea la dispoziția președintelui F. D. Roosevelt personal mai multe fotografii executate chiar în cursul raidului ori, după aceea, de către avioane de recunoaștere ale S.U.A. cu baza în Algeria de Nord [93].

Sub raport cantitativ, cercetările noastre ne-au oferit, comparativ cu *O.N.I.*, mult mai numeroase documente provenind de la *M.I.D.* Așa cum am menționat, unele documente ale acestui organism au fost examinate de unii specialiști români, mai precis rapoartele din 1940—1941 ale atașatului militar al S.U.A. la București, locot. col J. P. Ratay [94]. Știrile culese de Ratay în România priveau cele mai diverse aspecte ale țării aflată în pragul ori după războiul din 22 iunie 1941 : O alarmă în sensul că, la 15 martie 1941, se vor încheia toate pregătirile militare, după aceea fiind posibilă, potrivit declarației unui general român, mobilizarea generală [95] ; detalii despre pregătirile militare ale lui I. Antonescu pentru o campanie alături de Hitler contra U.R.S.S. [96]; date despre

---

[90] *Ibidem*, p. 2 240.

[91] *Ibidem*, p. 2 282.

[92] Idem, *The ONI Weekly*, vol. II, No. 33/August 18, 1943, p. 2 337 ; idem, *The ONI Weekly*, vol. II, No. 35/September 1, 1943, p. 2 582.

[93] Idem, *The ONI Weekly*, vol. II, No. 34/August 25, 1943, p. 2 518 — 2 519.

[94] Cf. N .Dahcălu, *Aspecte ale situației din România în viziunea Administrației Roosevelt*, în *Actul de la 23 August 1944 în context internațional...*, pp. 394—400.

[95] Arh. St. București, fond *Microfilme SUA*, rola 687, cadrul 103 (radiograma 51/București, 10.2.1941, semnată J. P. Ratay către War Department).

[96] *Ibidem*, cadrul 125 (radiograma confidențială 59/București, 14.6.1941, Ratay către War Department) ; *ibidem*, cadrele 272, 25 (radiogramele 88 și 84 din 1941 ale lui Ratay).

[97] *Ibidem*, cadrele 123—128 (radiogramele din 9 iunie și 12 iulie 1943, ambele semnate Ratay).

producția de petrol și exporturile în Germania [97]; examenul obiectiv al pierderilor teritoriale suportate de România în vara anului 1940 [98]; organizarea armatei române în primăvara anului 1941 [99] ș.a. La 23 iunie 1941, orele 17,10, Ratay expedia din București cablograma confidențială 94 ce anunța Washingtonul despre evenimentele din ajun: intrarea României în război, alături de Germania hitleristă, împotriva U.R.S.S. și prima alarmă aeriană la București. Destinată doar lui *War Department*, cablograma a fost distribuită, datorită semnificației comunicației transmise, personal președintelui Roosevelt, secretarului de stat al S.U.A., șefului Statului Major, *O.N.I.* etc. [100] După începerea ostilităților, oficialul american s-a oprit, nu o singură dată, asupra evoluției ostilităților pe teatrul de operațiuni din estul Europei [101].

În baza rapoartelor și radiogramelor lui Ratay, pe temeiul unor „surse" variate, *M.I.D.* din cadrul Statului Major al armatei terestre americane a întocmit, în 1941 — 1942, mai multe sinteze consacrate României. O astfel de sinteză, cea din 1 noiembrie 1941, avea la origine dezvăluirile unui reprezentant al unei firme internaționale plecat din București la 28 iulie același an. Martorul declarase că Antonescu era probritanic, dar că „a fost forțat de împrejurări să facă ceea ce a făcut" [102]. Opinia publică în ansamblu spera că Anglia va învinge Germania, ofițerii români fiind *îndeosebi* doritori să iasă Londra învingătoare [103]. O altă sinteză, din 7 ianuarie 1942, dar care trimitea la o „sursă" care părăsise București în octombrie 1941, considera de asemenea că mareșalul fusese forțat de evenimente în stabilirea politicii României,

---

[98] *Ibidem*, cadrele 21—22 (raportul 2 550/București, 7.9.1940, semnat Ratay).

[99] *Ibidem*, cadrele 273—274 (radiograma 79/București, 22.5.1941, semnată Ratay).

[100] *Ibidem*, cadrul 102.

[101] *Ibidem*, cadrele 270—271 (radiograma confidențială 106/București, 18.7.1941, semnată Ratay). Vezi și radiograma 658/Cairo, 11.8.1942, semnată de Maxwell, privind, de asemenea, situația trupelor române pe frontul de Est (*ibidem*, cadrul 242).

[102] *Ibidem*, cadrele 63—64 (MID, G-2 Report/Washington, 1.11.1941).

[103] *Ibidem*.

că el își iubea țara, cunoscînd că poporul său era în întregime „antigerman (antihitlerist — n.ns.)“ [104] După mai mult de trei săptămîni, *M.I.D.* lua act de pierderile grele înregistrate de armata română pe frontul de Est, mai ales în luptele de la Odessa [105]. Poporul român era „foarte apatic“ în privința ducerii războiului, dezaprobînd „cooperarea“ cu Reichul hitlerist dar neignorînd marile dureri ale anului 1940. În cercurile informate ale opiniei publice, „avansul“ trupelor române în interiorul U.R.S.S. era „deplorabil“, convingerea fermă fiind aceea că Hitler nu putea compensa România cu alte teritorii pentru pierderea nordului Transilvaniei în august 1940 ; dimpotrivă, se aprecia că poporul român îi detesta pe horthyști, pe care-i considera, cu adevărat, „inamicul nr. 1“ [106].

După intervenția stării de război între România și S.U.A. în 1941—1942, „punctul de observație“ esențial asupra Bucureștilor l-au reprezentat pentru *M.I.D.* colaboratorii săi din Turcia, iar informațiile obținute au devenit cu atît mai interesante cu cît serveau la planificarea operațiunilor militare ale Washingtonului și, în caz de necesitate, ale aliaților săi din cadrul Națiunilor Unite. Deducem, așadar, că natura și semnificația documentelor referitoare la România parvenite *M.I.D.*-ului au fost în 1942—1943 altele, față de perioada anterioară.

Știrile „smulse“ despre situația militară, politică, economică, financiară, socială ori culturală a României au îngăduit lui *Military Intelligence Division* să-și făurească o „imagine“ nu numai globală, ci și clară și mereu actuală, grație periodicității și seriozității cu care funcționau „sursele“. Nu încape îndoială că, pentru oficialitățile din Washington, cunoașterea atitudinii poporului român față de regimul antonescian și de războiul hitlerist era de un real interes. Tocmai de aceea, atașatul militar în Turcia, apelînd la serviciul omologului său francez fost în misiune la București, transmitea că poporul român era deja „obosit și resemnat“ de război, în care fu-

[104] *Ibidem*, cadrele 61—62 (MID, G-2 Report/Washington, 7. 1. 1942).
[105] *Ibidem*, cadrul 60 (MID, G-2 Report/Washington, 30. 1. 1942).
[106] *Ibidem*.

sese implicat fără ca „el să fi înțeles, cîndva, ceva“ [107]. Tot în ianuarie 1942 un român de origine americană a plecat din București, ajungînd la New York peste șase luni ; el funcționase în armata română și participase la luptele de la Odessa. Raportul său a fost prezentat lui *M.I.D.* [108], care, desigur, a reținut această concluzie : „Majoritatea românilor se opun războiului cu Rusia“ [109].

Cu un interes lesne explicabil erau așteptate și primite la Washington informațiile militare despre România, ca și despre oricare dintre statele cu care S.U.A. se găseau în război. Adeseori, prin eforturi susținute ori grație șansei, agenții americani obțineau detalii surprinzătoare, precum știrile privind participarea unor unități române la campania din Est — divizia 4 infanterie și brigăzile 2 armate și cavalerie [110]. Tot pe atunci, Legația S.U.A. din Cairo transmitea *M.I.D.*-ului, după ce coroborase diversele rapoarte recepționate, documentul intitulat, *Order of Battle — Roumanian Army* [111]. Anexa documentului „inventaria“ majoritatea diviziilor românești, indicînd pentru acestea numărul lor și localitatea de staționare, în țară sau pe front, în acel moment [112], ca, de exemplu, următoarele : divizia 3 infanterie — Pitești, 5 infanterie — Buzău, 6 infanterie — Focșani, 7 infanterie — Roman (în momentul transmiterii documentului, ajunsă, probabil în Crimeea), 21 infanterie — Galați, brigada 2 munte — Brașov, brigada 1 cavalerie — Craiova ș.a.m.d.

După aproape un an de zile, pe același canal, *M.I.D.* primea un nou raport : *Order of Battle of the Roumanian Army*, semnat de locot. col. W. S. Moore [113]. Anexa, ca

---

[107] *Ibidem*, cadrul 72 (MID, Military Attaché Report No. 7 304/6. 1. 1942).

[108] *Ibidem*, cadrele 53—56 (MID, Military Attaché Report No. 5 173/3. 8. 1942).

[109] *Ibidem*, cadrul 52.

[110] *Ibidem*, cadrul 269 (War Department, Incoming Message from Ankara, No. 144/18. 4. 1942).

[111] *Ibidem*, cadrul 179 (War department, MID, Military Attaché Report No. 6 905/Cairo, 28. 4. 1942).

[112] *Ibidem*, cadrul 180.

[113] *Ibidem*, cadrul 171 (MID, Military Attaché Report No. 3 087/ Cairo, 17. 3. 1943.

de obicei, preciza numărul unității și poziția ei ; divizia 3 infanterie la Pitești, divizia 21 infanterie — Galați; pentru alte unități se indicau localitățile de staționare sigure ori posibile de pe frontul de Est, W. S. Moore oferind știri și despre diviziile române nimicite ori serios atinse în cursul războiului: diviziile 1, 2, 4, 5, 6, 7, 9, 13, 14,15, 18 și 20 infanterie ; 1, 5, 7, 8 și 9 cavalerie; 2 și 3 munte [114].

Un alt raport din Cairo *(România. Battle Order)* releva că generalul N. Macici fusese însărcinat să pregătească forțe speciale cu ajutorul cărora să apere România [115]. Dispunerea forțelor armate ale României a făcut, în luna mai 1943, obiectul a cel puțin două rapoarte întocmite de atașatul militar al S.U.A. la Ankara, locot. col. G. O. Jadwin. Unul dintre acestea apela la formula celor deja cunoscute [116], iar cel din 14 mai 1943 era mai complet: indica numărul și locul diviziilor, comandamentele unor armate și, în primul rînd, inventaria forțele disponibile ale statului român : 15 divizii de infanterie, 3 divizii de infanterie în rezervă, 1 divizie de tancuri, 1 divizie de frontieră, 1 divizie de gardă, 1 divizie de fortificații, 2 brigăzi de munte, 2 brigăzi de cavalerie și un grup de artilerie grea [117].

În cursul anului 1943, *M.I.D.* a „colectat" o serie de alte rapoarte interesînd situația militară a României : *Informații despre armata română* [118], *Armata română* [119] sau *Forțele aeriene române. Ordinea de bătaie* [120]. Ultimul document cuprindea, în anexă, relatarea lui Bill Arthur, inginer de mine, care plecase din România în de-

---

[114] *Ibidem*, cadrul 172.

[115] *Ibidem*, cadrele 167—168 (MID, Military Attaché Report No. 4 078 / Cairo, 9.4.1943).

[116] *Ibidem*, cadrul 173 și urm. (MID, Military Attaché Report No. 7 403/Ankara, 29. 5. 1943 — „Roumanian Order of Battle").

[117] *Ibidem*, cadrul 176 (MID, Military Attaché Report No. 7 396/Ankara, 14. 5. 1943).

[118] *Ibidem*, cadrele 266—267 (MID, Military Attaché Report No. 7 747/Turkey, 10. 6. 1943).

[119] *Ibidem*, cadrul 268 (raport din 5. 3. 1943, M. D. Talbot).

[120] *Ibidem*, cadrele 160—165 (American Embassy, Office of the Military Attaché London, 12. 8. 1943, semnat de M. Van Voorst).

cembrie 1941, după ce efectuase fotografii ale unor obiective militare (fortificații etc.)

Diverse alte domenii au prezentat interes pentru „observatorii" lui *M.I.D.* din Washington : producția de cauciuc sintetic [121] ; pregătirea bugetului pe anul financiar 1943—1944 [122] ; industria lemnului [123] ; importul unor materiale de război [124]; agricultura României [125] ; activitatea unor oameni politici din opoziție (Iuliu Maniu, Grigore Gafencu, Al. Vaida-Voevod, dr. N. Lupu, G. G. Mironescu, I. Lugoșianu, M. Popovici, dr. E. Ene ș.a.) [126], ca și a politicienilor de origine pro-germană (F. Connert, dr. I. Micescu, Ion Antonescu) [127] ori a unor membri ai guvernului (I. Petrovici, C. Bușilă ș.a.) [128]

Unul dintre succesele remarcabile ale *M.I.D.*-ului a constatat în „descifrarea" — grație acțiunii unor numeroși agenți proprii și examinării știrilor provenind din diversele „surse" (binevoitori, colaboratori, neturi și chiar... inamici) — a sistemului de organizare militară a statelor *Axei*. Prin eforturi susținute, americanii reușiră, de exemplu, să afle *în detaliu* „ordinea de bătaie" pentru Germania și Italia, România, Ungaria și Bulgaria. Mai avem în vedere reușita lor remarcabilă din 1943 — 1944, cînd au întocmit, tipărit și difuzat — pentru circularea internă la nivelul lui *War Department* din Washington D.C. — așa-numitele ghiduri *(Handbooks)* privind armatele României, Ungariei și Bulgariei, cu de-

---

[121] *Ibidem*, cadrele 145—147, 150, 154—156.

[122] *Ibidem*, cadrul 279 (MID, Military Attaché Report, 14. 7. 1943).

[123] *Ibidem*, cadrele 320—321 (MID, Military Attaché Report, 1. 12. 1942).

[124] *Ibidem*, cadrul 308 (MID, Military Attaché Report, London, No. 61258/25. 9. 1943) ; *ibidem*, cadrul 305 (raport al *O.S.S.*-ului din 25. 11. 1943).

[125] *Ibidem*, cadrele 314—315 (MID, Military Attaché Report, Turkey, No. 9 318/25. 3. 1944).

[126] *Ibidem*, cadrele 293—295 (MID, Military Attaché Report, 21. 10. 1943) ; *ibidem*, cadrele 296—297 (MID, Military Attaché Report, 26. 10. 1943).

[127] *Ibidem*, cadrele 291—292 (MID, Military Attaché Report, 29. 10. 1943).

[128] *Ibidem*, cadrele 299—300 (MID, Military Attaché report, ambele din 19. 10. 1943).

talii reflectînd situația de „ultimă oră“ și care era, pe atunci, prima parte a anului 1944 ! Se înțelegee că nu vom lua în discuție decît documentul privind armata română, cu observația că, în urmă cu mai mulți ani, el a fost re-editat prin fotocopiere, prin grija lui W. Victor Madej [129]. Din cuvîntul introductiv al editorului, extragem considerațiile referitoare la „rolul vital“ jucat de armata română, în comparație cu cele ungară și bulgară, pe frontul sovieto-german, mai cu seamă în 1941—1942. Iar în continuare : „...Finalmente, la 23 august 1944... România a declarat război Germaniei. Acest fapt a pecetluit soarta Grupului de Armate «Ucraina de Sud» și s-a concretizat în nimicirea a circa 20 de divizii germane. În plus, pierderea României a însemnat pentru Germania și pierderea a circa 50% dintre sursele de aprovizionare cu petrol. Acest fapt în sine, independent de orice alt dezastru militar, a constituit, probabil, punctul de cotitură a eforului de război german. Ambele, combinate, s-au dovedit un eveniment-cheie al războiului și care a făcut sigură prăbușirea Germaniei“ [130].

Documentul aflat în discuția noastră excelează prin profesionalism, atestînd în fond munca plină de roade a oamenilor din subordinea *M.I.D.* Nefiind posibil să expunem în integralitatea sa documentul, vom reține — pentru a evidenția tocmai calitatea și seriozitatea „antenelor“ răspîndite în România în anii războiului hitlerist — „structura“ radiografiei armatei române :

I Organizarea unităților subordonate
- — Armate
- — Corpuri de armată
- — Divizii
- — Unitățile mici
- — Servicii de aprovizionare

II Listele marilor unități
- — Armate

---

[129] Vezi W. Victor Madej, ed., *Southeastern Europe Axis Armies. Order of Battle/Romanian Army. Order of Battle — June 1941 — August 1944*, Allentown (Pennsylvania), Game Marketing Co., 1982, pp. I—XII, 1—59.

[130] *Ibidem*, p. VI.

— Corpuri de infanterie
— Corpuri de cavalerie
— Corpuri de munte
— Divizii de infanterie
— Divizii de cavalerie
— Divizii de munte
— Alte divizii

III Tabele cu unitățile

— Corpuri
— Infanterie
— Cavalerie
— Unități de munte
— Regimente de infanterie
— Regimente de infanterie de munte
— Batalioane ușoare de infanterie
— Regimente de cavalerie
— Unități de artilerie

IV Corpul ofițerilor superiori

— Introducere
— Lista ofițerilor superiori (în ordinea gradelor).

Întreg studiul era însoțit de nu mai puțin de 35 excelente hărți, tabele, schițe.

Cît de detaliată și precisă era cunoașterea dispozitivelor militare românești și a forțelor aferente, deducem din această „prezentare" a Armatei a 3-a, *modelul* respectiv fiind aplicat tuturor marilor și micilor unități trecute „sub observație" :

ARMATA A 3-A

Comandant : General de armată Petre DUMITRESCU.

Cartierul General : Simferopol (Crimeea).

În componență : Corpuri de munte ; diviziile 10 și 19 de infanterie ; brigăzile 6 și 9 de cavalerie.

Formată din Corpul Teritorial 3 de Armată, care cuprinde Transilvania. A acționat contra Armatei Roșii în iunie 1941 pe frontul din nordul Basarabiei ; angajată apoi în Crimeea. În 1942 a fost deplasată în zona Stalingradului. La începutul anului 1943 rămășițele retrase spre zona Melitopol, după ce cea mai mare parte din efectiv a fost nimicită ori pusă pe fugă. În primă-

vara anului 1943 [Cartierul General al armatei] a fost transferat în regiuea Simferopol, de unde controlează unitățile din Kuban și Crimeea. Armata poate să fie retrasă în Transnistria" [131].

Dintr-un alt capitol („listele ofițerilor superiori") prezentăm cîteva date ce ni se par semnificative și confirmă seriozitatea studiului :

„a. Mareșal (Marshal) ANTONESCU, Ion (61 de ani) — Prim-ministru, „Conducător" (lider ori șef al statului) și Comandant Șef — [specialitatea] — cavalerie. Născut la Pitești (Muntenia). Capabil, onest, mai mult pro-român decît pro-german" [132].

Că agenții *M.I.D.*-ului și-au făcut datoria deducem și din precizia informațiilor furnizate în legătură cu *locurile de staționare* și *subordonările de comandament* (în raport de marile unități ale *Wehrmachtului)* în următoarele momente :

— iunie și septembrie 1941 ;

— ianuarie, aprilie, iunie, septembrie și noiembrie-decembrie 1942 ;

— februarie, aprilie, iulie și septembrie 1943 ;

— decembrie 1943 — ianuarie 1944, aprilie și iulie 1944 [133].

Amplasarea acțiunilor conduse de serviciile secrete ale Aliaților, pregătirile intense în vederea operațiunilor decisive planificate pe vechiul continent pentru anul 1944, preocuparea de a evita unele „conflicte de competență" au impus marilor organisme de informații din Wishington, Moscova sau Londra să încheie veritabile acorduri de colaborare ori de precizare a unor angajamente reciproce. Aceste acorduri s-au realizat în etape, mai întîi între anglo-americani, în 1943, iar în 1944 între aceștia și sovietici. Ele „acopereau" practic întreaga arie a „fortăreței europene" a lui Adolf Hitler [134], pentru care 1944 se anunța, evident, ca anul asaltului decisiv. În asemenea împrejurări, zona sud-estului european s-a

---

[131] *Ibidem*, p. 24.
[132] *Ibidem*, p. 48.
[133] *Ibidem*, p. 65—66.
[134] Cf. Anthony Cave Brown, *Bodyguard of Lies*, *passim* ; Charles Cruickshank, *Deception in World War II*, *passim*.

impus în atenția Aliaților, sub raporturile strategic, politico-diplomatic, militar și, nu în ultimul rînd, informațional. O dovadă dintre cele mai concludente în această privință ne-o oferă acordul realizat, la 2 iulie 1943, la Londra, între împuterniciții *S.D.E.*-ului britanic și ai *O.S.S.*-ului american [135], acord care, după declasificarea unor fonduri arhivistice din S.U.A., a fost tipărit de noi [136]. Potrivit documentelor de care dispunem, în cazul de față un memorandum al lui William Donovan, „directorul" *O.S.S.*-ului, care a supus cazul atenției Comitetului reunit al șefilor de state majore din Washington *(Joint Chiefs of Staff — J.C.S.)*, conducerea *S.O.E.*-ului a solicitat centralei americane „să facă orice efort pentru a pătrunde în Bulgaria și România" [137]. Pînă atunci, agenții *O.S.S.*-ului lucraseră în Iugoslavia (alături de Tito ori de Mihailovici), Grecia și Albania, „sub controlul" *S.O.E.*-ului, situație menținută și după 26 iulie 1943 [138]. Apreciindu-se ca fiind „excelente" contactele *O.S.S.*-ului cu România și Bulgaria, acordul îndrituia pe agenții americani, în coordonare cu oamenii rețelelor deja în funcție ale *S.O.E.*-ului, să-și creeze organizații proprii de spionaj în cele două țări [139]. Misiunile agenților *O.S.S.*-ului, ca și ai acelora ai *S.O.E.*, constau îndeosebi în : I. extinderea activității în Balcani, în România și Ungaria, prin a) crearea de noi rețele; b) stabilirea de legături cu grupurile din rezistență; c) crearea de organizații de contraspionaj; II. dezvoltarea unor acțiuni de guerilă și sabotaje în țările satelite ale *Axei;* III. să se înterupă, la momentul indicat de Compandamentul aliat, comunicațiile *Axei* în zonă ; IV. să realizeze un „program subversiv", exploatîndu-se sentimentele de prietenie ori de teamă ale populației [140]. Pentru ambele organisme aliate

---

[135] *NAW/U.S.A.* Record Group 165 (War Department), ABC-091 411 Balkans.

[136] Vezi Gh. Buzatu, V. F. Dobrinescu, *Din arhiva istorică a României contemporane*, în „Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie «A. D. Xenopol»", Iași, t. XIX/1983, pp. 357—359.

[137] *Ibidem*, p. 357.

[138] *Ibidem*. Vezi și Anexa „A" la documentul citat (p. 358).

[139] *Ibidem*, p. 358 (Anexa „A").

[140] *Ibidem*, p. 357—358 (Memorandumul lui Donovan, 20. 8. 1943).

de spionaj și contraspionaj obiectivul fundamental al acțiunilor lor rămîne unul singur, excelent surprins de către Donovan : să facă *„anume presiuni subversive care pot conduce aceste țări* (din sud-estul Europei — n.ns.) *să se retragă din război ori, cel puțin, să provoace dificultăți Axei* (subl. ns.)“ [141] Într-o anexă a memorandumului său, Donovan a expus și un alt obiectiv al centralelor occidentale în sud-estul Europei : era vorba să se pregătească terenul ca țările din zonă să nu cadă în sfera intereselor U.R.S.S., mizîndu-se pe teama față de comunism a claselor conducătoare [142].

Acordul semnat la 26 iulie 1943 de către delegații *S.O.E.* și *O.S.S.*, ca și recomandările lui Donovan au fost aprobate de către *J.C.S.* în cea de a 111-a reuniune a sa din 22 august 1943 [143]. Mai apoi, către mijlocul anului 1944, după dificultățile ivite în jurul operațiunii „Autonomous“, asupra căreia vom insista la momentul potrivit, s-a ajuns la un acord între serviciile secrete din Londra și cele din Moscova privind informarea reciprocă pentru cazul fiecărui agent secret „lansat“ de *S.O.E.* în România; s-a stabilit, de asemenea, ca, din mai 1944, toți agenții britanici să fie trimiși în misiuni „strict operaționale“, lipsite de orice „funcții politice“ [144].

Este de prisos să mai insistăm asupra faptului că acordurile intervenite între serviciile secrete ale Marilor Aliați în 1943—1944 au avut un rol decisiv în desfășurarea „bătăliei informațiilor“ din această fază hotărîtoare a conflagrației mondiale.

Pe planul ostilităților generale, pentru birourile secrete ale Aliaților investigarea situației țărilor *Axei* și a capacității lor de luptă a rămas și în 1943—1944 între obiectivele de seamă ale activității lor. Reichul nazist fiind indiscutabil inamicul nr. 1 al Națiunilor Unite, se înțelege de ce el s-a bucurat de „toată atenția“ birourilor speciale din Moscova, Washington sau Londra. Cercetă-

---

[141] *Ibidem*, p. 357.
[142] *Ibidem*, p. 258—259 (Anexa „B“).
[143] *Ibidem*, p. 359.
[144] Great Britain, Public Record Office, London — Kew Gardens, 371/44 000, f. 172 *(Foreign Office*-ul către ambasada din Moscova, London, 28. 5. 1944, telegrama nr. 1 610).

rile noastre au dat la iveală, pentru a doua jumătate a anului 1943, o serie de studii de sinteză ale *O.S.S.*-ului, care — preocupat să „radiografieze" cît mai exact Germania lui Hitler — punea la îndemîna liderilor politici și militari de la Washington date și evaluări de cel mai mare preț pentru conducerea războiului, în mod cu totul deosebit pentru înfăptuirea grandiosului proiect de debarcare în vestul continentului. Dintre asemenea studii de sinteză depistate de noi, le propunem atenției cititorului pe următoarele :

— *Studiu comparativ asupra situației Germaniei în 1918 și 1943,* din 13 august 1943 [145] ;

— *Studiu comparativ asupra economiei Germaniei pe picior de război în 1918 și 1943,* din 5 octombrie 1943 [146];

— *Condițiile în care Germania ar putea accepta o pace separată cu Rusia,* din 12 octombrie 1943 [147];

— *Procesul prăbușirii Germaniei,* din 4 decembrie 1943 [148].

Fiecare dintre studiile-sinteză menționate cuprindea unele referiri și la raporturile germano-române (îndeosebi pe plan economic), la însemnătatea României — sub aspect militar, politico-diplomatic, economic — pentru susținerea capacității de luptă a Reichului hitlerist. În acest sens realitățile erau cu atît mai elocvente atunci cînd era vorba de studii de sinteză precum cel din 10 decembrie 1943 intitulat *Comparație privind situația din Balcani în 1918 și 1943* [149]. Se aprecia că, față de anul final al primului conflict mondial, în 1943 situația militară a Germaniei în zonă era mai bună, concluzionîndu-se, totuși, cu perspicacitate : „...Se poate trage concluzia că o acțiune militară, diplomatică și psihologică, bazată pe factorii morali, care să coincidă cu înaintarea Rusiei spre Basarabia sau cu o debarcare aliată (anglo-americană — n.ns.) în forță, ar conduce foarte ușor la o prăbușire tot

---

[145] Arh. St. București, fond *Microfilme S.U.A.*, rola 634, cadrele 641—648.

[146] *Ibidem*, cadrele 1 223—1 261.

[147] *Ibidem*, cadrele 874—884.

[148] *Ibidem*, cadrele 1 037—1 045.

[149] *Ibidem*, cadrele 1 510—1 521.

atît de totală ca în 1918" [150]. Rolul Europei sud-estice în prelungirea efortului german de război, ca și perspectivele organizării postbelice a lumii au determinat, în ultimii ani ai ostilităților, pe unii dintre conducătorii *O.S.S.*-ului să recomande cu insistență administrației Roosevelt luarea în cea mai serioasă considerație a unei debarcări anglo-americane în Balcani. Este ceea ce a făcut, între alții, John C. Wiley la 11 august 1943, atunci cînd, cu aprobarea lui Donovan, s-a adresat nemijlocit șefului *Casei Albe*. Deschiderea celui de-al doilea front veritabil în Balcani, opina Wiley, putea avea „cea mai bună influență asupra cursului războiului, a relațiilor diplomatice cu Kremlinul, ca și asupra păcii viitoare. Este adevărat — un front balcanic este dificil; poate imposibil. Dar chiar dacă aceasta ar fi mai dificil, dar nu imposibil, noi trebuie prin toate mijloacele să creăm frontul balcanic. O invazie a Franței și Țărilor de Jos nu ne-ar crea autoritatea politică în Europa centrală și estică. Numai o invazie anglo-americană încununată de succes a sud-estului european ne-ar putea da un cuvînt real în eventuala organizare a păcii" [151].

Relativ la șansele Reichului de a-și apropia victoria, *O.S.S.*-ul descoperea că Berlinul își compromisese toate șansele. Se întrevedea posibilitatea unui acord de pace separată cu U.R.S.S., dar cu condiții grele : retragerea la granițele din 1914, evacuarea Europei de sud-est (inclusiv România și Bulgaria), constituirea unui guvern „neonazist". Fiind exclusă posibilitatea unei păci separate a Germaniei cu una dintre puterile aliate, se reținea că și cercurile diriguitoare de la Berlin erau conștiente că „nu există perspectiva de a ieși victorios din războiul cu Națiunile Unite atît timp cît acestea formează un front unit" [152]. Eșecul Reichului era previzibil și prin prisma realităților economice : în 1943, situația Germaniei era

---

[150] *Ibidem*, cadrul 1 521.

[151] F. D. Roosevelt Library, Hyde Park, New York, PSF. Box No. 167. Președintele Roosevelt a mulțumit lui Wiley pentru raportul prezentat la 16. 8. 1943 *(ibidem)*.

[152] Arh. St. București, fond *Microfilme S.U.A.*, rola 634 (studiul sinteză *Condițiile în care Germania ar putea accepta o pace separată cu Rusia)*.

bună în acest domeniu, în ciuda bombardamentelor anglo-americane; lucrurile se puteau înrăutăți în 1944, prin intensificarea raidurilor aeriene și pierderea zonelor deținute de Reich (inclusiv Valea Prahovei), dar numai o invazie pe continent ar fi fost în măsură să constituie „condiția imediată a prăbușirii“ [153]. Pentru a se grăbi sfîrșitul ostilităților pe vechiul continent, *O.S.S.*-ul propunea o „tactică politică adecvată“, dovedindu-se, argumentat, că formula „capitulării necondiționate“ nu reprezenta în context „un țel de care nemții să se entuziasmeze ori pentru care să acționeze concret“ [154].

Știrile sosite din România, pe cele mai diverse căi, atestă că în a doua jumătate a anului 1943, în raport nemijlocit cu derularea operațiunilor militare pe toate teatrele de război, cu accentuarea crizei regimului de dictatură antonescian, pentru opinia publică românească nu mai exista nici o îndoială în sensul că Germania și sateliții ei se apropiau de catastrofă, că în ceea ce ne privea se impunea, înainte de producerea ireparabilului, cotitura salvatoare ce ar fi „condus“ România în tabăra Națiunilor Unite. Așa, de pildă, o „persoană de încredere“ plecată din București și interogată de către Burton Berry releva starea de spirit din țară la sfîrșitul anului 1943 : ostilitate față de Germania, insatisfacție față de regimul de dictatură al mareșalului, teamă față de evoluția ostilităților și convingerea că „războiul este pierdut pentru *Axă*“ [155]. Relațiile politice între București și Berlin erau considerate „încordate“ încă din luna august 1943 [156], atunci cînd se aprecia că mareșalul era dispus „să plece“ în situația că trupele anglo-americane s-ar fi prezentat în România, la cîrma guvernului fiind lăsat Iuliu Maniu, dublat de Constantin I. C. și Gh. Brătianu [157]. La puțin timp

[153] *Ibidem*, cadrul 1 261 (sinteza intitulată *Studiu comparativ asupra economiei Germaniei pe picior de război în 1918 și 1943).*

[154] *Ibidem*, cadrul 648 (sinteza intitulată *Studiu comparativ asupra situației Germaniei în 1918 și 1943).*

[155] Idem, rola 664, cadrul 1 010 și urm. (Despatch No. 2 296/R — 22 136, Istanbul, 25. 1. 1944, Burton Y. Berry către Cordell Hull).

[156] *Ibidem*, cadrul 892 și urm. (telegrama nr. 303 R-72, Istanbul, 21. 8. 1943, Berry către Hull).

[157] *Ibidem.*

după aceea, fostul ministru al Spaniei la București, José Rojas y Moreno, chestionat de Berry, se destăinuia în privința celor aflate direct de la Mihai Antonescu, care se declarase deprimat, neliniștit de soarta războiului și a României [158]. Retragerea trupelor germane din țară conducea, afirma diplomatul spaniol, la „prăbușirea automată a regimului Antonescu, cu dr. Maniu succesor ca premier și Gh. Brătianu ca vice-premier" [159]. Despre activitatea lui Mihai Antonescu transmitea și o altă „sursă" a *O.S.S.*-lui unui agent din Berna („B-3" ?) : persoana în cauză se întîlnise cu ministrul român de externe, care i-a vorbit despre „decizia" sa de-a abandona tabăra germană în cazul unei invazii aliate [160]. Succesorul presupus al lui I. Antonescu, Iuliu Maniu, părea dispus la un moment dat — după alte informații — să plece din țară pentru a organiza rezistența în străinătate [161].

Și în această vreme serviciilor secrete din Washington le-au fost prezentate sinteze pe aspecte distincte ale situației României : *Activitățile opoziției românești* [162] ; *Informații din România* [163] ; *Situația politică din România* [164] ; *Organizarea Statului Major General român* [165] ; *România : situația actuală* [166] ; *Contribuția României la economia germană de război* [167] ori *Schiță a scenei politice românești* [168]. Totodată, la Londra, *Foreign Office*-ul, de exemplu, era

---

[158] *Ibidem*, cadrul 913 și urm. (telegrama nr. 339/R-80, Istanbul, 11. 9. 1943, Berry către Hull).

[159] *Ibidem*.

[160] F. D. Roosevelt Library, Hyde Park, New York, Map Room, O.S.S. Numbered Bulletins, Box No. 72 (buletinul nr. 61 din 20. 9. 1943).

[161] *Ibidem* (buletinul nr. 81 din 1. 12. 1943).

[162] Arh. St. București, fond *Microfilme S.U.A.*, rola 663, cadrul 1 002 (Londra, 18. 11. 1943).

[163] *Ibidem*, cadrul 1 003 (Istanbul, 6. 12. 1943).

[164] *Ibidem*, cadrele 1 004 — 1 009 (Istanbul, 27. 12. 1943).

[165] Idem, rola 687, cadrul 227 (MID, Military Attaché Report No. 8 131/Ankara, 24. 10. 1943).

[166] Idem, rola 634, cadrele 1 201 — 1 222 (raport al *O.S.S.*-ului, Washington, DC, 17. 12. 1943).

[167] *Ibidem*, cadrele 1 262 — 1 265 (sinteză din 18. 11. 1943).

[168] Idem, rola 663, cadrele 979 — 1 000 (Despatch No. 2 108/ Istanbul, 28. 12. 1943, Berry către Hull) ; idem, rola 687, cadrele 467—502.

la curent cu situația țărilor satelite ale *Axei*, inclusiv România [169].

Agenții biroului de spionaj militar din Washington s-au inițiat și în structurile cele mai secrete ale Marelui Stat Major din București — organizarea și titularii secțiilor și subsecțiilor din subordinea generalului Ilie Șteflea, rosturile asistenților săi, generalii Tătăranu, Arhip și Mardare [170]. Pe de altă parte, *O.S.S.*-ul a investigat ponderea economiei românești la susținerea efortului de război al *Axei* cu diverse produse (petrol, alimente, fibre sintetice, avioane, substanțe minerale, mărfuri industriale) și forța de muncă. Se acorda o însemnătate aparte produselor petroliere românești ce reprezentau cu mult peste 1/4 din cantitățile totale obținute de Reich din Europa; de aici, și această concluzie ce evidenția pentru Aliați consecințele profunde ale desprinderii României din *Axa* fascistă : „...Situația petrolului în țările europene ale *Axei* este dificilă în prezent și *pierderea petrolului românesc ar paraliza aproape imediat activitatea militară a Germaniei* (subl. ns.)" [171]

Raportul *O.S.S.*-ului din 17 decembrie 1943, menționat mai sus, excela prin pertinența și precizia informațiilor. Structurat în mai multe părți distincte (I — România — situația actuală; II — Poporul și provinciile României; III — România între cele două războaie mondiale ; IV — Războiul împotriva U.R.S.S. ; V — Industria petrolieră și raidurile aviației americane ; VI — Opoziția democratică), documentul surprindea realități profunde ce subliniau întreg tragismul poziției României în fața celui de-al doilea război mondial. Se considera că, față de tratamentul internațional anterior lui 22 iunie 1941, după aceea pentru România „a fost inevitabil să devină unul dintre beligeranți" [172]. Despre rostul și natura raporturilor între București și Berlin, *O.S.S.*-ul surprindea această realitate : că *„românii s-au aflat într-un fel de*

---

[169] Idem, rola 686, cadrele 861—862 *(Foreign Office*, Research Department : „Review of the Foreign Press", No. 79/7. 9. 1943).

[170] Idem, rola 687, cadrul 227.

[171] Idem, rola 634, cadrul 1 262 (sinteza intitulată *Contribuția României la economia germană de război*, 18. 11. 1943).

[172] *Ibidem*, cadrul 1 201.

alianță ironică cu un inamic tradițional, care, de fapt, sancționase anexarea teritoriilor românești...“ În vara anului 1941, Berlinul „forțase“ România să-și trimită trupele departe în interiorul U.R.S.S., iar, apoi, să se pună în stare de război cu Marea Britanie și S.U.A. [173]. Pentru moment, situația țării era considerată ca fiind foarte gravă, existînd pericolul unei „ocupații militare germane“ și al pierderii suveranității naționale [174]. Documentul insista asupra acțiunii tot mai energice a „opoziției democratice“, care, dorind să se producă o invazie anglo-americană, angajase negocieri secrete cu puterile occidentale, negocieri aflate pentru moment în impas ; totuși, era clar pentru țările implicate că momentul deciziei nu mai putea fi evitat, că timpul rămas la dispoziție părea „să fie scurt“ [175].

Un raport tot atît de complet și realist a prezentat Burton Berry, prin adresa no. 2109 din 28 decembrie 1943, Departamentului de Stat, documentul ajungînd și în posesia *O.S.S.*-ului sub cota 57991 [176]. *Schița* sugerată de diplomatul american dovedea o temeinică cunoaștere a realităților românești, examinate sistematic : I — Situația politică actuală; II — Guvernul ; III — Partidele politice ; IV — Forțele politice ; V — Schimbarea opiniilor și măsurile guvernului. Analiza întreprinsă conducea pe autorul documentului la încheierea că, după evenimentele militare de la confluența anilor 1942/1943, poporul român pierduse încrederea în victoria Germaniei, că, în consecință, s-a intensificat activitatea opoziției anti-antonesciene, impresia generală ce se dagaja fiind aceea că România se afla într-un *„stagiu preparator al unei mari schimbări* (subl. ns.)“ [177]

Hotărîrea opoziției de a trece la acțiune împotriva regimului de dictatură rezulta din mai multe documente. Unele insistau asupra activității comuniștilor [178], iar altele

---

[173] *Ibidem*, cadrul 1 203.
[174] *Ibidem*, cadrul 1 204.
[175] *Ibidem*, cadrul 1 222.
[176] Idem, rola 687, cadrele 476—502.
[177] *Ibidem*, cadrul 477.
[178] Idem, rola 636, cadrul 641 (Office of Chief of Naval Operations, Intelligence Report / Istanbul, 22.8.1943).

asupra conciliabulelor și demersurilor liderilor opoziției burgheze. Acestea se desfășurau în condițiile în care — relata un martor ocular — „resentimentul public față de Germania este larg răspîndit“ [179]. Între dovezi, reprezentanții serviciilor secrete americane furnizau Washingtonului și copii de pe memoriile prezentate în august 1943 mareșalului I. Antonescu sau regelui Mihai I de către Iuliu Maniu și C.I.C. Brătianu [180] și obținute de la surse „de completă încredere“ [181] ori mesaje ale liderului național-țărănist, ajunse în posesia agenților „686“ și „495“ ai *O.S.S.*-ului (? ?), care confirmau că la București se pregătea schimbarea guvernului de dictatură cu un cabinet alcătuit din militari și persoane de încredere ale opoziției democratice [182]. *O.S.S.*-ul lua act de faptul că regele era dispus să coopereze la o asemenea acțiune, cu toate că, la vremea respectivă, o „schimbare“ la București ar fi putut „implica mai multe riscuri decît avantaje pentru cauza aliată, deoarece Aliații sînt prea departe pentru a da un ajutor“ [183]. Iuliu Maniu dădea, totuși, asigurări că, dacă o „schimbare“ la București intra în „schema“ Aliaților și era dorită de ei, să nu existe deosebiri în privința „dorinței de a acționa“ [184]. Documentul la care am apelat exprima realitatea însăși, căci, cu adevărat, în toamna anului 1943 opoziția în frunte cu Maniu manifesta doar *dorința* de-a interveni pentru reorientarea României în războiul mondial, decizia de acțiune fiind amînată — faptul se va petrece și în august 1944 ! — pentru o dată nedefinită, situație ce se desprinde cu claritate din studiile de specialitate apărute în ultimii ani.

La sfîrșitul anului 1943 a fost „șansa“ unui agent britanic („dl. House“ ?) de a fi avut o întrevedere cu regele

[179] Idem, rola 663, cadrul 929 (Despatch No. 1 551/R-1 438, Istanbul, 14. 10. 1943, Berry către Hull).

[180] *Ibidem*, cadrele 948—952 (Despatch No. 1 849/R-1 718, Istanbul, 23. 11. 1943, Berry către Hull, anexele documentului).

[181] *Ibidem*, cadrul 948.

[182] Idem, rola 634, cadrul 293 (telegrama confidențială din 21. 10. 1943, Berna, Harrison către Hull).

[183] *Ibidem*.

[184] *Ibidem*.

Mihai I, regina mamă și doi dintre colaboratorii apropiați ai suveranului — I. de Mocsonyi-Styrcea și Grigore Niculescu-Buzești. House căzuse prizonier de război, fusese internat de naziști vreme de trei ani într-un lagăr din Danemarca și, prin România, ajunsese în Turcia, unde a devenit expert în probleme românești. În trecere prin București, fusese primit, la 26 noiembrie 1943, de regele Mihai și colaboratorii săi, cu care s-a întreținut timp de o oră și 35 de minute. Suveranul și-a mărturisit, de la început, dorința sinceră „de a coopera cu Aliații, în interesul României", subliniind că sentimentele sale personale au fost permanent pro-aliate. Regele nu și-a ascuns nemulțumirea față de tratamentul ce i-l rezervase mareșalul Antonescu, lui și anturajului său, fiindu-i „foarte greu să suporte condițiile prezente". A planificat, cu cei mai apropiați colaboratori, demiterea „conducătorului" cu care nu putea afla nici o cale de compromis. În două rînduri, însă, regele și cei prezenți la întrevederea cu „dl. House" au insistat asupra faptului că un „puci" ar eșua, rezultînd doar „ocuparea totală a țării de către nemți", în cazul în care trupele aliate erau departe de București. La un moment dat, Mihai a precizat cu fermitate : „Dacă Aliații ar debarca în Balcani, toate s-ar simplifica". Guvernul mareșalului nu reprezenta decît o „minoritate neglijabilă", susținută de nemți, iar după înlăturarea lui Antonescu s-ar constitui un guvern condus de Iuliu Maniu, care ar dirija destinele țării în perioada „de tranziție" inaugurată către o structură democratică pentru care ar decide românii înșiși. Documentul examinat, coroborat cu altele ce au sesizat pe Aliați în ultima parte a anului 1943 despre planurile făurite la București de reprezentanții opoziției anti-antonesciene, punea, pentru perioada de referință, cel mai bine în evidență faptul că forțele patriotice din România nu mai excludeau posibilitatea unei acțiuni concrete în vederea reorientării țării în cel de-al doilea război mondial. Cu toate îndoielile ce-i frămîntau pe cei implicați și cu toate semnele mari de întrebare în privința consecințelor, *cotitura României* în conflictul general nu mai putea întîrzia prea mult. *Anul 1944 se anunța, din cele mai multe puncte de vedere și pentru*

toate părțile angajate în conflict, decisiv.

Pentru desfășurarea războiului secret ca și pentru evoluția evenimentelor politice din sud-estul Europei operațiunea *Autonomul*, coordonată de britanici, a avut indiscutabil o influență decisivă. Investigațiile unor specialiști români și străini, mai ales în ultimii ani, au îngăduit descifrarea marilor necunoscute ale episodului respectiv [185]. Demn de reținut este și faptul că importante „piese" ale afacerii *Autonomul* au văzut lumina tiparului în diverse cărți și publicații românești [186]. Povestea celor trei membri ai misiunii a devenit, astfel, bine cunoscută, pentru a nu expune în continuare decît datele esențiale. În cursul anului 1943, *S.O.E.* s-a străduit, nu o singură dată, să-și infiltreze agenții în sud-estul Europei, în România inclusiv, context în care înregistrăm — în iunie 1943 — tentativa căpitanului britanic David Russell, lansat, împreună cu. Nicolae Țurcanu, operatorul său, în Iugoslavia, de unde trecuseră curînd în România (operațiunea *Ranji)*. Tot atît de curînd, Russell a pierit, probabil asasinat de un ghid sîrb, iar Țurcanu va reuși să se salveze astfel că va ajunge să mențină legătura radio între grupul *S.O.E.* pentru Balcani și gruparea Iuliu Maniu, în documentele ultrasecrete britanice ale timpului el fiind de-

---

[185] Vezi, mai ales, Elisabeth Barker, *op. cit.*, pp. 228—230, 232—237, 240—241 ; Abthony Cave Brown, *op. cit.*, pp. 452 — 454 ; Sir Llewellyn Woodward, *British Foreign Policy in the Second World War*, III, London, HMSO, 1971, p. 132 ; B. Sweet-Escott, *op. cit.*, p. 195 și urm. ; Dr. Paul D. Quinlan, *op. cit.*, p. 88—89 ; Eugen Preda, *Expediția „Autonomous"*, în „Almanah Lumea 1984", București, pp. 81—90, 112 ; Ion Bodunescu, Ion Rusu-Șirianu, *op. cit.*, III, pp. 131—136 ; Gh. Buzatu, *Din istoria secretă...*, I. p. 371 și urm. ; Eugen Cristescu, *Memorii*, XI, în „Globul", nr. 20/1990 ; Ivor Porter, *Operation Autonomous. With SOE in Wartime Romania*, London, Chatto and Windus, 1989.

[186] Vezi Florin Constantiniu, ed., *Însemnările unui agent secret britanic din ajunul insurecției române din august 1944*, I—II, în „Revista de istorie", nr. 1 și nr. 5—6/1982 ; Ioan Chiper, ed., *Surse germane despre misiunea Chastelain în România*, în „Revista de istorie", nr. 12/1982 ; Gh. Buzatu, ed., *Actul de la 23 August 1944 în context internațional...*, pp. 536—540 (Raportul lui A.G.G. de Chastelain, publicat și de Florin Constantinescu. În limba română, precum și acela al lui Ivor Porter, inedit anterior). Cf. și Gh. Buzatu, *Războiul marilor spioni*, II, Iași, 1990, pp. 262—278.

semnat codificat : postul de emisie-recepție „Reginald“ [187]. Acest post ajunsese, după cum se vor explica oficialii britanici cînd misiunea *Autonomul* le va da de lucru și pe plan diplomatic, singurul uzitat între București și Cairo [188]. După semi-eșecul lui *Ranji*, britanicii plănuiră o nouă expediție, de o anvergură, semnificație și organizare superioară celei dintîi — *Autonomul*. Echipajul cuprindea trei membri (locotenent-colonelul A. G. G. de Chastelain, maiorul Ivor Porter și Silviu Mețianu, căpitan în armata britanică și de origine română). Și primii doi cunoșteau bine țara, obiceiurile și limba, mai ales că stătuseră ani mulți la noi : cel dintîi — ca director comercial al societății petroliere „Unirea“, iar secundul, Porter, ca lector al Universității din București [189]. După două încercări nereușite, grupul *Autonomul* fu, în sfîrșit, lansat în noaptea de 21/22 decemrbie 1943, în zona satului Plosca din județul Teleorman. Din nou ghinion : căci locul nu era cel prestabilit, eroarea fiind la cîțiva kilometri, iar ceața persistentă conducînd pe *Autonomi* la pierderea orientării [190]. Rezultatul nu putea fi decît unul singur — capturarea agenților britanici, transportarea lor imediată la București și „internarea“ lor chiar în sediul Jandarmeriei, unde aveau să rămînă pînă în seara zilei de 23 august 1944 [191].

Interogarea agenților a început chiar în după-amiaza zilei de 23 decembrie 1943, la București [192], iar rezultatele obținute de organele române puteau fi apreciate corespunzătoare din moment ce Eugen Cristescu, șeful *S.S.I.*-

---

[187] Cf. Elisabeth Barker, *op. cit.*, p. 228 ; Eugen Preda, *„Săritura de pisică“*, București, Editura Militară, 1976, p. 173.

[188] Great Britain, Public Record Office, London — Kew Gardens, FO-371/44 000, f. 70 (telegrama nr. 1 219/Cairo, 13. 5. 1944, lordul Moyne către *Foreign Office*) (În continuare, se va cita : *PRO, FO*).

[189] Cf. Anthony Cave Brown, *op. cit.*, p. 452 ; Ioan Chiper, *Surse germane*, p. 1 340 (doc. nr. 1).

[190] *Ibidem*, p. 1 341 (doc. nr. 4, telegrama nr. 52/București, 6. 1. 1941, Manfred von Killinger către MAE din Berlin). Vezi și relatarea lui de Chastelain (apud Florin Constantiniu, ed., *Însemnările...*, I, p. 162—163.

[191] *Ibidem*, p. 163.

[192] *Ibidem.*

ului, expunea nemților „sarcinile" încredințate de *S.O.E.* grupului *Autonomul* spre „cercetare" :

„1) Situația producției și rafinării petrolului ;
2) Reconstrucția Ploieștilor (după raidul aliat din august 1943) ;
3) Situația socială și starea de spirit a populației ;
4) Situația economică, în special situația alimentară ;
5) Situația culturală ;
6) Situația politică. Cît de mare este gruparea lui Antonescu, mărimea și atitudinea partidelor de opoziție. Cînd Cristescu i-a vorbit direct despre Maniu, Chastelain s-a exprimat că nu există nici o încredere în el.
7) Transporturile ;
8) Apărarea antiaeriană" [193].

Dat fiind că operațiunea *Autonomul* a mai făcut obiectul investigațiilor noastre [194], iar — cu totul recent — unul dintre eroii ei, l-am numit pe britanicul Ivor Porter, și-a publicat amintirile [195], nu considerăm util să mai revenim. Vom menționa numai că misiunea *Autonomul* a fost conexată de anglo-americani operațiunii de amploare vizînd „intoxicarea" *Axei* în legătură cu debarcarea în Normandia — *Bodyguard* [196], dar că, pe de altă parte, desfășurată într-un context bine precizat al raporturilor (mai precis, al divergențelor !) dintre Moscova, Londra și Washington pe tema viitorului statelor sud-est europene, a constituit *pretextul* ce a oferit lui Churchill și Stalin *prilejul* de a proceda la o divizare a regiunii în discuție în așa-zisele „zone de influență" negociate în perioada aprilie-octombrie 1944 între marile capitale aliate [197]. Episodul *Autonomul* a reconfirmat, dacă mai era necesar (?), locul și rolul spionilor în evoluția raporturilor internaționale. La aceasta se adaugă elementul concret că grupul *Autonomilor*, dotat corespunzător de către „expeditori", a par-

---

[193] Apud Ioan Chiper, *Surse germane*, p. 1 341 (doc. nr. 4, telegrama nr. 52 a lui Manfred von Killinger din 6. 1. 1944).
[194] Gh. Buzatu, *Din istoria secretă...*, I, p. 371 și urm.
[195] Vezi Ivor Porter, *op. cit.*, XVIII — 268 p.
[196] Cf. Anthony Cave Brown, *op. cit.*, p. 452.
[197] Gh. Buzatu, *op. cit.*, p. 386 și urm.

ticipat în prima parte a anului 1944 — după cum ne dovedește *raportul* prezentat în septembrie 1944 de către de Chastelain șefilor săi din Londra [198] — la desfășurarea „dialogului" secret între Aliați și mareșalul Antonescu sau grupul Maniu pentru ieșirea României din războiul hitlerist.

Potrivit informațiilor noastre, în cursul anului 1944 Administrația Roosevelt, *Casa Albă* au fost — grație unor surse din cele mai competente — la curent cu evenimentele din România, mai cu seamă cu acelea din zilele insurecției. În consecință, *Casa Albă* a putut aprecia în mod corespunzător și la timp semnificația particulară și generală a retragerii României din *Axa* fascistă și a trecerii sale de partea Națiunilor Unite, înscriindu-se, în „asaltul" decisiv asupra Reichului nazist, pe locul al IV-lea, după U.R.S.S., S.U.A. și Marea Britanie. O serie de rapoarte ale faimosului *Oficiu al Serviciilor Strategice* ca și corespondența diplomatică pe canalul Cairo-Washington/Departamentul de Stat atestă cu prisosință o „luare de contact" promptă cu realitățile românești din primele ceasuri după actul de la 23 august 1944 [199]. Imediat după declanșarea insurecției, de pildă, diplomații americani erau deja în posesia unor informații în sensul că forțele patriotice din România stăpîneau *„ferm"* situația la București și că, în întreaga țară, sentimentul popular era *„puternic în favoarea unei acțiuni imediate împotriva naziștilor"* [200]. *Știri* similare au parvenit președintelui Roosevelt și colaboratorilor săi mai cu seamă din partea unor organisme de informații și contrainformații din Washington. Astfel, de o mare precizie și promptitudine au fost *sintezele* întocmite și prezentate de către *Comitetul reunit al informațiilor (Joint Intelligence Committee — J.I.C.)*

---

[198] Vezi *Romania. Autonomous Operation,* Reports by Lt. Col. A.G.G. de Chastelain, September 1944 (PRO, FO-371/44 010). Documentul a fost publicat parțial (cap. I—IV) în limbile engleză și română în volumul *23 August 1944. Documente,* II, București, 1984, pp. 796—825 (doc. nr. 839).

[199] F. D. Roosevelt Library, Safe File, Boxes Nos. 6, 167; *NAW/U.S.A.,* Record Group 59, Box No. 381.

[200] Idem (740 00119 EW/8 — 2 744).

Sinteza prezentată șefului executivului american *a doua zi chiar* după izbucnirea insurecției la București debuta cu aceste precizări ce fixau *locul* evenimentelor din România în contextul general al ostilităților :

„În această săptămînă, Germania a suferit o serie de răsturnări militare și politice descumpănitoare. Armatele germane în nordul Franței au luptat cu disperare să scape de încercuire și nimicire de către forțele aliate... În final, România a pus în pericol poziția germană din Balcani" [201]

Insistînd asupra situației militare din estul Europei, sinteza respectivă furniza detalii referitoare la ofensiva fronturilor 2 și 3 ucrainene în zona Iași-Chișinău după 20 august 1944, apreciindu-se că, în general, în sectorul menționat, operațiunile nu depășină, înainte de cotitura României, stadiul lor „relativ static" [202].

Un capitol al sintezei din 24 august a *J.I.C.* era consacrat special României și deciziei sale. Se reținea, înainte de toate, că gestul României, conjugat cu decizia manifestă pe atunci a Bulgariei de-a încheia armistițiul cu Aliații, a *„deteriorat"* rapid pozițiile Germaniei în Balcani. România era prima țară care *„dezerta"* din *Axa* fascistă și care-și făcuse cunoscută voința, tradusă deja în acel moment în viață, de-a sprijini Națiunile Unite în efortul lor de război contra Reichului nazist. Numirea guvernului condus de generalul Sănătescu — preciza documentul în discuție — exprima coeziunea forțelor patriotice interne, în cabinet fiind reprezentate toate partidele politice importante, prin Lucrețiu Pătrășcanu, C. Titel Petrescu, Iuliu Maniu și C.I.C. Brătianu [203].

Sinteza prezentată de *J.I.C.* la 31 august 1944 cuprindea evaluări mai revelatoare despre importanța internațională a acțiunii României, căreia îi erau consacrate unele capitole speciale și referințe numeroase în celelalte compartimente ale materialului [204]. Comentariul pe ma-

---

[201] F. D. Roosevelt Library, Map Room Papers, Container No 223, *JIC Weekly Summary*, No. 85/24. 8. 1944.

[202] *Ibidem.*

[203] *Ibidem.*

[204] Idem, *JIC Weekly Summary*, No. 86/31. 8. 1944.

ginea faptelor era în deplină concordanță cu realitățile imediate militare și politice :

„...*Ajutată de cotitura României, Armata Roșie a cuprins, în decurs de o săptămînă, Basarabia și Moldova și cea mai mare parte a Dobrogei, a pătruns prin poarta Galaților și a atins Ploieștii. Forțele române controlează zona Bucureștilor și se raportează că ele dețin, de asemenea, Brașovul*“ [205].

O atare evoluție rapidă o ostilităților militare făcea să se anticipeze „*prăbușirea*“ pozițiilor Reichului în Balcani ca fiind inevitabilă [206]. Nu lipseau, din sinteză, unele amănunte despre pregătirea și declanșarea insurecției la București [207]. Un capitol, intitulat *Evoluții românești*, concluda că ieșirea României din tabăra dirijată de Germania conducea obligatoriu la „*dezintegrarea completă*“ a sistemului de apărare hitlerist din tot sud-estul Europei [208]. Pe deasupra, dacă sinteza din 24 august 1944 insistase asupra consecințelor deciziei României asupra Bulgariei, determinînd-o să se gîndească la abandonarea *Axei*, sinteza din 31 august 1944 vorbea pentru prima dată de „*influența*“ gestului țării noastre și asupra Ungariei [209].

Un alt capitol al acestei ultime sinteze a *J.I.C.* avea în vedere aspectele economice ale cotiturii României în războiul mondial, precizîndu-se că nemții primiseră o grea lovitură prin pierderea regiunii petrolifere Valea Prahovei, care, anterior, asigurase în proporție de cel puțin 28% consumurile de combustibili lichid ale *Axei* pe fronturile europene. Așadar, se concludea, Reichul nazist pierdea, o dată cu cele aproximativ 30 de divizii românești puse la dispoziție de Antonescu, și sursa sa petrolieră „*cea mai serioasă*“ [210].

Atunci cînd „distanța“ în timp între evenimentele din România și redactarea sintezelor de către *J.I.C.* va deveni mai „confortabilă“, consecințele multiple și profunde ale actului istoric de la 23 august 1944 se vor

---

[205] *Ibidem.*
[206] *Ibidem.*
[207] *Ibidem.*
[208] *Ibidem.*
[209] *Ibidem*, f. 6.
[210] *Ibidem*, f. 18—19.

impune, cu atît mai mult atenției analiștilor de la Washington. La 7 septembrie 1944, de exemplu, *J.I.C.* cunoștea că : diviziile române erau deja angajate în lupta contra Germaniei și Ungariei horthyste, pe teritoriul străvechi al Transilvaniei; că după cotitura României, Armata Roșie avansase fulgerător spre granițele țării noastre cu Bulgaria și Iugoslavia, fiind la Porțile de Fier și că, în fine, *Wehrmachtul* începuse retragerea forțelor sale din Grecia. Totodată, Finlanda, satelitul nordic al lui Hitler, resimțise efectele pasului României, grăbindu-se să solicite U.R.S.S. încheierea armistițiului [211]. Peste alte șapte zile, *J.I.C.* stăruia asupra evenimentelor militare din nordul Transilvaniei, pentru ca la 21 septembrie 1944 să anunțe prăbușirea *„întregii poziții germane în Balcani"*. Mai apoi, sinteza din 28 septembrie 1944 a *J.I.C.*-ului vorbea în termeni clari despre *eșecul* Germaniei în al doilea război mondial, desigur, *și ca urmare* a cotiturii României în august 1944 [212].

Comitetul reunit al informațiilor (J.I.C.) își întemeia sintezele pe informațiile culese de către toate serviciile secrete ale S.U.A. și între care s-a impus, sub raportul eficacității, *Biroul de spionaj naval (Office of Naval Intelligence — O.N.I.)*. Sintezele acestui organism, de asemenea săptămînale, ajungeau și ele pe biroul personal al președintelui Roosevelt : 49 în 1942, cîte 53 în 1943 și 1944, 14 între 3 ianuarie și 11 aprilie 1945 [213]. Nu mai puțin interesante decît sintezele *J.I.C.*-ului, acelea ale *O.N.I.*-ului au completat imaginea *Casei Albe* în privința evenimentelor din România. Una din aceste sinteze era datată *chiar 23 august 1944* și, dată fiind diferența de fuse orare între București și Washington, a putut include comentarii pe marginea actului istoric din acea zi :

„România a acceptat condițiile de pace ale Aliaților. Decizia a fost anunțată la 23 august într-o emisiune radio — difuzată din București de către regele Mihai, care și-a chemat concetățenii să se ralieze noului cabinet democratic și să ia armele împotriva Germaniei. După de-

---

[211] Idem, *JIC Weekly Summary*, No 87/7. 9. 1944.
[212] Idem, *JIC Weekly Summary*, No. 90/28.9.1944.
[213] Idem, Containers Nos. 221—224.

fecțiunea Italiei în urmă cu aproape un an, România, în virtutea poziției ei strategice și a resurselor economice, devenise cel mai important dintre sateliții Germaniei. Modificarea bruscă de către ea a taberei militare constituie o gravă înfrîngere pentru Germania" [214].

„*Acțiunea României* — se aprecia, de asemenea — *deschide o largă breșă în frontul balcanic al lui Hitler. Ea poate grăbi deliberările guvernului bulgar* (de-a semna armistițiul cu Aliații — n.ns.) *Ea pune în pericol garnizoanele germane din insulele egeene, din Grecia și Iugoslavia. Pentru poporul german însuși, care-și amintește cum capitularea Bulgariei a constituit începutul sfîrșitului în anul 1918, știrile de la București vor fi la fel de amenințătoare ca și celelalte aflate în această tragică vară*" [215].

Specialiștii *O.N.I.*-ului au întrevăzut că Germania va pierde neîntîrziat zona petroliferă [216]. Capitolul *Frontul răsăritean* din sinteza datată 23 august 1944 amintea că, după decizia României, *aici* se mutase, după mai multe luni de inactivitate, interesul pentru soarta ostilităților [217].

La 30 august 1944, *O.N.I.* a revenit asupra „*avantajelor*" obținute de Armata Roșie în sud-estul Europei după cotitura României [218]. *Wehrmachtul* se confrunta cu noi și mari „*dificultăți*", acestea rezultînd din luptele angajate în acele zile de armata română care eliberase singură Bucureștii, prima capitală de pe continent din care hitleriștii fuseseră alungați, de către forțele rezistenței naționale *fără nici un ajutor din partea Aliaților*. Nemții — preciza sinteza menționată — se băteau „*neobișnuit de feroce*" în regiunea petroliferă, unde, totuși, succesele forțelor patriotice române erau lesne previzibile [219]. Serviciul de spionaj al Marinei americane descoperea și

---

[214] Idem, *The ONI Weekly*, vol. III, No. 34/23.8.1944, p. 2 611.
[215] *Ibidem*.
[216] *Ibidem*, p. 2 613.
[217] *Ibidem*, p. 2 628.
[218] Idem, *The ONI Weekly*, vol. III, No. 35/30. 8. 1944, p. 2 685.
[219] *Ibidem*, p. 2 686.

el că faptele din august 1944 se repercutaseră deopotrivă asupra comportamentului Sofiei și Budapestei, silindu-l totodată pe Hitler să-și retragă în grabă forțele din Grecia și Iugoslavia, pentru a nu le pierde definitiv dacă Armata Roșie ar fi stabilit contactul cu unitățile mareșalului Tito [220] Descriindu-se operațiunile de pe teatrul de est, se recunoaștea fără rezerve că ofensiva trupelor sovietice în zona Iași — Chișinău permisese Uniunii Sovietice, în condițiile victoriei insurecției române, să repurteze un succes *„de proporțiile Stalingradului"* pe plan militar și cu mari consecințe politico-diplomatice și teritoriale [221]. În același context, fapta României era cu atît mai mult apreciată cu cît era comparată cu succesul Aliaților în Vest în cursul aceleiași săptămîni — eliberarea Parisului. Pentru Germania perspectivele continuării războiului deveniseră, în consecință, sumbre: pierderea „aproape sigură" a petrolului românesc reprezenta o altă *„serioasă lovitură fizică și morală"*. Importanța *„enormă"* a petrolului românesc pentru *Axă* în acel moment a făcut să sporească — citim într-o altă sinteză a *O.N.I.*-ului — prețul cotiturii României în cel de-al doilea război mondial [222].

Concluzia ce se impune din examinarea acestor documente întărește rezultatele cele mai recente ale studiilor de specialitate ce înscriu insurecția română din august 1944 între *marile cotituri* ale celui de-al doilea război mondial în ansamblu.

Așa după cum se știe, ieșirea României din *Axa* fascistă și înrolarea ei în tabăra Națiunilor Unite în războiul contra Germaniei și a sateliților ei au avut un larg ecou în presa internațională, ce a sesizat imediat consecințele pozitive ale insurecției pentru desfășurarea ostilităților în ansamblu. Cercetarea atentă a unor ziare occidentale prestigioase [223] atestă că în perioada 24 — 31 august 1944 respectivele cotidiene au consacrat, pe spații

---

[220] *Ibidem*, pp. 2 687, 2 704.
[221] *Ibidem*, p. 2 705.
[222] Idem *The ONI Weekly*, vol. III, No. 36/6.9.1944, p. 2 785
[223] Cf. Gh. Buzatu, ed., *Actul de la 23 August 1944...*, p. 442 și urm.

ample, comentarii de substanță faptelor din țara noastră. Astfel, la numai cîteva ceasuri după doborîrea dictaturii antonesciene, „The New York Times" considera că : „Din punct de vedere politic și militar, dezertarea României din *Axă* reprezintă un triumf major pentru Aliați" [224]. În continuare, se prezentau consecințele „logice" ale acțiunii României pe plan strategic : deschiderea drumului Armatei Roșii spre Bulgaria, Iugoslavia și Ungaria, pe de o parte, iar, pe de alta, prăbușirea „spatelui" german bazat pe linia Marea Neagră — Carpați [225]. În ziua următoare, revenind cu noi detalii asupra însemnătății insurecției pentru continuarea ostilităților împotriva Germaniei, același ziar considera : „Istoria poate foarte bine să consemneze defecțiunea României (din punctul de vedere al taberei naziste — n.ns.) ca unul dintre evenimentele decisive ale întregului război" [226]. Cu alt prilej, se aprecia că reorientarea României în conflict provocase o „serioasă slăbire" *Axei*, fiind previzibile imediate „rezultate de o mare semnificație politică" și „prăbușirea întregii poziții germane în Balcani" [227]. În sfîrșit, în aceeași zi, titlul unui articol datorat lui C. L. Sulzberger spunea totul despre însemnătatea gestului României : *Pentru Germania se profilează dezastrul în Balcani. Numai pierderea petrolului românesc ar putea fi fatală planurilor ei de război* [228]. În același spirit, „The Evening Star" s-a referit la „marea importanță" a acțiunii României [229] iar „The Washington Post", remarcînd că decizia țării noastre surprinsese pe Aliați, a prevăzut „profunda influență" a ei asupra celorlalți sateliți ai Germaniei, concomitent cu „deposedarea" Reichului de perimetrele petrolifere de pe Valea Prahovei ce acopereau pe atunci 1/3 din nevoile sale [230].

Istoricii americani, mai demult ori mai recent, au insistat asupra semnificației politico-diplomatice, militare,

---

[224] „The New York Times", No. 31 624/24. 8. 1944, p. 11.
[225] *Ibidem.*
[226] Idem, No. 31 625 / 25.8.19.., p. 12.
[227] Idem, No. 31 627 / 27.8.1944, Section 4, p. 3.
[228] *Ibidem*, Section C, p. 5.
[229] Idem, No. 36 641/26. 8. 1944, p. A-6.
[230] Idem, No. 24 906/24. 8. 1944, p. 2.

economice și psihologice a actului de la 23 august 1944 pentru determinarea evenimentelor la nivelul continentului european ori pentru precizarea raporturilor între Marii Aliați [231]. Paul Quinlan, între aceștia, a calificat gestul României drept „o *lovitură majoră*“ *pentru Germania* [232].

Documentele descoperite în arhivele americane publice și particulare, în mare măsură publicate, oferă cititorului o imagine și mai completă despre rostul actului de la 23 august 1944 în desfășurarea ultimei faze a conflagrației mondiale. Cunoscute fiind conciliabulele diplomatice inițiate imediate după doborîrea dictaturii antonesciene îndeosebi pe „canalul“ Washington — Londra — Moscova — București — Ankara / Istanbul — Stockholm — Cairo, să remarcăm că faptul trecerii României în tabăra Națiunilor Unite a fost luat în considerație, în planurile sale militare și în corespondența sa secretă, de către generalul Dwight („Ike“) Eisenhower, comandantul forțelor expediționare aliate de pe teatrul din vestul Europei [233]. Anterior zilei de 23 august 1944, S.U.A., prin reprezentanții oficiali la Stockholm [234], Ankara / Istanbul [235] sau Cairo [236], au urmărit eforturile României de-a se degaja de *Axa* fascistă, după cum Cordell Hull, șeful *Departamentului de Stat*, s-a implicat personal pentru a bara calea realizării unui acord bilateral (apoi trilateral) anglo-sovieto-american privind împărțirea Europei est-centrale în „sfere de influență“ [237]. La 23—26 august 1944,

---

[231] Vezi îndeosebi Herbert Feis, *Churchill — Roosevelt — Stalin. The War They Waged and the Peace They Sought*, Princeton, Princeton University Press, 1957, p. 413 și urm.

[232] Dr. Paul D. Quinlan, *op. cit.*, p. 103.

[233] Alfred D. Chendler, Jr., et al., eds., *The Papers of Dwight David Eisenhower. The War Years*, IV, Baltimore — London, The Johns Hopkins Press, 1970, p. 2 094 (D. D. Eisenhower către G. C. Marsahall, 24. 8. 1944).

[234] Vezi, mai ales, *Foreign Relations of the United States. Diplomatic Papers. 1944, IV, Europe*, Washington, GPO, 1966, p. 133 și urm.

[235] *Ibidem.*

[236] *Ibidem.* Cf. și *Ambassador MacVeagh Reports/Greece, 1933—1947*, ed. by John O. Iatrides, Princeton, Princeton University Press, 1980, p. 462 și urm.

[237] Cf. Cordell Hull, *The Memoirs of...*, New York, Macmillan, 1948, p. 1 451 și urm.

Departamentul de Stat a fost „alertat" din diverse direcții cu știri despre evenimentele de la București și implicațiile lor, precum : detalii de la Cairo despre comunicarea primită din București în sensul că pentru 26 august 1944 opoziția se decisese să treacă la „acțiune" [238] ; informații, tot din Cairo, invocînd un răspuns oficial la demersul noului ministru român al afacerilor externe, Grigore Niculescu-Buzești, de a se semna *imediat* un armistițiu între România și puterile Națiunilor Unite [239] ; telegrama ambasadorului A. Harriman de la Moscova către Cordell Hull cu notații relativ la reflectarea actului de la 23 august 1944 în presa sovietică [240] ; telegrama ambasadorului Steinhardt de la Ankara cu detalii despre pregătirea și înfăptuirea acțiunii de doborîre a regimului antonescian [241] ; raportul *O.S.S.*-ului din 2 octombrie 1944 referitor la stadiul raporturilor româno-germane în momentul declanșării insurecției și la întoarcerea armelor de către trupele române împotriva *Wehrmachtului,* conține considerații dintre cele mai interesante : „...*Luptele terestre care au avut loc între forțele germane și române după 23 august au fost mai înverșunate decît probabil au realizat cei din afară. Există toate dovezile că în această luptă armata română a făcut față în mod excelent și a făcut serioase pierderi germanilor....*" [242] ; raportul nr. 31 din 25 octombrie 1944 al lui Frank G. Wisner, șeful unei unități a *O.S.S.*-ului prezente la București [243] ; întocmirea, la 26 august 1944, pentru uzul președintelui Roosevelt, a unui *memorandum* secret cuprinzînd „schița cronologică" a demersurilor secrete ale delegaților români în vederea unui armistițiu cu Națiunile Unite în perioada noiembrie 1943 — iulie 1944 [244].

---

[238] Gh. Buzatu, ed., *Actul de la 23 August 1944...*, p. 517.

[239] *Ibidem*, p. 517—518.

[240] *NAW/USA* (740 00119 EW/8 — 2544, telegrama nr. 3 152 din 25. 8. 1944).

[241] Idem (740 00119 EW/8 — 2944, telegrama nr. 1 592 din 29. 8. 1944).

[242] *Cf. 23 August 1944. Documente*, II, p. 772.

[243] *NAW/USA*, Record Group 84 (871 00/11 — 144).

[244] Gh. Buzatu, ed., *Actul de la 23 August 1944...*, pp. 523 — 525.

Documentele depistate în arhivele londoneze conduc pe istoric și cititor deopotrivă în tainele conducerii militare britanice din epoca celui de-al doilea război mondial, fiind posibil, de exemplu, să pătrundem considerentele care au stat la baza strategiei și tacticii forțelor imperiale angajate pe diverse teatre de luptă, iar, în context, intențiile și deciziile interesînd România. Un rol aparte — ca să nu spunem determinant — în direcționarea eforturilor de război ale Marii Britanii a revenit *Comitetului Șefilor Statelor Majore (Chiefs of Staffs Committee — C.O.S.)*, ce depindea nemijlocit de Cabinetul de război *(War Cabinet)*. În perioada aflată în discuție acest comitet reunea pe șefii statelor majore generale ale armatei terestre, forțelor aeriene și navale, respectiv feldmareșalul Sir Alan F. Brooke, mareșalul Sir Charles F. A. Portal și amiralul de flotă Sir Andrew B. Cunningham, asistați de un secretariat ; pentru orice problemă specifică, înaltul for militar putea convoca și audia persoanele care erau cel mai în măsură să furnizeze informații ori să sugereze măsuri ce să apropie trupele imperiului de victoria deplină asupra forțelor statelor *Axei* fasciste. În august 1944, mai cu seamă după abandonarea *Axei* de către România, *C.O.S.*-ul a dezbătut în mai multe rînduri situația țării noastre și a dispus directivele de rigoare. Astfel, la 10 august 1944 el a avut în atenție o scrisoare a liderului diplomației britanice, A. Eden, și care făcea diverse propuneri relativ la „reprezentarea" Angliei în România, Ungaria și Bulgaria, după ce aceste țări ar fi „capitulat" (sic !) ; titularul *Foreign Office*-ului insista ca, cel puțin în prima fază, să se aibă în vedere o participare la o comisie de control tripartită (anglo-sovieto-americană), reprezentarea fiind „predominant militară" [245]. La 26 august 1944, orele 11, *C.O.S.*-ul stăruia pentru prima dată asupra evenimentelor din România, astfel că minuta ședinței respective reținea, sub titlul *Armistițiul cu România* (punctul 4), următoarele : *„Comitetul ia notă de cele trei telegrame de la Cairo* [246]

[245] PRO, Cabinet 80/86, f. 188—189 [COS (44) 720 (0)].

[246] Adresate *Foreign Office*-ului (sub numerele 1955, 1965 și 1966).

privind situația din România și solicitînd să se bombardeze anumite obiective în România"[247]. După două zile, la 28 august 1944, *C.O.S.*-ul, confruntat cu evoluțiile din sud-estul continentului, a luat în considerație solicitarea generalului Henry Wilson, comandant suprem al forțelor aliate din Mediterana, de a i se extinde atribuțiile „în legătură cu situația din România și Bulgaria"[248]. O atenție aparte s-a dat pregătirii și trimiterii la București a misiunilor militare britanică și americană, acțiune ce cădea în sarcina generalului Wilson și punea în discuție reglementarea unor probleme cu autoritățile militare sovietice[249]. Am putea spune că *obligatoriu* s-a instalat în atenția *C.O.S.*-ului problema efectelor dezertării României din *Axă* asupra consumului de produse petroliere de către Germania purtînd un război total[250]. La 2 septembrie 1944, Comitetul a revenit asupra realităților postinsurecționale românești atunci cînd a examinat corespondența diplomatică schimbată în ultimele zile între Londra și Moscova, stăruind asupra *proiectului convenției de armistițiu* cu România avansat de U.R.S.S. și a comentariilor propuse pe seama lui de către *Foreign Office*[251]; cei prezenți au propus inserarea în proiect a unei mențiuni speciale privind navele maritime, în rest însușindu-și opțiunile *Foreign Office*-ului, în sensul că: va fi un singur semnatar militar al convenției de armistițiu, și anume un general sovietic (Sir Archibald Hye și Sir Douglas Evill, adjuncții șefilor statelor-majore generale ale trupelor terestre și aeriene); sovieticii căpătau dreptul de-a se pronunța „în aproape orice problemă", ceea ce s-a apreciat ca fiind „politicește acceptabil" (Sir Douglas Evill)[252]. În continuare, la 11 septembrie 1944, adică în momentul cînd la Moscova se desfășurau negocierile de armistițiu între delegații aliați și cei români[253],

---

[247] PRO, Cabinet 79/80, f. 47 [COS (44) 288 the Meeting (4)].
[248] *Ibidem*, f. 56 [COS (44) 289 th Meeting (7)].
[249] *Ibidem*, f. 72—73 [COS (44) 290 th Meeting (11) — 29. 8. 1944].
[250] *Ibidem*, f. 129 [COS (44) 292 th Meeting (12)].
[251] *Ibidem*, f. 205 [COS (44) 296 th Meeting (6)].
[252] *Ibidem*, f. 206.
[253] Pentru detalii, cf. Gh. Buzatu, *Din istoria secretă...*, I, pp. 336—346.

C.O.S.-ul, ascultîndu-i pe Sir Orme Sargent și D. F. Howard din cadrul *Foreign Office*-ului, a admis, — cercetînd situația politico-militară a Germaniei — că penetrația sovietică în Balcani putea să diminueze „influența noastră (britanică) în această zonă“ [254].

Dependent direct de *C.O.S.*, dar tot în cadrul *War Cabinet*-ului, Statul major reunit al planificării militare *(Joint Planning Staff — J.P.)* pregătea rapoartele în baza cărora Sir Alan Brooke și colegii săi au decis în perioada investigată trimiterea unei mici misiuni militare în România, independent de o misiune de control mai largă care trebuia expediată ulterior pentru a coopera cu sovieticii la aplicarea condițiilor convenției de armistițiu [255]. Tot în subordinea *C.O.S.*-ului și a Cabinetului de război se afla un alt organism deosebit de eficace, la vremea respectivă ca și în tot cursul războiului, — *Subcomitetul reunit al informațiilor (Joint Intelligence Sub-Committee — J.I.C.)*, care, adunînd pe șefii/reprezentanții faimoaselor servicii secrete britanice *(Intelligence Service*-ului — *M.I. 6.*, birourile armatelor terestră, navală și aeriană etc.), a ajuns cu adevărat să reprezinte nucleul activității de spionaj / contraspionaj militar, politic, economic a Imperiului. Din rațiuni diverse, însă mai ales dat fiind că pentru Aliați prezenta un mare interes evaluarea capacității de rezistență a Germaniei în război, *J.I.C.*-ul și-a aplecat privirile asupra statelor *Axei*, a Reichului nazist în chip cu totul special. Un exemplu ni-l oferă minuta reuniunii *J.I.C.*-ului din 18 august 1944, cînd s-au apreciat cu realism „posibilitățile“ de prelungire a ostilităților de către Hitler și ultimii săi „aliați“ : țelul fundamental al Berlinului — citim din minuta respectivă — era acela *„de a cîștiga timp“*, căci, în ceea ce-i privea pe neutralii și sateliții europeni ai Reichului, lucrurile erau cît se poate de clare ; aceștia realizaseră că *„înfrîngerea Germaniei nu mai poate fi amînată multă vreme“* și exemplificările date în privința Finlandei, Bul-

[254] PRO, Cabinet 79 [80, f. 340/COS (44) 304 th Meeting (11)].
[255] *Ibidem*, ff. 98—102 [JP (44) 228 (Final) — 28. 8. 1944] ; *ibidem*, ff. 106—108 [JP (44) 229 (Final) — 29. 8. 1944].

gariei, Ungariei și României erau pe deplin concludente [256]. Despre România, de exemplu, se știa că mareșalul Antonescu, în urma retragerilor de trupe germane de pe frontul staționar din nord-estul țării, ar fi făcut cunoscut Berlinului *„cu claritate"* că se considera *„liber"* să negocieze armistițiul cu Aliații [257]. Totuși, nefiind în cunoștință de cauză cu decizia și posibilitățile de acțiune ale forțelor patriotice și democratice din România de-a doborî dictatura antonesciană și cu eventualele consecințe, *J.I.C.*-ul, în ciuda eficacității informative și a prestigiului de care se bucura, nu a putut, la 21 august 1944, să intuiască cotitura de la București, preocupîndu-se în consecință de posibilele evoluții politico-democratice și militare în sud-estul continentului. Decizia luată în atare condiții reclama cu claritate continuarea bombardamentelor asupra țărilor din Sud-Est, cu mențiunea specială că : *„obiectivele petroliere prezintă încă prioritate de vîrf"* [258]. O altă reuniune din aceeași zi a *J.I.C.*-ului a analizat stadiul producției de țiței a României, interesul pentru Germania și recentele bombardamente aliate asupra rafinăriilor de pe cuprinsul celei de-al III-lea Reich [259]. Concluzia Subcomitetului era cu totul optimistă din punctul de vedere al Aliaților : *„În final* — citățm din *raportul* prezentat de către reprezentanții serviciilor secrete britanice la nivelul *J.I.C.*-ului — *este evident că politica aliată de atacare a producției petroliere, stocurilor etc. ale Germaniei o amenință pentru prima dată cu o potențială situație fatală și că aceasta este pentru ea cea mai serioasă problemă economică cu care se confruntă în prezent"* [260]. În ziua următoare, la 22 august 1944, Comitetului șefilor statelor majore i-au parvenit concluziile *J.I.C.*-ului, sancționîndu-le prin însușirea recomandării că : *„obiectivele petroliere trebuie să rămînă cea mai înaltă prioritate pentru operațiunile aeriene împotriva Europei sud-estice"* [261]. De remarcat că, simultan, *C.O.S.*-ul, cu

[256] Idem, Cabinet 79/79, f. 352—353 [JIC (44) 354 (0) Final].
[257] *Ibidem*, f. 353.
[258] *Ibidem*, f. 343 [JIC (44) 367 (0)].
[259] *Ibidem*, f. 349—350 [JIC (44) 365 (0) Final].
[260] *Ibidem*, f. 351.
[261] *Ibidem*, f. 338 [COS (44) 283 rd Meeting (2)].

numai aproximativ 31 de ore înaintea declanșării insurecției române care a condus la prăbușirea întregului front balcanic al lui Hitler, a luat act și de sugestiile *J.I.C.*-nlui privitoare la o „posibilă" retragere a *Wehrmachtului* din Balcani [262].

La 23 august 1944, *C.O.S.*-ul s-a întrunit cu începere de la ora 11, astfel că nu a putut cum să stăruie asupra evenimentelor din România [263], aflate, în acele momente, la stadiul de dare a *startului*. Convocat iarăși după aproape 24 de ore (24 august 1944 ora 10,30), Comitetul șefilor de state majore a avut înscris ca *punct special* pe ordinea de zi *Armistițiul cu România*, impunînd în consecință *J.I.C.*-ului *„să pregătească de urgență un scurt raport asupra implicațiilor — din punct de vedere german — ale armistițiului românesc"* [264]. Comitetul reunit al informațiilor s-a conformat dispozițiilor primite și, în zilele ce au urmat, a ținut la curent oficialitățile londoneze cu știri semnificative atît despre pregătirea și declanșarea insurecției naționale la București, cît și despre urmările ei politice și militare la scara sud-estică a bătrînului continent. Într-un asemenea cadru, la 28 august 1944 *J.I.C.*-ul a întocmit o amplă și pertinentă sinteză intitulată *Situația Germaniei în Balcani* [265], semnată de E.G.N. Rushbrooke, J. A. Sinclair, F. F. Inglis și A. N. Noble. Nefiind posibil să reproducem documentul, vom preciza că examenul situației militare a Reichului nazist la momentul indicat avea aproape exclusiv la bază determinările rezultînd din *„recentele evenimente"* din România, planificate inițial pentru 26 august 1944, însă survenite cu trei zile mai devreme în urma unei „împrejurări neașteptate" ce a avantajat forțele patriotice; doborîrea dictaturii antonesciene și retragerea României din *Axă* erau dorite de națiune și armată, care se situaseră *„temeinic"* în spatele guvernului și a șefului statului român [266]. Dintre informațiile și aprecierile cu-

---

[262] *Ibidem*, f. 339.
[263] *Ibidem*, f. 193—194 [COS (44) 285 th Meeting (0)].
[264] Idem, Cabinet 79 [80, f. 20/COS (44) 286 th Meeting (14)].
[265] *Ibidem*, ff. 140—143 [JIC (44) 379 (0) Final].
[266] *Ibidem*, f. 140.

prinse în sinteza *J.I.C.*-ului mai reținem : — faptul că guvernul generalului C. Sănătescu a încercat să obțină ca forțele germane să se retragă ele însele din țară, dar că forțele *Wehrmachtului* au ignorat acordul, atacînd și bombardînd Bucureștii, ceea ce a provocat declarația de război a României la 24 august 1944 [267] ; — că sovieticii și-au reconfirmat dorința de a negocia condițiile de armistițiu oferite României în aprilie 1944, cu unele modificări *„minore"* [268] ; — că situația trupelor germane aflate în România a devenit *„fără speranțe"* [269] ; — că situația Ungariei horthyste s-a complicat foarte mult după retragerea României din *Axă*, mai ales că noul guvern de la București a declarat hotărît că va lupta pentru eliberarea teritoriului transilvan pierdut prin dictatul de la Viena, fiind susținut în această privință de către puterile aliate, de către U.R.S.S. în mod special [270] ; — că Bulgaria, de asemenea, s-a resimțit de pe urma evoluțiilor politice și militare din România [271] ; — că era posibil ca, în urma *„recentei serii de dezastre"* militare și a *„pierderii petrolului românesc"*, să se producă *„o schimbare fundamentală în strategia germană"* : renunțarea de către Cartierul General la strategia de pînă atunci de-a evacua teritoriile ocupate în Europa *„numai sub presiune aliată"*, pentru a se recurge la evacuări cu scopul *„de a se crea forțe disponibile pentru eventuala apărare a Reichului"* [272].

În asemenea condiții, abandonarea Balcanilor, a întregii Europe est-centrale de către forțele *Wehrmachtului* apărea ca sigură, deși, în cazul cînd Înaltul Comandament hitlerist se decidea pentru o „retragere prin luptă" se putea întrevedea *„un proces lent și costisitor"* pentru cel de-al III-lea Reich [273].

O problemă de mare însemnătate luată în studiu de către *J.I.C.* în vara anului 1944 în genere, după cotitura

---

[267] *Ibidem.*
[268] *Ibidem.*
[269] *Ibidem*, f. 141.
[270] *Ibidem.*
[271] *Ibidem*, f. 142.
[272] *Ibidem.*
[273] *Ibidem*, f. 142—143.

României îndeosebi, a fost aceea referitoare la capacitățile Reichului de a se aproviziona cu produse petroliere și, în consecință, efectele penuriei acute de combustibili lichizi asupra strategiei *Wehrmachtului*. La 26 august 1944, Subcomitetul reunit al informațiilor din Londra a făcut noi recomandări privind *prioritățile* bombardării unor obiective din sud-estul european, admițînd ca după recentele evenimente din România și Bulgaria [274] — cele două țări să nu mai figureze în atenția aviației strategice anglo-americane, pe listă rămînînd, la prima ordine, obiectivele petroliere din Ungaria, Austria și Cehoslovacia [275]. Situația propriu-zisă a Germaniei la capitolul aprovizionărilor cu produse petroliere făcea, o dată la două săptămîni obiectul cîte unui *raport* al *J.I.C.*-ului, astfel că, după ultimul document de acest gen, din 21 august 1944 [276], decizia României a impus o reevaluare a datelor fundamentale ale problemei. *Raportul* din 26 august 1944, întărind concluzia celui precedent, evidenția o dată în plus că lipsa de produse petroliere devenise *„un factor major ce limita strategia germană și eficiența operațională"* a trupelor *Wehrmachtului* [277]. În ce privește criza resurselor de combustibili lichizi pentru Reich, ea decursese din atacurile aviației anglo-americane, la care se adăugase faptul cu totul recent că *„Germania este confruntată cu pierderea iminentă și definitivă a tuturor aprovizionărilor din România"* [278] și se estima că lipsa „rezervorului" românesc diminua cu aproximativ 15% capacitatea Reichului în domeniul disponibilităților petroliere [279].

Un nou raport al *J.I.C.*-ului, consacrat în mod special *Efectului capitulării României* [280] *asupra poziției petroliere a Germaniei*, s-a întocmit și prezentat forurilor bri-

---

[274] Era vorba de decizia guvernului de la Sofia de-a cere unităților *Wehrmachtului* să evacueze teritoriul Bulgariei.

[275] PRO, Cabinet 70 [80, f. 76/JIC (44) 381 (0)].

[276] *Ibidem* [JIC (44) 365 (0)].

[277] *Ibidem*, f. 77 [JIC (44) 371 (0) Final].

[278] *Ibidem*, f. 78.

[279] *Ibidem*.

[280] În fond, nu a fost vorba de o capitulare a țării, ci de o acțiune independentă.

tanice la 28 august 1944 [281]. Din documentul respectiv, întemeiat pe realități și cifre concrete simbolizînd locul și semnificația resurselor de „aur negru" ale României în funcționarea economiei de război germane, desprindem concluzia finală în sensul că retragerea Bucureștilor din *Axa* fascistă „*a sporit imens dificultățile petroliere ale Germaniei*" [282]. Un *raport* ulterior al *J.I.C.*-ului va întări această concluzie, menționîndu-se, la 4 septembrie 1944, că producția de produse petroliere a Reichului scăzuse cît se poate de drastic datorită bombardamentelor aliate și „*defecțiunii României*" [283]. Pentru luna septembrie 1944 se estima ca nivelul producției de petrol să atingă doar 43 de procente față de perioadele considerate „normale" [284]. Avînd în vedere consecințele unei atare degringolade a unuia dintre produsele fundamentale pentru conducerea războiului, șefii serviciilor secrete britanice aveau toate motivele să se declare optimiști, asigurînd [285] în încheiere organismele de profil londoneze că „*situația militară a Germaniei va deveni chiar mai rea decît este în prezent*" !

Rămînînd în domeniul serviciilor secrete britanice, aici este locul nimerit să consemnăm că evenimentele din August 1944 din România, cu preludiile, desfășurările și consecințele lor și-au aflat ecoul cuvenit și în buletinele de informare pe care departamentul de „cercetări" din cadrul *Foreign Office*-ului *(Research Department)* le imprima săptămînal și le difuza la nivelul forțelor politice și militare londoneze. Natural, aceste documente aveau un caracter *secret,* ele fiind declasificate în urmă cu mai mulți ani. Situația dificilă a celui de-al III-lea Reich pe toate fronturile, dificultățile colaborării Berlin-București, posibilitatea unei desprinderi a României de *Axă* au fost repertoriate de către *Research Department (R.D.)* la 2 august 1944, cînd se considera că *decizia României* poate

---

[281] PRO, Cabinet 79/80, ff. 145—147 [JIC (44) 382 (Final].
[282] *Ibidem,* f. 147.
[283] *Ibidem,* f. 236 [JIC (44) 390 (0) Final].
[284] *Ibidem,* f. 238.
[285] *Ibidem.*

surveni *„în orice moment"* [286]. Într-un alt moment s-au surprins dificultățile organizării unui sistem defensiv româno-german în nord-estul României ca urmare a retragerii unor unități ale *Wehrmachtului* din dispozitiv pentru a fi trimise pe alte fronturi ori *„entuziasmul"* manifestat de români față de decizia Turciei de-a rupe raporturile oficiale cu *Axa* fascistă [287]. Buletinul *R.D.*-ului tipărit chiar în ziua de 23 august 1944 cuprindea, de asemenea, știri despre România, cele mai semnificative stăruind asupra evenimentelor militare din cadrul operației Iași-Chișinău, declanșată cu trei zile mai devreme de către fronturile 2 și 3 ucrainene ale Armatei Roșii [288]. Cel dintîi buletin în care s-au putut reține știri și comentarii despre actul de la 23 august 1944 a fost imprimat exact după șapte zile și putem afirma, fără teama de a greși, că era dominat de semnificația gestului României. Astfel, *R.D.*-ul era tranșant în a susține că, prin „defecțiunea" României, s-a *„prăbușit frontul politic al Germaniei în sud-estul Europei"* [289], situația fiind similară *și pe planul militar* [290]. Pe de altă parte, România a oferit mari avantaje Națiunilor Unite, trupelor sovietice în rîndul întîi, căci le-a prilejuit „succese ieftine" în cadrul operației Iași-Chișinău [291]. Valoarea faptei României era evidențiată de dovezile aduse surprinzînd „impulsurile" resimțite de Cehoslovacia [292], U.R.S.S. [293], Ungaria [294], Iugoslavia [295], Grecia [296], Albania [297]

---

[286] Hoover Institution Archives (Stanford University, Palo Alto, California, U.S.A.) și PRO, *Weekly Political Intelligence Summary*, No. 252/2. 8. 1944, p. 15 (În continuare, se va cita : *WPIS).*

[287] *WPIS*, No. 253/9. 8. 1944, p. 15.

[288] *WPIS*, No. 255/23. 8. 1944, p. 13.

[289] *WPIS*, No. 256/30. 8. 1944, p. 2.

[290] *Ibidem.*

[291] *Ibidem.*

[292] *Ibidem*, p. 3.

[293] *Ibidem*, p. 5—6.

[294] *Ibidem*, p. 14.

[295] *Ibidem*, p. 15—16.

[296] *Ibidem*, p. 16.

[297] *Ibidem*, p. 16—17.

Bulgaria [298], Turcia [299] ori S.U.A. [300]. Se înțelege că, în contextul dat, *Research Department* a avut în centrul atenției evenimentele de la București, deciziile noului guvern român și natura raporturilor inaugurate între România și Puterile Națiunilor Unite [301]. O gradare a ultimelor fapte decisive prin desfășurarea războiului era deja posibilă din moment ce sinteza datată 30 august 1944, relevînd *„optimismul exuberant"* ce cuprinsese S.U.A., indica și cauzele sale reale : *„eliberarea Parisului, avansurile* [Aliaților] *în sudul Franței, volte-face-ul României, defecțiunea Bulgariei din Axă"*, toate petrecute în limitele săptămînii imediat precedente [302]. Sintezele următoare ale *R.D.*-ului au reconfirmat aceste aprecieri în ce privește rostul și locul actului de la 23 august pentru determinarea cursului celui de-al doilea război mondial în ultima sa fază [303].

În concluzie, neurmărind și nefiind posibil să abordăm în acest cadru aspectele investigate în integralitatea lor, ne vedem siliți să admitem că documentele provenind din arhivele birourilor de informații și contrainformații ce s-au înfruntat între 1939 și 1945 și dovedesc de o manieră categorică că serviciile secrete și colaboratorii *și-au făcut datoria* !

---

[298] *Ibidem*, p. 17.
[299] *Ibidem*.
[300] *Ibidem*, p. 21.
[301] *Ibidem*, p. 14—15.
[302] *Ibidem*, p. 21.
[303] *WPIS*, No. 257/6. 9. 1944, p. 15—16 ; idem ; No. 258/13. 9. 1944, p. 15 ; idem, No. 259/20. 9. 1944, p. 15 ; idem, No. 261/4. 10. 1944, p. 15 ; idem, No. 262/11. 10. 1944, p. 14 ; idem, No. 263/18. 10. 1944, p. 15.

PARTEA A IV-A

ÎN LOC DE ÎNCHEIERE

LA ÎNCEPUT N-A FOST SFÎRȘITUL !

... Aceste considerații nu se doresc nicidecum *un epitaf*. Sîntem de părere că epitafurile sînt un non-sens pentru marii „actori" ai Istoriei, deci, deopotrivă, pentru *așii spionajului* dintre 1939 și 1945... Sîntem departe de gîndul de a exagera rolul acestora în desfășurarea conflagrației secolului, ceea ce — cum precizam — nu trebuie să ne împiedice în a sublinia importanța intervenției lor pentru determinarea desfășurării evenimentelor într-un sens sau altul. Noi avem în vedere *sensul cunoscut, urmat de evenimentele* dintre 1939 și 1945, iar nu acela al *posibilei* istorii a acelorași ani, cu inevitabila întrebare : ce ar fi fost *dacă ?!*

Ajunși în locul la care ne-am decis să punem punctul final acestei lucrări, urmînd să dezbatem în alte studii și cărți faptele survenite în ampla bătălie pentru secrete angajată la mijlocul veacului XX, întregind, astfel, ciclul *Războiul marilor spioni,* vrem să exprimăm regretul nostru că, din motive obiective și subiective, nu au intrat în atenția noastră decît *cîțiva* dintre *așii informațiilor*, o *listă completă* neputîndu-i ignora pe următorii și care, pentru moment, au fost *doar personaje iar nu eroi* ai investigației noastre :

— *George Blake* (1922 —)
— *Mathilde Carré* (1908—1970 ?), veritabila „Mata Hari" a celui de-al doilea război mondial.
— *Whittaker Chambers* (1901—1961)
— *Eugen Cristescu* (1895—1957)
— *William Donovan* (1883—1959)
— *Allen Dulles* (1893—1969)

— *Alexander Foote* (1905—1958)
— *William Friedman* (1891—1969)
— *Klaus Fuchs* (1911—1988)
— *Reinhard Gehlen* (1902—)
— *H. J. Giskes* (1896 — ?)
— *Collin Gubbins* (1896—1976)
— *Henri Guisan* (1874—1960)
— *Alger Hiss* (1904—)
— *J. Edgar Hoover* (1895—1972)
— *Tyler Kent* (1911 —)
— *Erwin von Lahousen* (1897—1955)
— *Gordon Lonsdale* (1922—1970)
— *Sir Stewart Menzies* (1890—1968)
— *Hans Oster* (1888—1945)
— *Amy Thorpe Pack* (alias „Cynthia"), (1910—1963)
— *Oleg Penkovsky* (1919—1963)
— *Kim Philby* (1912—1990)
— *Radó Sándor* (1899—1981)
— *Julius* și *Ethel Rosenberg* (1918—1953 ; 1915—1953)
— *Walter Schellenberg* (1900—1952)
— *Harro Schulze-Boysen* (1909—1942)
— *William Stephenson* (1896—)
— *Alan Turning* (1912—1954)
— *Anna Wolkoff* (1902—1970 ?)
— *Herbert O. Yardely* (1889—1958)
— *Takeo Yoshikawa* (1916 —)

Pentru acești *ași ai spionajului*, ca și pentru alții ale căror urme nu au ajuns pînă la noi, activitatea lor confundîndu-se cu aceea a centralelor în folosul cărora au lucrat ori fiind siliți să rămînă în umbră ca garanție a secretelor deținute, deci pentru toți aceștia nu încape loc pentru epitaf... În urmă cu peste două decenii, Jacques Abtey și Fritz Unterberg-Gibhardt, doi agenți care în cursul războiului din 1939—1945 s-au înfruntat deschis ca foști membri ai serviciilor secrete franceze și germane, au avut fericita inspirație de-a reconstitui de pe poziții adverse momentele semnificative ale disputei lor secrete, ajungînd la concluzii comune în privința prototipului superspionului de oriunde și de oricînd. Nu ni se pare o încheiere mai potrivită pentru o carte despre superspioni,

pentru care cursa după informații reprezintă *„înainte de toate un sport al spiritului. Calitățile esențiale pe care trebuie să le posede un agent secret sînt un simț foarte dezvoltat al observației, o bună intuiție și aptitudinea de-a trece neobservat. El trebuie să știe să facă să se vorbească, să știe să se adapteze mediului în care este chemat să lucreze. Trebuie să aibă o memorie excelentă — acest lucru este primordial —, sînge rece în orice împrejurare și facilitatea unor inițiative bune. Britanicii, dînd numele de* Intelligence Service *biroului lor secret, i-au conferit și titlul de noblețe. Este sigur că un agent secret lipsit de inteligență nu poate ajunge departe"* [1]. Nu putem, prin urmare, să concluzionăm decît că *un superspion este... un superspion ! Confruntările dintre 1939 și 1945 pe tărîmul frontului secret asupra cărora am insistat mai sus reprezintă cu adevărat* prima etapă *a războiului mondial dintre 1939 și 1989 al marilor spioni... Pînă la o nouă „reîntîlnire" cu cititorul nostru, îi sugerăm să apeleze la textele selectate în capitolul următor al lucrării și acoperind epoca „războiului rece", peste care s-a grevat — dacă nu cumva a fost determinată de acesta (?) — bătălia generală a așilor spionajului contemporan. Cu sau fără voia lor (?!), spionii rămaseră în continuare „eroi" ai acestui veritabil RĂZBOI DE 50 DE ANI, indiferent de faptul că s-au impus pe scena istoriei în postùrile cele mai variate — de ași, epigoni și trădători !*

[1] Jacques Abtey, Dr. Fritz Unterberg-Gibhardt, *2-e Bureau contre Abwehr*, Paris, Éditions de la Table Ronde, 1967, p. 35.

PARTEA A V-A

ANEXĂ DOCUMENTARĂ

1945-1989 : EPOCA „RĂZBOIULUI RECE"
— SUPERSPIONI, EPIGONI ȘI TRĂDĂTORI

... *Regele a murit, trăiască Regele !* O poveste s-a sfîrșit și alta începe, o epocă s-a încheiat și alta debutează ori, mai bine zis, Istoria este fără de sfîrșit... Tot astfel după cum, în cursul anului 1945, cel de-al doilea război mondial s-a încheiat cu capitularea agresorilor din 1939 sau 1941, deși..., deși, la un examen atent și în perspectiva deceniilor ce ne despart de evenimentele în discuție, putem tot atît de bine să consemnăm că, de exemplu, la 2 septembrie 1945, a survenit numai *de facto* sfîrșitul ostilităților „calde" angajate în precedenții șase ani între cele două tabere beligerante — *Axa* fascistă și Națiunile Unite —, în vreme ce *de jure* cîștigarea păcii a fost un proces mult mai anevoios și a necesitat mai mult timp decît obținerea victoriei ! Și aceasta mai cu seamă în situația în care învingătorii din 1945 au bătut recordul trist ca, înainte de a-și îngenunchia adversarii fasciști și militariști, să se pună ei înșiși... în stare de război (chiar dacă *rece !*) pentru a-și valorifica fiecare mai bine roadele victoriei. Așa-numitul *război rece*, izbucnit prin 1944—1945 între U.R.S.S., pe de o parte, și S.U.A. și Marea Britanie, pe de altă parte, pe tema limitelor și intensității pozițiilor lor îndeosebi în Polonia, România și Germania postbelică, a fost permanent *dublat*, pînă la încheierea sa *oficială* proclamată în 1990 la Paris, de o angajare fără precedent *pe tărîmul fronturilor secrete*. Materialele reținute în această anexă documentară încearcă să surprindă *episoade* și *eroi* (chiar dacă... superspioni ori trădători !) ai acestor ultime decenii...

I

ALEXANDRU DONOS :

K. G. B. — UN IMPERIU CLANDESTIN

Acum un an, luînd cuvîntul la primul Congres al deputaților poporului al U.R.S.S., scriitorul Iurii Vlasov se întreba : „Cum de Brejnev a putut să guverneze țara ?" Și tot el răspundea : „Nu, nu Brejnev conducea țara. El era doar un simbol. Violența guverna țara. Anume violența se stabilise la noi în calitate de normă juridică. Violența, frica, intoleranța, cruzimea au pătruns pînă la oase viața noastră, constituind nervul vital, încît ele nu ne permit nici astăzi să ne îndreptăm spinarea". În aceeași cuvîntare, Iurii Vlasov, continuîndu-și gîndul, a vorbit pentru prima dată la noi despre rolul nefast în această privință al unei organizații care în rusește, prescurtat, se numește K.G.B. (Comitetul de stat pentru securitate), de unde „decenii la rînd au pornit ordinele pentru nimicirea sau persecutarea milioanelor de oameni... În subsolurile acestor clădiri erau chinuiți și torturați oamenii, de regulă floarea popoarelor noastre" afirmă Iurii Vlasov pentru a trage următoarea concluzie : „K.G.B.-ul nu este un serviciu al unei instituții, ci un adevărat imperiu clandestin care încă nu și-a trădat tainele sale decît doar prin mormintele descoperite. Deși are un asemenea trecut, acest serviciu își mai păstrează poziția sa excepțională. El este cel mai puternic instrument dintre toate instrumentele existente ale aparatului. Prin eficiența și impecabilitatea sa el nu are pereche".

Ca să ne convingem că metodologia represiunilor și a altor fărădelegi din perioada stalinistă și poststalinistă a fost fabricată și dictată de această instituție, e destul să luăm cunoștință de un document secret al K.G.B.-ului, document pregătit la Moscova, care cuprinde directive și

indicații metodice pentru filiala de acest fel de la Varșovia. Originalul în limba rusă al acestui text a fost găsit în camera de lucru a fostului președinte al Poloniei, Boleslav Bierut. Documentul a fost publicat în limba polonеză în ziarul *Novi Dzienic,* de unde a fost tradus și reprodus în publicațiile altor țări europene : Ungaria, România *(Timișoara).*

Deși metodica cuprinsă în documentul citat este adresată în special serviciului securității din Polonia, ea a fost practicată în mare măsură și la noi : mărturie ne sînt sutele de mii de represați care nu mai sînt în viață, de acest lucru își pot da seama mai ales cei care au suferit de pe urma acestei organizații. Citiți cu atenție cele 45 de poziții ale documentului secret în cauză și veți vedea că urmările indicațiilor incluse în el au avut repercusiuni și pe meleagul nostru, unele dintre care se mai întrevăd, din păcate, și astăzi. Bunăoară, din cele cuprinse în alineatele nr. 5, 10 și în ultima frază a alineatelor nr. 6, 7, aflăm cît de ramificată și largă este rețeaua acestei organizații. Citind alte poziții, fără să vrem, se iscă următoarele întrebări : oare directiva nr. 31 nu e în vigoare și astăzi pentru arendași și conducătorii cooperativelor ? Nu cumva cazul Matcovschi, ca și arestarea preventivă a unor tineri care luaseră parte la acțiunile neautorizate din februarie—martie 1989 sînt bazate încă pe indicațiile din poziția nr. 40 ?

Luînd cunoștință de alineatul nr. 13, aflăm că anume aceste metode au fost practicate și la noi în timpul colectivizării gospodăriilor țărănești. Tot de aici se poate înțelege de ce Uniunea Sovietică importă și astăzi cereale în timp ce pînă la revoluție, Rusia, după cum se știe, exporta milioane de puduri de grîu.

Directiva inclusă în poziția nr. 16 ne arată destul de concludent de ce sindicatele nu-și ocupă nici azi rolul lor de ocrotitori ai dreptului omului muncii, rol pe care îl au asemenea organizații în toate țările civilizate.

Citind indicațiile din alineatul nr. 18, ne dăm seama de ce a înflorit slugărnicia și mediocritatea în aparatul de conducere, iar poziția nr. 32 ne demonstrează cine a întărit sistemul administrativ de comandă și de unde a apărut tendința de umflare a personalului său.

În documentul citat aflăm, de asemenea, geneza directivelor ce se referă la astfel de crime sociale ce au avut loc pe parcursul anilor, cum sînt : degradarea conștiinței naționale (alineatul nr. 37), lupta împotriva bisericii (34), persecutarea profesorilor competenți și reducerea planificată a predării obiectelor de ordin umanitar (35), falsificarea și ponegrirea culturii și istoriei naționale (36, 37, 38), pregătirea insuficientă a tinerelor cadre (45).

Din alineatul nr. 41 putem deduce cauzele situației în care și acum se face cu atîta greutate și atîta tărăgănare reabilitarea celor reprimați, iar din cel cu numărul 42 ne convingem de ce astfel de inși ca Bodiul, Smirnov și alți foști demnitari care au săvîrșit un șir de nelegiuiri nu pot fi trași la răspundere. Această directivă este în vigoare și azi.

Tot paradoxul și tragedia acestor instrucțiuni constă nu numai în aceea că ele nesocoteau orice norme juridice și umane, dar și în faptul că asemenea indicații trebuiau să fie îndeplinite pretutindeni, la timp și fără nici o cruțare. Cei care nu executau aceste ordine erau ei înșiși oprimați. Iată un exemplu citat din revista *Comunismul Moldovei* nr. 10, 1989, p. 25 : V. A. Balițchi — unul dintre primii colaboratori al V.C.K. (Verhovania Crezvîciainaia Komissia — așa se numea K.G.B.-ul în 1937) din Ucraina, în care intra atunci R.A.S.S. Moldovenească, a încercat prin diferite căi să evite reprimările neîntemeiate ale cadrelor de partid, politice și economice. Anume din această cauză dumnealui a și fost arestat. Dovadă e denunțul în scris (rusește : dokladnaia zapiska) adresată lui Kjov, în care se spune că Balițchi „organizează o rezistență fățișă împotriva îndeplinirii ordinelor operative ale N.K.V.D.-ului al U.R.S.S., făcînd totul pentru a feri cadrele de nimicire..."

Confruntarea directivelor în cauză cu realitatea de ieri și de azi poate fi continuată. Însă pentru ca cititorul să se convingă el însuși de conținutul acestui document, îl reproducem în întregime :

Moscova, 2.6.1947
(Strict secret)
K AA/CC 113
Indicație NK/003/47

1. Este interzisă primirea pe teritoriul ambasadelor a autohtonilor contactați de noi ca informatori. Întîlnirea cu acești oameni este organizată de serviciul special desemnat în acest scop, iar întîlnirile pot avea loc doar în locuri publice. Informațiile sînt preluate de către ambasadă, prin organele serviciilor speciale.

2. Se va urmări ca între soldații noștri și populația civilă să nu se producă legături de nici un fel. Este inadmisibil ca ofițerii noștri să viziteze autohtoni la locuințele lor; este, de asemenea, inadmisibil ca simpli soldați să stabilească relații cu femei din rîndul băștinașelor. Nu se admite stabilirea de relații între soldații noștri și populația civilă, respectiv soldații autohtoni.

3. Se va accelera lichidarea cetățenilor care întrețin legături neinițiate de către noi cu Partidul Comunist Polonez, Partidul Socialist Polonez, cu interbrigadiștii, cu Organizația Tineretului Comunist Polonez, cu Armata de Acasă și alte asociații. În acest scop trebuie folosite elementele opoziției militare.

4. La acțiunile militare vor lua parte acei soldați care au stat pe teritoriul țării noastre (se are în vedere Uniunea Sovietică) înainte de a intra în Armata Kosciuzsco (Armata poloneză ce lupta de partea Armatei Sovietice pe teritoriul U.R.S.S.) Se va ajunge la distrugerea ei totală.

5. Trebuie realizată în mod accelerat unificarea tuturor partidelor într-un singur partid, avînd grijă ca toate rolurile cheie să revină acelor oameni care aparțin serviciilor noastre secrete.

6. Unificarea tuturor organizațiilor de tineret. De la conducători de plase în sus, în poziții de conducere se vor repartiza oameni cu care sînt de acord serviciile noastre speciale.

7. Se organizează și se urmărește ca funcționarii aleși ca deputați la congrese să nu-și poată păstra mandatul pe întreaga perioadă ce le stă în față. Deputații nu pot convoca în nici un caz ședințe între întreprinderi. Dacă nu există altă soluție și o asemenea ședință trebuie convocată, se vor îndepărta acei oameni care au activitate în legătură cu proiectarea concepțiilor și avansarea revendicărilor. Pentru fiecare congres se vor pregăti oameni noi și doar cei vizați de serviciile noastre secrete.

8. Se va acorda o atenție deosebită persoanelor cu capacități organizatorice și cu șanse sigure de popularitate. Acești oameni trebuie cooptați, iar, în cazul în care se opun, nu li se dau posturi ierarhic superioare.

9. Se va urmări ca funcționarii de stat (exclusiv organele de securitate și din industria minelor) să aibă retribuții mici. Aceasta se referă îndeosebi la sfera sănătății, justiției, culturii, respectiv la cei care dețin funcții de conducere.

10. În toate organele de guvernământ, respectiv în majoritatea uzinelor trebuie să avem oameni care conlucrează cu serviciile noastre speciale (fără știrea organelor administrative locale).

11. Se va urmări cu strictețe ca presa autohtonă să nu transmită date privind calitatea și sortimentul mărfurilor ce ni se transportă. Nu este voie ca această activitate să se numească comerț. Trebuie neapărat menționat faptul că e vorba de schimburi de mărfuri.

12. Se vor exercita presiuni asupra serviciilor în sensul neacordării de acte doveditoare a proprietății asupra pământului; actele vor arăta calitatea de lot dat în folosință, dar nu de proprietate a deținătorului.

13. Politica față de mica gospodărie țărănească urmează acest curs pentru a face gospodăria particulară nerentabilă. După aceea trebuie începută colectivizarea. În cazul în care ar interveni o rezistență mai mare, trebuie redusă împărțirea mijloacelor de producție, concomitent cu creșterea obligațiilor de predare a cotelor. Dacă nu se ajunge la rezultatul scontat, trebuie organizat ca agricultura să nu poată asigura aprovizionarea cu alimente a țării, astfel ca necesarul să trebuiască acoperit prin import.

14. Trebuie făcut totul ca hotărîrile și ordinele — fie acestea cu caracter juridic, economic sau organizatoric — să fie nepunctuale.

15. Trebuie făcut totul ca anumite cazuri să fie discutate concomitent de mai multe comisii, oficii și instituții, însă nici una dintre ele să nu aibă drept de decizie înainte de a se consulta cu celelalte (fac excepție cazurile ce vizează industria minelor).

16. Autoconducerea din uzină nu poate exercita nici o influență asupra activității din uzină. Poate lucra doar la punerea în practică a hotărîrilor.

17. Sindicatele nu au dreptul de a se împotrivi conducerii. Sindicatele trebuie să fie ocupate cu alte probleme, ca de exemplu: organizarea odihnei în concedii, discutarea cererilor de pensii și împrumuturi, programe culturale și distractive, organizarea de excursii, repartizarea mărfurilor deficitare, justificarea unor puncte de vedere și decizii ale conducerii politice.

18. Trebuie organizat ca numai acei conducători să fie avansați care execută impecabil problemele cu care au fost însărcinați și care nu le analizează depășind cadrul activității lor.

19. În legătură cu activitatea băștinașilor care sînt purtători ai unor funcții de partid, de stat sau administrative, trebuie create asemenea condiții ca aceștia să fie compromiși în fața angajaților, astfel încît să devină imposibilă întoarcerea lor în anturajul inițial.

20. Cadrelor militare autohtone li se pot încredința poziții de răspundere în locuri unde deja sînt plasați oamenii serviciului special.

21. În cazul fiecărei acțiuni armate și cu ocazia tragerilor cantitatea muniției va fi controlată permanent și cu seriozitate, indiferent de tipul de armă.

22. Trebuie ținut sub observație fiecare institut de cercetare și laborator.

23. Trebuie acordată o mare atenție inventatorilor, inovatorilor, respectiv dezvoltată și sprijinită activitatea lor, dar fiecare invenție trebuie înregistrată cu consecvență în centru. Este permisă doar realizarea acelor investiții care au aplicabilitate în industria minelor sau cele care au indicațiile noastre speciale. Nu se pot realiza acele invenții care ar asigura creșterea producției de produse finite și, paralel cu aceasta, scăderea producției și a extragerii de materii prime sau ar împiedeca îndeplinirea deciziilor. Dacă o invenție a devenit cunoscută, trebuie organizată vînzarea acesteia în străinătate. Documentele cuprinzînd datele cu privire la valoarea și descrierea invenției nu se publică.

24. Punctualitatea transporturilor trebuie perturbată (mai puțin cele cuprinse în îndrumările din NK 552—46).

25. În uzine trebuie inițiate diferite ședințe și conferințe profesionale, trebuie notate propunerile, observațiile ce au fost expuse, respectiv autorii acestora.

26. Trebuie popularizate discuțiile cu muncitorii care se ocupă de probleme actuale legate de producție, respectiv cele care critică trecutul și problemele locale. Nu se vor înlătura cauzele fenomenelor în discuție.

27. Luările de poziție ale conducerilor băștinașe pot avea coloratura națională sau istorică, dar acestea nu pot duce la unitate națională.

28. Trebuie acordată o mare atenție ca nu cumva să existe rețele de apă nelegate la rețeaua principală în cartierele în curs de reconstrucție sau nou construite. Canalizările vechi neracordate și fîntînile trebuie lichidate sistematic pe parcurs.

29. Reconstrucția obiectivelor industriale și construcția celor noi se va face avînd în vedere ca materialele reziduale să fie dirijate în depozitele de apă ce ar putea folosi drept rezerve de apă potabilă.

30. În orașele reconstruite sau noi construite nu se admit în locuințe spații excedentare, care ar putea folosi la adăpostirea pe o perioadă mai lungă a animalelor sau depozitarea rezervelor de alimente.

31. Întreprinderile proprietate personală și industriașii să primească doar astfel de materii prime și utilaje care să împiedice producția de calitate. Prețul acestor mărfuri să fie mai mare decît prețul produselor similare ale întreprinderilor de stat.

32. Trebuie facilitată extinderea de stat la cel mai înalt grad în toate domeniile. Este admisă critica activității organelor administrative, însă nu se admite nicidecum scăderea numerică a personalului și nici funcționarea lor normală.

33. Trebuie avut o mare grijă de toate proiectele de fabricație în industria minieră, respectiv în întreprinderile indicate în mod special. A se împiedica aprovizionarea bună a pieții interne.

34. Trebuie acordată o atenție deosebită bisericilor. Activitatea cultural-educativă trebuie astfel dirijată ca să

rezulte o antipatie generală împotriva acestora. E necesar să fie puse sub observație tipografiile bisericești, arhivele, conținutul predicilor, cîntecelor, al educației religioase, dar și cel al ceremoniilor de înmormîntare.

35. Din școlile elementare, de specialitate, dar mai ales din licee și facultăți trebuie să fie înlăturați profesorii care se bucură de popularitate. Locurile lor trebuie să fie ocupate de oameni numiți. Să se analizeze diferențele dintre materii, să fie redusă cantitatea de material documentar, iar la licee să se oprească predarea limbilor latină și greacă veche, a filosofiei generale, a logicii și geneticii. Cu ocazia predării istoriei nu trebuie amintit care dintre domnitori a servit sau a vrut să servească binele țării, ci trebuie arătată mișelia regilor și lupta poporului asuprit. În școlile de specialitate trebuie introdusă specialitatea îngustă.

36. Trebuie să fie inițiată organizarea unor acțiuni cu caracter artistic sau sportiv care să sărbătorească lupta băștinașilor împotriva cotropitorilor (exclusiv rușii, îndeosebi nemții) și care să popularizeze lupta pentru socialism.

37. Pe plan local este interzisă apariția unor opere despre acei băștinași care înainte de revoluție și în perioada celui de-al doilea război mondial au trăit la noi.

38. Dacă se constituie o organizație care ar sprijini alianța cu noi, dar totodată ar stărui asupra controlului activității economice a conducerii oficiale, imediat trebuie pornită împotriva ei o campanie de acuzație a naționalismului și șovinismului. Aceasta trebuie făcut în felul următor: profanarea monumentelor ce ne aparțin, distrugerea cimitirelor, difuzarea unor manifeste din care să rezulte ponegrirea națiunii și culturii noastre și îndoiala față de înțelesul contractelor încheiate cu noi. În munca de propagandă trebuie implicați și băștinașii, folosindu-ne de ura care există împotriva acelor organizații.

39. Se va avea grijă de construcția și reconstrucția drumurilor, podurilor, a drumurilor și rețelelor de legătură, ca în cazul în care este nevoie de o intervenție armată locul rezistenței sau al concentrării forțelor reacționare să fie accesibil din toate părțile.

40. Atenție ca reprezenanții opoziției politice să fie închiși. Să se prelucreze acei opozanți care se bucură de stima populației băștinașe. Înainte ca ei să se întipărească în conștiința maselor, trebuie lichidați prin așa-numite „întîmplări neprevăzute" sau închiși sub acuzație de crimă de drept comun.

41. Trebuie împiedicată reabilitarea celor condamnați în procese politice. Dacă această reabilitare devine inevitabilă, se admite doar cu condiția ca acel caz să fie considerat o greșeală judecătorească ; nu va avea loc reluarea procesului, respectiv pricinuitorii judecății greșite nu vor fi convocați.

42. Acei conducători numiți de către partid, care prin activitatea lor au produs pierderi sau au trezit nemulțumirea angajaților să nu fie chemați în judecată. În cazuri drastice se recheamă din funcție, fiind numiți în poziții similare sau superioare. La sfîrșit trebuie puși în funcții de conducere și ținuți în evidență ca și cadre de rezervă pentru perioada schimbărilor ulterioare.

43. Se aduc la cunoștință publicului procesele acelor persoane cu poziție de conducere (în primul rînd din cadrul armatei, ministerelor, serviciilor importante, cadrelor didactice) care sînt învinuite de atitudine împotriva poporului, socialismului, industrializării. E o acțiune ce atrage atenția maselor populare.

44. Cei care lucrează în diferite funcții trebuie să fie schimbați și înlocuiți cu muncitori cu cea mai mică pregătire profesională, necalificați.

45. Trebuie ca la facultăți să ajungă cu prioritate cei ce provin din cele mai joase categorii sociale, cei care nu sînt interesați să se perfecționeze la nivel înalt, ci doar să obțină o diplomă.

Aici ia sfîrșit documentul în cauză. Acum, în perioada publicității și democrației desfășurate în țară, Comitetul de stat pentru securitate și-a restructurat întrucîtva activitatea. Din presă aflăm că a fost lichidată direcția ce se ocupa de persecutarea disidenților, s-a dat indicație să fie deschise unele secții de literatură din biblioteci, unele materiale de arhivă care pînă acum nu erau accesibile publicului ș.a. Totuși, luînd în considerație rolul nefast pe care K.G.B.-ul l-a jucat decenii la

rînd în viața socială, economică și culturală a ținutului, avînd în vedere tendința spre o suveranitate reală a R. S.S. Moldova, sesiunea I de legislatură a 12 a Sovietului Suprem al Republicii a procedat, după părerea noastră, destul de judicios, formînd în noua structură a guvernului un Minister al Securității Naționale, funcțiile și sarcinile căruia vor fi determinate de cerințele transparenței și de imperativul zilelor de azi. Credem că noul departament va apăra interesele întregului popor și va contribui, fără îndoială, la demontarea totală (cel puțin la noi) a imperiului clandestin despre care vorbea scriitorul Iurii Vlasov.

(„Literatură și artă", Chișinău,

7 iunie 1990, p. 8).

II

ANDREI FLORESCU, D. CALOIANU :

ÎNTRE FICȚIUNE ȘI ADEVĂR. MĂRTURII INEDITE DESPRE ACTIVITATEA S.S.I. AL ROMÂNIEI DUPĂ CEL DE-AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL

K.G.B.-ul preia S.S.I.-ul

Convulsiunile politice caracteristice perioadei de la sfîrșitul războiului, precum și prezența trupelor sovietice pe teritoriul țării noastre, plus tîrgul și hotărîrile celor „trei mari" adoptate la Yalta au aruncat România în brațele și la discreția „Marelui vecin" de la răsărit.

Ca urmare firească a nepăsării guvernanților de atunci ai principalelor puteri occidentale față de soarta poporului român, nepăsarea ce fusese manifestată și față de soarta poporului cehoslovac în fața pretențiilor criminale ale lui Hitler, în țara noastră s-a instaurat un regim comunist agreat și dorit de Moscova.

Aceste evenimente, ce cu siguranță vor constitui obiectul unor studii și analize retrospective ale istoricilor, au avut o influență directă, nefastă și asupra Serviciului Secret de Informații Român, înființat încă în anul 1925 de Moruzov și condus apoi de Eugen Cristescu, în perioada grea a anilor de război 1940-1944.

Prin arestarea conducerii S.S.I. în frunte cu Eugen Cristescu și refugierea în Occident a unui număr impotant de lucrători experimentați ai acestuia, organul ca atare, decapitat, și-a încetat activitatea. La această situație critică s-a adăugat și faptul că sursele de informații din exterior au abandonat orice activitate, dîndu-se la fund.

De altfel și mai tîrziu, cînd se încropise noul serviciu de informații externe (pînă în 1948 tot sub numele de S.S.I.), sursele respective, care aduseseră mari servicii apărării intereselor naționale ale României, au

refuzat în mod firesc — cu foarte puține excepții — orice legătură cu Bucureștiul.

Revenind la evoluția cronologică a faptelor, în momentul în care s-a pus problema „refacerii urgente" a S.S.I. a apărut logic și necesitatea găsirii și numirii unui șef, a unei „mîini forte" care să asigure preluarea din mers și dezvoltarea activității informative externe, necesară de altfel oricărui stat din lume. În acest context, în fruntea S.S.I. a fost numit, în mod cert la indicațiile Moscovei, Emil Bodnăraș. Atuurile sale principale pentru numirea în această funcție le-au constituit faptul că era militar de carieră, că fusese șeful „comisiei de război" a partidului comunist, că avea experiență în munca conspirativă și era unul din participanții activi la evenimentele din august 1944. Hotărîtor însă în numirea lui Bodnăraș la conducerea S.S.I. a fost asentimentul organelor sovietice, cărora le adusese mari servicii ani de-a rîndul. De altfel, Bodnăraș fusese arestat și condamnat înainte de război pentru spionaj în favoarea Uniunii Sovietice.

Lui Bodnăraș, trecut în alte munci, i-a urmat la scurt timp, ca șef al S.S.I., Iosif Rangheț, care lucrase și el la „comisia de război" a P.C.R. în calitate de prim adjunct. Ulterior și Rangheț a fost înlocuit cu generalul — făcut peste noapte — Serghei Nicolau, rus de origină și, după cum se afirma în șoaptă pe culoarele instituției, fost șef au unei rețele de spionaj sovietice pe teritoriul României.

Cine erau „noile cadre" ?

Problema principală pe care și-au pus-o noii șefi ai S.S.I. din perioada respectivă a constituit-o înlăturarea din aparat a cadrelor „burgheze" (cîte mai rămăseseră) și aducerea în locul acestora a unor „elemente sănătoare", indiferent de pregătirea lor, de capacitate, de cunoașterea unor limbi străine etc. În felul acesta în S.S.I. au pătruns oameni fără nici un fel de pregătire și calități pentru munca de informații externe, care aparțineau de regulă altor naționalități decît cea română, oameni pe care îi preocupau puțin intere-

sese țării noastre, ale apărării suveranității și independenței sale. Este de reținut, de asemenea, că în perioada 1945-1946 prioritatea absolută în încadrările făcute în S.S.I. au avut-o persoanele care lucraseră pentru N.K.V.D. (K.G.B.)

Spre exemplificare, prezentăm doar cîteva nume și funcțiile în care au fost numiți: Sașa Nicolau, subdirector general; Maximenco, Protopopov, Oprescu Dorel (nume schimbat), Chioreanu Margareta (nume schimbat, parașutată în țară de serviciile sovietice), Roja Gheorghe și Roja Magdalena (soți, nume schimbat), Schlesinger Paul — șefi de servicii; Pinchiș Sonia, Blankenstein Magda, Oprescu Rita — șefi de birou ș.a.m.d.

Cu asemenea cadre de conducere, S.S.I. intră într-o nouă fază de hibernare, de lipsă de activitate, mai ales în exterior. Pentru a justifica lipsa de activitate și mai ales de rezultate, cei în cauză promovează cu asiduitate ideea necesității obiective a unei perioade de tranziție, de reorganizare a structurilor, de restabilire a obiectivelor și mai ales de înnoire a metodologiei muncii de informații externe, după exemplul și experiența organelor sovietice similare.

În fapt, cei care au fost aduși să refacă S.S.I. așteptau directivele K.G.B. și nu făceau un pas fără binecuvîntarea Moscovei. Prezența trupelor sovietice pe teritoriul României, însoțite de propriile lor servicii de informații și contrainformații, oferea destule garanții pentru controlarea situației și, de aceea, K.G.B.-ul nu s-a grăbit să solicite refacerea imediată a activității S.S.I.

În perioada respectivă, pentru K.G.B. problema principală o constituia refacerea și activizarea Siguranței cu scopul de a „neutraliza acțiunile dușmanului de clasă", lozincă atît de dragă lui Stalin.

De aceea, S.S.I. se îndeletnicea cu analiza conjuncturii, chipurile pentru a stabili liniile directoare ale activității viitoare.

În acest context au fost elaborate fel de fel de planuri de măsuri, programe de perspectivă, orientări pro-

blematice de principiu și alte astfel de hîrtii, ce se vor dovedi pe parcurs fără nici o utilitate concretă.

Se fac, totuși, și unele încercări de organizare a unor acțiuni operative stabilite cu aprobarea Moscovei, și anume : trimiterea de „fugari" (de origine rusă) în organizațiile emigrației rusești și, mai ales, ucrainene din Franța, Germania, Anglia și Italia; infiltrarea de agenți în organizațiile legionare din exterior, cu scopul descoperirii eventualelor canale de legătură cu țara.

După alegerile din 1946 și, mai ales, după abdicarea regelui Mihai sînt pregătite cîteva acțiuni prin a căror aplicare se sconta infiltrarea de „surse" pe lîngă conducătorii „reacționari" ai organizațiilor emigrației române din Austria, Franța. Italia, Turcia și S.U.A.

Rezultatele obținute ca urmare a acestor acțiuni operative au fost minore, nesemnificative pe ansamblul lor, cu excepția unor sesizări interesante cu privire la trimiterea în țară a unui grup de parașutiști legionari cu sprijinul organelor de informații americane și a unor date concrete în legătură cu activitatea organizațiilor iredentiste maghiare.

Dezertarea „surselor"

Cauza principală a eșecurilor S.S.I. din această perioadă o constituie faptul că o bună parte a „surselor" trimise în exterior cu sarcini de cercetare informativă, odată ajunse afară, au trecut de partea cealaltă. Această situație s-a datorat atît selecției, verificării și instruirii în pripă a „surselor", cît mai ales lipsei de competență profesională a instructorilor. Este adevărat că, în același timp, baza de atragere la colaborare a unor elemente de către S.S.I. era deosebit de restrînsă. În perioada aceea, majoritatea persoanelor potențial capabile pentru activitatea informativă externă (pregătire universitară, limbi străine etc.) aveau concepții politice diametral opuse regimului ce se instalase în țară. Mulți din cei care acceptaseră inițial să sprijine activitatea S.S.I., în momentul în care erau contactați de persoane din conducerea acestuia, incompetente și care vorbeau

mai mult și mai bine rusește decît românește, se lăsau păgubași.

Mai tîrziu, unii din cei care au făcut parte din conducerea S.S.I. în perioada 1945-1948 susțineau că nu au avut prea multe succese în exterior deoarece au fost obligați, de conjuncturа politică internă de atunci, să se concentreze îndeosebit pe sprijinirea Siguranței Statului în acțiuni de contraspionaj și descoperire a activităților, așa-zise ostile, ale „reacțiunii" interne.

Analizînd acum, după peste 40 de ani, degajați de orice părtinire sau critică subiectivă, putem afirma, fără teamă de a greși, că activitatea S.S.I., în ansamblul său, în anii 1945-1948, a fost cea mai lipsită de glorie, de la înființare și pînă atunci.

Erorile săvîrșite în perioada respectivă pe plan organizatoric, al selecției și promovării cadrelor, al orientării muncii avea să-și pună amprenta asupra activității de informare externe, în parte și în perioada următoare.

Introducerea formelor birocratice de muncă, stabilirea unui sistem greoi și ineficient de evidențe inoperante, ca și a unei metodologii de conducere prin impunerea a fel de fel de aprobări au influențat direct și nemijlocit întreaga activitate a S.S.I.

Pentru cea mai neînsemnată lucrare — de multe ori pe o jumătate de pagină — erau necesare cel puțin trei aprobări, respectiv a șefului de birou, a șefului de serviciu și a șefului de direcție. O asemenea practică, copiată fără rezerve de la K.G.B., a îngreunat desfășurarea unei activități cît de cît eficientă. Ca urmare, către jumătatea anului 1947 începe să se pună problema reorganizării și dinamizării activității S.S.I.

(„Globul", nr. 21/1990, p. 7)

III

General maior (r) NEAGU COSMA :

SECURITATEA — EMANAȚIA N.K.V.D.-ULUI ÎN ROMÂNIA

Emil Bodnăraș, unul dintre cei mai mari spioni N.K.V.D.

În anii interbelici, în închisorile românești și-au găsit „adăpost" mulți agenți ai N.K.V.D.-ului executînd ani grei de pușcărie, în condiții inumane : Buciov Valentin a pretrecut în închisoare 14 ani, Rudenko — 14 ani, Bodnarenko Pantiușa — peste 10 ani, Nișa Petruc, Nicolsky Alex., Ganceavut Piotr, Alexeev Iașka etc. — au avut în spatele lor mulți ani în temnițele românești.

După august 1944 și-au văzut visul realizat : erau liberi, stăpîni pe situație și puteau, de data aceasta, să acționeze nestingheriți și cu mare eficiență. „Centrala" de care aparțineau și care îi dirija se găsea chiar în România. Nu se mai temeau nici de Siguranța Română, nici de Poliție ori de Jandarmerie, care nu mai aveau nici o putere asupra lor.

N.K.V.D.-ul, după 23 august 1944, și-a organizat în România un foarte puternic serviciu, care includea atît vechii agenți prinși de evenimente pe teritoriul țării noastre cît și mulți alții veniți acum de dincolo de Prut, Tisa și Dunăre. Acest serviciu era puternic și atotcuprinzător. Agenți de mai mic ori de mai mare calibru se aflau în conducerea P.C.R. — Ana Pauker, cea care, aflată în U.R.S.S., dăduse pe mîna N.K.V.D.-ului pe soțul ei, Marcel Pauker, judecat, condamnat și executat în 1936, pentru trădarea „Cominternului"; Luca Laszlo, agent al siguranței române cu misiune la „Comintern", „întors" de N.K.V.D.; Emil Bodnăraș, fost ofițer în armata română, unul dintre cei mai activi și valoroși agenți N.K.V.D. ; Chișinevschi Iosif, Roller Mihail —

precum și în armată, în guvern și în toate celelalte instituții.

Aș vrea să mă opresc puțin asupra agenturii aflată în organele de conducere ale proaspătului „centru unic" de dirijare a destinelor României : Partidul Comunist Român.

Apare cel mai sinistru personaj : Pantiușa

Aici era acoperită și cea mai valoroasă rețea a N.K.V.D.-ului pusă sub conducerea lui Bodnarenko Pantilie-Pantiușa, alias Pintilie Gheorghe, un evreu basarabean, al cărui nume autentic nu-l cunosc. „Pantiușa" fusese lansat în România, peste Nistru, în anul 1923, cu misiunea de a înjgheba o rețea pe teritoriul țării noastre. Era la prima sa încercare, sau treaba aceasta o mai făcuse, nu are prea mare importanță. Ceea ce prezintă interes pentru istoria pe care vrem să o reconstituim este că faimosul ofițer al N.K.V.D.-ului din Republica Moldovenească, născut în 1904, dincolo de Nistru, în Transnistria, a fost arestat și trimis să-și sfîrșească zilele în închisorile României. Nu a încheiat-o așa, pentru că a venit ziua de 23 august 1944.

La Comitetul Central îi servea ca acoperire funcția de șef al Serviciului 1 — organizare, cu atribuțiuni de pază a sediilor partidului și escorta demnitarilor comuniști — atribuțiuni preluate ulterior de către Direcția a V -a din Departamentul Securității. Acestea erau atribuțiile oficiale ale lui „Pantiușa"; pe cele neoficiale doar el și cei cu care lucra pe verticală și orizontală, în slujba N.K.V.D.-ului, le pot detalia. Ca ajutoare ale sale la conducerea Serviciului 1 — organizare îi avea pe Bucikov Valeriu, cel despre care am avut ocazia să prezint cîteva date, și pe Ivanciuc Gheorghi, un bulgar care nici nu cunoștea limba romînă, el fiind trimis în această funcție venind din Bulgaria după 9 septembrie 1944.

„Pantiușa" și serviciul clandestin pe care-l conducea (nu Serviciul 1— organizare) în numele și folosul N.K.V.D.-ului, și asupra căruia nu avem suficiente date pentru a-l reconstitui, îndeplineau atribuțiuni de spio-

naj, contraspionaj, dar și de poliție. Oamenii săi lucrau, o mare parte, în organele C.C. al P.C.R., în armată, în aparatul Consiliului de miniștri — exemplu Vasile Posteucă, secretar general al Consiliului de miniștri, agent cu state vechi de serviciu în slujba N.K.V.D., dar și ca personaj ajutător pe lîngă multele servicii ale armatei sovietice de ocupație. Mulți cetățeni români — mai ales din rîndurile rușilor albi — au fost ridicați de oamenii lui Pantiușa, pierzîndu-li-se definitiv urma. Erau dintre cei mai activi antibolșevici care, de pe teritoriul României, încercaseră să pună umărul la edificarea unei Rusii civilizate și moderne. Făcuseră imprudența să nu părăsească teritoriul României — din propria lor voință ori din dispozițiile serviciilor în care se aflau înregimentați (englez, francez, al emigrației ruse), plătind un preț mare pentru temeritatea lor. Tot Pantiușa a fost factorul motor în operațiunea de identificare și ridicare a șvabilor și șașilor din România și duși în U.R.S.S. la „muncă de reconstrucție". 72 000 mii de bărbați și femei au luat calea întinderilor nesfîrșite ale Rusiei, de unde s-au mai întors în țară doar cîțiva și aceștia după foarte mulți ani.

Arestări și lichidări

Încă din aprilie 1945 fuseseră introduși în poliție și siguranță, în funcții de mare răspundere, unii dintre cei prezentați în rîndurile anterioare. De exemplu, generalul Nedelcu a fost numit inspector-general în siguranța statului, poziție din care a dirijat acțiunea de deportare în U.R.S.S. a șașilor și șvabilor, colonelul Adam Mauriciu, colonelul Cîmpeanu, colonelul Dascălu Eugen, colonelul Ioanid, cel care a condus acțiunea de devalizare a furgonetei Băncii Naționale însușindu-și milioanele găsite acolo (împreună cu fratele său, „savantul atomist" Paul Ioanid, și încă doi conaționali, dintre care o femeie, care luptase în comandourile israeliene împotriva armatei engleze din Palestina în anii imediat următori războiului, în perioada formării statului israelian) și alții.

Una din sarcinile lui Pantiușa și ale grupului său era răfuiala cu „inamicii" despre care în arhivele N.K.D.V.-ului se adunaseră munți de date, din care rezulta, indubitabil, că sînt dușmanii sistemului sovietic. Că în convenția de armistițiu cu România nu era stipulat un asemenea drept al N.K.V.D.-ului de a opera arestări de cetățeni români pe teritoriul României, duși în Uniunea Sovietică, judecați și condamnați, nu avea nici o importanță pentru „marele învingător", care venise aici nu numai cu ideologia sa, dar și cu instrumentarul specific de a o impune, făcînd din țara noastră o copie fidelă a „primului stat al muncitorilor și țăranilor".

Or, în crearea „primului stat" N.K.V.D. a jucat un rol primordial, iar metoda arestării și lichidării oamenilor pe criterii de ideologie și concepție politică îi dusese faima în lumea întreagă.

Mitea, șoferul lui Pantiușa

O altă sarcină care a lezat și mai mult interesele României a fost acapararea de bunuri de mare valoare de la cetățenii români și trecerea lor în U.R.S.S. Este vorba de tablouri, bijuterii, argint, porțelanuri etc. Nu poate fi calificată decît un furt ordinar și lipsit de loialitate față de angajamentele luate-inclusiv prin Convenția de armistițiu — de acest mare vecin de la răsărit.

Cum se proceda : erau arestați oamenii fie direct de serviciul lui Pantiușa, așa cum am avut prilejul să arăt, fie de către organele românești. De regulă aceștia erau oameni bogați. Familiile acestora erau scoase din locuință, în locul lor venea „un tovarăș" care pînă mai ieri stătuse în închisoare, la Rîbnița, Auschwitz etc. Pînă să se mute noul locatar, cu știrea lui, sau fără știrea lui, locuința era „pregătită", adică tot ce era obiect de valoare, se împacheta și se expedia peste Prut. Omul care făcea aceste transporturi era Mitea, ofițer al N.K.V.D.-ului, aflat oficial pe post de șofer al lui Pantiușa.

Se impune o paranteză pentru a afla cine era acest Mitea. În primăvara anului 1944, în munții Predealului

a fost parașutat, de către sovietici, un grup de informare și deversiune format din Naum Grigore, Jean Koler (nu Roler) și Mitea. Dacă primii doi erau evrei basarabeni și doar agenți ai N.K.V.D., al treilea, Mitea, era rus și cadru activ al acestui organism. Grupul se numea „Carpați", cunoscut în lucările de istorie ca grupul de partizani „Carpați". Nu era vorba de partizani, ci de o acțiune tipică în vreme de război (cercetare strategică în spatele frontului inamic). În cazul dat, ei erau luptători ai armatei sovietice, îndeplinindu-și greaua misiune cu toate riscurile și sacrificiile cerute. Mitea era radistul grupului „Carpați".

Cînd linia frontului a depășit Carpații, grupul menționat nu a primit noi misiuni de cercetare strategică, el fiind „demobilizat" și trecut în viața civilă din România. Despre fiecare din componenții grupului „Carpați" vom avea ocazia să relatăm [...] Acum arătăm doar că Mitea a sărăcit România de multe valori. Cîte bijuterii, aur, tablouri și altele a transferat cu mașina pe care o conducea nu vom putea ști niciodată.

Se știe doar că pînă în 1948, cînd a părăsit România, a făcut cel puțin un transport pe săptămînă pînă dincolo de Prut.

Mii de tone de aur au luat drumul Moscovei

La marele jaf practicat de „fratele mai mare" — confiscarea miilor de tone de aur din subsolurile Băncii Naționale a României, pe care mareșalul Antonescu îl obținuse de la cel de al III-lea Reich, ca plată pentru petrolul și grîul romînesc, confiscarea a circa 60 de mii de vagoane de cale ferată, confiscarea în cea mai mare parte a flotei comerciale, maritime și dunărene, demontarea uzinelor și fabricilor etc.; în afara obligațiilor care decurgeau din convenția de armistițiu, se adăuga și jaful practicat de Pantiușa în serviciul N.K.V.D.-ului la care ne-am referit mai devreme.

Sărmanul popor romîn, așezat în calea tuturor răutăților!

În vara anului 1948 autoritățile de ocupație sovietice împreună cu conducătorii Partidului Comunist Român

au apreciat că regimul comunist din România a devenit suficient de puternic pentru a se mai face o mișcare pe tabla de șah : lichidarea organelor de ordine și represiune — Siguranța, Poliția, Jandarmeria, Serviciul Special de Informații și înlocuirea lor cu altele, create după criterii de clasă : Miliția și Securitatea.

Dintre aceia care s-au ocupat atunci de acest hocus-pocus mai sînt puțini în viață, iar în România numai vreo cîțiva; cei mai mulți se află în Israel sau aiurea. Numai aceștia ar putea scoate la iveală toate dedesubturile uneia dintre măsurile care au influențat în cel mai mare grad modul de dezvoltare ulterioară a patriei noastre. Abia acum a putut N.K.V.D.-ul să demonstreze ce înseamnă participarea activă a acestei instituții la rezolvarea treburilor majore ale statului, înlăturarea și anihilarea tuturor oponenților : partide politice, clase sociale, componenții fostelor organe de represiune, cadre militare etc. Nu au existat domenii în care „mîna forte" a noilor instituții să nu-și facă simțită dureros prezența.

Se aflau în misiune de la „Centru"

S-au înființat, deci, în vara anului 1948, atît Miliția Poporului cît și Securitatea Poporului (Direcția Generală a Securității Poporului).

Pentru că am lucrat în acest organism, începînd din decembrie 1950, în relatările mele mă voi referi la ceea ce am cunoscut nemijlocit din compartimentul în care am activat și ceea ce am aflat din legăturile de serviciu cu alte compartimente, încercînd astfel să contribui la scrierea istoriei, atît de controversată a acestei instituții.

Din articolul publicat în „Tribuna" * rezultă că osatura „Direcției Generale a Securității Poporului" era constituită din cadre și agenți ai N.K.V.D.-ului cu o vastă experiență în „problemele" primite de la „Centru". Ei se aflau aici în executarea misiunii dată de Kremlin, apărînd interesele Uniunii Sovietice, ai cărei cetățeni erau și în slujba căreia se aflau. Interese care erau diametral

* Vezi „Tribuna" (Cluj-Napoca), nr. 35 din 30.08.1990.

opuse intereselor României. Țara noastră, în contextul istoric al acelor ani, avea nevoie de ajutor material pentru a se reface în urma gravelor distrugeri și a sărăciei provocate de război, nu de subjugare și jaf economic. Ea avea nevoie de liniște în interior nu de ațițare și instigare la tot felul de răfuieli; era necesar ca toate forțele creatoare ale societății să aibă posibilitatea să se manifeste plenar și să nu fie marginalizate sau anihilate. România se găsea la o răscruce, singură, abandonată de aliații ei tradiționali, la discreția unui învingător nemilos și fără scrupule, care acționa aici cu toate „armele persuasive" de care dispunea, în prim plan aflîndu-se N.K.V.D.-ul, această mașinărie de represiune, adusă în stadiul de perfecțiune în cei 30 de ani de cînd devenise principalul instrument de lovire în mîinile dictatorilor de la Kremlin.

În România N.K.V.D.-ul îmbrăcase haina care purta eticheta: „Direcția Generală a Securității Poporului". Că nu era Securitatea Poporului român s-a putut vedea în anii care au urmat înființării ei, atît timp cît această instituție era o anexă a temutului Serviciu Sovietic.

Gheorghe Pintilie, mare spion al lumii

În fruntea noii instituții a fost pus același Bodnarenko Pantiușa, de data aceasta cu numele de Pintilie Gheorghe, ca să pară a fi român, punîndu-i-se pe umeri stelele de general-locotenent al armatei române. Dacă și în N.K.D.V. deținea același grad nu cunoaștem, deocamdată. Sperăm însă că istoricii sovietici, cînd vor reconstitui istoria instituției care a dat atît de furcă milioanelor de locuitori ai Uniunii Sovietice, să clarifice și episodul Pantiușa. Pentru U.R.S.S. un episod oarecare; pentru România o catastrofă națională. Se impune a fi clarificat întrucît Pantiușa va trebui așezat în galeria marilor spioni ai lumii, unde îi este locul. Ar fi o nedreptate istorică să i-o ia înainte Richard Sorge, Philby, Abel sau chiar „Orchestra Roșie". El, ca agent de spionaj trimis într-o țară străină, a devenit stăpînul acestei țări, care, din nefericire, se numește România. Că în afirmația de mai sus nu se strecoară

nici o greșeală sau măcar o exagerare voi prezenta încă una din isprăvile lui Pantiușa din care rezultă atotputernicia sa.

În beciurile fostului sediu al Gestapoului din București (actuala clădire a ambasadei Poloniei) au fost aduși imediat după 23 august 1944 doi oameni : Foriș, fostul secretar general al Partidului Comunist din România, și Slăveanu (?), supranumit Balaurul, ultimul director al închisorii Doftana, în care fuseseră încarcerați comuniștii, printre care Gheorgheu-Dej, Chivu Stoica, Ceaușescu ș.a.

Foriș fusese înlăturat de la conducerea partidului în aprilie 1944, pentru a se face loc lui Gheorghiu-Dej, loial rușilor, în comparație cu Foriș, care în dese rînduri se arătase independent și reticient față de direcțiunile Cominternului. Odată cu îndepărtarea, fusese sechestrat și ascuns în case conspirative ale P.C.R. — N.K.V.D. Slăveanu fusese adus în sediul Gestapoului pentru a i se „plăti" tratamentul inuman aplicat deținuților pe care îi avusese în grijă.

Multe luni chinuitoare au fost ascunși acești doi deținuți în locul arătat pînă cînd...

Lui Dej i se făcea loc cu ranga

Foriș rămăsese singur, Slăveanu plătise în stil N.K.V.D. păcatele sale. Într-o seară, apar în acea pivniță întunecată doi bărbați : Pantiușa și Mitea. Unul dintre ei ținea în mînă o rangă cu care a aplicat o lovitură mortală nefericitului Foriș. De acum el nu se mai putea opune directivelor venite de la Moscova și nici nu va mai fi un obstacol, o sperietoare pentru Gheorghiu-Dej. Zarurile fuseseră aruncate, iar opțiunea Kremlinului dăduse cîștig de cauză ambițiosului lider al comuniștilor români, Gheorghe Gheorghiu-Dej. Pantiușa îi netezea drumul cu ranga, căci el aplicase lovitura de grație lui Foriș. E de presupus că nu făcuse treaba aceasta la simpla înțelegere cu Dej, ci din dispoziția șefilor săi pe linia N.K.V.D.-ului, conform practicii de la Kremlin. Tătucul Stalin ridica un deget, iar Beria

tăia un cap. În cazul nostru a zdrobit cu ranga un cap, acela al românului Foriș, comunistul Foriș care nu pricepuse un lucru elementar, și anume că responsabilul cu destinele comunismului mondial era Stalin și lui trebuia să i se dea ascultare deplină.

Pantiușa, împreună cu Mitea, a săpat o groapă adîncă de doi metri în subsolul unde zăcea cadavrul lui Foriș, în care l-au așezat pentru vecie (și-au zis ei și ceilalți care au pus la cale această crimă odioasă). Și-au șters frunțile de sudoare, s-au spălat pe mîini ca Pilat din Pont și au golit pe nerăsuflate o sticlă de „Krepkaia", vodcă rusească, satisfăcuți că și de data aceea își făcuseră datorită față de marea Rusie.

Apare sluga Ceaușescu

Deși crima s-a dorit a fi învăluită într-un secret deplin, nu a fost să fie așa, pentru că „la palat slugile trag cu urechea la gîlceava stăpînilor lor". Una dintre slugi la vremea aceea, Nicolae Ceaușescu, a aflat taina pe care a păstrat-o ca o zestre de mare preț. Era un fel de as, pe care l-a ascuns în mînecă să-l folosească pentru a cîștiga potul cel mare. Și l-a scos abia după ce a devenit secretar general al C.C. — P.C.R., „demascîndu-l" pe predecesorul său, pentru odioasele crime săvîrșite, care sub noua domnie „nu vor mai avea loc". Așa a promis și a cîștigat simpatia milioanelor de român. Curînd s-a văzut că a fost un joc abil, menit a înșela buna-credință a mult prea înșelatului popor român.

Cadavrul lui Foriș a fost scos din fostul sediu al Gestapoului noaptea, hoțește și reîngropat în aceeași taină în care fusese îngropat prima oară. Ceaușescu nu a socotit necesar ca organele procuraturii să cerceteze mîrșava faptă și să tragă la răspundere pe făptuitori. Unul dintre ei, Pantiușa, care trăia și se afla în România. El a fost chemat să indice locul din pivniță în care se afla cadavrul lui Foriș. Poate i s-a luat și o declarație care, în caz afirmativ se află în arhivele fostei Secții de Istorie de pe lîngă C.C. — P.C.R. Mai mult de atît, nu s-a întîmplat însă. Pantiușa a continuat să bea „Krep-

kaia", pînă cînd a murit în patul său, din locuința din București, fără a avea coșmaruri și remușcări.

Direcția Generală a Securității Poporului, creație a N.K.V.D.-ului

Și în acest capitol voi porni de la lista publicată de Ion Bihoreanu în „Tribuna", aducînd unele completări și calificări asupra ei pentru că, așa cum scrie autorul, „oamenii care au fost lezați în drepturile lor în perioada 1946 — 1962 — 1964 trebuie totuși să știe măcar cine a condus securitatea și cine a dirijat-o".

La jumătatea anului 1948 s-a realizat o înțelegere între conducerea Partidului Comunist Român — la nivelul de Birou Politic — Gheorghiu-Dej, Ana Pauker, Teohari Georgescu și Luca Lazlo — și conducătorii de la Kremlin ca serviciile speciale sovietice (N.K.V.D.) care activau în România să fie desființate, iar o parte din atribuțiile lor precum și unii dintre agenții care încadrau acele servicii să treacă în competența unui organ special care urma a lua ființă : Direcția Generală a Securității Poporului. Cetățenii sovietici gen Mitea care se aflau în România în slujba N.K.V.D.-ului și care „doreau" să activeze în securitatea română o puteau face, bucurîndu-se de toate drepturile cetățenilor români. Cei care optau pentru întoarcerea în U.R.S.S. erau liberi să o facă. Așa glăsuia înțelegerea, numai că în serviciile de spionaj nu se prea respectă voința agentului, el primește sarcini pe care are obligația de a le executa, iar în N.K.V.D. nu se glumea cînd era vorba de executarea dispozițiilor. Așa că nu vom ști niciodată cîți din aceia care au intrat în securitatea nou înființată au făcut-o de bunăvoie ori din dispoziție fermă. Nu vom ști, de asemenea, cu exactitate nici cîți au continuat să acționeze după vechiul sistem, fără a se afișa ca agenți N.K.V.D., ocupînd funcții în P.C.R. și în instituțiile românești. Despre aceștia voi avea ocazia să vorbesc cînd voi ajunge cu relatările la anii 1962—1964.

Pe unii dintre cei care au intrat în securitate îi găsim în lista din „Tribuna", la care se adaugă mulți

alții. Și pentru că această listă a fost făcută publică încerc să aduc unele clarificări.

Iată cine erau ei

Să începem cu primul : Pintilie Gheorghe-Pantiușa, directorul general al Securității Poporului, este cel despre care am vorbit în paginile anterioare. Voi adăuga doar că Pantiușa era semianalfabet (dispozițiile scrise, rezoluțiile le realiza cu ajutorul șefului de cabinet Pandelescu, un scris cursiv, lizibil, cu cerneală verde). Vorbea o limbă română stricată, amestecată cu cuvinte rusești. Fuma aprinzînd țigară de la țigară și numai „Plugare" și bea vodcă în cantități industriale. Din cînd în cînd mai bea și bere pentru a se „drege". Era un personaj bizar, de o tenaticitate impresionantă, ceea ce explică succesele și promovarea sa pe linia N.K.V.D.-ului. Ca adjunct al său cu probleme operative a fost încadrat, cu gradul de general-maior, Nicolsky Alexandru, evreu basarabean, agent cu vechi state de serviciu în slujba N.K.V.D. Conducerea compartimentelor din Direcția Generală a Securității Poporului era formată numai din oamenii N.K.V.D.-ului. În componența Direcției Generale a Securității Poporului a intrat în scurt timp și Serviciul Special de Informații cu cele două compartimente ale sale : A — informații externe și B — contraspionaj, la care s-au adăugat sectoarele ajutătoare : filaj, investigații, controlul corespondenței, interceptarea telefoanelor, administrativ etc. De aceea, în relatările care urmează am în vedere structura completă a D.G.S.P.

— Departamentul A (D.A.) însărcinat cu culegerea de informații externe (spionaj), cel care, ulterior, a devenit D.I.E., era condus de generalul-locotenent Nicolau Serghei, inginer de profesie, cu studii în Occident, basarabean și conațional cu Pantiușa, agent experimentat al N.K.V.D.-ului. În acest departament, cu biografii asemănătoare, au mai lucrat încă de la început sau veniți ceva mai tîrziu următori : Nicolau Victor (Sașa), Oprescu Dorel și soția sa Rita, Schlesinger Paul, Chioveanu Magdalena, parașutată de sovietici în România în timpul războiului, Blaukensteind Magdalena și soțul ei Raja Bi-

chel Ivan, Misa Protopapov, Gorabedian, Tokatlian, Hofsepian, Sabău, Herescu, Bencovici, Vescan (fratele lui Mauriciu Vescan), Ijak Szabo Eugen etc.

— Departamentul B., care a devenit Direcția I iar apoi Direcția a III-a de contraspionaj, a fost condusă la început de colonelul Petrescu Petre, fost Goncearuc Piotr, fost... (nu-i cunosc numele real) și el vechi agent al N.K.V.D., venit de peste Nistru, arestat, condamnat, executînd mulți ani de închisoare, așa cum am mai avut prilejul să arăt. Ajutorul său a fost medicul Teișan Eugen (nu-i cunosc numele real). Prin anii 1952 — 1953, Goncearuc a fost înlocuit la conducerea contraspionajului și trimis adjunct al generalului Serghei Nicolau, care devenise șeful Direcției de informații a Armatei. Cel cu care a fost înlocuit Goncearuc se numea Szabo Eugen, originar din Oradea, iar Teișan a fost și el înlocuit cu Holingher Isidor, care fusese șef de serviciu în aceeași unitate, promovînd acum în funcția de locțiitor director. Ambii proveneau din aparatul de partid al C.C. al P.C.R., trimiși „să întărească munca" în securitate.

Completări la lista călăilor

Șefii de serviciu, cu o singură excepție, erau toți conaționali ai lui Goncearuc, Teișan, Szabo, Holinger : Adam Mauriciu, venit în contraspionaj din Direcția de Informații Interne, absolvent al Academiei Comerciale, Marcu Zalman, absolvent al Academiei Comericale, emigrat în Israel, Lucian, avocat (s-a sinucis), soția și sora lui, Lucian Tony și Lucian Rodica, lucrau tot în contra spionaj, Nicolau Victor (nu Marcel, cum este trecut în lista din „Tribuna"), fost coleg de studii în Occident cu Nicolau Serghei (nu-i cunosc numele real), venit în contraspionaj din D.A., Zavodnicu Mircea, originar din Iași, a făcut cîțiva ani de închisoare, pînă la 23 august 1944, se află în S.U.A., Hida Tiberiu, originar din comuna Hida — Sălaj, emigrat în Israel, Friedlaender Eugen, absolvent al Facultății de limbi străine, Farcuș Mandor, originar din Transilvania, a venit în contraspionaj din aparatul politic al Trupelor de grăniceri, Niculescu Martin (nu-i cunosc numele real), în prezent la Paris.

În funcții subalterne de nivel, locțiitor șef serviciu și mai mici, precum și translatori pe lîngă consilieri sovietici, ofițeri ai N.K.V.D.-ului atașați pe lîngă conducerea unității, au fost și următorii : Bucicov Mira — emigrată în S.U.A., soția colonelului Bucicov Valeriu, fost locțiitor al lui Pantiușa la Serviciul I — organizare, despre care am vorbit, ulterior șeful Direcției a V-a, atît de discutată în ultimul timp; Tania Filipescu, fiică de ruși albi, refugiați în România după revoluția din octombrie din Rusia ; Gribici Volodia, originar din Basarabia ; Kohner Adolf, emigrat în Israel; Horn Adelina, emigrată în Israel ; Demetrescu Raul, emigrat în Anglia (nu-i cunosc numele real); Năvodeanu Luisa (nu-i cunosc numele real); Sadovici Mihail, originar din Basarabia (lansat în primăvara anului 1944 în România cu misiuni în zona Galați, îndeplinea funcția de șef al grupului de translatori); Maximenco Teodor, basarabean din Ismail. În 1941, după ce Basarabia a fost eliberată, el a rămas în spatele frontului cu misiuni de informare și diversiune. Arestat, judecat și condamnat la moarte de o instanță românească, împreună cu agentura pe care o conducea, a scăpat de plutonul de execuție datorită evenimentelor de la 23 august 1944. Făcea parte din grupul acelora care au „optat“ să rămînă în România pentru a constitui osatura Direcției Generale a Securității Poporului. A lucrat inițial în D.I.E. (D.A.), după care a fost trecut în contraspionaj; Ebner Silvia (și nu Elemar, cum este trecută în „Tribuna“), fostă luptătoare într-o unitate israeliană din armata engleză în cel de-al II-lea război mondial. După terminarea războiului a făcut parte, în Palestina, dintr-un comandou care acționa împotriva armatei engleze. Este trimisă în România și încadrată în contraspionaj (a emigrat în Israel) ; Alexeev Iaska, basarabean, trimis cu misiuni în România prin anii 1934 — 1936, a fost arestat, judecat și condamnat, eliberîndu-se la 23 august 1944. Și el, în 1948, „a optat“ pentru a rămîne în România și a lucrat la D.G.S.P.

Enumerarea ar putea continua, dar nu ar adăuga nimic la demonstrația pe care am voit a o face, anume că noul orgnism al contraspionajului României se găsea în „mîini sigure“.

Ce interese serveau acele „mîini" nu e greu de dedus.

Direcția a V-a l-a păzit pe Antonescu

Asemănător au fost încredințate și celelalte unități centrale din organigrama D.G.S.P. — precum și unitățile teritoriale, cum bine arăta Ion Bihoreanu în „Tribuna". Reiau aici datele din acea publicație și cu intenția de a le întregi :

— Direcția a II-a Contraspionaj, în conducerea căreia se găsea colonelul Gluvacov Andrei, iar, de prin anii 1952—1953, Breban Nicolae (nu-i cunosc numele real), venit din aparatul C.C. — P.C.R., primind gradul de colonel.

— Direcția a III-a (ulterior D.I.). Informații interne, inițial condusă de colonelul Birtaș Ianoș, fiind înlocuit după cîțiva ani de Aranciz Pavel, originar din Brașov.

— Direcția a IV-a Contrainformații Militare, condusă de la înființare de generalul Grigorii Naum, cel care a fost lansat cu parașuta în munții Predealului, în cadrul grupului „Carpați", pe care-l conducea. Printre ajutoarele sale imediate îi găsim pe colonelul Rangă (nu-i cunosc numele real) și colonelul Mănescu.

— Direcția a V-a Securitate și Gardă (pază sedii și escortă demnitari) era condusă de colonelul Mladin Ștefan, cel care s-a aflat în fruntea echipei de chelneri care l-a preluat pe mareșalul Antonescu din seiful în care-l sechestrase regele Mihai în după-amiaza zilei de 23 august 1944 și l-a transportat în casa conspirativă din Vatra Luminoasă — București. Aici, lui Antonescu și celorlalți demnitari arestați echipa lui Mladinev, cu el în frunte, le-a asigurat paza sub supravhegerea lui Emil Bodnăraș, venit de peste Nistru cu misiuni de spionaj, pînă cînd prizonierii au fost predați autorităților sovietice.

Locțiitor a lui Mladinev a fost numit Bucicov Valeriu, cunoscut de cititor din rîndurile anterioare. Acesta a luat comanda unității după moartea primului.

Direcția jafului

— Direcția a VI-a Transporturi, condusă de generalul maior Mazuru Vladimir (Mazurau), venit și el de dincolo de Prut. Unitatea se ocupa de informații și prevenirea sabotajelor în transporturi, care luaseră o mare amploare pe direcția U.R.S.S. Se transporta din România în U.R.S.S. pe calea ferată, pe calea apei și a aerului mult, foarte mult din ceea ce economia românească producea. Sovromurile, așa-zisele societăți mixte, fuseseră create cu scopul pompării spre „marea vecină" de petrol, gaze, minereu (întreaga cantitate a minereului de uraniu), cereale, animale și produse din carne, lemn etc. Pădurile, mai ales cele din nord-estul țării, au fost pur și simplu defrișate. Or, generalul Mazuru cu oamenii săi tocmai această menire o aveau : nenumăratele și necontabilizatele transporturi să ajungă cu bine la destinație.

Ulterior, această direcție s-a desființat.

— Direcția de Anchete Penale (ulterior direcția a VI-a), cea care finaliza, dădea un sens eforturilor celorlalte direcții despre care am vorbit. Aici ajungeau oamenii de care se ocupaseră informativ direcțiile, se confirmau sau nu dovezile procurate de lucrătorii operativi, cum se numeau cei din direcțiile informative, spre deosebire de cei din direcția de anchete, care se chemau anchetatori penali. Nu toți cei din direcția a VI-a făceau anchete penale. O bună parte dintre ei erau specialiști în deschideri de domiciliu, percheziții și ridicări (arestări) de persoane.

Șeful unității a fost, inițial, Dulgheru (nu-i cunosc numele real) — în „Tribuna" este trecut numele Dullgheru — poate că așa se numea, locul lui l-a luat colonelul Butika Francisc, trimis de C.C.—P.C.R., în același timp cu Breban și Szabo, pentru a „întări unitățile" de securitate.

Criteriul absolut : devoțiunea față de U.R.S.S.

Cu problemele de cadre al C.C. al P.C.R. se ocupa atunci „tovarășa"Ghizela Vass și avea grijă să trimită

în locuri atît de fierbinți cum erau cele din securitate numai oameni „siguri", selectați după criterii de etnie și devotament față de „Marea Uniune Sovietică".

Sloganul folosit pînă la tocire, menit a mobiliza, dar mai ales a speria era următorul : „Aprecierea ofițerului român se face în raport de gradul de devoțiune față de Marea Uniune Sovietică". Și erau trimiși în aceste organe, în funcție de decizie, numai dintre aceia care-și dovediseră „devoțiunea" față de „Marea Uniune Sovietică" anterior, nefiind cazul să se experimenteze abia acum, aici, devoțiunea.

Și în unitățile ajutătoare fuseseră puși în funcțiile cheie tot oameni asupra „loialității" cărora nu existau semne de întrebare.

— *Serviciul tehnic*, care se ocupa cu interceptarea telefoanelor, folosirea mijloacelor electronice de ascultare și a altor mijloace tehnice care fac parte din recuzita oricăror organe de contrainformații, era condus de maiorul Hirsch, alias Haiducu, alias Forestiere Mathieu, cel care cu nu prea mulți ani în urmă a fost trimis de serviciile românești în Franța să-l ucidă pe Virgil Tănase, scriitorul dizident, refugiat pe acele meleaguri. Cum nu și-a îndeplinit aberanta misiune, cunoaștem din presa internațională și din toate celelalte mijloace mass-media.

Locul maiorului Hirsch l-a luat colonelul Szaczko Sandor, a cărui îndeletnicire, cît era ziua de lungă, era vodca, de toate mărcile, numai vodcă să fi fost : era felul său ca ofițer român de a-și arăta „devoțiunea" față de „Marea Uniune Sovietică".

— *Serviciul K* avea în preocupările sale controlul informativ al cadrelor securității și era condus de către Petruc Mișa, venit și el de peste Nistru cu misiuni de spionaj în România, judecat și condamnat la moarte (împreună cu soția sa) ; comutată pedeapsa în închisoare pe viață, a ieșit la lumină la 23 august 1944.

— Șeful *Serviciului filaj și investigații* a fost inițial Mitea (nu-i cunosc numele real), emigrat în Israel, succedîndu-se mai mulți șefi printre care colonelul Leibovici și generalul Kovacs Pius.

— *Șeful cifrului* a fost numit colonelul Scherler Sandor, ajutat de colonelul Ady, al cărui frate a devenit general și ministru adjunct al M.I. (inclusiv securitate) ocupîndu-se de serviciile de înzestrare și financiare etc., unde șeful compartimentului „Servicii" era colonelul Hary Bagdan (nu-i cunosc numele real).

— *Școala de ofițeri* — Băneasa a fost comadată de colonelul Voiculescu Ervin (nu-i cunoscv numele real), a emigrat în S.U.A., via Israel.

— Șeful *Casei de Cultură* a fost numit Fux Beria, iar al *spitalului M.I.* dr. Herscovici.

Nu au fost neglijate nici organele teritoriale.

În fruntea regiunilor de securitate au fost numiți :

— La regiunea București — generalul Stancu Aurel, un „spaniol" care venea din Spania în '44 (1930), a fost încadrat ca ofițer în N.K.V.D., ajungînd șef de serviciu. Tot la regiunea București, celelalte posturi de conducere au fost ocupate de către mr. Weiss Isidor, mr. Hâncu (emigrat în Israel), mr. Kohn Bernard, mr. Edelstein, mr. Rodelstein.

— La regiunea Ploiești — colonelul Știul Mauriciu, la Brașov colonelul Kalausek Koloman, care ulterior a fost mutat la Craiova, la Pitești colonelul (ulterior general) Nedelciu, alias Nedelcu, care de la Pitești a fost mutat la Cluj, iar de aici în aparatul central, fiind stăpîn peste întreaga arhivă operativă dar și cea istorică, creată și conservată de fostele organe speciale ale României.

(„Zig-Zag", nr. 33, 34 și 35/1990, extrase)

IV

VICTOR PREDESCU :

DIN CULISELE SECURITĂȚII : SERVICIUL K

În 1948, după modelul N.K.V.D.-ului, atît de eficient folosit de tătucul Iosif Visarionovici, a apărut și la noi „brațul înarmat al poporului", Securitatea. Consilierii de la Moscova l-au ajutat în modul cel mai calificat pe Ghiță Dej să pună pe picior această instituție care la început s-a numit „Securitatea poporului". „Simpaticii" conducători comuniști, ale căror nume erau scandate la mitinguri în grup, Ana, Luca, Theo, Dej (Ana Pauker era cu un cap mai sus decît ceilalți, fiind importată din U.R.S.S. și, pe deasupra, ambasadoarea directă a lui Stalin, de aceea prenumele ei figura primul la strigările de lozinci) s-au gîndit că „reacționarii" pot face asocieri puțin flatante la adresa instituției cu pricina, strecurînd un contra între cele două cuvinte ale firmei. Ieșea „securitatea contra poporului" ceea ce de fapt nu reprezenta altceva decît realitatea. S-a hotărît ca numele sinistrei oficine să fie mai bine legat de stat, pornindu-se de la ideea că statul niciodată nu iese în pierdere, pe cînd poporul... Nu, hotărît nu, poporul nu era bun de proprietar al unei asemenea prețioase instituții. Și, astfel, s-a ajuns la cea mai chibzuită denumire : „Securitatea Statului". Tot tovarășii consilieri l-au „învățat" pe Ghiță Dej, de fapt cuvîntul învățat era un eufemism, căci ei au hotărît, așa cum procedau peste tot, să înființeze un serviciu special prin care securitatea să controleze și să supravegheze tot securitatea. Așa s-a născut lugubru Serviciu K, tatăl viitoarei Direcții de contrainformații militare. În fruntea temutului serviciului a fost instalat, după cîteva candidaturi nereușite,

Barbu, un tînăr mai mult viclean decît inteligent. Făcuse școala de ucenici. Cultură ioc. Mai avea încă probleme cu scrisul și cititul. O oarecare înclinație spre cruzime și lipsa totală de scrupule îi determinaseră pe șefi să-l prefere altor candidați. „Sarcina ta este să-i descoperi pe trădătorii strecurați în aparatul nostru. Ochi pe foști oameni ai siguranței, ai jandarmeriei, ai SSI-ului (serviciul secret de informații) de care deocamdată nu ne putem dispensa. Ai noștri trebuie să învețe meserie de la ei. Apoi îi echipăm cu trei cisme". Barbu nu pricepu. „Două în picioare și una în fund" rise Pantiușa (Gl.—lt. Pintilie), importat de unde vine lumina, din răsărit. Tot primul adjunct al ministrului, Pantiușa, îi mai făcu o precizare de extremă importanță : „Barbule, cele mai periculoase sînt grupurile de dușmani. Ai lecturat rechizitoriile tovarășului Vișinski în marile procese. De pildă, cel al medicilor care au atentat la viața tovarășului Stalin și multe altele. Meritul tău va fi enorm cînd vei reuși să descoperi asemenea grupuri de trădători care încearcă să submineze regimul și unitățile noastre". Trecuse un an de la numirea lui Barbu în importanta funcție. Obținuse ceva realizări : un ofițer ce avea o amantă dactilografă la o ambasadă imperialistă, un subofițer care critica colectivizarea, altul care primise o vedere tocmai de la Ankara, un ostaș care se plîngea în scrisori de modul neomenos cum e tratat de ofițeri etc. N-avea însă în lucru nici un grup compact de dușmani. Șefii apreciau rezultatele muncii lui neconcludente. Îi veni atunci o idee. Manevră prin comandanți și obținu mutarea „trădătorilor" într-o singură unitate. Îi arestă, le înmuie oasele și-i sfătui că e în folosul lor să declare că atentaseră la securitatea statului, nu fiecare de capul lui, izolat, ci se sfătuiseră să comploteze în grup pentru răsturnarea regimului cu sprijin din vest. La proces vorbiră după scenariul întocmit de șeful K-ului. Se aleseră, bineînțeles, cu ani grei de pușcărie. Barbu primi însă o altă distincție, iar acțiunile îi crescură enorm.

(„Opus", București, nr. 20/1990, p. 1—2)

V

GH. BUZATU :

CARÉ-UL TRĂDĂTORILOR DE LA BUCUREȘTI ÎN SLUJBA K.G.B.-ULUI

K.G.B.-*ul s-a aflat și va mai reveni în atenția colaboratorilor* Curierului ! *Este normal să fie așa, dacă avem în vedere contribuția decisivă pe care serviciul de spionaj politic nr. 1 al Kremlinului a avut-o, de-a lungul deceniilor comuniste în Europa și, în fapt, pretutindeni pe mapamond, acolo unde a fost cazul. Numai la prima vedere adversarii redutabili ai* K.G.B.-*ului s-au chemat* C.I.A., Intelligence Service-*ul și toate celelalte organisme secrete ale puterilor capitaliste, căci, în fond și în ultimă instanță,* au fost popoarele înseși ! K.G.B.-*ul a avut, în concepția liderilor de la Kremlin, un scop mult mai „nobil" " fomentarea revoluțiilor în lume,* exportul *sistemului sovietic pretutindeni pe glob. Cine a avut curiozitatea să privească cu atenție clădirea (fostă centrală) a* K.G.B.-*ului din Moscova ,din Piața Dzerjinski, a reținut, fără îndoială, că una dintre intrări era „străjuită" de un imens glob pământesc pe care tronau* secera și ciocanul ; *da, chiar așa, acesta a fost rolul marcant al* K.G.B.-*ului, pentru care a fost făurit și menținut :* să răspîndească domnia secerei și a ciocanului oriișiunde în lume, indiferent de metode, mijloace și orice morală ! *ROMÂNIA, se înțelege, nu s-a putut sustrage „atenției"* K.G.B.-*ului. Dimpotrivă ! Și din multiple rațiuni, pe care nu le reținem pentru moment ! Propunem să ne ocupăm de „eroi", începînd cu „vedetele", mai precis cu cei care — în prima ordine — au fost în solda Kremlinului și au slujit nemijlocit la instaurarea prin teroare și genocid a ordinei comuniste în țara noastră. „Vedetele" în discuție alcătuiesc un veritabil* caré de ași : *PAUKER, DEJ, GROZA și*

BODNĂRAȘ, ordinea fiind relativă și culpabilitatea fiecăruia — diferită. Dar, oricum, ei au alcătuit prima generație *dintre trădătorii neamului ce s-au pus la dispoziția* K.G.B.*-ului. În ceea ce-l privește pe el, pe CEAUȘESCU, el a făcut parte din* generația a doua *de iscoade. Este, aceasta, o scuză ? O, nu, a fost* cu atît mai grav !

Deocamdată ne-am decis să atragem atenția asupra unui document semnificativ (din 1950—1951) și pe care l-am depistat, în cursul cercetărilor noastre, în fondurile celei mai serioase și mai mari instituții arhivistice particulare din lume specializate în adunarea mărturiilor despre revoluțiile și mișcările comuniste din lumea veacului al XX-lea — Fundația Hoover, *din localitatea Palo Alto (Stanford University), California, S.U.A. Exprimăm astăzi, cu o întîrziere scuzabilă de zece ani, mulțumirile noastre publice pentru încrederea ce Fundația a dovedit-o față de noi, încă în februarie 1980, la prima noastră vizită în California, punîndu-ne la dispoziție documentul de mai jos (reprodus* integral). *Cu alte ocazii, vom publica și alte documente inedite referitoare la problema în discuție.*

ANA PAUKER

Numele de familie este *RABINSOHN.* Născută la Bălți, în Basarabia, acum 58 de ani, fiind fiica hahamului RABINSOHN, care în urma pogromurilor teribile organizate de „Rușii adevărați" (în fruntea cărora se afla PURIȘKIEVICI) în Rusia și, în special, în Basarabia (1904—1905), se refugiază cu familia la Iași. În ajunul războiului din 1914, Ana Rabinsohn intră în mișcarea socialistă (extremă) din România. RAKOVSKI, CHRISTESCU PLĂPUMARUL (căruia Carol II, cînd era moștenitor, i-a adresat cererea de înscriere în partidul socialist) FRIMU, PIȚURCĂ, ALFRED MOȘOIU (adept al lui Bakunin), N. D. COCEA, Dr. PARHON formau statul major al Partidului Socialist Român, care, bineînțeles, era afiliat la Internaționala a II-a ai cărei șefi erau ADLER la Viena, KAUTSKY la Berlin, VANDERVELDE la Bruxelles, JULES GUESDE la Paris etc.

Venind la București (prin 1913), Ana RABINSOHN intră în legături directe cu șefii socialiști români mode-

rați, care însă o suspectau ca agent țarist (după spusele d-nei Nina Arbore, fiica scriitorului basarabean Zamfir Arbore). Întrunirile intime aveau loc mai întotdeauna la Prof. PARHON la Facultatea de Medicină. La izbucnirea războiului, RAKOVSKY a fost internat ca pacient, iar șefii socialiști puși sub strictă observație. În 1915 (în timpul neutralității noastre), agentul CĂTĂRĂU, basarabean, organizează faimosul atentat cu bombe împotriva Episcopiei ungare de la Hajdudoros (catolică), cu scopul de a provoca un conflict cu Austro-Ungaria, forțînd România să iasă din neutralitate. Ana Rabinsohn și cîțiva basarabeni erau implicați în acest atentat. După unire, Ana Rabinsohn organizează, împreună cu GOLDSTEIN, atentatul de la Senat (1920), ucigînd pe Dimitrie GRECIANU, președintele Senatului, și pe un episcop ardelean. GOLDSTEIN e prins și condamnat la ocnă, iar Ana scapă și se refugiază în Elveția. Acolo întîlnește pe tînărul PAUKER, care studia ingineria și cu care se căsătorește, devenind Ana PAUKER.

Între timp, CHRISTIAN RAKOVSKY, fiind eliberat din închisoare la Iași și predat rușilor revoltați, care îl reclamaseră amenințători către Ionel BRĂTIANU, devenise guvernatorul Ucrainei. Soții PAUKER au fost aduși la Odesa pentru a organiza campania bolșevică împotriva României, în special în Basarabia. Cînd au început luptele interne în partidul bolșevic, Ana PAUKER a repudiat pe Rakovsky, denunțîndu-și bărbatul ca trotchist pentru a fi împușcat. După reluarea relațiilor diplomatice cu Sovietele (1934), Ana PAUKER revine în România, unde întreprinde o intensă agitație bolșevică. Este judecată și condamnată la 10 ani închisoare, de unde este eliberată în urma intervenției ministrului Germaniei la București, FABRICIUS (alianța germano-rusă, după pactul din 23 august 1939), și, de ochii lumii, schimbată cu Moș Ion Codreanu pe care îl luaseră rușii la ocuparea Basarabiei. Ana PAUKER este lipsită de cultură, n-are nici talent oratoric, nici aparența fizică atrăgătoare; este însă un agent de execuție extraordinar, ca o mașină infernală. Este vanitoasă, de o ambiție fără limită, luxoasă, de o

cruzime animalică, isterică și imitează pe Caterina a II-a chiar în aventurile amoroase.

PETRU GROZA

Originar din Deva (Hunedoara), unde posedă importante proprietăți și o casă monumentală. Este un om cultivat (avocat, adică Dr., cum zic transilvănenii), vorbește bine nemțește, ungurește, puțin englezește și franțuzește. A fost scos la iveală de către GOGA în 1921, cînd făcea parte din guvernul Averescu. Groza a fost numit atunci, pentru cîteva luni, subsecretar la Agricultură. A părăsit partidul lui Averescu după căderea acestuia de la putere și s-a înscris în Partidul lui MANIU, unde însă n-a fost luat în serios. A trebuit să-l părăsească și, prin 1936—37, a format un grup minuscul, Partidul (Frontul) Plugarilor. A intrat în conflict cu nemții — în timpul războiului — pentru acaparărea de bunuri evreiești și alte minorități, făcîndu-și o avere imensă. A fost scăpat din ghiarele nemților *de către MANIU*.

GROZA constituie un caz patologic clasic : suferă de mania grandorii și de obsesie sexuală. Este absolut iresponsabil. A fost atras în organizația comunistă prin intermediul uneia dintre amantele lui, unguroaică din Cluj (căreia i-a clădit un adevărat palat la Cluj, iar acum un an i-a măritat fata, înzetrînd-o cu o mare dărnicie).

Toată acțiunea lui politică îi este dictată de agenții politici ai Moscovei și sunt cazuri cînd GROZA află din ziare de declarațiile pe care le făcuse el însuși ori de anumite deciziuni luate în Consiliul de Miniștri. Deciziile, adică punerea în execuție a ordinelor de la Moscova, sînt luate de către Ana PAUKER, BODNĂRAȘ și VASILE LUCA, în Comitet intim, la care a început să asiste, în ultimul timp, și Iosif CHIȘINEVSCHI. Groza e menținut la putere pentru că Ana PAUKER ridică ura poporului împotriva ei în primul rînd, ca uneltind distrugerea bisericii și a tot ce vine de la Dumnezeu. Toți străinii, indiferent de părerile lor politice, sînt de acord că PETRU GROZA este, într-adevăr, cel mai irresponsabil supus al

Moscovei. MARKHAM [Reuben H. — ziarist american, prezent în România la „alegerile parlamentare" din 1946], care l-a cunoscut bine, scrie : „Ca actor politic, Groza are oarecare farmec, inima bună, ambiții nemăsurate și posedă o imensă traistă de cele mai scîrboase glume și anecdote. N-are nici o morală și nici un fel de prestigiu ; e socotit momîia momîilor... În timpul lui ANTONESCU a fost trimis de cîteva ori la Budapesta". Observațiile lui MARKHAM explică, în parte, pentru ce GROZA a fost propus ca prim-ministru de către D-na Kollontay cînd ANTONESCU făcea sondaje pentru o înțelegere cu rușii (februarie 1944 [în fapt după luna mai 1944]). Unii medici cred că GROZA a fost supus unui tratament cu Penthatol și, de aceea, personalitatea lui morală și echilibrul intelectual sînt complet descompuse. Pe lîngă aceasta, GROZA nu face parte din grupul celor aduși de la Moscova pentru a fi instalați la guvern și care, de fapt, guvernează țara și de aceea poate fi o perfectă etichetă de „adevărat român".

GHEORGHIU-DEJ

Este un fost lucrător la Căile Ferate, născut în orașul Dej din Transilvania [în fapt la Bîrlad]. Este ignorant și fanatic. A fost format de comuniștii unguri (nuanța BELA KUHN) și a organizat, după ordinul și instrucțiunile Kominternului, tulburările de la Căile Ferate (Atelierele Grivița) (1933), silind guvernul național-țărănist să ia măsuri energice, care de atunci sînt trîmbițate ca „masacrul de la Grivița" de către partidul comunist. A căzut pentru cîtva timp în disgrație, din cauza legăturilor lui cu Malaxa — în casa luxoasă a căruia se instalase și, mai ales, a fost bănuit că a jutat familia lui Malaxa să scape peste hotarele țării (primăvara 1948). Este reabilitat și, în cazul cînd s-ar întîmpla să dispară GROZA, va fi prim-ministru. Este crud, de un fanatism feroce, ignorant, lipsit de orice sentiment uman și un instrument perfect al Moscovei.

EMIL BODNĂRAȘ

Cel mai feroce instrument al Moscovei. E străin complet de neamul românesc : tatăl său, Bodnariuk, este rutean din Nordul Bucovinei (lîngă satul Cristura), iar mama lui, nemțoaică. A devenit român cînd s-a alipit Bucovina la România. A fost descoperit că face spionaj în serviciul rușilor și — nu se știe de ce n-a fost arestat la timp — s-a refugiat la Moscova, unde a urmat cursurile Academiei Marxiste pentru formarea agenților revoluționari sovietici. A stat în Rusia pînă în primăvara anului 1944, cînd a fost parașutat în jurul Bucureștilor. BODNĂRAȘ a arestat pe ANTONESCU — la ieșirea de la Palatul Regal [în fond, B. a condus echipa ce a „scos" din Palat, în noaptea de 23/24.8.1944 pe Antonescu și colaboratorii săi pentru a-i transporta la adresa „sigură" a p.c.r. din Vatra Luminoasă] — și l-a transportat imediat la Moscova (închisoarea Lubianka). El a distrus complet armata română, a arestat și deportat o mare parte din elitele militare și este acela care, în caz de mișcări anti-ruse, va proceda la masacre fără precedent. (În 1936 a fost condamnat, în lipsă, ca trădător, la moarte).

Este inteligent, extrem de ambițios, complet imoral, setos de lux și de petreceri și adevărat maestru în tehnica de propagandă, corupție și dominație sovietică. Ana PAUKER și toată banda comunistă din România tremură înaintea lui BODNĂRAȘ.

(„Curierul de Iași", nr. 9/1990, p. 1, 4)

VI

NICOLAE RĂGAN :

INTERVIU CU STENODACTILOGRAFA LUI NICOLAE CEAUȘESCU : „...EL, DIN ADOLESCENȚĂ, FUSESE RACOLAT DE ANUMITE SERVICII SECRETE !“

R. : Stimată doamnă Vranițki, v-ați născut la Leningrad unde ați făcut studiile filologice. Ați venit în România urmînd la Iași un curs de stenodactilografie, sînteți poliglotă, în prezent pensionară, locuiți în București pe b-dul Magheru în apropierea hotelului „Ambasador“. Știm că ați lucrat cu Ceaușescu. Sînteți amabilă să ne prezentați împrejurările în care l-ați cunoscut ?

N. V. : Asta s-a întîmplat mai demult, prin 1946. Cred că abia împlinisem 22 de ani. Printr-o rudă îndepărtată, Alexandru Șteflea, pe atunci candidat pe listele așazisului Bloc al Partidelor Democrate, în realitate o formație concepută din mai multe partide dezertoare de la principiile inițiale și centrate în jurul P.C.R., am fost recomandată să lucrez direct la Ceaușescu (cunoscînd foarte bine și limba română) pe cînd era prim-secretar al Dobrogei.

R. : În ce calitate ?

N. V. : Ca stenodactilografă și traducătoare.

R. : Ați lucrat multă vreme în această funcție ?

N. V. : Foarte puțin, circa 6—7 luni, pînă cînd am fost schimbată.

R. : De ce oare ?

N. V. : Era foarte bănuitor, aș putea spune pînă la paroxism, avea senzația permanentă că e vulnerabil, persecutat de forțe oculte și trebuia să se protejeze, în special de oamenii din preajmă, indiferent cine erau ei. De altfel, ruda mea Alex. Șteflea se pare că îi căzuse în dizgrație.

R. : Și după aceea ?

N. V. : Am mai fost în preajma lui circa 5 săptămîni la Congresul al IX-lea cînd a preluat puterea, apoi în

1988 s-a mai apelat din nou la mine cîteva zile cu ocazia unei întîlniri cu o serie de oaspeți străini la București, deși ieșisem la pensie, dar nu mi se pierduse urma.

R. : După cîțiva ani v-a mai recunoscut ?

N. V. : Extraordinar și surprinzător, mă ținea minte și mi-a adresat într-o pauză cîteva cuvinte de circumstanță. Însă, după atîția ani, se schimbase mult. Trăsăturile lui de orgoliu pe care i le ghicisem de atunci se îngroșaseră grotesc. Credea în mod evident că este un exemplar excepțional. Trăia intensiv momentul, ferm convins că de vreme ce întîmplările se derulează astfel, era sortit să poarte pe umerii săi o mare putere și răspundere. Ca toate personajele în această situație, elementul ludic își pusese amprenta pe sufletul său, pe deprinderi și treptat, treptat nu-și mai trăia viața ci și-o juca. La fel făcuse și Benito Mussolini, care se confesa că : „Omul în afara istoriei nu înseamnă nimic", și Hitler, și Stalin, pe care nu-i interesau destinele, ci o anumită finalitate care propriu-zis se desprindea din ideile lor fixe. Vă dați seama de gradul de periculozitate al acestor specimene care e enorm și catastrofal.

R. : Deci de trei ori în viață ați fost foarte aproape de el și probabil de fiecare dată l-ați văzut în altă ipostază ?

N. V. : Aproximativ exact. În 1946, ca prim-secretar la Constanța, avea mult de lucru și atunci aveam și eu și colega mea Suzana Lavric. Stăteam multe ore împreună, am putut să-mi fac o... impresie.

R. : Era un om deosebit ?

N. V. : Dimpotrivă, era șters, avea un fizic nereprezentativ, vulgar, cînd vorbea se poticnea, acuza un defect de exprimare destul de observabil pe care încerca să și-l corecteze cu oarecare pedanterie. Cred că bănuia că va fi promovat foarte sus.

R. : Avea probabil motive.

N. V. : Ce motive să aibă cînd, doi ani mai devreme, tot partidul comunist numărase abia vreo nouă sute de oameni ? Dar opta să răspundă el în Comitetul central de organizații, lucru care s-a și întîmplat mai tîrziu și atunci a pus cu îndîrjire mîna pe partid. Cine stăpînea

organizațiile stăpînea partidul și el învățase din pușcării cum se ajunge la rezultate bune în manevrarea puterii. Se arătase un stalinist convins. Din cîte mi-am dat seama Stalin îl fascina complet și constituia modelul său. Pleca frecvent în Uniune și întreținea niște legături ciudate care nu plăceau multora, mai ales lui Gh. Apostol.

R. : Aveți vreo bănuială ?

N. V. : Cred că din adolescență fusese racolat de anumite servicii secrete.

R. : Stimată doamnă Vranițki, cum era Ceaușescu pe atunci ca... om, să zicem ca simplu cetățean ?

N. V. : În anii aceia nu-mi puneam asemenea probleme. Azi, însă, pot judeca mai temeinic lucrurile. Ceaușescu nu avea prieteni și nu și-a făcut nici mai tîrziu. Se putea asocia cu cineva de nevoie, din interes, însă dovedea o acută lipsă de disponibilitate în a se împrieteni, lucru pe care de fapt cei care stau multă vreme în celule îl învață cu prisosință. Dovedea paradoxal o slăbiciune de a acționa în colectiv cu condiția de a-și impune punctul de vedere. Încăpățînarea sa era notorie, oamenii erau prinși în viziunea sa în bloc, ca un instrument, ca și cum n-ar fi fost ființe reale, ci niște piese de șah pe care ești îndemnat să le miști în anumit context, fără prejudecăți.

R. : Din cîte înțeleg, se conducea aproximativ după principii machivelice că „scopul scuză mijloacele".

N. V. : Nu aproximativ, ci chiar așa !

R. : Deci, doamnă Vranițki, ca om ieșea din comun cu vreo trăsătură ?

N. V. : Avea un mod particular de a-și însuși foarte exact unele deziderate ale majorității pe care i le restituia sub forma propriilor sale convingeri. Prin această facultate perfidă pînă la cruzime cîștiga aderenți care îl socoteau „de-al lor". Era un cavaler perfect al carierismului în stil mare.

R. : Alte trăsături ?

N. V. : Capacitatea de a gîndi repede și a da lovituri surprinzătoare sub centură [...]

(Extras din interviu, în „Contrast", Constanța, nr. 35/ noiembrie 1990, p. 8)

VII

A. ANTONOV-OVSEENKO :

BERIA. SFÎRȘITUL UNUI CRIMINAL

26 iunie 1953. În acea zi, la ora 13,00, Nikita Hrușciov l-a sunat la telefon pe comandantul trupelor din Regiunea Militară Moscova, generalul Kirill Sergheevici Moskalenko, prin firul special de la Kremlin.

— Ai oameni devotați ? oameni în care să crezi ca în tine însuți ?

Moskalenko : — Se găsesc, Nikita Sergheevici.

Hrușciov : — Ia cu tine patru oameni. Și să-și facă rost și de țigări.

Moskalenko : — Ce țigări ?

Hrușciov : — Deci ai uitat ce erau astea pe front ?

Generalul și-a amintit. Hrușciov avea în vedere revolverele.

Hrușciov : — În curtea Marelui Stat Major vă așteaptă Bulganin. Grăbește-te.

Moskalenko a chemat imediat un ofițer, pe Viktor Ivanovici Iuferev, și i-a comunicat misiunea dată de Hrușciov. El l-a întrebat pe locotenentul-colonel :

— Ce crezi ? pe Batițki ne putem baza ?

Iuferev îl cunoștea pe Pavel Feodorovici Batițki, primlocțiitor al comandamentului trupelor de apărare antiaeriană. Era un om de nădejde, făcuse frontul. El a adăugat că se mai poate baza total și pe Aleksei Ivanovici Baksov, șeful statului major.

— Pe cine să mai luăm de partea noastră ? — a întrebat Moskalenko.

Iuferev l-a numit pe Ivan Grigorevici Zub, șeful direcției politice a trupelor Regiunii militare Moscova. Moskalenko i-a convocat la el pe Batițki și Baksov. Zub

era acasă, stătea la masă. Au hotărît să-l ia în drum. În mașină, Moskalenko a propus ca Zub să fie prevenit cu un telefon. Au oprit lîngă magazinul „Dinamo". Iuferev, cu o mapă în mînă, a coborît din mașină. Din biroul directorului magazinului a sunat la apartamentul lui Zub. Mai tîrziu, cînd s-a terminat totul, Moskalenko a mărturisit că, atunci cînd Iuferev se afla în magazin, pe el l-a apucat frica : dacă se duce totul de rîpă și vor fi toți arestați ?...

Colonelul Zub locuia pe strada Valovaia, lîngă gara Paveleţki. Aștepta deja la intrare. Au plecat toți cinci, fără să-l punem la socoteală pe șofer. În ZIS-ul 110 negru încăpeau șase persoane. Mașina mai avea două scaune rabatabile.

În curtea Marelui Stat Major grupa lui Moskalenko a fost întîmpinată de mareșalul Bulganin. Lîngă el se mai afla locotenent-colonelul Feodor Timofeevici Bezruk, șeful gărzii ministrului apărării. S-au așezat în automobilul ministrului, tot un ZIS-110 : Bezruk lîngă șofer, Bulganin — pe locul mobil din stînga, Iuferev — în dreapta, restul — în spate. În total, opt persoane.

— La Kremlin — a ordonat Bulganin.

În apropierea porților Borovițki, Bulganin le-a atras atenția :

— Nu vă aplecați în afară.

Evident, n-avea nici un rost să privească pe fereastră, pentru că nu toți aveau permise de intrare.

Au trecut cu bine de santinele, s-au îndreptat spre intrarea specială guvernamentală și au urcat la etajul doi. Iată și cabinetul nr. 1, unde cîndva lucra Stalin. Acum acolo se instalase Prezidiul C.C. Bulganin a intrat în cabinet, ceilalți au trecut din camera secretarului în cabinetul vecin, de vizavi. Acolo se aflau vreo 15—20 de activiști C.C., cîțiva generali și mareșalul Jukov. Erau destinși, glumeau, spuneau anecdote... Jukov s-a apropiat de Moskalenko, a salutat și a întrebat :

— Știți pe cine urmează să arestați ?

— Nu știm, dar bănuim — a răspuns Moskalenko.

În acest moment a apărut Hrușciov. S-a apropiat de Moskalenko.

— Trebuie să ridicați pe unul dintre membrii Prezidiului. S-ar putea să fie înarmat...

Hrușciov și-a oprit apoi privirea pe cei doi bărbați înalți, robuști : Batițki și Iuferev.

— Dumneavoastră vă apropiați de el — o să vi se spună cînd anume — și îl luați.

Iuferev : — Putem să tragem ?

Hrușciov : — Nu, e nevoie de el pentru ancheta penală. Nu folosiți arma. Deocamdată toate rămîn aici. Cînd auziți soneria sunînd de două ori, lung, porniți spre noi. Intrați deci în cabinet, treceți de secretar, nu vă uitați nici în stînga, nici în dreapta.

Hrușciov a ieșit. Beria a venit la ședință printre ultimii, s-a așezat la locul lui și a întrebat :

— Ce ordine de zi avem ?

— Un singur punct — a răspuns Hrușciov — despre Lavrenti Beria.

Și, adresîndu-se lui Malenkov, a adăugat :

— Raportează.

N-a trecut mai mult de un sfert de oră și s-a auzit soneria de două ori, prelung. Miiltarii au deschis ușa, le-a ieșit în întîmpinare secretarul. Cei cinci, depășindu-l, au trecut în cabinetul de alături. Îi urma mareșalul Jukov.

...Pe locul președintelui stătea Hrușciov, în dreapta lui — Malenkov, lîngă el Bulganin, mai aproape de ușă, în diagonală cu Malenkov, Beria, vizavi — Voroșilov.

Cei intrați au rămas în picioare în stînga, mai aproape de Bulganin, în spatele lui Beria. Malenkov termina de citit documentele : „... După cum vedeți, Beria s-a vădit a fi un dușman nu numai pe plan intern, ci și pe plan internațional. Se face propunerea să fie imediat arestat și pus la dispoziția acestor tovarăși".

Batițki a scos la vedere pistolul său automat, Iuferev— „TT"-ul.

Beria stătea jos, cu capul plecat și, nervos, scria ceva cu creionul pe o foaie de hîrtie. Mai tîrziu s-a văzut că mîzgîlea unul și același cuvînt, „alarmă", pe care îl repetase în scris de 19 ori. În sfîrșit, Beria și-a ridicat privirea de pe foaie. Ofițerii erau lîngă el, Iuferev în stînga, Ba-

tițki în dreapta. Palmele lui Iuferev au trecut de sus în jos pipăind buzunarele arestatului.

— N-am armă, a spus Beria și a ridicat mîinile.

Batițki și Iuferev au propus ca Beria să treacă în camera de odihnă, care se afla în stînga cabinetului. Acolo l-au așezat pe divan, ei rămînînd în picoare, în stînga lui. Moskalenko, Baksov, Zub s-au așezat pe scaune într-un colț, lîngă o măsuță rotundă, cu pistoalele în mîini. Comandantul și-a scos „Waltherul".

Batițki : — Scoateți-i ochelarii.

Beria : — Și cum o să mai văd ? Am vederea slabă...

Batițki : — N-ai ce vedea. Arată ce ai în buzunare.

Beria a scos batista și blocnotesul.

Beria : — Ia-ți arma.

Batițki : — Las-o, că prinde bine.

Moskalenko : — Ascultă, Batițki, n-ai ce discuta cu el acum.

Beria s-a apucat să-și netezească cu mîinile dunga pantalonilor și să șteargă de pe ei firișoarele de praf. Purta un costum uzat gri, iar sub haină o cămașă albă fără cravată.

După un timp ,în cameră au întrat locțiitorul comandantului armatei de tancuri, generalul Andrei Lavrentievici Ghetman, și comandatul artileriei sovietice, generalul Mitrofan Nedelin. Îi chemase în ajutor Moskalenko.

În camera de odihnă, militarii au rămas cu arestatul pînă noaptea tîrziu. Au fost ore de mare tensiune, nimeni nu știa cum se va termina totul...

Moskalenko a început să dea dispoziții în calitate de comandant al Regiunii militare Moscova. Fostul comandant, generalul Artemiev, fusese destituit.

Membrii Prezidiului C.C. au mers în seara aceea la Bolșoi. Au văzut opera „Decembriștii". Numai Vorošilov a rămas la Kremlin.

La indicația lui Hrușciov și Bulganin fiecare ofițer din gardă avea, atașat lîngă el, încă de dimineață, un ofițer din armată. Securiștilor li se explicase că măsura făcea parte din planul de repetiție a stării de asediu. Ei stăteau perechi la fiecare ușă și la fiecare capăt de scară. Spre seară, securiștii dispăruseră pe undeva. Rămăseseră

numai ofițerii din armată. Stăteau în picioare în lungul tuturor coridoarelor. Beria a trecut prin formație, apoi a fost dus în mașina lui Bulganin. Arestatul a fost plasat pe locul din spate. Batițki în stînga, Iuferev — în dreapta. Pentru orice eventualitate, Iuferev a băgat țeava pistolului sub coasta lui Beria. Acesta a privit tot drumul pe fereastră, foarte curios unde îl duc.

Moskalenko stătea lîngă șofer, Baksov și Zub — pe locurile rabatabile.

Mașina a gonit pe chei, spre bariera Abelmanovski, apoi a cotit la stînga. La cazărmile Alesinskie, aștepta generalul Ivan Kolesnikov, numit recent șeful comenduirii orașului. El l-a introdus pe Beria la arest, sub o pază întărită. Șef al gărzii a fost numit generalul Batițki, ajutat de Ghetman, Zub, Iuferev, Nedelin, Baksov, Garda era asigurată de ofițeri din trupele de apărare antiaeriană a Moscovei.

Beria a petrecut noaptea la arest. A doua zi, la ora 12,00, la cazarmă au sosit noul ministru al afacerilor interne, Kruglov, și fostul locțiitor al lui Beria, generalul Serov. Observîndu-i pe înalții vizitatori, Moskalenko i-a aruncat locotenent-colonelului Iuferev, care îi însoțea : „Cum au ajuns aici ticăloșii ăștia ?"

Generalul i-a întrebat pe noii sosiți :

— Ce căutați aici ?

— Am venit pentru anchetă, a răspuns pentru ei șeful comenduirii.

Moskalenko : — Ce anchetă acum ? Luați-i imediat de aici ! (către șeful comenduirii).

— Scoateți de aici persoanele străine.

Serov : — Noi nu sîntem persoane străine.

Moskalenko : — Nu v-a împuternicit nimeni.

Serov : — Am fost trimiși aici pentru a începe ancheta.

Moskalenko : — Nu știm nimic despre asta. Nimeni nu v-a dat nici o împuternicire în acest sens.

Serov și Kruglov au plecat, iar Moskalenko cu locotenent-colonelul au pornit în grabă spre Malenkov. Generalul i-a raportat primului ministru despre incident.

La o ședință extraordinară a prezidiului C.C. s-a hotărît ca Beria să fie dus la statul major al Regiunii militare

Moscova. Anchetarea cazului Beria și a acoliților săi a fost condusă de procurorul general Rudenko.

Statul major al Regiunii militare Moscova se afla lîngă cheiul rîului Moscova. În seara zilei de 27 iunie, acolo a sosit Bulganin. El s-a declarat nemulțumit de inspectarea încăperii. Noaptea fostul ministru, fostul membru al Biroului politic a fost deplasat în alt loc. Ca și prima oară, a fost însoțit în automobil de Moskalenko cu patru ajutoare.

Beria a fost dus într-o cameră mică cu o suprafață sub 12 m pătrați. Un pat de campanie, un taburet — erau toată mobila. Acolo, în acest bunker, s-a desfășurat ancheta penală. Un cabinet special i-a fost rezervat procurorului general.

Moskalenko a rămas la statul major al regiunii în permanență. A înnoptat acolo, ca și Iuferev, de altfel. Statul major era păzit de tancuri și transportoare blindate.

Beria a trebuit să-și schimbe costumul cu o uniformă de soldat — tunică de bumbac și pantaloni. Hrana i se aducea arestatului — din garajul statului major al Regiunii militare Moscova — rație de soldat, în veselă soldățească : gamelă și lingură de aluminiu.

În primele zile Bulganin suna în bunker în fiecare noapte, după ora 12,00.

— Ce mai e ? E liniște ? Cum se comportă arestatul ?

Dacă generalul Moskalenko se culcase deja, Bulganin primea informațiile de la locotenent-colonelul Iuferev, care făcea permanent de serviciu într-unul dintre cabinetele subterane.

Paza fiind sigură, incidentele erau excluse. Dar dacă cineva reușea să îi dea lui Beria în celulă otravă, ar fi găsit acesta atîta curaj în el încît să se sinucidă ? Colegului său berlinez Himmler, de pildă, nu-i tremurase mîna. Nu, în acest caz ar fi procedat ca un criminal tipic — ca un laș...

Beria a bătut în ușă și a cerut hîrtie și toc. I s-au dat o foaie de caiet și un creion.

„Egor oare nu știi că am fost ridicat de niște impostori ? Vreau să-ți raportez împrejurările cînd o să mă chemi".

Lui Gheorghi Malenkov, Beria îi spunea Egor. Cu majusculele nu se încurca, semnele de punctuație le disprețuia.

...Au trecut două zile. Nici un răspuns de la Malenkov. Anchetatul i-a trimis și a doua notiță : „Egor de ce taci?"

Ambele însemnări — în creion, pe sferturi de hîrtie — au rămas la Hrușciov.

Beria s-a purtat provocator în timpul anchetei, nu a recunoscut decît crimele pe care procuratura a reușit să le stabilească și să le sprijine pe probe incontestabile.

Ancheta s-a prelungit o jumătate de an. Documentele, mărturiile, protocoalele, interogatoriile au alcătuit 19 volume. Alături de Beria s-au aflat alți șase camarazi de-ai săi : Vladimir Dekanozov, Vsevolod Merkulov, Lev Vlodzimirski, Pavel Meșik, Serghei Golidze, Bogdan Kobulov — numai o părticică din armata de tăietori de capete a lui Beria.

În sfîrșit, lui Beria i s-a propus să ia cunoștință de rechizitoriu. Cînd Rudenko a trecut la lectura documentului voluminos, cam 100 pagini, Beria și-a astupat urechile. Procurorul a cerut explicații.

Beria : — Am fost arestat de niște impostori... Vreau să fiu audiat de membrii guvernului.

Rudenko : — Ați fost arestat conform hotărîrii guvernului și asta o știți bine. Vă vom obliga să ascultați rechizitoriul.

Beria a fost dus în celulă și nu i s-a mai dat hrană. O singură zi a rezistat intransigentul comisar stalinist al poporului, apoi a cerut mîncare și a audiat rechizitoriul.

Procesul a avut loc la primul etaj al clădirii statului major al regiunii. Președintele Biroului special de judecată al Prezidiului Sovietului Suprem al U.R.S.S. a fost mareșalul Konev, acuzator public — Rudenko. Procesul a durat șase zile — din 18 pînă în 23 decembrie. Din Gruzia a fost invitat președintele sovietului sindicatelor profesionale ale republicii, M. I. Kuceava. În timp ce lua cunoștință de materialele cazului, sub ochii acestuia a apărut o listă respectabilă cu femei siluite de Beria.

— Pentru Dumnezeu, nu faceți publice numele ! a spus Kuceava. Trei sferturi din listă sînt soțiile membrilor guvernului nostru.

Doamne, ce-o să fie, ce-o să fie...

Beria a fost executat prin împușcare în același bunkăr al statului major al Regiunii militare Moscova. I s-a scos tunica militară, lăsîndu-i-se cămașa albă de corp și i s-au legat mîinile la spate, cu o frînghie, prinsă într-un cîrlig bătut într-un panou de lemn.

Procurorul Rudenko a citit sentința.

Beria : — Permiteți-mi să spun...

Rudenko : — Ai spus tot (către militari) — astupați-i gura cu prosopul.

Moskalenko (către Iuferev) :

— Ești cel mai tînăr dintre noi, tragi bine. Dă-i drumul.

Batițki : — Tovarășe comandant, permiteți-mi (își scoase parabellumul).

— Cu ăsta pe front am trimis mulți ticăloși pe lumea cealaltă.

Rudenko : — Rog ca sentința să fie dusă la îndeplinire.

Batițki a ridicat mîna. Beria a mijit dintr-un ochi, celălalt i-a lucit sălbatic. Batițki a apăsat pe trăgaci, glonțul i-a nimerit în mijlocul frunții. Corpul a rămas atîrnat de frînghie.

Execuția a avut loc în prezența mareșalului Konev și a militarilor care îl arestaseră și îl păziseră pe Beria. A fost chemat doctorul. „Nu mai e nimic de constatat — a spus doctorul — e gata. Îl știu, e putred de mult, încă din '43 suferea de sifilis". Totuși, i-a luat în palmă mîna care atîrna și s-a uitat la fața mortului.

Așa s-a sfîrșit, într-un bunkăr de beton, viața unuia dintre cei mai mari criminali din istoria omenirii. El s-a dedicat distrugerii poporului muncitor. El recepta cea mai mică aluzie la moralitate și intelect ca o jignire personală. Cel mai mult nu suporta la oameni sentimentul mîndriei propriei demnități. Acest sadic înnăscut și-a ales meseria de călău, conștient. Drumul spre vîrf trecea

peste munți de cadavre, dar Beria nu s-a temut de greutăți.

Soarta a fost răutăcioasă cu Beria. El nu a reușit să-și suprime toți concetățenii. A împărțit această tragedie, ca între bărbați, cu învățătorul și prietenul său, Iosif Vissarionovici, Tătucul cel Mare și Tătucul cel Mic.

În '53 trecea din gură în gură o anecdotă : criminalii în infern. Unul în sînge, altul în flăcări... Dante îl vede pe unul dintre cei mai cumpliți ticăloși în sînge, dar numai pînă la genunchi. Se minunează, se apropie, îl recunoaște pe Lavrenti Beria.

— De ce ai așa puțin sînge, Lavrenti Pavlovici ?

— Stau pe umerii lui Iosif Vissarionovici...

(Traducere, extrase, în „Magazin istoric", București, nr. 7/1990, pp. 59—61)

VICTOR BLAGA :

UNA DIN CELE MAI MARI AFACERI DE SPIONAJ DIN SECOLUL AL XX-LEA

Întreaga carieră a lui MARCEL CHALET, astăzi în vîrstă de 67 de ani, s-a derulat în cadrul celebrului DST (Direcția Supravegherii Teritoriului), serviciul de contraspionaj francez, pe care l-a condus din 1975 pînă la pensionarea sa din 1982. Împreună cu Thierry Wolton, M. Chalet a publicat, recent, în Editura Grasset, o carte document : „VIZITATORII DIN UMBRĂ".

În cartea amintită, Marcel Chalet prezintă celebra afacere Farewell, numele-cod al celei mai mari „cîrtițe" folosite, vreodată, de un serviciu de informații occidental în sînul K.G.B., numită de Ronald Reagan „una din cele mai mari afaceri de spionaj din secolul al XX-lea"

Afacerea Farewell

Așadar „Farewell" — un om din umbră, a cărui identotate va rămîne secretă. O poziție privilegiată într-un serviciu-cheie al K.G.B., 2997 de pagini de documente de o bogăție nebănuită de informații, furnizate D.S.T.-ului de un ofițer superior al centralei sovietice. O livrare care va dura zece luni, din aprilie 1981 pînă la începutul anului 1982. Pînă în momentul cînd „contactul" nu a mai răspuns...

Personajul, provenit dintr-o familie a burgheziei ruseşti, vorbea franceza ; a locuit, un timp, în Franța și Canada. Știa că poate conta, în Franța, pe un prieten care, de o manieră aparent dezinteresată, l-a scos din încurcătură după un accident de circulție în apropiere de Paris. Într-o seară, puțin amețit de băutură, Farawell a avut un accident cu mașina ambasadei. Această greșeală ar fi putut să-l coste repatrierea în U.R.S.S. Un

prieten francez, care lucra la o firmă comercială cu legături de afaceri la Moscova, l-a ajutat să-și repare mașina cît mai repede. Prin el a încercat Farewell să intre în contact cu D.S.T.

I-a scris, în decembrie 1980, o scrisoare, expediată din Ungaria, solicitînd legătura cu D.S.T., în termeni destul de ambigui. În februarie 1981 a revenit. Cîteva săptămîni mai tîrziu, a avut loc primul contact semnificativ cu „Farewell". El și-a dezvăluit intențiile : nu dorește să părăsească U.R.S.S. ; va furniza D.S.T. toate informațiile la care are acces prin poziția sa ierarhică K.G.B. Pentru a-și dovedi sinceritatea, „Farewell" a remis un prim lot de documente. Au urmat alte trei întîlniri în patru zile. „Farewell" a susținut că e gata să predea agentului D.S.T. volume întregi din arhivele K.G.B.

Studierea sumară a primelor documente a pus în evidență interesul ieșit din comun și bogăția cu totul particulară a căilor de acces de care dispunea „Farewell" în diversele compartimente ale aparatului de informații sovietic.

Dezinformare montată de K.G.B. ?

Și, totuși, „Farewell" era sincer sau toată povestea era o operațiune de dezinformare montată de K.G.B. ?

Cea mai mare parte a celor 2997 de pagini de documente erau semnate de factori responsabili la nivelul cel mai înalt, inclusiv de patronul K.G.B. de atunci, Yuri Andropov. Unele cuprind bilanțuri, sinteze asupra unor perioade mai lungi de activitate a serviciului. Altele conturează acțiuni de viitor, cuprinzînd fixarea obiectivelor, mergînd pînă la desemnarea persoanelor ce urmează a fi abordate pentru obținerea informațiilor. Documentele cuprindeau estimări financiare ale rezultatelor acțiunilor de spionaj efectuate în Vest. S-au identificat sursele de care dispuneau sovieticii și, uneori, aliații lor în țările N.A.T.O. „Farewell" a oferit o listă cu cca. 250 de nume de membri ai «Liniei X» a K.G.B., reprezentînd ofițeri de informații răspîndiți

în toată lumea pentru spionaj în domeniile științific și tehnic.

Afacerea a căpătat o semnificație politică de primă importanță la nivelul Alianței Atlantice : informațiile probau fragilitatea și vulnerabilitatea unor dispozitive militare de maximă valoare pentru N.A.T.O.

Se știa că D.S.T.-ul nu avea mijloace de a prelua pe cont propriu o afacere atît de sensibilă care se derula în inima Moscovei. Și atunci americanii și-au asumat o parte a operației. O echipă de cinci oameni s-a instalat la o bază a armatei S.U.A. la Frankfurt. Aceștia i-au remis lui „Farewell" un „stilou" adevărat și fals, în același timp, cu care agentul K.G.B. (în serviciul D.S.T.) a putut fotografia documentele pe care le-a furnizat serviciului francez. „Stiloul" conținea filme speciale și putea executa 90 de clișee care erau, apoi, expediate și developate la Frankfurt. Tot americani au asigurat, la Moscova, supravegherea locului unde se desfășurau contactele lui „Farewell" cu agentul de legătură francez.

Doar ei aveau mijloacele tehnice și personalul în măsură să asigure că „Farewell" și francezul nu erau urmăriți cînd se îndreptau spre punctul de întîlnire. Și tot ei au deschis un cont pentru „Farewell" în Elveția.

După zece luni, Farewell" n-a mai dat, brusc, nici un semn de viață. Vitali Iurcenko (transfug în S.U.A., fost șef al departamentului al 5-lea al direcției X a primei direcții principale însărcinate cu securitatea internă a K.G.B.), a relatat cum s-a petrecut lucrurile : „Farewell" a fost arestat într-o grălină publică pentru o crimă fără legătură cu spionajul. Condamnat la 20 de ani de detenție, s-a trădat printr-o scrisoare trimisă soției din penetenciar.

Deși sînt multe semne de întrebare în legătură cu semnificațiile acestei istorii, Marcel Chalet respinge ipoteza unei provocări sovietice. Din punctul lui de vedere, K.G.B. nu avea interesul să compromită accesul la putere al stîngii în Franța precum și prezența comuniștilor în guvern. În al doilea rînd, principalul consumator al dosarului „Farewell" erau S.U.A., față de care

Franța a păstrat o relativă distanță după război ; pentru o operațiune de intoxicare avînd ca destinatar S.U.A., K.G.B.-ul putea alege ca punct de sprijin o altă țară europeană, fidelă prieteniei americane. În al treilea rînd, prin dezvăluirile sale „Farewell" a obligat Occidentul să-și întărească măsurile de protecție prevăzute prin reglementările C.O.C.O.M., ceea ce nu era interesul Uniunii Sovietice. Au fost desconspirați zeci de agenți sovietici. Pe aceeași linie argumentativă, s-a constatat că unul din documente, semnat de Andropov, confirma că, în ciuda declarațiilor oficiale, U.R.S.S. era angajată într-un program de „război al stelelor"

În anul 1985, într-un buletin intern al K.G.B., s-a afirmat că agentul „Farewell" a fost executat. Știrea a parvenit în Occident prin „versatilul" V. Iurcenko și printr-un transfug. Îndoiala persistă, însă, și asupra acestui punct final al afacerii *.

Răfuieli în sînul K.G.B. ?

Există și o altă versiune, în care M. Chalet nu crede, asupra sfîrșitului agentului „Farewell". Acesta a încetat orice contact cu D.S.T. în martie 1982. Exact în acea epocă au izbucnit în sînul K.G.B. răfuieli severe mergînd pînă la asasinat. Y. Andropov — știind că sfîrșitul lui L. Brejnev e iminent — s-a decis să-și extindă puterea. Orice pretext bun pentru a se debarasa de membrii clanului Brejnev, de care „Farewell" era, oficial, mai apropiat. Se sugerează că la această turnură a evenimentelor ar fi putut contribui și o imprudență sau rea-voință a înseși serviciilor franceze.

În ceea ce privește climatul politic din Franța, M. Chalet susține că prezența celor patru miniștri comuniști în guvern (Ralite, Fiterman, Le Fors și Rigout) a generat dificultăți în activitatea D.S.T., atîta vreme cît aceștia susțineau deschis politica externă a U.R.S.S. De aceea, unele afaceri (cum ar fi cea a lui „Farewell") nu au fost niciodată evocate în Consiliul de Miniștri.

(„Zig-Zag", nr. 15/1990, p. 15)

* Vezi *Anexa* (doc. IX).

IX

JEAN LESIEUR :

CHIPUL ADEVĂRAT AL UNUI AGENT DUBLU

Pentru vecinii săi din Londra, Oleg Gordievski este un englez foarte liniștit. Puțini îi știu chipul adevărat, ascuns cu grijă de o barbă scurtă, un păr blond spre roșu și ochelari moderni. Dar cel mai important spion transfug al K.G.B., încă în viață, nu își ascunde și trecutul. El scrie acum o carte în care viața sa joacă... rolul principal. Motivul pentru care Gordievski se destăinuie — după ce dispăruse pe 19 iulie 1985, într-o pădure din apropierea Moscovei, pentru a reapărea cîteva zile mai tîrziu, la Londra — este, zice el, istoria. Dar scrie și pentru cele două fiice, Maria de 10 ani și Anna de 9 ani, rămase în Uniunea Sovietică. Din mai anul acesta ele au primit permisiunea de a-i putea răspunde la telefon. Convorbirile sînt însă banale, neputîndu-se vorbi despre unica lor obsesie : cînd se vor putea reîntîlni la Londra ?

Pînd în anul 1985 Oleg a fost unul din „personajele cheie" ale K.G.B. în Europa de Vest; dar, pe ascuns, colabora și cu serviciile de informații occidentale. A fost autorul utilelor note informative pentru Mihail Gorbaciov, înaintea primei sale vizite în Marea Britanie — 1984 — și, ca un veritabil agent dublu, a denunțat și mulți dintre spionii sovietici din Europa.

„La începutul anilor '80, la Moscova domnea o adevărată stare de paranoia" — povestește el. O dovadă a acestei stări a fost operațiunea RYAN, acronim de la „raketno yadernoye napadenye" (ceea ce înseamnă „atac cu rachete nucleare"). În 1981 a primit o circulară a K.G.B. care ordona tuturor spionilor să acorde o prioritate absolută urmăririi permanente a celor ce erau res-

ponsabili de eventuala acțiune occidentală nucleară contra U.R.S.S.

„Leonid Brejnev devenise nebun, își amintește Gordievski. Insistența cu care americanii doreau să instaleze în Europa rachete cu rază medie de acțiune l-a convins că N.A.T.O. s-ar pregăti de război. După moartea lui, în 1982, această teamă s-a extins. Isteria a atins apogeul între 2 și 11 noiembrie 1983 cînd occidentalii, în timpul unor manevre de rutină, au trecut în revistă procedeele lor de tir cu arma atomică. La Moscova, cei care credeau că propriile utopii sînt un pericol real nu erau mai mulți de șase; din nefericire, erau cei mai importanți oameni de stat. Înnebunirea lor ar fi putut precipita lumea într-un război total". Gordievski a redactat mai multe rapoarte despre starea de spirit de la Kremlin, unul dintre ele ajungînd pînă în mîinile lui Ronald Reagan și convingîndu-l să-și domolească puțin din antisovietismul declarat, ținînd seama de lipsa de realism a conducerii sovietice.

De ce și-a trădat Gordievski patria? Pentru mama lui, s-ar părea. Aceasta era de naționalitate turkmenă și nu-i agrea deloc pe sovietici, deși soțul său era rus și a lucrat le N.K.V.D. (ulterior K.G.B.) Toate acestea nu l-au împedicat pe Oleg să-și urmeze tatăl în servicul K.G.B.-ului, unde mai lucra unul din frații săi. Invadarea Cehoslovaciei în 1968 l-a determinat să-și dorească să plece în străinătate, unde i-au trebuit cinci ani pentru a se hotărî să trădeze. A fost trimis la post la Copenhaga; aici serviciile speciale britanice au încercat și, în final, au reușit să-l capteze. El le-a desconspirat „corespondenții" Moscovei în regiune: de pildă, pe fostul președinte finlandez Kekkonen, pe care astăzi nu-l consideră decît ca „agent de influență", ca și pe unii funcționari norvegieni, angajați ai N.A.T.O.

Revenit la Moscova, Gordievski s-a străduit să-și determine șefii să-l trimită la Londra. Războiul Malvinelor, atunci abia declanșat, l-a ajutat să obțină numirea datorită activității mult amplificate a K.G.B. în timpul acestei confruntări. Englezii l-au ajutat să trimită la Moscova a analiză extrem de detaliată și informată a

strategiei doamnei Margaret Thatcher. În același timp, a dezvăluit identitatea unor sovietici, membri ai K.G.B., pe care, ulterior, britancii i-au expulzat — în frunte cu șeful „centralei —, Gordievski devenind astfel automat succesorul său. Evident, la Moscova s-au născut anumite suspiciuni; Gordievski și cu familia sa au fost rechemați în țară și interogați. Pentru a se preveni urmările unor divulgări în timpul procesului, s-a declanșat așa-numita „exfiltrare" prevăzută în caz de urgență, adică părăsirea teritoriului U.R.S.S. pe căi specifice serviciilor secrete. Ca urmare, a ajuns la Londra pe post de „transfug", după o călătorie ale cărei etape nu le-a precizat. De atunci, Gordievski este consilier al multor oameni de stat pentru problemele politice sovietice. Alături de alți experți, el crede că în U.R.S.S. nu va avea loc în viitorul apropiat o lovitură de stat militară. Oleg este pasionat de unele revelații asupra trecutului, cum ar fi, de pildă, afacerea „Farewell", după numele de cod al celui care, pînă în 1981, a furnizat D.S.T.-ului francez peste 3000 de documente despre operațiunile de spionaj tehnologic puse în practică de U.R.S.S. El dă și numele celui în cauză, care nu a fost făcut niciodată cunoscut : Vladimir Ippolitovici Vetrov, executat în decembrie 1984 sau ianuarie 1985. Rolul exact al acestuia în serviciile secrete franceze nu a fost cunoscut de autoritățile sovietice decît un an mai tîrziu, datorită indiscrețiilor nevestei sale. Gordievski mai vorbește și despre „incapacitatea francezilor de a detecta amploarea penetrației sovietice înainte de război", dîndu-l ca exemplu pe Pierre Cot, de opt ori ministru al celei de a IV-a Republici. „Evident au fost și alții, de același rang. Cercetările în acest domeniu sînt prea timide în Franța și eu nu pot să vorbesc mai mult", relatează el.

Gordievski a fost mult mai locvace cînd i s-a cerut să deslușească controversa asupra celui de-al cincilea spion britanic care, alături de Burgess, Philby, McLean și Blunt, a compus echipa celor „5 Magnifici" recrutați la Cambridge, înainte de război. S-a aflat, astfel, că John Craincross, lucrător în *Foreign Office* și la Trezo-

reria britanică, secretar privat al lui Churchill și membru al serviciilor de codificare și decodificare ale Agenției de informații a Maiestății Sale Britanice, a fost cel care i-a informat pe sovietici despre decizia Angliei de a fabrica arma atomică. El trăiește acum retras în Franța, în departamentul Var, fiind considerat cel mai bun specialist anglo-saxon al operelor lui Molière și Corneille.

Oleg Gordievski continuă să se ascundă și să se mascheze. Fiind condamnat la moarte în U.R.S.S., nu dorește decît un singur lucru : ca soția și fetițele sale să poată veni la el, „în adevărata mea țară — Europa".

(După „L'Express", traducere și adaptare R.F. Rădulescu, în „Oblio", nr. 36 și 37/1990)

X

OLEG GORDIEVSKI :

CONFESIUNEA UNUI SUPERSPION

Oleg Gordievski : fost colonel K.G.B. (n. 1938), a lucrat la secția K.G.B.-ului pentru Marea Britanie ; ulterior la ambasada sovietică de la Londra, fiind, la un moment dat, numit șeful rețelei din capitale britanică; în 1972 a fost recrutat la Copenhaga de către serviciul englez M.I.-6 pentru care a lucrat timp de 13 ani. A fost cel mai important agent dublu al serviciului secret englez și unul dintre cei mai importanți agenți ai Occidentului în interiorul K.G.B.-ului în perioada postbelică.

Timp de peste 30 ani, începînd din studenție, m-au interesat conducătorii noștri (sovietici — n.ns.) Voiam să înțeleg resorturile acelei imagini strîmbe pe care și-o formaseră despre lume, ale incapacității de a înțelege Occidentul, ale ignoranței despre mecanismele de funcționare ale unui sistem democratic.

Cînd la începutul secolului a luat ființă partidul comunist (sovietic) existau printre conducătorii săi o serie de personalități — Lenin, Troțki, Kamenev, Buharin sau Litvinov —, cu o educație solidă și buni cunoscători ai vieții din alte țări europene. Dar nici unul dintre ei nu fusese implicat în activitatea democratică a acelor țări și nici nu dobîndise o experiență pozitivă în scurta perioadă de evoluție democratică a Rusiei (1906-1917). De fapt, bolșevicii formau cel mai puțin influent și numeros grup în parlamentul rus *(duma)* al acelor ani.

Pe plan teoretic și filosofic a existat întotdeauna un antagonism între partidul comunist și democrație; pentru partidul comunist democrația era un salon burghez de

conversație parlamentară iar activitatea politică „cretinism parlamentar". Războiul civil, lichidarea democrației interne de partid la cel de-al X-lea congres, concentrarea puterii politice, economice și militare în mîna partidului și, prin incidență, alienarea regimului sovietic de vecinii săi europeni ca și de propriul popor au creat un sentiment de izolare.

Consecința : — atacuri violente la adresa instituțiilor democratice din alte țări și interpretarea oricărei informații parvenind din Occident ca fiind eronată, ostilă și subversivă. În anii dictaturii staliniste această mentalitate a cîștigat teren extraordinar; în același timp, regimul a devenit paranoic și profund suspicios, încurajînd o susținută activitate de spionaj intern și extern.

În anii '20 puținele informații care continuau să intre în țară au fost total suprimate. Orice publicație ne-editată de o editură oficială de stat a fost interzisă. Ulterior a început bruiajul programelor emise de posturile de radio occidentale.

K.G.B.-ul a fost una dintre organizațiile care au fost investite cu responsabilitatea blocării accesului populației la informațiile provenind din surse occidentale. Agenția elabora liste — tomuri întregi pe care ofițerii săi erau obligați să le cunoască — conținînd subiecte, permanent aduse la zi, care erau fie interzise total, fie prezentate trunchiat.

Citindu-le, am descoperit — printre multe alte lucruri — că orice date despre următoarele subiecte erau tabu : numărul lagărelor de concentrare și unde anume erau situate; războiul cu Finlanda (1939-1940); deportarea populației din Estonia, Letonia și Lituania în Siberia; contractele cu nemții după partajarea Poloniei în 1939; numărul celor uciși în 1944-1945, inclusiv al prizonierilor de război; cauzele războiului din Coreea (1950-1953) și ajutorul sovietic pentru Coreea de Nord; subvențiile acordate partidelor comuniste din alte țări. În ceea ce privește informațiile clasificate referitoare la Anglia, am aflat în acele dosare detalii despre procesul inginerilor de la Metro Vickers în 1933, implicarea unor britanici și organizații engleze în activitatea Cominternului, vo-

lumul și natura ajutorului britanic pentru U.R.S.S. în timpul celui de-al doilea război mondial, efectivul și competențele ambasadei sovietice de la Londra, contactele membrilor comitetului central al P.C.U.S. cu grupări politice și organizații sociale din Anglia.

Represiunea stalinistă i-a eliminat aproape pe toți cei care, membri de partid sau nu, avuseseră ocazia de a cunoaște lumea din afară sau activaseră în cadrul mișcării democratice din Rusia pre-revoluționară. Regimul stalinist a inaugurat acea totală spălare a creierelor al cărei produse a fost — citîndu-l pe Zinoviev — *homo sovieticus,* creatură a cărei gîndire nu reflectă realitatea lumii înconjurătoare, ci o imagine deformată și artificială a acestei realități. Îndoctrinarea aceasta a continuat pînă în zilele *glasnost*-ului, deși reziduri serioase încă persistă.

Cu toate acestea se recunoaștea tacit că propaganda oficială confecționa un tablou al lumiii care nu era cel real. Se recunoștea, deci, necesitatea existenței unor indivizi care trebuiau să aibă acces și să cunoască informațiile furnizate din surse occidentale; misiunea lor era de a contribui la intensificarea tirului propagandistic și a prezenta contra-argumente și sugestii pertinente pentru luarea unor decizii echilibrate în materie de politică externă. Dar nimeni nu trebuie să supraliciteze competențele acestor persoane în ceea ce privește fluxul informațional destinat consumului public. Cel puțin pînă la mijlocul anilor '80 acest grup, restrîns și numai ocazional consultat în calitate de experți, nu avea o influență demnă de a fi luată în seamă asupra deciziilor guvernamentale. Mai mult, avînd în vedere formația lor în spiritul dogmei marxiste nu se poate spune că ar fi fost cei mai calificați interpreți ai politicii și modului de gîndire occidentale. De asemenea, trebuie menționat faptul că în perioadele negre ale istoriei sovietice accesul la informații din afară era limitat chiar pentru aceste persoane selecte. În anii de stagnare ai regimului Brejnev consultarea unei publicații occidentale *(The Times* deținea un loc proeminent) a devenit un „lux" din ce în ce mai puțin permis chiar ofițerilor K.G.B. Prin tradiție, primul lucru

pe care-l făceau ofițerii noștri la cursurile de limbi străine era să asculte buletinele de știri ale B.B.C.-ului. Știrile „anti-sovietice" erau șterse de pe bandă înainte de a fi dată studenților spre ascultare. În această situație, cît de informați puteau fi liderii sovietici ? Începînd din 1929 pînă la Gorbaciov nu a existat nici un membru al Biroului Politic capabil de a-și forma o imagine corectă despre Occident. Compensau handicapul prin șiretlicuri, duritate extremă, goană neîncetată pentru supremația și exploatarea „slăbiciunilor" țărilor occidentale despre care erau ținuți la curent de diplomați și membrii serviciului secret.

Deși absolut orice informație le era la îndemînă, liderii sovietici demonstrau, de regulă, o gravă neînțelegere a Vestului. Explicația rezidă în formația lor într-un climat de îndoctrinare comunistă, de ideologizare și retorică leninistă pseudo-științifică. Cînd ajungeau la putere, aveau acces la toate categoriile de informații dar erau deja implacabil marcați de mentalitatea lui *homo sovieticus*.

Nici un fel de informații provenite din Vest nu-i putea ajuta la a-și forma o reprezentare adecvată a celeilalte lumi; aceasta cerea autoeducație iar ei nu aveau timp și nici un doreau așa ceva. Este adevărat, pierdeau destul de mult timp citind depeșele expediate de ambasadele sovietice și stațiile K.G.B. din alte țări. Contrar opiniei largi răspîndite în afara Uniunii Sovietice, „sarcina" diplomaților și a membrilor serviciului secret constă în a informa conducerea sovietică despre deciziile politice și acțiuni de politică externă de interes pentru Kremlin ca și despre eventuale manevre militare, de a culege informații strategice și militare — ceea ce este doar o palidă imagine a vieții în Vest — și nu în a le explica mecanismul de funcționare și modul de viață al societății occidentale.

La începuturile sale, regimul sovietic — datorită izolării — își considera adversarul ca reflecție a propriei imagini : „Ei (occidentalii) sînt, esențialmente, ca și noi — sînt doar mai sofisticați. Democrația e un nonsens, nu poate exista așa ceva. Parlamentul este doar o chestie de

fațadă. Guvernul poate face orice dorește numai că nu vrea întotdeauna acest lucru. Partidele politice sînt pur și simplu o înșelătorie pentru a-i induce în eroare pe muncitori. Libertatea presei este o minciună, un instrument de manipulare a oamenilor de către burghezie. Capitaliștii continuă să-i exploateze pe oamenii muncii. Poliția și securitatea sînt atotputernice, practic orice individ este sub supravegherea lor. Sute de deținuți politici umplu închisorile. Serviciile de spionaj desfășoară activități ostile U.R.S.S. pe scară mare, ele trimit mii de agenți în Rusia cu scopul de a spiona și stimula diversiuni ideologice". O astfel de listă de idei stereotipe ar putea continua *ad infinitum*.

Auto-izolarea și ideologia auto-impusă, împreună cu orgoliul și aroganța explică ignoranța liderilor sovietici. Mulți dintre ei considerau că stăpînind „socialismul științific" — doctrina economiei socialiste bazată pe tezele lui Marx — sînt superiori capitaliștilor care nu se lasă contaminați de această „doctrină progresistă".

Cîndva am avut șansa să-l ascult pe secretarul Comitetului Central Kapitonov, pe viitorul secretar al partidului Cernenko și pe ministrul de externe Andrei Gromîko. Am avut, de asemenea, prilejul să ascult speech-uri rostite de Hrușciov și Brejnev și, bineînțeles, de „boșii" K.G.B.-ului Semiciastnîi, Andropov, Șcebrikov și Kriucikov care — bineînțeles — nu au fost difuzate în Occident. Kapitonov nu numai că era opac la ceea ce înseamnă Vest, dar, intelectual, era, evident, mult sub medie. Și, totuși, a deținut un post important aproape 40 de ani, fiind pensionat doar acum cîțiva ani.

Indiferent de cine le era auditoriul, Brejnev, Andropov, Șcebrikov și Kriucikov aveau întotdeauna textul scris — un text tipic pentru jargonul birocratic comunist. Percepția lui Hrușciov despre Occident, simplistă și eronată, este evidentă în „Memoriile" sale publicate în Vest și a căror autencitate a fost recent confirmată de Moscova.

Gromîko era demodat și doctrinar, lipsit de orice scînteie și fără pic de umor. Deși nici el nu excela în a în-

țelege Vestul, în materie de politică externă, a fost un „maestro". Figura cea mai ștearsă a fost Cernenko. Adresîndu-se unui grup de diplomați, el vorbea despre capitalismul putred, despre victoria inevitabilă a comunismului, despre agresivitatea N.A.T.O., despre influența nocivă a desuetei propagande occidentale și a ideilor liberale — toate acestea menite a submina fundamentul ideologic al U.R.S.S. Nu a lipsit, bineînțeles, dragostea nețărmurită a națiunii pentru partidul ei comunist.

În anii '70 a devenit evidentă la nivelul elitei influența factorului vîrstă. Circulau intens zvonuri despre moartea clinică a lui Brejnev. În ultimii săi ani Brejnev aproape că nu a mai jucat nici un rol pe scena politică, deși nu se știe exact nici măcar acum cine lua deciziile în materie de politică externă. Pare să fi fost un grup de consilieri de-ai săi, niște neo-staliniști din cadrul departamentului pentru relații externe al Comitetului Central și Biroului Politic, Ustinov, Gromîko și Andropov, cei care hotărau în acest domeniu.

Exista în mintea lor o combinație ciudată de percepții conform cărora Occidentul era un adversar agresiv și superînarmat, dar ,în același timp, suficient de slab pentru a se lăsa condus de principiul parității convenit cu Moscova și a tolera expansionismul sovietic în Africa, America Centrală și Afganistan, ca și desfășurarea rachetelor SS-20 în Europa de dragul progreselor la negocierile privind reducerea armelor strategice și al destinderii. Politicienii care criticau aspru acest comportament al Moscovei stîrneau o iritare teribilă la Kremlin. Aparatul propagandistic a primit sarcina de a orchestra o campanie pentru discreditatea doamnei Thatcher, a președintelui Reagan și a politicianului conservator vest-german Franz-Josef Strauss. K.G.B.-ul a fost de asemenea solicitat.

Mi-a căzut în mînă un text defăimător de 23 pagini, pregătit de K.G.B. în 1980 pentru a o ataca pe Mrs. Thatcher. Fițuica a fost trimisă stațiilor K.G.B. din străinătate care urmau să o transmită unor „agenți influenți" (contacte ale K.G.B.-ului în viața politică a țării respective) și publicată în presă sub semnătura acestora. Dis-

cutînd politica externă promovată de premierul britanic, textul respectiv arăta că „...Thatcher a încercat să facă următoarea afacere cu partenerii săi comunitari : Anglia, «protector» al Europei, își va spori bugetul militar în schimbul acordului partenerilor vizînd reducerea contribuției sale la Comunitatea Europeană".

Triumful electoral al premierului britanic și al președintelui Reagan, linia dură adoptată de cancelarul vest-german Helmut Schmidt, decizia N.A.T.O. din 1979 de a amplasa rachete nucleare cu rază medie de acțiune în Europa și reacția virulentă la invazia sovietică în Afganistan au fost tot atîtea înfrîngeri grele pentru politica externă a U.R.S.S. a căror cauză s-a datorat incapacității sale de a înțelege Occidentul.

Amplasarea rachetelor Pershing a fost o lovitură extraordinară. În opinia Moscovei, aceste rachete aveau o enormă forță de penetrare și, în caz de război, puteau distruge Kremlinul, adăposturile subterane ale conducerii — un sistem complex de bunkăre în zona Moscovei și în împrejurimi dotate cu locuințe și birouri confortabile, cu uzine electrice, cu depozite de alimente și apă — ca și rețeaua de transport feroviar subteran. Decizia Pactului Nord-Atlantic de a-și păstra Europa Occidentală a devenit, astfel, o amenințare mortală pentru conducerea sovietică.

Succesul campaniei împotriva bombei cu neutroni, în mare măsură inspirată de Moscova, a încurajat Kremlinul la mobilizarea grupurilor pacifiste din Europa Occidentală în vederea unor acțiuni de protest față de amplasarea rachetelor Pershing și de croazieră. Chiar și ofițerii K.G.B., obișnuiți cu aceste planuri fanteziste, erau uimiți. Existau deja staționate peste 300 rachete sovietice cu rază medie de acțiune, fiecare cu cîte trei focoase nucleare ; numărul lor depășea de aproape 12 ori cifra totală a obiectivelor importante din Europa Occidentală. Era oare posibil să-ți imaginezi că se vor găsi indivizi amatori să protesteze împotriva desfășurării a cîtorva zeci de rachete americane ?

Și s-au găsit, și-n număr mare — „verzii" din R.F.G., campania pentru dezarmare nucleară din Anglia, femi-

nistele de la Greenham Common (Marea Britanie). Toți au protestat pe cont propriu. În același timp, personalități publice și delegații din țările occidentale, inclusiv Anglia, erau curtate asiduu de către organizații de genul Consiliului Mondial al Păcii sau de Comitetul pentru pace al U.R.S.S., care serveau drept paravan pentru politica oficială.

Mobilizarea maselor de pacifiști vest-europeni întru apărarea intereselor uneia dintre cele două superputeri a fost considerată o realizare a departamentului pentru relații externe al Comitetului Central. K.G.B.-ul, la rîndu-i solicitat în această campanie, a avut și el partea sa de succes, „agenții săi influenți" participînd la mitinguri și demonstrații, publicînd articole în presă și interpelînd diverși parlamentari în timpul dezbaterilor. Cînd a devenit evident că guvernele occidentale nu vor reveni asupra deciziei privind amplasarea rachetelor, Moscova a ordonat continuarea campaniei ca mijloc de a cîștiga o și mai mare simpatie pentru sovietici în rîndul publicului occidental.

În situația în care rachetele Pershing aveau nevoie doar de 6 minute pentru a lovi Moscova de la bazele lor din R.F.G. și aflînd, prin spionii săi, că S.U.A. pregătesc un nou tip de armă (proiectul S.D.I. — n.ns.) capabilă de a anihila forța de descurajare sovietică, Kremlinul a fost cuprins de panică. În opinia mea, reacțiile sale se bazau, conform principiului imaginii-oglindă, pe următorul raționament : „Dacă am avea un potențial nuclear similar celui american și un sistem capabil de a elimina forța lor de descurajare nucleară, am lansa noi un atac nuclear preventiv împotriva dușmanului nostru funciar ? După toate probabilitățile, da. În acest caz trebuie să începem să ne pregătim imediat pentru un atac american".

S-a luat hotărîrea de a urmări cu maximum de atenție orice indiciu premonitoriu al unei asemenea eventualități și toate compartimentele serviciului secret au fost solicitate să procedeze în consecință. În intervalul 1982-1985 stația K.G.B. de la Londra trebuia să semnaleze Moscovei, la fiecare două săptămîni, orice indiciu

sugerînd o intensificare a activității la Downing Street 10 (sediul guvernului — n.ns.), la Ministerul Aprărării și la Ministerul de Externe, la ambasada S.U.A., în cadrul serviciilor de spionaj sau de urgență. Am auzit adesea în ultimii ani următoarea întrebare : „Este oare posibil ca cineva la Moscova să fi crezut pe bune că Vestul va lansa o agresiune, un atac nuclear ?" Din nefericire, da, erau asemenea indivizi și, evident, în perioada 1980-1983 ei formau majoritatea în conducerea politică și militară a U.R.S.S.

Există dovezi în acest sens — în special cuvîntarea rostită de Kriucikov (la vremea aceea șef adjunct al K.G.B.-ului și șef al serviciului de spionaj) la o conferință în 1988 la sediul ministerului sovietic al afacerilor externe. În plină eră a *glasnost*-ului și a noii gîndiri politice, el afirma — după șase ani — că diplomații și membrii serviciului de spionaj au datoria esențială de a nu ignora pericolul iminent al unui conflict nuclear. Într-un interviu la televiziunea maghiară, în 1989, mareșalul Serghei Akromeiev declara că în 1984 el nu excludea posibilitatea unui atac american împotriva Uniunii Sovietice.

La nivelul responsabilităților analiștilor și ofițerilor operativi ai K.G.B., misiunea de a vîna orice indiciu sugerînd pregătiri de război era considerată ca ultima mostră a neghiobiei elitei conducătoare. La fel credeau și diplomații ministerului de externe. Cu toate acestea, nimeni de la K.G.B. sau de la Ministerul de Externe nu îndrăznea să spună răspicat Kremlinului că nu există nici un motiv pentru acea agitație teribilă. K.G.B.-ul, și într-o măsură mai mare G.R.U.-ul, conștiente că Moscova așteaptă confirmări ale ideii că Vestul pregătește un atac nuclear împotriva sa, întocmeau rapoarte bilunare care, deși nu ofereau argumente convingătoare pentru susținerea acelei prezumții, nici nu o infirmau.

Toată această nebunie a luat sfîrșit curînd după venirea lui Gorbaciov la putere. După numai doi ani s-a instalat o nouă gîndire politică —mai exact, reașezarea politicii externe sovietice pe baze raționale și o viziune lucidă, sănătoasă despre lume. Ce se întîmplase ?

Trei factori au avut, în opinia mea, un rol cheie în această privință. Cu tot șurubul strîns în domeniul accesului la informații în ultima parte a anilor '70, numărul celor care-și formau o imagine adecvată asupra realității de dincolo a crescut neîncetat. Devenind o superputere mondială, U.R.S.S. a fost obligată să-și extindă armata de diplomați, spioni, propagandiști, corespondenți de presă, experți în probleme internaționale și militari care lucrau în străinătate. Un singur exemplu : K.G.B.-ul, activ în 70 de țări în anii '60, și-a extins activitatea în peste 100 țări. În aceeași perioadă efectivele sale au urcat de la 3 000 la 12 000 ofițeri. 100 ofițeri sau chiar mai mulți activau la stațiile sale din Washington, New York, R.F.G., Franța, Italia, Austria și India. Eforturile ideologilor și cenzorilor de a limita difuzarea informațiilor furnizate de cei ce lucrau în alte țări și-au pierdut din ce în ce mai mult din eficiență. Deși sumarele presei străine, transmise zilnic de TASS în detaliu, erau de regulă „curățate" de știri și comentarii foarte critice la adresa Kremlinului, ele au contribuit în mare măsură la o mai bună informare, fiind difuzate în rîndul cercurilor înalte și mai puțin înalte ale establishment-ului sovietic.

În al doilea rînd, o schimbare importantă în conducere în persoana lui Gorbaciov. Asemenea multor contemporani ai săi, Gorbaciov este produsul anilor de liberalism hrusciovist și, deși asimilase multe din dogmele tradiționale și falsele concepte ale comunismului, el era conștient că comunismul nu este perfect și era foarte dispus să ia în considerare un punct de vedere competent.

În al treilea rînd — și cel mai semnificativ — Gorbaciov și-a ales ca principal consilier un intelectual de înaltă ținută, Aleksandr Iakovlev, fost ambasador în Canada, de departe mult mai bun cunoscător al Occidentului decît oricare dintre predecesorii săi. Este adevărat, accente anti-americane pot fi observate în cărțile sale, dar acest lucru se explică prin două elemente : pe de o parte, tributul plătit ideologiei dominante — nimeni în Uniunea Sovietică nu ar fi putut face carieră mărturi-

sindu-și simpatiile occidentale în același timp, pe de altă parte, ideile preconcepute inspirate de propaganda sovietică. Includerea sa printre membrii Biroului Politic a marcat un progres extraordinar. Pentru prima dată în 60 de ani exista în elita sovietică un membru al său având o experiență personală directă a vieții în Occident și o autentică formație academică și o viziune doar ușor alterată de ceața marxismului. Datorită lui Iakovlev, modul în care serviciile diplomatice și de sondaj furnizau informații Kremlinului s-a modificat radical. Nu numai că aveau acum posibilitatea să prezinte informații veridice și în mod obiectiv, dar li se cerea expres acest lucru.

În 1988 Kriucikov recunoștea că „în trecut nu făceam o diferențiere clară între aspectele socio-politice ale societății moderne cu multiplele lor nuanțe și diferite tendințe în dispozitivul forțelor politice". La mijlocul anilor '89 ministerul de externe, sub conducerea lui Șevardnadze, a traversat o conversiune încă și mai dramatică în drumul spre adevăr, titularul său fiind un partizan total al lui Iakovlev și Gorbaciov. În universități și alte instituții academice s-a inaugurat o nouă manieră de a vedea și analiza lumea din afară iar *glasnost*-ul a deschis larg porțile unui flux continuu de informații reale și exacte despre Europa și America, destinate marelui public.

Abandonarea stereotipelor sovietice tradiționale și informarea corectă a Moscovei de către funcționarii săi din străinătate au condus la schimbări calitativ-pozitive în politica externă sovietică. Deciziile care s-au adoptat în acest context — retragerea din Afganistan, lichidarea Euroracheteloor și eliberarea Europei de răsărit de sub controlul Moscovei — sînt succesele reale și fundamentale ale lui Gorbaciov.

(Traducere din „The Times", în „Flacăra Bis", București, nr. 1/1990)

XI

GENERALUL „RĂSPOPIT"

Oleg Kalughin, treizeci de ani de „serviciu", din care 12 în S.U.A., se răzvrătește.

Concediat, el devine una din vedetele opoziției.

Un general maior al K.G.B. sparge brusc liniștea pentru a intra în față într-o dezbatere politică deja confuză.

Iată-l, concediat, apărînd la tribuna unui miting în 16 iunie, alimentînd rezista „Noutățile Moscovei", după care dă un interviu șoc televiziunii, acuzînd „serviciile" de a fi rămas la ora războiului rece.

Este vedeta manifestației anticomuniste din 15 iulie de lîngă zidurile Kremlinului, ocazie cu care își anunță, în fața a 400 000 de manifestanți, demisia din partid, în care a fost membru 33 de ani.

Oleg Kalughin este roșcat, voinic, suplu, robust. Seducător, cu buze gurmande, ochi strălucitori, gesturi călduroase. Cultivat, el vorbește engleza ca un american. Abil, știe să distileze confidențele, fără a viola anumite secrete de stat, atent pentru a nu se pune în afara legii. Farsor, a legat în piele numeroase ediții pirat pe care disidenții le-au realizat, riscînd închisoarea : „O colecție unică în lume". Cinic, el afirmă : „Această scrumieră este un cadou personal de la Amin". Amin este conducătorul afgan pe care sovieticii l-au asasinat cu ocazia loviturii de la Kabul din decembrie 1979. De asemenea, misterios. Cine l-ar fi suspectat pe acela care s-a consacrat K.G.B.-ului 33 de ani înainte de a-l trăda ? Cariera sa începe în 1959.

În acea vreme, Nichita Hrușciov a sedus S.U.A., coexistența pașnică fiind la apogeu.

Universitățile americane invită, pentru prima dată, studenți sovietici. Oleg Kalughin, 25 de ani, născut la Leningrad, este printre ei. La sfîrșitul „stagiului", la Universitatea Columbia, „studentul" se transformă în corespondent pentru Radio Moscova, la New York, după aceea în diplomat : este al doilea, pe urmă primul secretar al ambasadei U.R.S.S. la Washington.

Ce importanță are „acoperirea" : rămîne 12 ani în S.U.A.

În 1970, Yuri Andropov, noul patron al Securității Statului, cheamă acest agent de excepție la Moscova și îl numește șeful serviciilor de spionaj. Pe culoarele imensei clădiri gri și galben, Kalughin îl ridiculizează pe șeful adjunct al direcției principale, însărcinat cu spionajul străin, un anume Vladimir Kriucikov. Cei doi superspioni fac parte din noua generație de „cekiști", fără frică, fără prejudecăți, inteligenți și eficace, pe care Andropov se va sprijini în lungul său drum spre puterea supremă. În 1974, pe cînd Kriucikov, viitorul mare patron, ia în mînă toate activitățile de spionaj al K.G.B.-ului, Kalughin este numit la 40 de ani general.

În 1980, devine nr. 2 al „marii case" de la Leningrad, controlează totul, rezolvă dosare delicate, decapitează disidența locală. Pînă în anul 1987, anul negru al K.G.B.-ului. Gorbaciov este la putere de doi ani. Perestroika și glasnostul său destabilizează pe valoroșii apărători ai comunismului : „Ce să facem acum cu fostul imperialism internațional ? Cu organizațiile de emigranți, Vaticanul, Radio Libertatea ?" se întrebă ei. Rău : organul ordonă, șeful partidului va trebui să se supună legii ! În luna ianuarie a acelui an efemerul președinte al K.G.B.-ului, Viktor Cerbikov, trebuie să se reabiliteze în ziarul «Pravda», după ce K.G.B.-ul ucrainean a persecutat un ziarist foarte „curajos". Tensiunea crește între combatanții din umbră. La Leningrad, Kalughin se lovește de ierarhia sa. Este chemat la Moscova și pus la punct. Îi scrie lui Gorbaciov o scrisoare lungă, veritabil plan de reformă al K.G.B.-ului : propune depoliti-

zarea și controlul său de către parlament. Nici un răspuns. Brusca sa trecere, anticipată, în rezervă, în 1989, îi confirmă că K.G.B.-ul nu a efectuat propria sa perestroikă : „Ca fiecare organ însărcinat să mențină ordinea publică, spune el, K.G.B.-ul este prin natura sa conservator. El l-a susținut pe Gorbaciov ca toată lumea. Dar asta, pentru că el a susținut întotdeauna conducătorul cel mai tare, cel mai capabil să aplice politica partidului".

U.R.S.S. intră într-o perioadă de tulburări. Dar, la 55 de ani, Kalughin se simte în plină formă. Se va retrage el în magnificul său apartament din Moscova ? Prea devreme. O nouă viață se deschide în fața lui și nu va scăpa ocazia. Repetă public criticile contra funcționarilor săi. Revistei «L'Express» el îi precizează : „După cinci ani de perestroika, K.G.B.-ul rămîne stat în stat. El încearcă să-și facă o imagine nouă, precum o femeie îmbătrînită care se fardează prea mult. Dar continuă să spioneze toată lumea, infiltrează zvonuri false, păstrează agenți la ziare. Spiritul și metodele sale nu s-au schimbat".

Aceste dezvăluiri l-au înfuriat pe Kriucikov. Pe 2 iulie Kalughin este degradat (decretul este semnat de Gorbaciov), deposedat de titluri și decorații și tîrît în noroi.

De la tribuna celui de al 28-lea Congres al Partidului, șeful K.G.B.-ului nu îl scutește de nici o acuzație : „incompetență, indisciplină, șantaj și minciuni". Critică violentă, fără consecințe, conform cu tradițiile instituției. O parte dintre moscoviți se neliniștesc pentru generalul trădător : „Un accident se poate întîmpla oricînd".

„Gîndind la această ipoteză am primit ziariștii. Notorietatea mea în Vest va fi cea mai bună protecție. Am învățat aceasta de la cei mai celebri disidenți".

Kalughin a pierdut toate privilegiile. 1 000 de ruble pe lună (de cinci ori salariul mediu), mașina cu șofer personal, dar a cîștigat o popularitate extraordinară. „Ca Saharov, Elțin sau judecătorul Golian, eu am devenit o victimă a sistemului, deci un erou", spune în public acest specialist care va manifesta cu mîinile sus, împreună cu liderii opoziției democratice.

Printre aceștia, vechii disidenți spun : „Plecăm de la ideea că el este sincer". Surîsul marelui spion : „Este timpul marilor transformări !"

Viitorul lui Kalughin va trece mai devreme sau mai tîrziu printr-o alegere în Sovietul Suprem al R.S.S. Rusă. Și apoi ? Se șoptește la Moscova că președintele R.S.S. Ruse, Boris Elțin, caută un om capabil să-i organizeze un K.G.B. pe măsură.

Unul dintre colaboratorii lui a primit un telefon misterios : „Feriți-vă de Kalughin, el este trimisul lui Kriucikov ca să vă destabilizeze".

Trebuia să ne așteptăm. Pro sau contra lui Kalughin ? Moscoviții sînt împărțiți. Dar toți urmăresc cu pasiune acest foileton politico-polițist inedit.

(După „L'Expres", în „Expres magazin"
București, nr. 4/1990, p. 9)

XI

PHILLIP KHIGHTLEY :

SPIONII IES DIN UMBRĂ

Miles Copeland, fost ofițer C.I.A. și expert în probleme ale Orientului Mijlociu, explica recent *, la un post de radio britanic, că C.I.A. dispune de atîtea detalii despre Saddam Hussein și cohorta sa irakiană încît „știe chiar și numărul lenjeriei de corp a acestor indivizi". Implicația acestui argument era că C.I.A. este suficient de capabilă să îndeplinească ordinul dat de George Bush de „a destabiliza" regimul lui Saddam Hussein și de a instaura în Irak un guvern cu care Occidentul să se afle în termeni buni. Serviciul secret american a identificat opoziția din interiorul Irakului și dispune de experiență și specialiști pentru a sprijini răsturnarea liderului irakian.

Preferința de a încuraja opoziția mai degrabă decît de a-l ataca direct pe Hussein se explică prin faptul că obținerea de informații credibile cu privire la locul unde se află Saddam este dificilă.

Americanii dispun de tehnologie modernă pentru dirijarea comunicațiilor și localizarea punctelor de origine, deși nu întotdeauna mesajele pot fi descifrate din cauza codurilor impenetrabile. Dacă ar exista un satelit situat pe o orbită corectă, sateliții americani ar putea fotografia un indicator rutier din Bagdad sau un autobuz plin cu ostateci care se îndreaptă spre o instalație militară. Dar este improbabilă existența unui satelit poziționat strategic, deoarece, pînă anul trecut, Uniunea Sovietică constituia obiectivul urmărit. Așadar, s-ar putea ca C.I.A. să nu fie în măsură să dispună de suficiente detalii în legătură cu locurile unde se ascunde Saddam. Supravegherea prin intermediul instalațiilor

* Afirmație care, cu totul recent, a fost brutal contrazisă de desfășurarea ostilităților pe fronturile „războiului Golfului", izbucnit la 17 ianuarie 1991 !

moderne poate fi ușor indusă în eroare. Manechine, sosii, călătorii diversioniste, transmisii false, precum și simplul truc de a expedia mesaje importante printr-un soldat pe motocicletă sînt acțiuni de natură să compromită de fiecare dată operațiunea. Dacă serviciile secrete occidentale ar fi sincere, ele ar trebui să admită că tot ce pot spune cu certitudine despre Saddam este că el se află undeva în Irak și că nimeni nu știe ce intenționează să facă în viitor. Acest lucru nu-i sperie cu adevărat, deoarece criza din Orientul Mijlociu favorizează agențiile de informații secrete. Faptul că sînt criticați pentru eșecul lor de a avertiza asupra invadării Kuweitului nu-i afectează. Ei știu foarte bine că aceste critici pot să se transforme în avantaj, folosind una dintre cele două tehnici sigure : „noi v-am avertizat, dar nu ați vrut să ne ascultați" sau „ne-ați secătuit fondurile, și uite care este rezultatul". Important pentru agenți la ora actuală este imperativul de a învinge și de această dată un inamic puternic pentru a-și justifica existența lor costisitoare.

Doar cei care fac parte din comunitatea internațională a serviciilor de secrete de informații își pot imagina șocul și oroarea cu care C.I.A., K.G.B și Serviciul Secret Britanic (S.I.S.) au asistat la prăbușirea comunismului în blocul sovietic. Patruzeci de ani de spionaj în perioada războiului rece, în care cariere, salarii, pensii și un mod de viață trepidant păreau că s-au prăbușit peste noapte, aidoma Zidului de la Berlin. Singurul precedent în materie l-a constituit „deschiderea spre China", inițiată de președintele Nixon în anii '70. Îmi amintesc de un veteran al C.I.A. care se plîngea la vremea respectivă : „Serviciul secret chinez era piinea noastră. Ne-am străduit din răsputeri să forțăm o ferestruică prin care să privim spre Beijing. Racolarea chiar și numai a unui singur agent chinez ar fi însemnat un triumf. Și uite că vine președintele și ne spune că acum chinezii ne sînt prieteni. Zbang. Chiar așa. Și totul s-a prăbușit".

Cînd Gorbaciov a pus capăt războiului rece, în America era la modă să se aprecieze nu numai importanța

agenției de informații sovietice, dar să se întrebe, de asemenea, cît de bine strînsese informații C.I.A. Două personalități marcante de la Washington — senatorul Joe Bidden, familiarizat cu activitatea de obținere de informații secrete, și Joe Rich, director adjunct al comitetului pentru relații externe din cadrul Senatului — au relevat într-un referat pentru «Law Journal» din Georgetown că o analiză bună a unui ziarist pe marginea unor evenimente externe era adesea mai reușită decît un raport al C.I.A. strict secret. Această remarcă a făcut plăcere ziariștilor, dar ea i-a înfurit pe spioni.

Stimulată de instinctul de autoconservare — în joc sînt peste 100 000 de posturi și un buget estimat la 2 miliarde dolari —, C.I.A. și-a căutat cu disperare un nou rol. Ofertele nu erau prea grozave. La început părea că terorismul internațional se încadra în notă. Dar, stupoare, terorismul la scară mondială a intrat brusc în declin. S-a înregistrat o reducere de aproape 38% a incidentelor (de la 856 în 1988 la 528 în 1989). Omorurile în America au înregistrat o reducere și mai drastică : de la 192 în 1988 la numai 16 morți în 1989. Dar cum stau lucrurile în domeniul drogurilor ? Dați-ne mînă liberă pentru a acționa împotriva grangurilor, și vom obține victoria în războiul declanșat de președintele Bush împotriva drogurilor, se oferă C.I.A. Dar C.I.A. nu este unica birocrație puternică din S.U.A. Agenția pentru Combaterea Drogurilor (A.C.D.) nu este încîntată de ingerința C.I.A. în sectorul său de acțiune, fapt pentru care a protestat public. Fostul agent al A.C.D. Michael Levine l-a acuzat pe președintele Bush, fost director al C.I.A., că execută manevre politice în calitate de expert al fostei sale agenții. „Acum nu mai există fantoma comunistă, așa că, brusc, C.I.A. s-a hotărît să se ocupe de războiul împotriva drogurilor, pe care vor să-l transforme în sperietoarea lor", afirma Levine.

Apoi, la începutul anului, C.I.A. părea că-și găsise terenul propice. „C.I.A. este nerăbdătoare să stea la capătul curbei, așa că ea a creat un director pentru identificarea cerințelor schimbătoare (pentru serviciile secrete) într-o lume schimbătoare. În deceniul următor vom asista în continuare la un accent sporit pus pe

competitivitatea economică ce ține de competența serviciilor secrete. Politicienii americani se bazează pe informațiile C.I.A. pentru a face lumină în acest domeniu de acțiune și pentru a înțelege legile după care se conduc celelalte țări", explică directorul C.I.A. William Webster. Aceasta a provocat, se pare, o oarecare neliniște în Japonia. Să însemne oare aceasta că spioni ai C.I.A. ar putea să se infiltreze în curînd în uzinele Honda pentru a încerca să descopere motivul pentru care „Honda Prelude" este cel mai popular automobil din Statele Unite ?

Între timp K.G.B. trece printr-o reorientare la fel de dureroasă. În cazul său, K.G.B. apără circa un milion de funcții și un buget cel puțin similar celui al C.I.A. Abordarea se constată în îmbunătățirea imaginii unui bătăuș îmbrăcat într-un costum prea mare pentru el. A fost numit un ofițer pentru problemele presei și s-a lansat o campanie a serviciului de informare care ar provoca invidia chiar și lui J. Edgar Hoover, elogiindu-și ofițerii drept eroi ce combat piața neagră, corupția, răpirile și deturnările de avioane. Pentru a demonstra opiniei publice sovietice ce organizație minunată a fost, K.G.B. a depus eforturi deosebite în rolul de coproducător a șase filme documentare consacrate vieții unor mari spioni sovietici (primul a rulat deja la începutul anului, fiind consacrat biografiei lui Kim Philby). Dar o oarecare deschidere poate fi riscată pentru o agenție de informații secrete și acum K.G.B. trebuie să facă față generalului Oleg Kalughin, fostul șef al K.G.B. la Washington, care a folosit politica de glasnost drept o șansă pentru a comenta asupre unor operații ale K.G.B. la Leningrad, unde a funcționat ultima oară. Astfel, într-un interviu acordat ziarului „Komsomolskaia Pravda" (este de mirare cît de departe a ajuns Uniunea Sovietică pentru ca un ziar să publice așa ceva), Kalughin a declarat că a descoperit la sediul K.G.B. din Leningrad un ordin permanent potrivit căruia se interzice deschiderea vreunui dosar penal împotriva oficialităților din cadrul partidului comunist, indiferent de infracțiunea comisă. Deposedat de gradul pe care îl deținea și de decorații pentru franchețea sa,

Kalughin se ascunde în prezent de numeroșii editori occidentali care doresc ca el să-și scrie memoriile. Americanii sînt interesați în mod deosebit. Kalughin a dezvăluit că în anul 1968, cînd se afla la Washington, el informase K.G.B. că Statele Unite nu făcuseră nimic pentru a-i incita pe cehi în timpul „Primăverii de la Praga". El cunoștea acest lucru de la „sursele" sale din cadrul C.I.A. și Departamentul de Stat. Oare din cauză că el ar putea da în vileag aceste surse se tînguie acum K.G.B. de lipsa unui Act Oficial al Secretelor „cum este cel existent în Marea Britanie ?"

Comparativ cu C.I.A. și cu K.G.B., Serviciul Secret al Marii Britanii (S.I.S.) — cu un efectiv de numai circa 15 000, care include și persoanlul G.C.H.Q. și cu un buget estimat la 300 milioane lire sterline — pare să se fi descurcat destul de bine o dată cu sfîrșitul războiului rece. S.I.S. a avut o activitate susținută în respingerea tuturor agenților secreți ai serviciilor polonez, cehoslovac, ungar, est-german și român care doreau să rămînă în Occident și să dezvăluie multe lucruri. Acum așteaptă cu nerăbdare memoriile celui mai cunoscut agent sovietic rămas în Occident, Oleg Gordievski (ce urmează să vadă lumina tiparului în această toamnă), deoarece ele vor demonstra cît de indispensabil, excelent și clarvăzător este în realitate S.I.S. * Firește, asupra lui planează eșecul în legătură cu lipsa de informații privind invadarea Irakului, ce trebuie explicată. Dar, așa cum am mai arătat, aceasta nu este dificil. Apologeții din cadrul S.I.S. s-au grăbit să sublinieze dificultatea de a strînge informații într-o societate închisă cum este Irakul, dar în general serviciul britanic avea cunoștință idubitabil despre puterea forțelor (armate) ale lui Saddam Hussein ; dar greutatea consta însă în a pronostica ce avea de gînd să facă cu această forță. Acum este o nevoie reală de o penetrare în stil clasic a unui agent printre acoliții din anturajul lui Saddam care să culeagă „informații ample" de la sursă. Astfel, agențiile secrete sînt salvate de Hussein însuși. În lunile următoare, dacă ni se va permite să asistăm la

* Lucrarea respectivă a apărut la sfîrșitul anului 1990.

așa ceva, vom distinge foarte bine forțe combinate ale C.I.A., K.G.B. și S.I.S. în tentativa de răsturnare a regimului din Irak. C.I.A. va asigura knowhow, S.I.S. — experții în probleme ale Orientului Mijlociu, iar K.G.B. — picanteriile pe care le va afla de la sursele sale prezente încă în zonă. Dacă aș fi în locul lui Saddam Hussein, aș citi tot ce există în legătură cu cele întîmplate lui Salvador Allende în Chile cînd C.I.A. a revenit în forță în anul 1973.

(Din „The Independent", în „Dreptatea",
București, 2oct . 1990, p. 4)

XIII

SERVICIILE SECRETE: UN RĂU NECESAR?

Unul din corifeii americani în domeniu William Colby, fost director C.I.A., este de părere că: „Fără servicii de informații, pacea ar avea puține șanse". Să-l credem?

Dè curînd ,William Colby, director al misterioasei și temutei C.I.A. între anii 1973 și 1976, a vizitat Uniunea Sovietică, spre a participa la un seminar organizat la Moscova. Colby a ocupat posturi cheie în serviciile secrete americane în perioada în care, o dată cu creșterea tensiunii privind Vietnamul, activitățile C.I.A. se găseau sub focul încrucișat al opiniei publice americane și al Congresului. Cum ar fi fost păcat ca, apoi, vasta sa experiență să rămînă neutilizată, în prezent el este consilier politic și juridic al mai multor organizații și societăți. Era imposibil ca sosirea sa să scape revistei „Les nouvelles de Moscou", care i-a solicitat un interviu. L-a acordat și ne vom opri asupra lui, nu înainte de a scoate în relief una din ideile care i-au marcat viața și activitatea, definind domeniul de care s-a ocupat: „Serviciile de informații vă raportează ceea ce se petrece și ceea ce se coace în privința unor situații, așa încît să puteți purta negocieri. Fără aceste servicii, pacea ar avea puține șanse". Așadar, ce ne spune William Colby?

— Sînteți epntru prima oară în U.R.S.S. V-a trecut vreodată prin minte pe vremuri o asemenea eventualitate?

— Ani în șir, ca să zicem așa, am studiat Uniunea Sovietică din exterior. Am vrut întotdeauna să o vizitez, dar, avînd în vedere vechea mea îndeletnicire, asta părea convenabil. Sînt convins că un om care face parte din

serviciile secrete trebuie să aibă posibilitatea să viziteze țările pe care le studiază, pentru a observa direct oamenii și a judeca la fața locului situația din orașe și sate. Aceasta ajută la a înțelege ceea ce se petrece nu numai din rapoarte, ci din viața însăși. I-am trimis aici, în trecut, pe analiștii noștri. Nu aveau nici o misiune specială, în afară de aceea de a observa. Uneori, autoritățile sovietice știau, poate, că ei aparțineau C.I.A., alteori nu. Oricum, ei veneau în U.R.S.S. ca turiști. M-am gîndit, într-o anumită perioadă, la posibilitatea de a organiza un voiaj al lui Yuri Andropov (pe atunci — șeful aparatului secret sovietic — n.ns.) în Statele Unite : ar fi fost util pentru un om care se interesa de țara mea.

— Ce gîndiți despre K.G.B. ? Îi considerați pe agenții săi ca fiindu-vă colegi ?

— Nu. K.G.B. are misiuni privind afacerile interne ale țării, granițele sale, secretele de stat, protecția demnitarilor superiori. În America, aceste misiuni sînt încredințate unor organisme diferite. C.I.A. nu se ocupă decît de informații. Dar K.G.B. și C.I.A. au victoriile lor, ca și înfrîngerile lor.

— K.G.B. nu este, deci, inamicul dvs. ?

— Nu. Toate serviciile de informații execută ordinele guvernului lor. Dacă acesta stabilește raporturi amiabile cu un altul, serviciile secrete îl imită. Ele joacă un rol foarte important în domeniul controlului armamentelor strategice, asupra apărării antirachete și altele.

— Ați vorbit, la seminarul la care ați participat la Moscova, despre scăderea rolului serviciilor de informații. Credeți că timpul a devenit mai favorabil informării directe ?

— Fără doar și poate. Se publică în prezent în «Pravda» și «Izvestia» lucruri pe care le ignoram și pe care nici n-am fi îndrăznit să ni le imaginăm acum 5 sau 10 ani. Nu ne rămîne decît să analizăm acest bagaj de informații.

— Vi s-a întîmplat să ajungeți personal în conflict cu guvernul ?

— Nu, noi am reușit să rezolvăm aceste probleme.

— Cum ?

— Uneori mă încăpățînam, spuneam : „Nu, n-o s-o facem". Sîntem într-o situație cu care se va confrunta foarte curînd K.G.B. Noi sîntem obligați să ne supunem guvernului și, în același timp, să dăm socoteală de activitatea noastră în fața Congresului și a comitetelor sale. Dacă ceva nu ne place, ei o spun clar și pun punct activității noastre. Ei pot să zică : „Nu, poate că va spune președintele să faceți cutare lucru, asta nu înseamnă că și trebuie să îl și faceți". Adesea ni s-a întîmplat să sprijinim tendințele de dreapta, atunci cînd erau opuse celor de stînga, susținute de Uniunea Sovietică.

— De ce dreapta ?

— Pentru că nu era nimeni altcineva mai bun de susținut. Și dacă nu, oamenii ajutați de Soviete ar fi putut ajunge la putere. Am lucrat în Italia din 1953 pînă în 1957. Se desfășura acolo o adevărată bătălie, nu sîngeroasă, ci politică, între partidul comunist, sindicatele comuniste, intelectualitatea comunistă și alții. Primii erau sprijiniți de Uniunea Sovietică. Problema se punea așa : va deveni Italia o țară comunistă ? Dacă se va întîmpla astfel, asta ar însemna o catastrofă pentru N.A.T.O. și pentru însăși ideea de a întări Europa occidentală. Eram hotărîți să nu îngăduim să se întîmple așa ceva. În acest caz concret, e drept, nu am susținut dreapta, ci centrul : social-democrații, democrat-creștinii, liberalii, republicanii, dar nu dreapta. Am susținut voința lor de a riposta comunismului. Dacă stînga convoca un congres, noi îl țineam, de asemenea, pe „al nostru". Dacă ei publicau cărți ori formau grupuri de tineri sau intelectuali, noi făceam același lucru. Era o luptă politică pentru Italia, o operație non-violentă, dar, totuși, subversivă. Și noi am fost cei care am cîștigat. În fine, cînd eram în Vietnam, am ajutat guvernul Vitnamului de Sud să-și întărească apărarea contra atacurilor Nordului.

— Credeți în justețea a tot ce făceați în Vietnam ?

— Tocmai am terminat o carte despre războiul din Vietnam. După părerea mea, am comis erori, dar faptul că ideea noastră era corectă a fost demonstrat de tot ce s-a întîmplat în Vietnam după victoria regimului comunist. Aproape două milioane de vietnamezi au părăsit

țara pentru că nu voiau să trăiască sub acest regim.

— Asta ar însemna că ideea pe care se baza războiul din Vietnam era justă ?

— Da, dar am aplicat-o greșit. Ar fi trebuit să-i sprijinim pe țărani, pentru ca să se opună așa-zisului război popular, iar noi ne-am concentrat eforturile asupra utilizării armatei. Am introdus trupe regulate, în timp ce Ho-Și-Min și partizanii săi vorbeau de război popular. Cînd, în sfîrșit, am elaborat o strategie de apropiere de țărani, era prea tîrziu. Și, apoi, acest război repugna deja prea mult americanilor. Noi am dat înapoi, ne-am retras, iar nord-vietnamezii și-au efectuat ingerința nu pe cale politică, ci cu ajutorul armatei regulate.

— Există, din acest punct de vedere, vreo analogie cu situația din Europa de Est ?

— Prefer să nu fac analogii directe. Cînd mă gîndesc la schimbările din Europa de Est, trag concluzia că ele sînt un efect, un bun rezultat al activității duse de noi în ultimii 40 de ani. Noi spuneam în anii '40 că trebuie stopată expansiunea comunismului stalinist, că situația trebuie schimbată puțin cîte puțin. Acest „puțin cîte puțin" a durat 40 de ani, dar cel puțin am evitat pericolele. De exemplu, Eisenhower s-a abținut, în 1956, de la a sprijini insurecția din Ungaria, declarînd că această atitudine poate nu este corectă față de unguri, dar noi nu dorim un al treilea război mondial. Era o decizie justă pentru acea epocă. Trebuie să-ți păstrezi mintea limpede și să te ferești de aventuri.

— Mîna C.I.A. a fost implicată în evenimentele din Ungaria și Cehoslovacia ?

— Una peste alta, nu. Unul din foștii șefi de la C.I.A. a căzut bolnav, a înnebunit cînd, căutînd mijloacele de a-i ajuta pe unguri în timpul insurecției, i s-a ordonat să nu intervină. A trebuit să se potolească.

— Credeți că în zilele noastre C.I.A. va deveni activă în Europa de Est ?

— Sîntem depășiți de evenimente. Într-o anumită epocă, am organizat cîteva programe, care au fost reușite. Bunăoară, Radio Libertatea, Radio Europa Liberă. Ele făceau parte la început din programele C.I.A. În pre-

zent, ca multe altele, aceste stații de radio nu mai au contacte cu noi și se conduc singure.

— Unii ziariști occidentali au afirmat că C.I.A. era amestecată în evenimentele din unele republici sovietice. E adevărat ?

— Mă îndoiesc. De altfel, așa cum am spus-o deja, C.I.A. urmează linia politică a administrației țării. Or, aceasta vrea să-l susțină pe Gorbaciov și voința sa de a rezolva problemele. Deci, nu-l vom luxa pe Gorbaciov.

— Vreți să spuneți că C.I.A. are interesul să-l susțină pe Gorbaciov ?

— Nu C.I.A., ci Statele Unite au acest interes. Dacă Gorbaciov reușește să promoveze schimbări în sistemul politic cu ajutorul reformelor economice, Uniunea Sovietică se va dezvolta. Dar dacă ea redevine o societate închisă, cu o economie bătînd din aripă, ea se va prăbuși și efectul va fi periculos pentru întreaga lume.

...Oamenii obișnuiți, de pe stradă, cred adesea că ei determină cursul evenimentelor. Memoriile unor spioni demonstrează că nu o dată lucrurile nu stau deloc așa cum ni le-am imaginat la vremea lor.

(Traducere și adaptare de Steluța Stan,
în „Viitorul liberal", București, 1 iunie 1990, p. 4)

XIV

CUM A FOST DESFIINȚAT „STASI"

Colaboratorul nostru Helmuth Frauendorfer a realizat un interviu cu dl. Werner Fischer, împuternicit al guvernului din R.D.G. pentru desființarea serviciului de siguranța statului („STASI"). În loc de orice altă introducere sau comentariu vă prezentăm poziția demnitarului est-german. Așadar :

— Werner Fischer, te-ai născut în 1950. Pentru cititorii români te rog să-mi dai cîteva date biografice referitoare la activitatea ta în opoziție și să schițezi, pe scurt, cum a fost înființată „Inițiativa Pace și Drepturile Omului" în R.D.G.

— Părinții mei au fost activiști ai P. S. U. G. Pot spune acum că pentru mine acest factor a fost foarte important, pentru că de aici au pornit primele dificultății, primele fricțiuni. Am fost educat într-un mod foarte dur, stalinist. Pentru mine aceasta a dus, de la o opoziție sănătoasă împotriva părinților, la refuzul meu de a intra în F. D. J. (U.T.C.-ul R.D.G-ist) și de atunci toată evoluția mea a fost preprogramată, eram întotdeauna gata de a mă opune. Iar apoi totul a fost mai mult sau mai puțin întîmplător. Am cunoscut oameni ca Gerd Poppe, Havemann și alți dizidenți. Politic activ în mod conștient am devenit în 1976, după expulzarea lui Wolf Bierman. M-am exprimat politic în mod public și, de atunci, au început represaliile „Stasi". Foarte importantă a fost apoi pentru mine, la începutul anilor '80, apariția mișcării pentru pace în Vest și în Est. Noi, o grupare de intelectuali și muncitori, am încercat să explicăm și cauzele social-politice ale înarmării. Făcînd aceasta, ajungi foarte repede la problemele drepturilor omului, la problema pu-

terii. Mai tîrziu, la mijlocul anilor '80, tema drepturilor omului a devenit din ce în ce mai importantă. În 1985 această grupare de oameni, care eram, și-a dat numele „Inițiativa Pace și Drepturile Omului". De la început, această inițiativă a fost supusă represaliilor „Stasi". Aproape fiecare dintre noi a avut de suportat arestări, interogatorii, interdicții profesionale, arest la domiciliu. În noiembrie 1987 au dat o lovitură mai amplă, încercînd să înlăture publicația noastră „Grenzfall". Apoi, în ianuarie 1989, a urmat demonstrația Rosa Luxemburg și Karl Liebknecht, în urma căreia au fost arestați sute de oameni, majoritatea cerînd emigrarea. Iar o săptămînă după aceasta, la 25 ianuarie, au dat lovitura împotriva „Inițiativei Pace și Drepturile Omului". Cinci dintre noi au fost arestați, printre care și eu. Atunci au crescut nu numai pe plan național, ci și internațional acțiunile de solidaritate cu noi, de protest împotriva arestării noastre. Brusc n-au mai vrut să ne facă proces, ci ne-au forțat să părăsim țara.

— Dar tu și Bärbel Bohley v-ați întors după șase luni.

— Da, pentru că n-am acceptat decît plecarea cu pașaport turistic. După șase luni ne-am întors, era aproape o aventură.. După întoarcerea noastră, la fiecare două săptămîni am fost arestat și interogat. Dar, spre deosebire de trecut, au fost foarte precauți.

— Ce s-a întîmplat după aceea în R.D.G., se cunoaște : falsificarea alegerilor de la 7 mai, demonstrațiile din fiecare lună în ziua de 7, pînă la marea demonstrație din 7 octombrie.

— Da, atunci noi aveam instalat la Biserica Gethsemani un telefon „de serviciu", să zicem, prin care am stat zi și noapte în legătură cu toate grupurile din R.D.G. Pe străzi a avut loc marea teroare, noi am fost încercuiți de către Poliție și „Stasi", nici nu ne-am mai dus acasă, dar prin telefon am aflat de oamenii care au fost maltratați de „Stasi" și de Poliție. I-am rugat să noteze totul. Procesele-verbale respective au fost publicate. La 23 octombrie, am făcut prima conferință internațională de presă la Berlin, unde am spus foarte clar cine sînt vinovații : Honeker, Mielke (șeful „Stasi"), Krenz.

— Cînd și cum au fost înființate primele comitete cetățenești pentru desființarea „Stasi" ?

— Nu a fost o acțiune organizată, concertată. A fost o reacție spontană a unor cercuri din populație, mai ales a grupărilor din opoziție, nu numai la Berlin, ci în întreaga țară. Existau pe atunci multe demonstrații, chiar cu aprobări, în care se cerea „Stasi să plece", „Stasi în producție" etc. Aceasta era, bineînțeles, cea mai sensibilă temă din R.D.G. Și peste tot, aproape simultan, au fost înființate comitete cetățenești pentru desființarea „Stasi". Nimeni nu a îndrăznit să se opună, să zică ceva de legi, nici măcar vechiul aparat de partid. Pînă și poliția a fost foarte nesigură, fiind și ea acuzată de populație.

— Cînd au fost înființate comitetele și cum au început să lucreze ?

— La sfîrșitul lui octombrie ; atunci oamenii au început să ocupe administrațiile „Stasi" din orașe și județe.

— Cum se desfășura o astfel de ocupare a clădirilor „Stasi" ?

— Uneori cred că oamenii care s-au constituit în comitete cetățenești s-au mirat după aceea și ei de propriul lor curaj. De obicei, vreo 20—30 de oameni, majoritatea de la „Neue Forum" sau de la „Inițiativa" noastră, intrau pur și simplu în clădirea administrativă a „Stasi" și îi dădeau afară pe cei dinăuntru. Și ei, într-adevăr, plecau. Unii au fost reținuți ca să arate comitetului cum funcționează totul în clădire, unde sînt cheile etc.

— Care erau revendicările comitetelor cetățenești ?

— În primul rînd ei cereau plecarea angajaților și colaboratorilor „Stasi" și punerea sub cheie a tuturor documentelor. Aceasta a fost una dintre cele mai importante revendicări : a nu le mai da posibilitatea să lase să dispară dosare, să mușamalizeze ceva. Dar, în primul rînd, voiau să-i vadă afară. Era într-o vreme cînd poliția se străduia să-și facă un nume mai bun în rîndul populației. Astfel ea s-a oferit drept „partener de siguranță" la aceste acțiuni, iar comitetele au făcut uz de această ofertă, au dat telefon la poliție, au spus ce clădire a fost ocupată și au cerut un detașament de poliție care să asigure obiectivul.

— Și oamenii au avut încredere în poliție ?

— Da, căci, oricum, așa cum au fost constituite, spontan și în mare grabă, este sigur că în comitetele cetățenești s-au strecurat și oamenii „Stasi". Pot să spun, acum, că niciodată ei n-au avut totul sută la sută sub control, fapt ce poate fi observat și astăzi.

— Deci au fost ocupate clădirile, oamenii „Stasi"-ului au fost dați afară ; care a fost următorul pas ?

— După aceea comitetele s-au organizat serios. Au fost aleși vorbitori, au fost împărțite răspunderile, au fost elaborate concepții, cum să se desființeze la fața locului obiectivul respectiv. Astfel, în fiecare oraș și județ au fost concepte de desființare diferite, așa încît, apoi, am avut greutăți să le coordonăm. Pentru mine este un lucru ciudat cum de „Stasi" nu s-a opus deloc la aceste acțiuni. Aceasta arată cît de morbid era acest aparat, care totuși a dominat o țară întreagă.

— Poate și din cauza faptului că înalții funcționari ai „Stasi"... ăștia au șters-o primii...

— ...au știut că documentele cele mai importante au fost deja distruse sau duse în altă parte. Se spune că unele documente au ajuns la București. Ce știți despre acest lucru ?

— Pînă acum nu am nici o dovadă. Avem multe indicii și referiri la această acțiune. Cunoaștem aeroportul, de unde se presupune că ar fi trebuit să ia direcția Bucureștiului, cunoaștem locul, ora, dar nu am găsit nici o dovadă.

— Există în România, printre grupurile independente, oameni care ceruseră guvernului explicații în legătură cu această acțiune, dar bineînțeles că nu au primit nici un răspuns. Cred că le-ar fi de mare folos dacă voi ați putea să le oferiți dovezile.

— Și noi ne-am bucura să le avem. Am făcut multe cercetări în chestiunea aceasta, am căutat în arhive, pe unde am putut, dar pînă acum nu am găsit nimic. Dar asta depinde și de situația noastră, căci sîntem prea puțini. În centrala de la Berlin, unde au fost 33 000 de oameni ai „Stasi"-ului — cea mai mare parte din ei au fost concediați —, noi lucrăm cu 35 de persoane din partea comitetului cetățenesc. Asta înseamnă că, de exemplu, în-

tr-o secție de serviciu, care este desființată acum, lucrează 25 de foști angajați „Stasi“ — de care avem nevoie să ne arate unde și cum...

— Și sînt dispuși să coopereze ?

— Da. Și pe lîngă acești 25 de inși sînt repartizați doi din partea comitetului cetățenesc. Deci, **de facto,** această instituție, „Stasi“, se desființează ea însăși.

— Cum funcționează o astfel de cooperare cu foști oameni de la „Stasi“ ?

— Cu toate problemele ce ni le-am pus la început, pot să spun acum că este bine așa. Căci noi nu sîntem specialiști. Iar ei cooperează. Aici momentul psihologic joacă un rol foarte important. Noi singuri n-am fi putut să facem față unei asemenea situații. Iar ei își dau seama că au slujit o cauză greșită. Eu doar nu înțeleg de ce de-abia acum își dau seama de acest lucru.

— Ce atitudine au foștii lucrători ai „Stasi“ față de activitatea lor de dinainte ?

— Există foarte multe aspecte. Clica conducătoare, cei care stau cu migrenă și bolnavi în vilele lor, nu prididesc să vorbească de „falsa doctrină“, de „falsa politică de securitate“, că „acum își dau seama“ etc. Toți generalii „Stasi“-ului acum își dau seama. Este un lucru urît, firește. Și, într-adevăr, doar faptul că de aceștia nu poți să te atingi. Apoi mai există și pătura acelora care sînt dezamăgiți de conducerea lor, care acum nu găsesc de lucru, pe cînd șefii lor stau bine mersi în vile, bine aprovizionați. Și din această sursă parvin cele mai multe informații anonime despre politicieni.

— Deci invidia joacă un rol important...

— Da, și de aici vine și potențialul de violență. Sînt oameni frustrați care nu se descurcă în noua situație. Eu spun întotdeauna că acest minister pentru siguranța statului („Stasi“) a fost oglinda societății din R.D.G. Existau, și în „Stasi“, „sus“ și „jos“, nemaivorbind de această riguroasă ierarhie militară. Privilegii au avut numai cei de la un anumit grad în sus. În cadrul „Stasi“ s-a insistat foarte mult ca această ierarhie să fie menținută. Cei care erau sub nivelul de șefi de secții nu aveau salarii așa mari și trebuiau să aștepte, de exemplu, ca fiecare cetățean normal pentru a cumpăra o mașină. Și, odată intrați

în „Stasi", nu au avut cum să mai scape. Aceștia sînt schizofrenici. Nu aveau voie să vorbească nici în familie, nici cu prietenii, nici cu colegii despre munca lor și nicidecum să-și permită să critice ceva. Alcoolul a jucat un rol teribil în ultimii ani. Avem nenumărate informații despre sinucideri — oameni tineri. Iar alții sînt convinși că trebuie să existe un serviciu secret, își spun că fiecare țară are un serviciu secret și și-au luat foarte în serios datoria ; tehnocrați care sînt convinși că totul trebuie să fie așa.

— Werner Fisher, cînd ai fost împuternicit din partea guvernului R.D.G. cu desființarea „Stasi"-ului în ce stadiu se afla activitatea comitetelor cetățenești ? Deci birourile au fost ocupate, oamenii „Stasi"-ului au fost dați afară, actele au fost puse în siguranță — îmi închipui că s-a pus problema ce să se facă cu dosarele. Pe de altă parte, există indicii că au fost distruse dosare importante ?

— Cînd am preluat această treabă, o treime din cei 85 000 de colaboratori oficiali ai „Stasi"-ului a fost concediată. Ce se va întîmpla cu dosarele nu se știa atunci. Era vorba doar de a le pune în siguranță. Dar pentru mine desființarea materială și personală nu a fost atît de importantă ca un alt domeniu care m-a preocupat, și anume găsirea și desființarea structurilor care poate încă mai funcționează, pe care încă nu le cunoaștem. Am lansat apeluri publice către populație să ne dea indicii. Căci noi eram prea puțini ca să descoperim totul. Primul lucru ce l-am făcut a fost constituirea unui grup operativ de vreo 20 de persoane, care au fost împuternicite cu toate drepturile, aveau la dispoziție permanent procurori și mașini și trebuiau să pornească imediat. Și, de multe ori, au făcut descoperiri imense.

— Ce fel de descoperiri ?

— De exemplu buncăre de informații și puncte de conducere ascunse, dotate cu cea mai dezvoltată tehnică.

— Ce s-a întîmplat cu toată tehnica „Stasi"-ului, de exemplu cu instalațiile pentru interceptarea convorbirilor ?

— La Berlin, de exemplu, a fost cea mai mare instalație de acest fel. Au fost tăiate toate cablurile care duceau la filiale, filialele au fost demontate și distruse, iar apoi

a fost distrusă și instalația centrală. Cu aceasta precis nu se mai poate lucra, nici în domeniul civil.

— Cum a fost distrusă ?

— A fost distrusă fizic. Așa încît „Stasi" nu mai poate intercepta — cel puțin pe această filieră — nimic. Dar aceasta nu exclude că ar mai putea exista centrale și în alte părți — și aceasta este problema noastră. Noi nu știm dacă am distrus toate structurile. Căci nu știu în ce măsură grupările mai mari sau mai mici ale „Stasi" și-au oferit serviciile K.G.B.-ului sau altor servicii secrete.

— Ce indicii există în legătură cu K.G.B.-ul ?

— Întotdeauna cînd facem cercetări mai profunde dăm de K.G.B. După aprecierea noastră, K.G.B.-ul posedă la ora actuală cel puțin o treime a dosarelor pe care le avea „Stasi". Căci fusese în firea lucrurilor ca această colaborare să fie foarte strînsă. Dar s-ar putea ca și serviciul secret al K.G.B. să aibă vreun interes în toate aceste structuri pentru vremea de după unificare. Aceasta este situația noastră deosebită. Dacă am ști că R.D.G. mai există o vreme, am putea să ne ocupăm într-un cu totul alt fel de această problemă. Dar pe teritoriul R.D.G. sînt active la ora actuală 32 de servicii secrete. Și, în ce-i privește pe oamenii „Stasi"-ului, nu este vorba numai de activități secrete sau de informație, ci acum ei caută să-și utilizeze relațiile și cunoștințele și în industrie, în economie, peste tot.

— Ar putea fi restabilite vechile structuri de un nou serviciu de informare sau de un altul ? Sau, cel puțin, s-ar putea folosi de actele prezente ?

— Da. De aceea eu pledez pentru ca aceste arhive să fie puse cît mai repede sub un control internațional, sub controlul O.N.U., de exemplu. Căci cu ajutorul acestor dosare ar putea fi șantajați unii oameni. Deoarece „Stasi" a strîns absolut totul despre oamenii de care se ocupa. Nu mai pledez pentru distrugerea dosarelor. Sînt mult prea multe lucruri care trebuie prelucrate, clarificate. Mai întîi trebuie sortat ce se poate distruge și ce nu.

— Dar se poate spune la ora actuală că „Stasi" a fost desființat ?

— Da. Cred că este pentru prima oară în lume cînd opoziția a desființat un serviciu secret sau, cel puțin, a

făcut această încercare. Din păcate cehii nu au reușit acest lucru. La începutul lui ianuarie am discutat la telefon cu Jiri Dienstbier și am încercat să facem o coordonare de felul acesta pentru întreaga Europă de Est. Dar, din păcate, nu ne-am putut întîlni, fiecare avînd prea mult de lucru. Ei au declarat că au desființat serviciul secret, dar deodată au avut un serviciu pentru apărarea Constituției. Eu mă întreb : cu care oameni ?

— Asemănătoare este și situația în România. A fost înființat un serviciu de informații în care, în mare parte, lucrează oamenii Securității. O acțiune ca în R.D.G. nu a avut loc în România.

— De fapt și poporul nostru este indolent. Pe mine m-a mirat faptul că demonstrațiile din octombrie în R.D.G., izbucnite deodată, au fost fără violență. Dar oamenii erau foarte hotărîți ; acum s-a terminat. Timp de patruzeci de ani, într-adevăr, ei fuseseră foarte răbdători. Știu, nouă ne-a mers totuși mai bine decît vouă, dar acest sentiment al tutelării l-am avut toți în Europa de Est. Dar acum cu aceasta se terminase, la noi. În final și-a dat seama și „Stasi" că nu se mai poate continua așa, chiar dacă ar fi încercat.

(„Acasă", București, 2 iulie 1990, p. 4—5)

XV

I. M. PACEPA :

CEAUȘESCU ȘI SOȚIA SA...

În iulie 1978, o știre senzațională făcea înconjurul lumii : șeful serviciilor de spionaj ceaușiste, generalul Ion Mihai Pacepa, omul de încredere al odiosului dictator, își părăsea stăpînul cerînd și obținînd azil politic în Statele Unite. Cîțiva ani mai tîrziu, cartea sa *Orizonturi roșii* avea să joace un rol deloc neglijabil în demascarea adevăratei înfățișări a clicii conducătoare ceaușiste, în condițiile cînd, o bună perioadă de timp, prin manevrele sale abile, șîngerosul tiran reușise să inducă în eroare o parte a opiniei publice internaționale. În paralel, sub numele lui Pacepa au apărut în presa occidentală articole cu același conținut demascator, el fiind solicitat, totodată, în special după doborîrea dictaturii, să acorde interviuri și să facă declarații unor cunoscute posturi de radio și televiziune (filmat însă numai din spate).

Recent «Europa liberă», prin intermediul corespondentului său la Washington, Nestor Rateș, i-a luat un amplu interviu telefonic, din care reproducem pasajele mai interesante.

Pornind de la titlul care apare frecvent în presa liberă din România : „Cine ești dumneata, domnule... ?“ — autorul interviului i s-a adresat la un moment dat direct : „Aș putea să împrumut acest titlu pentru a vă întreba, cine sînteți, domnule Pacepa, și, mai ales, cum ați ajuns șeful serviciilor de spionaj, cum ați ajuns atît de aproape de Ceaușescu însuși ?“ Răspunsul succint a fost în același timp și o pledoarie *pro domo*, o încercare tardivă de a explica — și scuza — activitatea sa îndelungată în slujba dictatorului pe care l-a părăsit în 1978.

— Aș începe prin a vă spune că m-am născut la București, în 1928, într-o familie care s-a chemat ulterior de mici burghezi. Am absolvit liceul Marele Voievod Mihai în 1947 și am devenit inginer chimist în 1951, făcînd parte din prima generație de ingineri educați sub regim comunist. Aceasta cît și faptul că tatăl meu a desfășurat o activitate antifascistă în anii războiului au făcut ca eu să fiu repartizat la Ministerul de Interne, unde am fost incadrat ca sublocotenent inginer în 1951. După patru ani în Direcția a II-a de contraspionaj a Securității, am fost transferat a Direcția Generală de Informații Externe — așa era denumirea ei pe vremea aceea. După o perioadă în centrală am fost numit rezident (șef al agenției de spionaj — n. ns.) în Republica Federală Germania. În 1959, am devenit șeful serviciului de Informații Tehnico-Științifice și de atunci și pînă la sfîrșitul așa-zisei mele cariere în România am rămas în această funcție. Aceasta a fost activitatea principală pe care am desfășurat-o.

N. R. : — Ce înseamnă asta ?...

I. M. P. : — ...spionajul tehnico-științific. După venirea lui Ceaușescu la putere, fascinația lui după furtul de tehnologie industrială a determinat o mărire substanțială imediată a sectorului de spionaj tehnic pe care-l conduceam și, evident, o creștere justificată a importanței funcției mele pe scara ierarhică.

Trebuie să mărturisesc că în acea perioadă am crezut, cum sînt sigur că au făcut mulți alții, că Ceaușescu era diferit, că el voia cu adevărat să creeze o Românie prosperă, independentă. Dar a venit anul 1972, care, de fapt, mi-a hotărît viața, viitorul. Ceaușescu a pus serviciul de spionaj sub conducerea sa personală, l-a făcut instrumentul său central de politică externă și economică și a promovat pe șeful serviciului, generalul Diaconu, și pe adjunctul său, subsemnatul, în funcția de consilieri personali ai președintelui, respectiv ai lui Ceaușescu. Dintr-odată, dacă vreți, am fost catapultat la vîrful piramidei. Trebuie să vă spun că, la început, a fost amețitor. După scurt timp însă am început să văd, și să văd bine, murdăria morală a lui Ceaușescu. Am văzut-o de aproape,

de foarte aproape. Am început să înțeleg, bine, foarte bine, că el și Elena considerau țara ca pe o moșie personală, dacă pot să spun așa, ca o sursă de titluri și proprietăți personale. Anul 1972 a fost anul cînd m-am hotărît s-o rup cu el.

N. R. : — N-ați fugit însă decît în 1978, șase ani mai tîrziu, nu ?

I. M. P. : — Asta este foarte adevărat.

N. R. : — Ce a însemnat, de fapt, a o rupe cu el ?

I. M. P. : — A o rupe cu el a însemnat, așa cum am spus în trecut, azil politic în Occident. Vedeți, eu am avut două alternative : să demisionez și să devin dizident sau să cer azil politic în străinătate. Nu am avut o a treia alternativă. Ei bine, vă mărturisesc cinstit, nu am vrut să putrezesc în închisoare, au trecut șase ani, e adevărat, dar au trecut pentru că, din momentul în care m-am hotărît s-o rup cu Ceaușescu, am făcut tot ceea ce a fost omenește posibil ca să plec în Occident, măcar pentru o zi, împreună cu fiica mea. Dar m-am izbit de refuzul lui permanent. Evident, știam prea multe pentru cineva din afara clanului său personal. Acesta a fost motivul pentru care am amînat ruptura mea cu Ceaușescu pînă în 1978, cînd fiica mea a absolvit facultatea. A fost repartizată în producție la 20 iulie 1978. Am cerut azil politic în Statele Unite la 25 iulie. Cu numai o lună înainte de a fi făcut general-colonel, Erou al Muncii Socialiste, pentru că împlineam 50 de ani, și șef al Palatului prezidențial, o funcție pe care Ceaușescu voia să o creeze la 23 August și să-i pună în mînă serviciile de spionaj, de pază ale președintelui României și ceremonialul de stat. Cam asta despre decizia mea de a rupe cu Ceaușescu.

După ce am găsit curajul, dacă vreți, să fac acest pas, fără întoarcere, mi-am dedicat noua mea viață aici, în Statele Unite, distrugerii cultului lui Ceaușescu. Sînt convins că dumneavoastră mă înțelegți mai bine decît alții. Începutul a fost foarte greu. Pe vremea aceea, în 1978, Ceaușescu era eroul preferat al presei occidentale ; președintele american Jimmy Carter, care a fost gazda lui Ceaușescu cu numai trei luni de zile înainte și care i-a mărturisit într-un discurs public că are numai de învățat

de la Ceaușescu, ei bine, președintele Carter a fost un om mult prea onest pentru a crede ceea ce i-am raportat că Ceaușescu nu era cel pe care el îl cunoștea, că Ceaușescu era foarte diferit, era un asasin, era un traficant, era un terorist. Am avut, dacă vreți, greutăți în cadrul Congresului american, pentru că Congresul Statelor Unite de-abia recompensase independența lui Ceaușescu prin acordarea clauzei națiunii celei mai favorizate.

...În legătură cu dispariția mea, cu plecarea mea — a continuat I. M. P., ca răspuns la o altă întrebare —, din cîte cunosc, cînd a fost informat despre cele petrecute, Ceaușescu a făcut o criză îngrozitoare, după care a dispărut din viața publică pentru două săptămîni. În amintesc că ambasada S.U.A. și alți diplomați occidentali din România descriau pe atunci Bucureștiul ca pe un oraș în stare de asediu. Sediul P.C.R. și reședința lui Ceaușescu erau înconjurate de trupe de securitate. Bucureștiul era împînzit de patrule militare. Activitatea politică externă, paralizată. Programul public al lui Ceaușescu, anulat. Cînd Ceaușescu a reapărut, a declanșat probail cea mai mare epurare politică din istoria comunismului românesc, a concediat o treime din membrii guvernului, a înlocuit 22 de ambasadori, a îndepărtat din funcții cîteva zeci de generali și ofițeri superiori din conducerea Securității statului. Pasul următor a fost dezmembrarea serviciului român de spionaj, un fapt, care, după cîte cunosc, este fără precedent în istoria contemporană. Și, în sfîrșit, Ceaușescu a creat o unitate specială de securitate, așanumita U.M. 0195, pe care a însărcinat-o cu asasinarea subsemnatului, cît și cu prevenirea a noi dezertări din rîndul demnitarilor, ofițerilor de informații externe și diplomaților.

Referindu-se la reproșurile care i s-au mai adus de către unele ziare din România în sensul că a avut cunoștință de așa-numitul „Plan M", de salvare a lui Ceaușescu în caz de criză, după cum singur a declarat presei străine, dar că nu l-a adus la cunoștință noilor autorități de la București în zilele dramatice de imediat după Revoluție, intervievatul a încercat să se disculpe în felul următor :

— „Planul M“ pe care îl cunoșteam era un plan vechi, din 1978, și detaliile lui operative erau complet depășite. „Planul M“ se actualiza în fiecare an. Tot ceea ce puteam face eu era să informez Bucureștiul despre existența unui asemenea plan pentru a da posibilitatea conducerii Revoluției să-l interogheze pe Postelnicu, să-l interogheze pe generalul Vlad sau să discute cu șeful Statului Major al Forțelor Armate, care, cel puțin cînd eram eu în țară, erau la curent cu existența unui asemenea plan.

Ei bine, din păcate, la acea dată — sfîrșitul lui decembrie 1989 — nu am putut să găsesc nici o cale secretă de comunicare cu Bucureștiul. Iar folosirea presei putea costa viața fiicei mele și a soțului ei, despre care știam că au fost arestați în dimineața zilei de 22 decembrie, și că se aflau în mîinile Securității. Reamintesc că Dana și Radu (Dămăceanu — n. ns.) au părăsit țara la 5 ianuarie 1990. În aceeași zi, agenția de presă Associated Press și revista americană „Newsweek“ au făcut publice relatările mele despre existența „Planului M“. Tot ce pot să spun acum este că, într-adevăr, regret, regret din suflet, că nu am putut găsi o altă cale, mai abilă, mai eficientă pentru a informa Revoluția despre existența acestui plan.

Autorul interviului s-a referit și la extrasele din *Orizonturi roșii* reproduse de ziarul „Adevărul“, extrase a căror publicare a fost întreruptă ca urmare a unei întîmpinări adresate din America de dl. Aristide Buhoiu, care a declarat că posedă drepturile exclusive asupra versiunii românești. Iată ce a răspuns I. M. P. :

— La 10 ianuarie, dl. Aristide Buhoiu a trimis o scrisoare ziarului „Adevărul“ prin care s-a opus publicării în continuare a *Orizonturilor roșii,* sub motivul că aceasta ar încălca legile internaționale privind drepturile de autor. Vreau să precizez că dl. Buhoiu a avut dreptul să publice *Orizonturi roșii* în limba română numai în Statele Unite.

N. R. : — Să amintim, dacă-mi permiteți să vă întrerup, că Aristide Buhoiu editează un ziar numit „Uninivesul“, aici în Statele Unite, și a obținut prin contract dreptul de la Editura Regnery, care a publicat prima ver-

siune în engleză a cărții dumneavoastră, să publice o versiune în limba română pentru distribuire în Statele Unite.

I. M. P. : — Nu în România. Ceea ce dl. Buhoiu a făcut a fost să atragă atenția ziarului „Adevărul" că încalcă drepturile de autor, dar din cîte cunosc recent dl. Buhoiu și-a manifestat regretul că nu s-a consultat nici cu dl. Regnery, nici cu mine înainte de a trimite această scrisoare. Personal, am fost onorat să văd cartea *Orizonturi roșii* în presa românească. Aș fi foarte bucuros să-mi văd cartea, într-o formă actualizată, în vitrinile librăriilor din România, cît și la baza unui film românesc despre dinastia Ceaușescu.

N. R. : — Știu că se află sub tipar o nouă ediție a cărții , într-un format mai accesibil, aici în America. Cît de mare a fost succesul primei ediții a acestei cărți și a versiunii în limba română distribuită aici, în America ?

I. M. P. : — Cînd am terminat de scris *Orizonturi roșii* am avut o groază de probleme pînă am găsit o editură să o publice. Pe vremea aceea, Ceaușescu era în plină glorie. Aclamat de presă, nimeni nu voia să atingă această carte. În 1987, cînd cartea a văzut în sfîrșit lumina tiparului, după cum bine știți, ea a fost întîmpinată cu răceală de o bună parte a presei americane deoarece conținutul ei contrazicea total cele cunoscute și unanim acceptate de specialiști. La rîndul ei, Securitatea a cheltuit sume exorbitante pentru a compromite *Orizonturi roșii* și a împiedicat proliferarea ei. Amenințări cu moartea, articole denigratoare publicate în străinătate, cu banii Securității, și procese de calomnie intentate prin intermediul unor agenți plătiți — au fost numai cîteva din numeroasele operații întreprinse de București împotriva *Orizonturilor roșii.*

...Știrea despre iminenta publicare a *Orizonturilor roșii,* după cîte cunosc, a determinat un nou val de isterie la Palatul Primăverii. Ceaușescu personal a condus un număr de operații împotriva Editurii Regnery, care a primit numeroase amenințări cu moartea făcute atît în engleză cît și în românește.

Interesante sînt și amănuntele furnizate de I. M. P. în legătură cu serviciile de spionaj pe care le-a condus vreme îndelungată :

— Am petrecut 24 de ani în acest serviciu, numit atunci Departament de Informații Externe, i-am urcat toate scările ierarhice și consider că-i cunosc toate „mărunțaiele". Cînd am făcut rupura cu Ceaușescu, România avea un ofițer de spionaj pentru fiecare 7 000 de cetățeni. Era cea mai mare proporție din lume, aproape dublă față de cea a Statelor Unite. În același timp, România alocase un buget exorbitant pentru funcționarea acestui departament. La vremea aceea, D.I.E. era un *factotum* în politica externă a României, după cum Securitatea era un *factotum* în viața ei internă. Cadrele și agenții D.I.E. împînziseră toate eșaloanele Ministerului de Externe, ale Comerțului Exterior, ale tuturor întreprinderilor și instituțiilor care aveau un contact cît de mic cu străinătatea. Pînă și personalul TAROM și șoferii de pe TIR trebuiau să lucreze pentru D.I.E. Care erau sarcinile D.I.E. acea dată ? Aproximativ 35 la sută din efectivele acestui serviciu au fost folosite pentru a dezinforma străinătatea asupra adevăratelor intenții politice ale lui Ceaușescu și pentru a cultiva personalitatea sa în Occident, 30 la sută pentru furtul de tehnologie din Vest, 20 la sută pentru neutralizarea emigrației românești și pentru lichidarea fizică a criticilor lui Ceaușescu din Occident, iar 15 la sută pentru spionajul politic și militar...

(„Adevărul de duminică", București,
1 aprilie 1990, p. 2)

XVI

GENERAL ION PACEPA :

„M-AM HOTĂRÎT SĂ RUP CU CEAUȘESCU ÎN 1972..."

— Interviu acordat lui Dorin Tudoran pentru postul de radio „Vocea Americii" —

Dorin Tudoran : Domnule Pacepa, înainte de toate aș vrea să spuneți cîteva cuvinte despre dumneavoastră.

Ion Pacepa : Am să încerc, deși nimic nu mi-a repugnat mai mult în viață decît să vorbesc despre mine însumi. M-am născut le București în 1928. Am făcut școala primară și liceul în București. În 1951 am devenit inginer chimist și am fost repartizat la Ministerul de Interne ca inginer sublocotenent. După patru ani în Direcția a 2-a, de contraspionaj a Securității statului, am fost transferat la Direcția generală de informații externe, care, după o perioadă de pregătire în centrală, m-a trimis rezident în Republica Federală Germania. În 1959 am fost numit șeful serviciului de informații tehnico-științifice, în anul 1962 am devenit șef-adjunct al Direcției generale de informații externe, însărcinat cu informațiile tehnice și științifice și, zece ani mai tîrziu, Ceaușescu mi-a adăugat funcțiile politice de consilier personal al său și de secretar al Ministerului de Interne. În toți acești ani m-am ocupat aproape exclusiv de spionajul tehnico-științific, fiind însărcinat de Ceaușescu cu crearea industriei nucleare românești, a industriei aeronautice și a unei puternice industrii militare pentru export. După februarie 1972, cînd Ceaușescu a inițiat acțiunea „Orizonturi", am fost, de asemenea, implicat activ în această operațiune de dezinformare a Ocidentului. Nu am fost * niciodată agent al C.I.A., cum a insinuat Ceaușescu, și

* Vezi și probe contrare (D. M. Căluianu, în „Totuși iubirea", nr. 5/1991, p. 12).

nu am cerut azil politic Statelor Unite din cauză că am fost în pericol să-mi pierd servicul în România sau pentru că am furat bani, cum a insinuat securitatea. Dimpotrivă, în iulie 1978 am fost informat de Ceaușescu personal să la 23 august 1978 mă va face general-colonel, erou al muncii socialiste și șef al palatului prezidențial — o nouă funcție, care urma să concentreze într-o singură mînă Direcția generală de informații externe, Direcția de securitate și gardă a președintelui și ceremonialul de stat.

D.T. : Domnule Pacepa, v-ați refugiat în Occident în acel 1978 care se arăta, înțeleg, foarte promițător pentru cariera de pînă atunci a dumneavoastră. Cînd ați hotărît, de fapt, să rupeți cu Ceaușescu și de ce ați ales ca țară a refugiului dumneavoastră tocmai Statele Unite ? Vă întreb acest lucru fiindcă, nu mă îndoiesc, știți, v-au ajuns la ureche zvonurile ce au circulat în acești 11 ani despre motivele hotărîrii dumneavoastră.

I.P. : M-am hotărît să rup cu Ceaușescu în 1972, cînd ajungînd în vîrful piramidei sale, am văzut duplicitatea sa față de propria lui țară și față de Occident și de Răsărit, am văzut murdăria lui morală și am înțeles, fără drept de apel, că el și Elena au început să considere România ca o moșie a familiei Ceaușescu și să o folosească numai pentru a acumula titluri și proprietăți personale. M-am decis să cer azil politic în Statele Unite, în loc să demisionez și să devin un disident pentru că nu am vrut să putrezesc în închisoare. Am preferat să reîncep viața de la început, departe de țară, familie, prieteni, deși știam că nu va fi ușor, dar am dorit din tot sufletul să devin un om liber. Am știut atunci că prețul acestei libertăți va fi mare, dar am fost hotărît să-l plătesc. În același timp am fost convins că în Statele Unite voi putea să fac mai mult pentru țara decît în România.

D.T. : Din cîte știu, ați luat atitudine publică numai în 1985. Ce s-a întîmplat pînă atunci ?

I.P. : După ce am obținut azil politic în Statele Unite am făcut tot ce-am putut ca să prezint autorităților americane adevărata față a lui Ceaușescu. Din păcate însă, președintele american Jimmy Carter, care a fost

gazda lui Ceaușescu numai cu trei luni înainte de a-mi acorda azil politic, a fost un om mult prea onest ca să poată crede că președintele României nu putea dormi noaptea dacă nu mințise pe cineva în timpul zilei. De fapt, președintele Carter nu a crezut o singură vorbă din tot ceea ce am raportat autorităților americane despre Ceaușescu.

D.T. : Domnule Pacepa, într-o fotografie publicată în 1989 de revista americană „Times" cartea dumneavoastră *Orizonturi roșii* era pe masa de lucru a președintelui american George Bush. Ce a determinat această dramatică schimbare față de dumneavoastră din partea autorităților americane ?

I.P. : Congresmanul și prietenul meu Frank Wolf a fost primul om care a înțeles care e adevărata față a lui Ceaușescu și, totodată, a fost primul om care a prezentat Congresului american și președintelui Reagan pe adevăratul Ceaușescu, în toată hidoșenia lui. Restul a venit, mai mult sau mai puțin, de la sine.

D.T. : În ultimele zile, presa și televiziunea americană s-au ocupat de fiica și ginerele dumneavoastră, care au fost aduși în Statele Unite de către congresmanul Frank Wolf, la mai puțin de două săptămîni după executarea lui Nicolae Ceaușescu. Care a fost situația lor în România după plecarea dumneavoastră ?

I.P. : După ce am decis să rup cu Ceaușescu, în 1972, am făcut tot ceea ce era omenește posibil ca să plec din România împreună cu fiica mea. Ceaușescu însă mi-a spus clar : cunosc prea multe secrete pentru a mă lăsa să plec în Occident în același timp cu fiica mea.

Acesta a fost motivul principal pentru care am amînat ruptura cu Ceaușescu pînă în 1978, cînd fiica mea a absolvit Institutul de Arte Plastice „Nicolae Grigorescu", a fost repartizată în producție și s-a logodit. Cu alte cuvinte, am amînat ruptura definitivă cu Ceaușescu pînă cînd fiica mea a fost pe picioarele ei proprii. După ce am obținut azil politic în Statele Unite, fiica mea, Dana, și soțul ei, Radu, au fost ținuți într-o formă de arest — arest indirect — pînă la plecarea lor din România. Li s-a permis

să meargă la serviciu, dar au avut pază permanentă acasă și la birou și au avut o escortă deschisă, formată din 4 pînă la 16 ofițeri de securitate, în toate celelalte deplasări pe care le-au făcut în acești ani. Persoanele care au încercat să ia legătura cu ei au fost interogate, au fost avertizate. Fata și ginerele meu au fost permanent terorizați moral și periodic interogați de securitate. În dimineața de 22 decembrie 1989, ambii au fost arestați, împreună cu alți disidenți politici din România, dar au fost eliberați cîteva ore mai tîrziu, cînd Radio București a anunțat fuga lui Ceaușescu. Cîteva zile mai tîrziu, ambasada americană din București a obținut aprobarea autorităților românești pentru emigrarea lor în Statele Unite, unde ei au cerut să plece încă din 1985. Aș vrea să folosesc această ocazie pentru a mulțumi călduros atît autorităților românești, cît și ambasadei Statelor Unite pentru acest gest umanitar.

D.T. : Domnule Pacepa, care ese situația dumneavoastră juridică în România.

I.P. : În 1978 am fost condamnat la moarte în contumacie, într-un proces care a durat două ore. Fiica mea a fost obligată să plătească toate cheltuielile de judecată, evident după metoda chinezească, care obliga familiile celor condamnați la moarte pentru motive politice să plătească prețul cartușului cu care au fost executați. Pînd acum, nici eu, nici autoritățile americane nu am fost informați că sentința mea de condamnare la moarte a fost anulată, deși la 26 decembrie ziarul „Adevărul" a început să publice fragmente din cartea mea *Orizonturii roșii*, menționînd că această carte a jucat un rol necontestat în prezentarea, în toată odiozitatea ei, a feței adevărate a lui Nicolae Ceaușescu.

D.T. : Știu că ați urmărit cu deosebită atenție evenimentele din decembrie 1989, evenimentele românești. Care au fost, domnule Pacepa, sentimentele dumneavoastră în acele zile ?

I.P. : Sînt sigur că au fost puțini oameni mai fericiți decît mine cînd am auzit că cei doi Ceaușescu au fost îndepărtați de la putere. Deși aș fi fost și mai fericit dacă i-aș fi văzut judecați public. Am fost, de asemenea, fericit

să văd că viața lor, de neînchipuit lux și extravaganță, a fost, în sfîrșit, expusă oprobiului public.

Am fost adînc mișcat văzînd cum presa, radioul și televiziunea română au început să învețe să se exprime liber pentru prima dată în mai bine de patruzeci de ani și cum populația țării a început să învețe cum arată o viață neterorizată de securitate. M-am bucurat din toată inima cînd am auzit că România se va îndepta către o economie de piață. Dacă istoria ne-a învățat ceva în anul care a trecut, în 1989, ea ne-a învățat că economia comunistă, controlată de stat, nu este capabilă să creeze altceva decît sărăcie. Și, bineînțeles, am fost deosebit de fericit cînd am auzit că România va avea, în sfîrșit, alegeri libere.

D.T. : Domnule Pacepa, știrile primite din România sînt, iată, din păcate, puțin încurajatoare, măcar unele din aceste știri. De aceea v-aș întreba care este părerea dumneavoastră despre posibilul viitor al țării.

I.P. : Sînt convins că nimeni nu poate să scape țara peste noapte. Dar sînt, de asemenea, convins că, așa cum a arătat recentul sondaj de opinie făcut de o revistă franceză, populația României nu mai vrea o guvernare comunistă, de tipul aceleia care a ruinat țara.

În timpul anilor mei la vîrful așa-zisei nomenklaturi comuniste m-am convins fără drept de apel că comunismul este o doctrină falimentară, o doctrină incapabilă să creeze valori adevărate. M-am convins că numai schimbări politice și economice vor putea ajuta România să iasă din situația tragică în care se află acum. Vreau să spun că mă gîndesc la schimbări adevărate, nu la schimbări cosmetice, că mă gîndesc la schimbări care să transforme România, dintr-o țară condusă de dictatori într-o țară condusă de o constituție scrisă o dată pentru totdeauna. O constituție care să nu se mai schimbe de pe o zi pe alta. Mă gîndesc la o țară în care nimeni să nu mai poată spune vreodată cum a spus Ceaușescu : „Eu am făcut constituția, eu am s-o schimb".

D.T. : Care este, după părerea dumneavoastră, primul element care trebuie schimbat pentru ca România să în-

ceapă să devină exact țara despre care vorbeați mai devreme ?

I.P. : Securitatea. Nu am nici cea mai mică îndoială că securitatea a fost și este nodul gordian. Securitatea este instituția care l-a menținut pe Ceaușescu la putere timp de 24 de ani, instituția care a omorît sute de români în Decembrie, instituția care poate oricînd să creeze un alt Ceaușescu. Că securitatea este cel mai important factor în menținerea unei dictaturi comuniste și că ea este prima instituție care trebuie îngropată odată cu dictatorul este nu numai părerea mea personală, părerea unui om care cunoaște securitatea pentru că a trăit în mijlocul ei. Cînd Nikita Hrușciov a devenit liderul Uniunii Sovietice, el a convins lumea întreagă că Stalin s-a menținut la putere numai datorită poliției sovietice. El a convins lumea întreagă că K.G.B.-ul a fost de departe cel mai pervers instrument de teroare împotriva populației și împotriva armatei sovietice. Ceaușescu, la rîndul său, scurt timp după ce a devenit secretar general al partidului comunist român, a demascat public abuzurile securității române, pe care a prezentat-o ca pe o mașină de terorizare a membrilor de partid și a populației în general. Din păcate, nici Hrușciov, nici Ceaușescu nu au desființat această instituție. Din păcate însă, amîndoi, Hrușciov și Ceaușescu, s-au mulțumit să-i schimbe numele și să-i schimbe conducerea.

(„Ștefan cel Mare", București, nr. 2 1991, p. 3)

XVII

CEAUȘESCU — AGENT AL K.G.B.-ULUI

Privind critic înapoi, unele evenimente legate de planurile aberante ale sceleratului N.C. și acoliților săi ne apar astăzi, parcă, într-o nouă lumină, scoțînd în evidență curajul și riscul nebun al unor simple angrenaje ale mașinii de supraveghere care se numea D.S.S. de a se opune într-un fel sau altul materializării unor acțiuni criminale ce puteau avea consecințe de nebănuit, schimbînd cursul istoriei. Spre exemplu, stoparea acțiunii care, în perspectiva evenimentelor din decembrie 1989, ar fi putut aduce mari dificultăți procesului revoluționar.

Astfel, întors din R.D.G. [octombrie 1989], N.C. arăta ca un bolnav incurabil. Acolo el își dăduse practic seama că pămîntul a început să-i fugă de sub picioare, că nu se mai poate conta pe „marele prieten" care își licita pe rînd aliații în conformitate cu un scenariu bine gîndit și pregătit. A înțeles că acest lucru este doar un episod al scenariului pus la punct și supervizat la MALTA.

Ajuns la București, N.C. aleargă și se agită ca un apucat pe străzile Capitalei, acordînd atenție, direct și nemijlocit în teren, la fața locului, problemei numărul unu a poporului român : „alimentația". Apar peste noapte o serie de alimentare, puncte de desfacere a cărnii, uniați de pîine etc.

Cu scop propagandistic, dctatorul le vizitează, dă instrucțiuni, organizează mari bucătării pentru populație, totul se petrece într-o frenezie și un ritm galopant, dorește să-și atragă simpatia poporului. Dorește, dar în curînd se va vedea că nu are cu ce, iar poporul este învățat deja cu asemenea tertipuri, mai ales că se apropie Congresul XIV, astfel că nu mai crede nimic. Toți aș-

teaptă ceva, toți se uită la vecini, țara parcă este un butoi de pulbere. Nu se știe însă la cine este fitilul și cine are chibritul. Deci fitilul trebuie tăiat și chibriturile udate. Asta urmărește N.C. în disperarea sa scelerată și pentru acest obiectiv nu precupețește nimic.

Are știri alarmante cu privire la vecini, vrea să se convingă, vrea să se apere și atacul este cea mai bună apărare. Nefiind prost, își dă seama că trebuie să facă „totul" pentru a preveni începerea numărătorii inverse, a declanșării tăvălugului.

Se apropie al XIV-lea Congres al P.C.R. și ia măsuri excepționale. Ca în timp de război. Astfel, țara întreagă intră sub stare de asediu. În Capitală și principalele orașe, prin locurile publice sînt văzute zi și noapte mărșăluind în neștire patrule mixte de miliție și gărzi patriotice. Tensiunea plutește în aer deasupra întregii țări, ea este trăită la diferite intensități de fiecare cetățean al ei, indiferent de funcție, meserie, naționalitate, sex sau religie.

Toți așteaptă ca ceva să se petreacă ! Toți gîndesc, toți așteaptă, toți fac pronosticuri, toți tac în sine și așteaptă, așteaptă... Sau se fac jocuri și se pun la punct scenarii în interior și în afară.

Armata, miliția și securitatea, de altfel tot ce este militar în România, sînt consemnate în cazărmi, școli, birouri. Toate sistemele propagandistice sînt puse în funcție, avînd ca scop principal Congresul XIV, iar toate sistemele informaționale în alertă maximă.

Acum N.C. consideră că este momentul să realizeze cea mai mare cacialma dată destinului, să-l oprească, să-l deturneze. Acum este momentul să declanșeze o diversiune de proporții care să curețe întregul aparat de partid și de stat de toți „melcii", toți „fricoșii" și toți „nesigurii", iar o dată cu ei să lichideze toți „trădătorii" din interiorul aparatului și să se răfuiască crunt cu cei ce „destabilizează prin țară".

Dorea ca la Congresul XIV al P.C.R. să se prezinte cu o nouă conducere al majoritatea nivelurilor, dar îndeosebi la nivelul structurilor armatei și M.I., care constituiau principalele elemente de sprijin deja nesigure. Auzise freamătul de nemulțumire în masă a acestora ca

urmare a refuzului de înaintare în grad a generalilor și ofițerilor superiori.

Armata era la prima încercare, M.I. mai înghițise însă o dată gălușca, în 1978, cînd trădase PACEPA, dar agitația generală este enormă de data aceasta, deoarece subofițerii, maiștrii și ofițerii inferiori fuseseră înaintați în grad de miniștri și comandanți din cele două ministere, iar cadrele cu funcție de conducere nu, era apanajul său, iar el se „supărase". Da, se supărase, dar era totul prevăzut în planul său de om bolnav, nu dorea să facă ofițeri superiori și generali pe care apoi să-i destituie, să-i aresteze și apoi să-i condamne drept trădători după cîteva zile. Defilarea militară de la 23 August cu trupele se făcuse cu scrîșnet de măsele, dar el „spera" că la timpul potrivit, dîndu-le grade și onoruri, vor uita ușor acest afront de nesuportat pentru un militar de carieră.

Dar, stupoare ! La Congresul al XIV-lea nu apare nici o schimbare, totul este ca înainte, totul este un „bloc de monolit" în jurul „celui mai iubit fiu al poporului". Zarurile fuseseră aruncate. Numărătoarea inversă deja începu și ea, revoluția, a venit inexorabil pe 22 decembrie, cu deznodămîntul știut.

Oare N.C. nu a încercat chiar nimic ? Ba da, planul său de salvare fusese pus în aplicare, dar...

Este știut că de mai mulți ani Occidentul, prin vocile lui „autorizate" — „Europa liberă" și „Vocea Americii", tot făcea clasamente ale succesiunii în care constant apăreau nume cum sînt : BOBU EMIL, NICU CEAUȘESCU, T. POSTELNICU, DĂSCĂLESCU CONSTANTIN, C. OLTEANU, din rîndul celor din preajma dictatorului, și I. ILIESCU sau C. MĂNESCU, din rîndul disidenței din țară.

Fratele lui și succesor la prima funcție militară, fără a ajunge comandant suprem. gl. lt. Ilie Ceaușescu începuse jocul său propriu. Cu G. Pop și clica sa realizează acest lucru. Deja din timp curta agenți C.I.A. sub masca istoriei, a doctrinei militare etc. etc.

N.C. cunoștea aceste „clasamente" și cel mai suspect i s-a părut, „culmea", fiu-său, pe care îl ținea departe de Capitală, la Sibiu. În paza lui Bobu Emil și Tudor Postelnicu, dulăi care sperau fiecare să fie succesorul.

Lupta pentru putere în culise era halucinantă și totodată grotească, fiecare se studia, îl analiza pe cel de alături și pe loc toți îi prețuia, la un loc, Elena ! Era un scenariu dantesc, de casă de nebuni !

În acest joc, „geniul Carpaților" a intrat și el, iar, pentru că era „geniu", nu a înțeles nimic din judecata pământenilor, încurcînd bine pe toți cum îi era destinul și ajungînd în cele din urmă el și consoarta țințe de tir de Crăciun în ultimul lor an de existență nefastă pentru încercatul popor român.

N.C. cunoștea ceva muncă informativă, o practicase la nivel de agent al K.G.B. în tinerețe, cînd, dînd dovadă de „mari calități și frumoase aptitudini", cîștigînd încrederea „tovarășilor", și-a creat un drum către puterea supremă. În acele timpuri, mai ales după 23 August '44, cine avea munci cu funcții de răspundere, fără excepție, era agent al K.G.B. ; a crede altfel acum înseamnă să dăm dovadă de amatorism și diletantism. Dar de la simplu agent provocator și pînă a ajunge profesor în materie e cale lungă de străbătut, însă „geniul" a cunoscut-o și pe aceasta. Defecțiunile — vezi PACEPA — nu l-au învățat minte, pentru că nu avea nevoie de minte, avea nevoie de aplauze și le-a avut din plin chiar și în ultima clipă cînd nici măcar fuga nu a știut să și-o organizeze sau, și de această dată, a fost lăsat în plata domnului, să-i mai fericească și pe cei din Hades, cu „geniul" său. Că aici adusese iadul pe pământ [...]

(Extras din „Democrația", București, nr. 41/1990, p. 4—5)

XVIII

CEAUȘESCU — SPION AMERICAN ?

Deși pare de necrezut, ipoteza de spion american a lui Ceaușescu nu-i rodul imaginației bolnave a unui gazetar decis să forțele porțile absurdului. Ziarul „Lumea liberă" din New York, publică articolul pe care îl reproducem mai jos, și care, datorită argumentelor pe care le aduce, nu e, nici pe departe, pură speculație jurnalistică.

În urmă cu circa zece ani, un scandal internațional a ocupat primele pagini ale celor mai mari ziare din lume. Un adevărat seism, zvonul lansat de o publicație americană despre un raport secret, pornit din surse apropiate de Administrația de la Washington, afirma că raportul conținea o listă secretă în care figurau importante personalități politice, militare și chiar șefi de state din întreaga lume ca agenți plătiți de către Agenția Centrală de Investigații (C.I.A.) a Statelor Unite.

Printre cei ce figurau că ar fi fost plătiți cu sume mari de bani de către C.I.A. era și Hussein, regele Iordaniei.

S-a spus, la vremea aceea, că din rațiuni de stat foarte importante, legate de securitatea națională a Statelor Unite, Nicolae Ceaușescu ar fi fost șters, în ultimul moment, de pe această infamantă listă.

Timpul a trecut și praful uitării s-a așternut peste această teribilă afirmație.

Că Statele Unite au avut într-o vreme încredere deplină în Nicolae Ceaușescu rezultă din propunerea făcută de Administrația de la Washington conducerii Chinei comuniste, în vremea diplomației ping-pongului, ca tratativele pentru reluarea relațiilor oficiale să fie purtate

prin intermediul lui... Nicolae Ceaușescu. Partea chineză a respins ferm această propunere, manifestîndu-și neîncrederea în Ceaușescu, după cum rezultă din memoriile fostului secretar de stat Henry Kissinger.

Teza, aparent incredibilă, a folosirii lui Ceaușescu de către C.I.A. a fost relansată recent de o mică publicație din orașul Catania, din îndepărtata Sicilie. Publicația „Sette Giorni" a lansat această afirmație în baza unui document nesemnat primit de la un, probabil, fost diplomat român.

Pentru susținerea acestei afirmații, documentul fostului diplomat român menționează constituirea, în 1985, în S.U.A., a unei comisii interdepartamentale pe lîngă Consiliul de Securitate Națională, formată din reprezentanți ai Departamentului de Stat, ai Ministerului Comerțului, ai C.I.A. și un grup de experți pentru România.

Se mai menționează, de asemenea, o directivă a Departamentului de Stat către ambasadorii americani din statele N.A.T.O. prin care se cere să exercite o influență mai activă asupra guvernelor acestor state în vederea sprijinirii politicii Administrației americane față de România.

Alt argument, cuprins în documentul respectiv, afirmă că, din 1968, deci după invadarea Cehoslovaciei de către țările Pactului de la Varșovia, s-a constituit, la cererea C.I.A., în cadrul Securității române o secție de acțiune împotriva statelor socialiste, a cărei muncă ar fi constat, pînă în 1976, în controlul scrisorilor și ascultarea telefoanelor din și spre aceste țări.

După acest an, secția a devenit departament cu sarcini sporite și mijloace tehnice specifice îndeletnicirii despre care este vorba. Acest departament ar fi fost condus de către Nicolae Andruță Ceaușescu.

Articolul din revista italiană, semnat de însuși directorul revistei, Longo, mai reține, din documentul fostului diplomat român, un acord B.N.D., de prin anii '80, semnat la nivelul miniștrilor de externe, în virtutea căruia cetățenii români de naționalitate germană au primit permisiunea de a emigra în Germania, partea română încasînd cîte 8 000 de mărci pentru fiecare german

repatriat. Deși comerțul cu nemți era cunoscut, elementul nou relevat de către diplomatul român este faptul că această operație de vindere a nemților pe bani ar fi fost opera C.I.A. ca un fel de recompensă pentru agentul său de la București. Tot C.I.A., se susține, s-ar fi folosit de respectivul agent, deci de România, ca mediatoare în comerțul ilegal de arme pentru diverse zone geografice. Plauzibil, din moment ce americanii descoperă, cu surpriză, astfel de arme acolo unde susțin că nu le-au dus niciodată.

(„Scorpion", București, nr. 10/1990, p. 2).

XIX

ANDRA GRAM :

K.G.B. REDIVIVUS ?

„Vom face totul pentru a apăra securitatea statului pe tot cuprinsul Uniunii Sovietice și integritatea granițelor“ — a afirmat de curînd la televiziunea sovietică Vladimir Kriucikov, șeful K.G.B.-ului. Cu acest prilej, șeful K.G.B.-ului a trimis un avertisment foarte clar tuturor forțelor care conlucrează la scăderea puterii partidului și dezmembrarea Uniunii Sovietice. Descriind situația din țară a spus : „Pericolul dezmembrării Uniunii Sovietice s-a accentuat, șovinismul național s-a întins, au loc tulburări în masă și violențe. Forțele anticomuniste se bat pentru putere folosind tacticile democratice. Securitatea statului deține informații despre completarea, în punctele fierbinți, a unor liste cu persoane ce trebuie neutralizate în caz de nevoie. Acum, cînd țara noastră are nevoie de unitate mai mult ca niciodată, sîntem în fața unor acțiuni de dezbinare a securității și subminare a fraternității și prieteniei între națiuni și oameni“.

K.G.B.-ul — se spune în declarațe — va apăra cu fermitate securitatea, liniile și ordinea de drept și va lupta împotriva tuturor forțelor care împing țara în prăpastie. De asemenea, Kriucikov a transmis un hotărît avertisment forțelor din afara Uniunii Sovietice care ar contribui la schimbarea sistemului: „Datoria K.G.B.-ului este de a preveni serviciile de spionaj străine de a se amesteca în afacerile interne ale Uniunii Sovietice“. Au fost prevenite și organizațiile și grupurile străine care au purtat „un război secret“ împotriva Uniunii Sovietice cu ajutorul serviciilor secrete de spionaj. Securitatea statului va lupta împotriva sabotajului economic și va implementa controlul asupra importurilor, ca să ajungă la

locul potrivit. Întrebarea care se pune astăzi este : „Va exista statul nostru sau nu", a spus Kriucikov. „Nu este nici un dubiu că orice cetățean sovietic va răspunde, cu hotărîre, da".

K.G.B.-ul va ajuta efectiv organele puterii Uniunii Sovietice și în republicile unionale la normalizarea situației din țară și de a o scoate din această criză adîncă. După două zile de convorbiri la Plenara Comitetului Central, lideri ai partidului comunist au încercat să găsească o soluție pentru recîștigarea puterii și prestigiului pierdut în societatea sovietică. Cei mai mulți membri au cerut măsuri drastice din partea conducerii Kremlinului pentru a se sfîrși cu dezordinea economică și politică. Accentul pus de șeful K.G.B. reflectă promisiunea lui Gorbaciov din săptămînile trecute de a întări poziția comuniștilor în societate, de a combate naționalismul republicilor la orice încercare de a submina autoritatea centrală. Gorbaciov a fost criticat marți în Sovietul Suprem pentru înlocuirea ministrului de interne. În cuvîntarea la plenară liderul sovietic a lansat unul din cele mai amare atacuri împotriva separatiștilor, numindu-i „cel mai mare, cel mai rău păcat al Uniunii Sovietice". „Mulți comuniști au pierdut pozițiile sau au capitulat, au trecut la naționaliști și acum trebuie să ne regrupăm".

(„Expres Internațional", București, nr. 3/20—26 decembrie 1990).

„EVENIMENTELE DIN ROMÂNIA NU AU CONSTITUIT O SURPRIZĂ" — declară șeful Serviciului Sovietic de Informații

În cadrul unei emisiuni televizate șeful Serviciului Sovietic de Informații, generalul-locotenent Leonid Șebarșin a declarat că evenimentele din România, din Germania și cele din Golf nu „au constituit o surpriză" pentru conducerea acestui departament — informează agenția TAAS. „Noi am putut vedea toate componentele care au generat atît criza din Golf, cît și criza din România și am putut prevedea ceea ce s-a întîmplat în Germania", a relevat Șebarșin în continuare. Cu toate acestea, deseori în situațiile de criză nici chiar participanții la evenimente nu pot spune ce vor face peste o zi sau peste o oră, și, de aceea, Serviciul Sovietic de Informații se străduiește să „aibă posibilități care să îi permită să urmărească evenimentele în dinamica lor".

(„România liberă", 18 decembrie 1990)

Adolf Hitler, Führerul celui de-al III-lea Reich, așa cum a fost surprins cu aparatul de fotografiat de către Eva Braun

V. M. Molotov, I. V. Stalin şi M. Litvinov la Kremlin

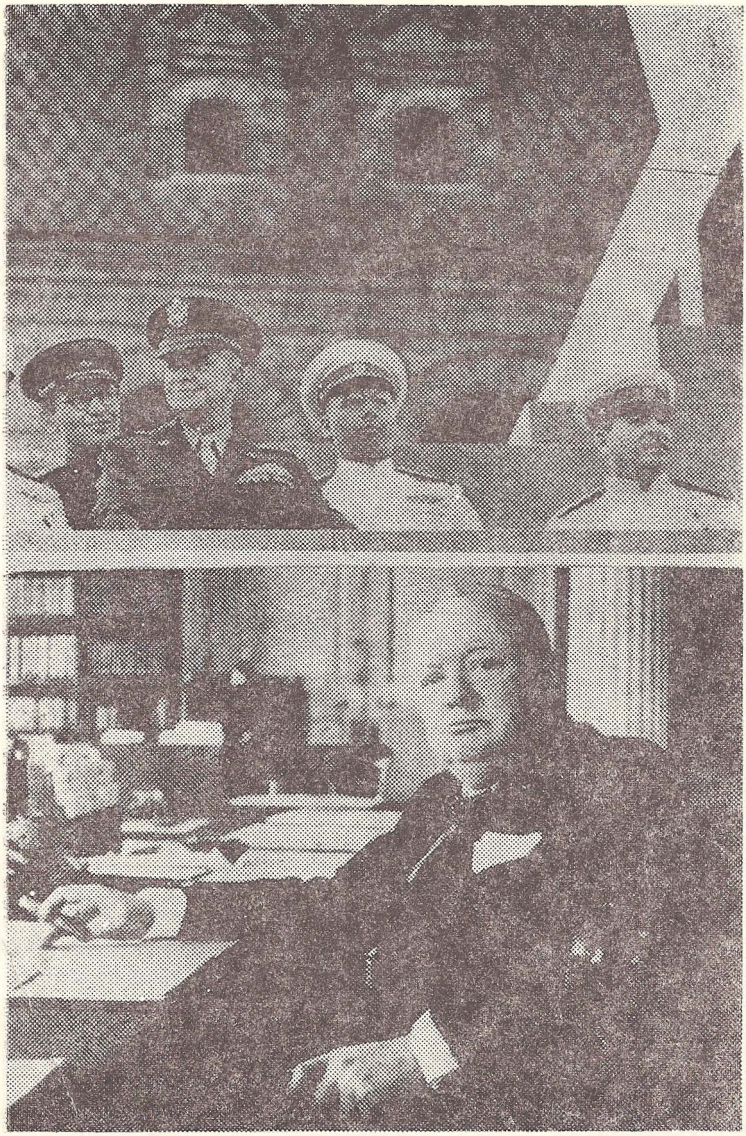

„ARHITECȚII" AI VICTORIEI DIN 1945 (Eisenhower și Stalin în tribuna Mausoleului din Piața Roșie, 12 august 1945 — 1, Premierul W. S. Churchill în cabinetul său din Downing Street)

În inima Reichului hitlerist : A. Hitler și J. Goebbels

În inima Reichului stalinist : I. V. Stalin și L. P. Beria

Cartierul general al Wehdmachtului : Hitler şi colaboratorii săi

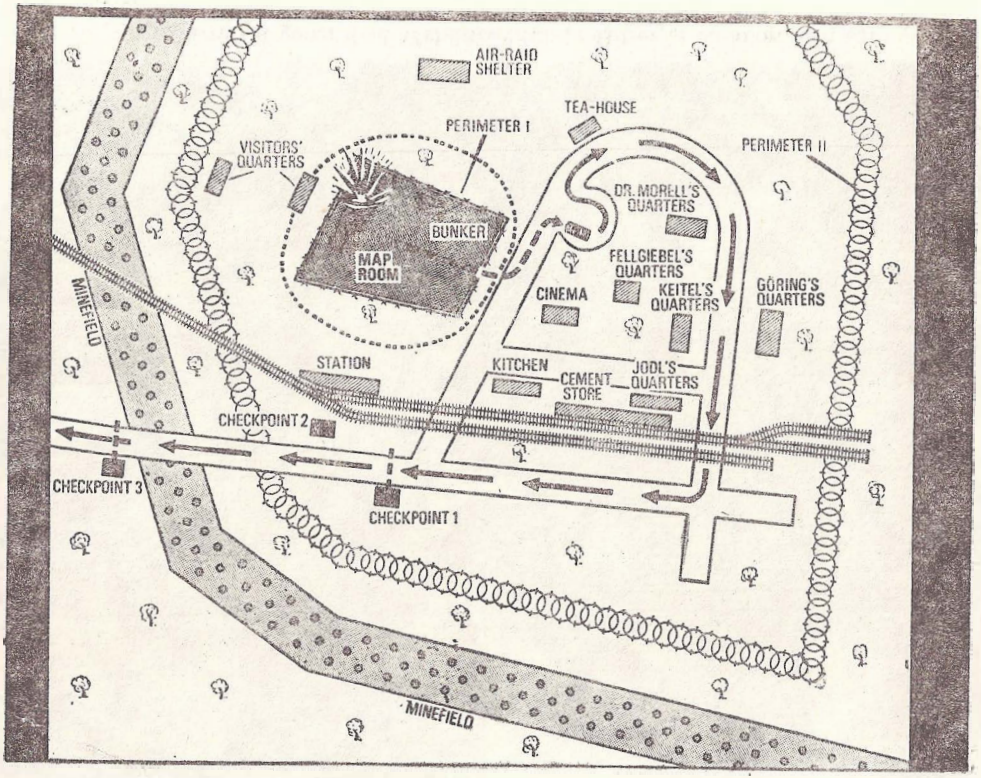

Un obiectiv de valoare al agenților aliați : Cartierul General al lui A. Hitler de la Rastenburg

J. von Ribbentrop, M. Bormann și H. Himmler

Cîţiva dintre aşii din fruntea serviciilor secrete : W. Schellenberg, E. Kaltenbrunner, Stewart Menzies, W. Canaris şi W. Donovan

Aşii spionajului în acţiune: R. Sorge, Allen W. Dulles, Leopold Trepper şi W. Stephenson

Aşii spionajului în acţiune: R. Roessler şi Kim Philby

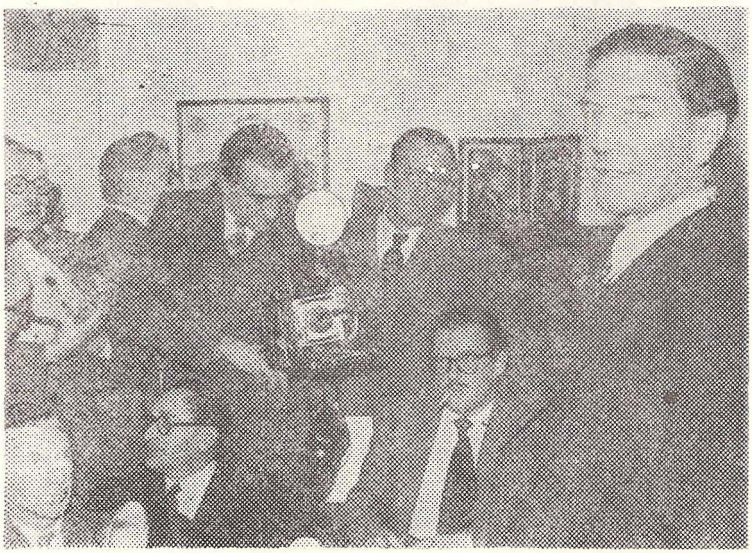

„Cynthia“ (Anne M. Thorpe) — veritabilă „Mata Hari“ a celui de-al doilea război mondial

Patrioţi, spioni, diplomaţi şi trădători : Hans Oster, F. von Pappen, R. Heydrich şi Elyesa Bazna

Aşii spionajului şi-au dat întîlnire în Elveţia : A. Radó şi Hélène Radó, H. Hausamann şi Alexander Foote

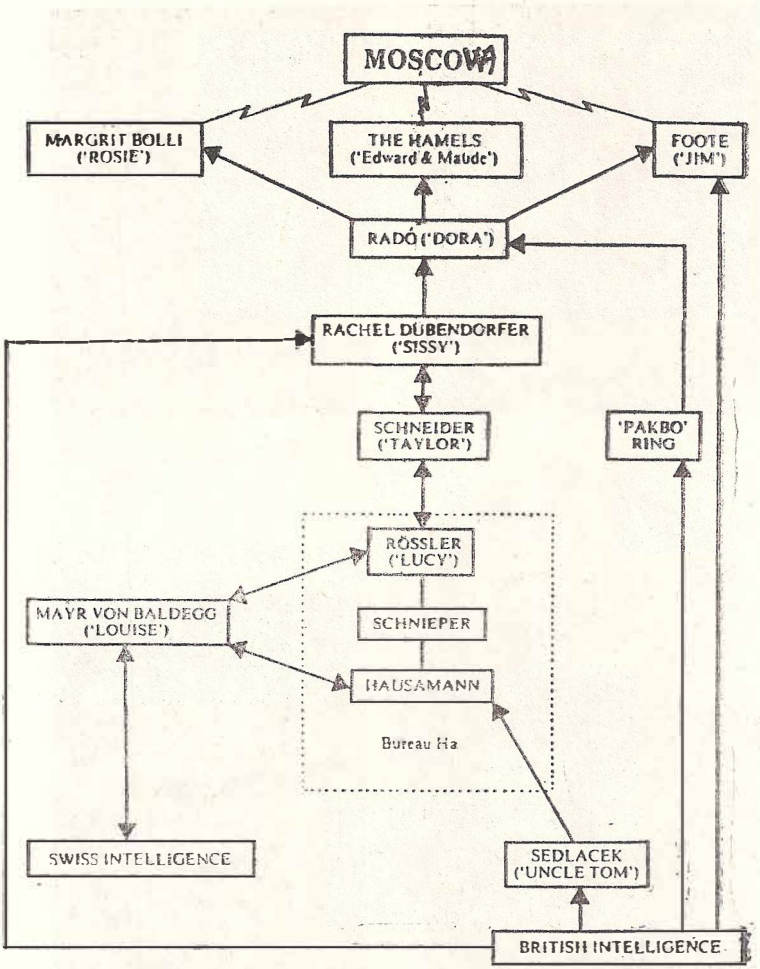

„Rețeaua" condusă de A. Radó

SCHEMA REȚELEI „ORCHESTRA ROȘIE"

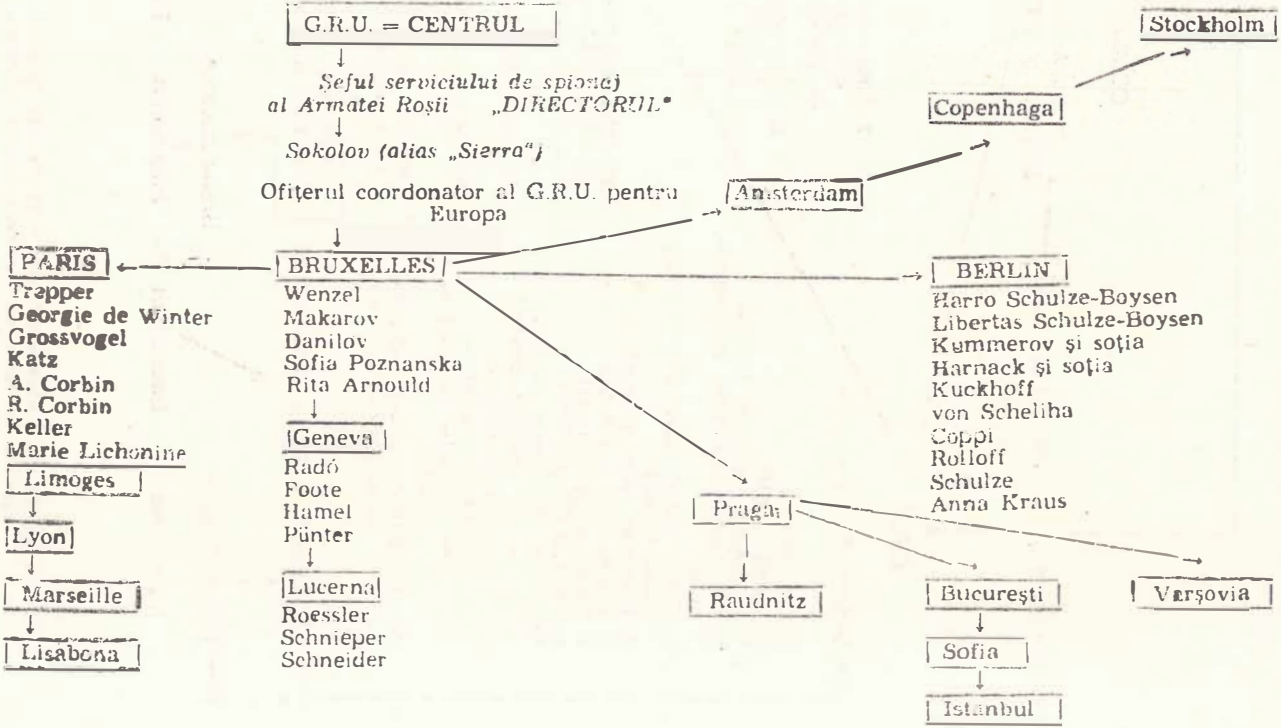

SCHEMA DE ORGANIZARE A SERVICIILOR SECRETE ALE U

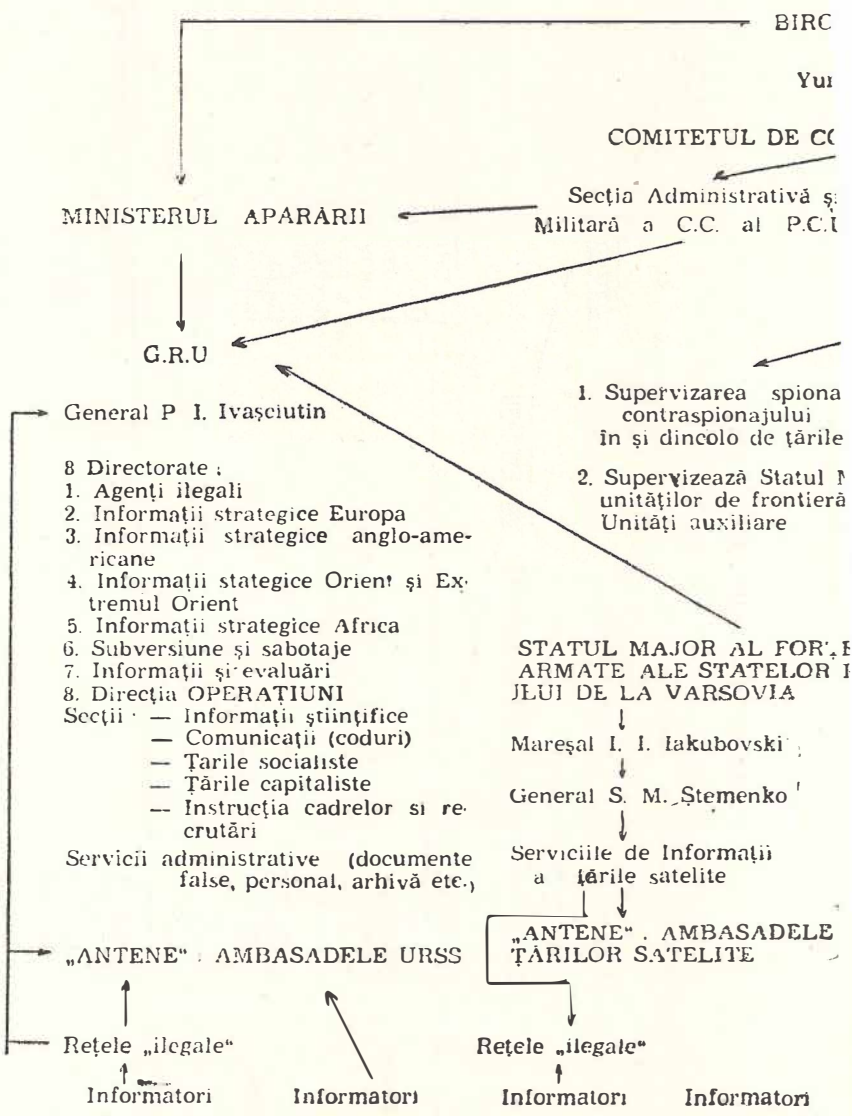

Sursa : Pierre de Villemarest, *Les espions qui viennent du froid*, în special **23 hors** serie : *Très secret. Histoire de l'espionna* (Paris, **1971**, p. 34).

(1971)

LITIC

opov

NARE = „KORSIGS"

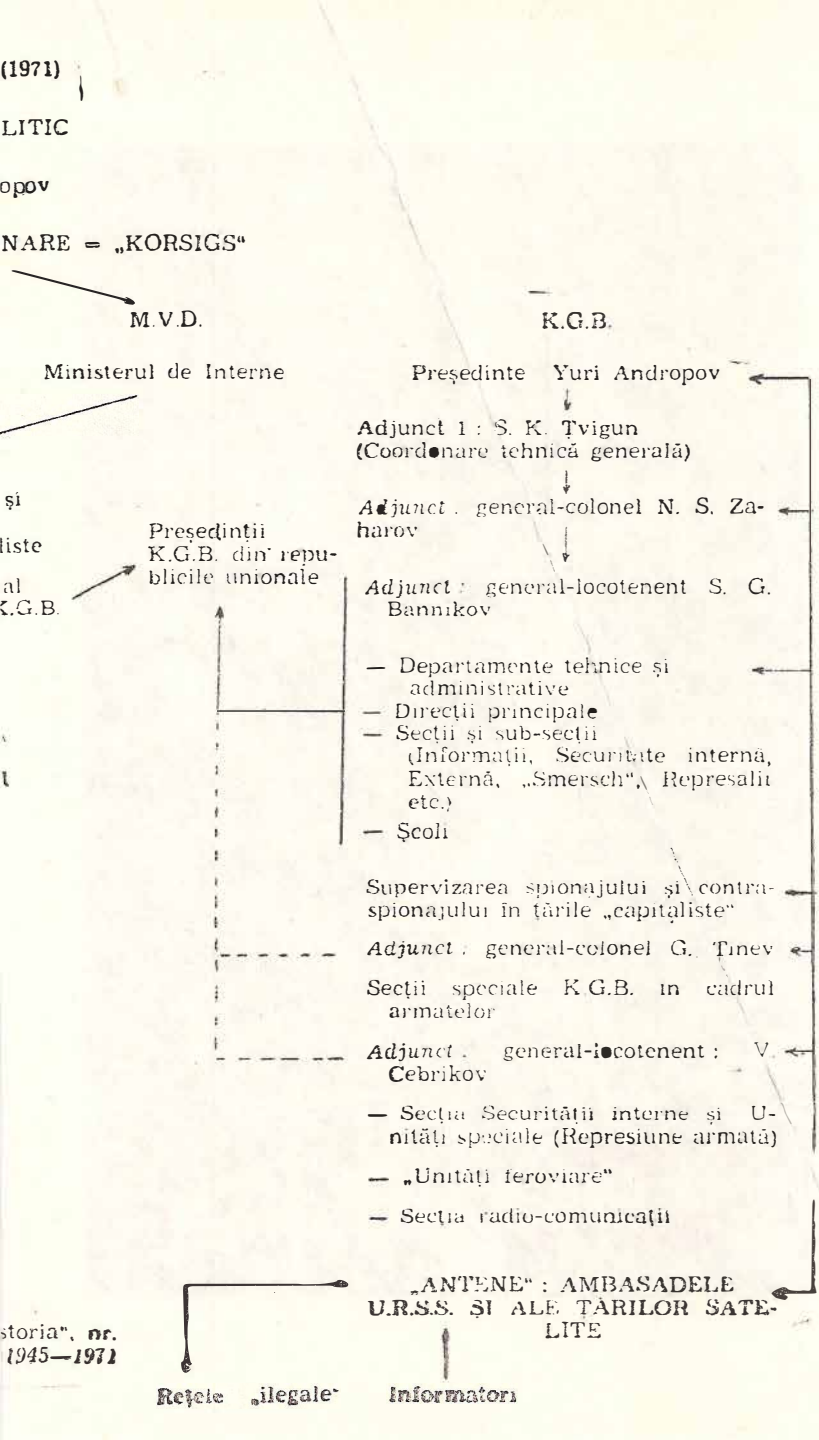

storia", nr.
1945—1971

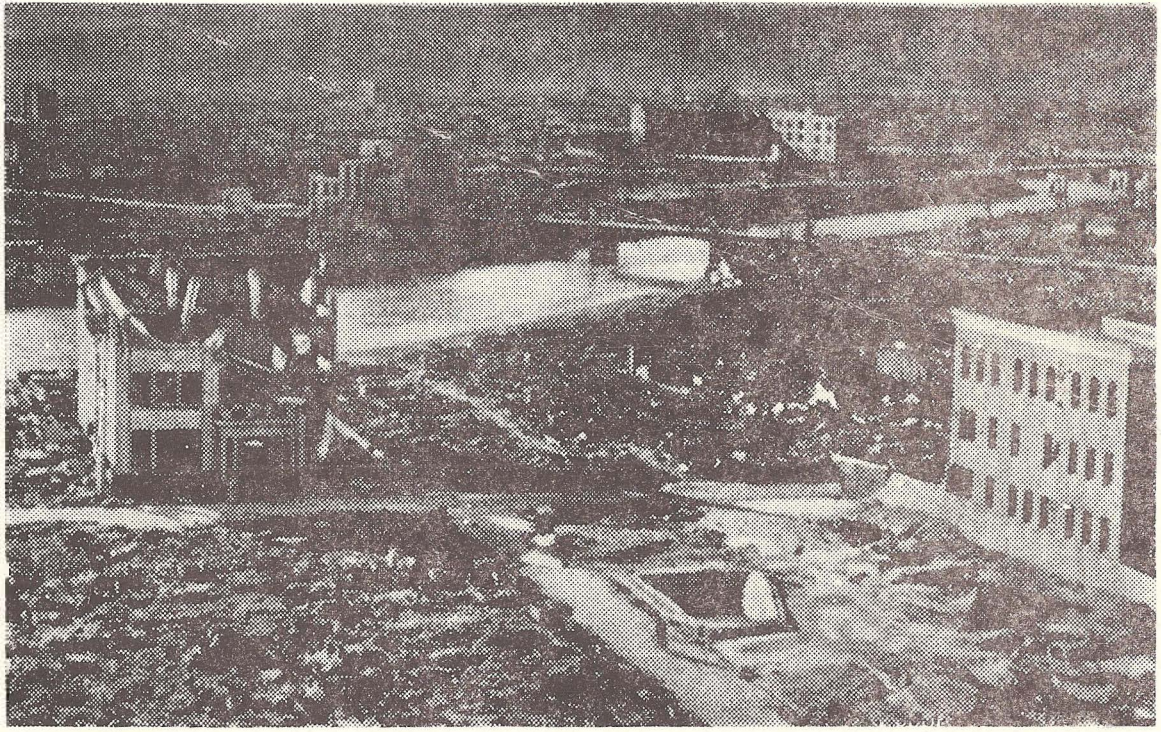

Hiroshima

K.G.B.-ul în acțiune : agenți sosiți în Vest în mai 1945

Procesul de la Nürnberg

K.G.B.-ul în acțiune : Yuri Andropov **et. Co.**

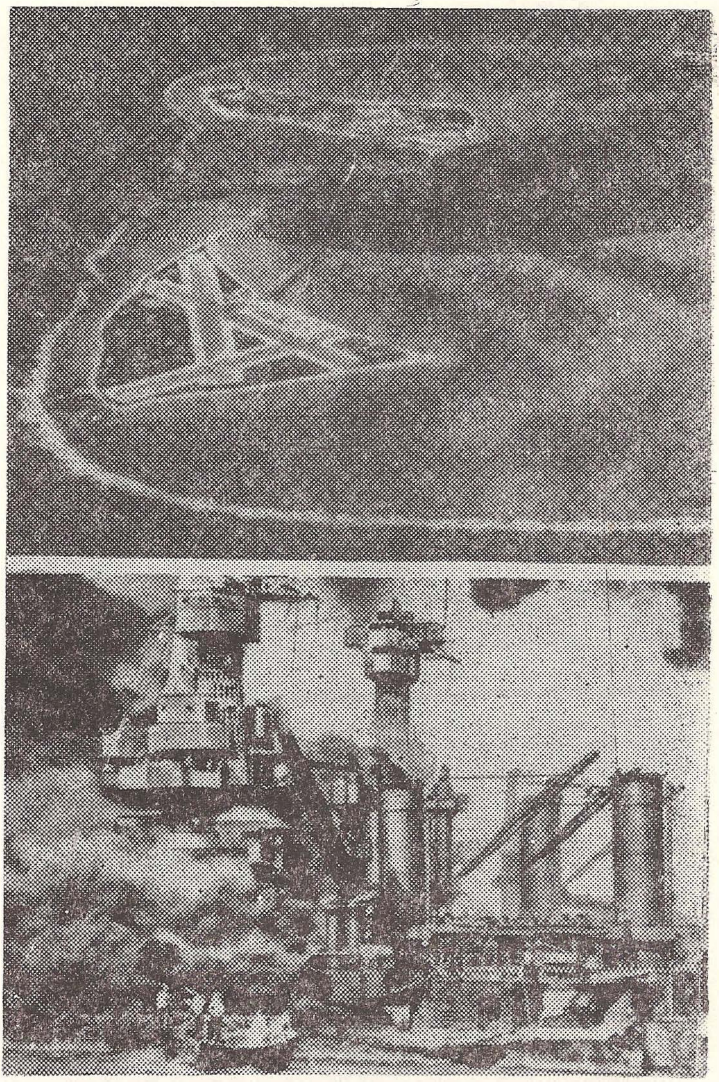

La Midway și Pearl Harbor, rolul spionilor a fost indiscutabil

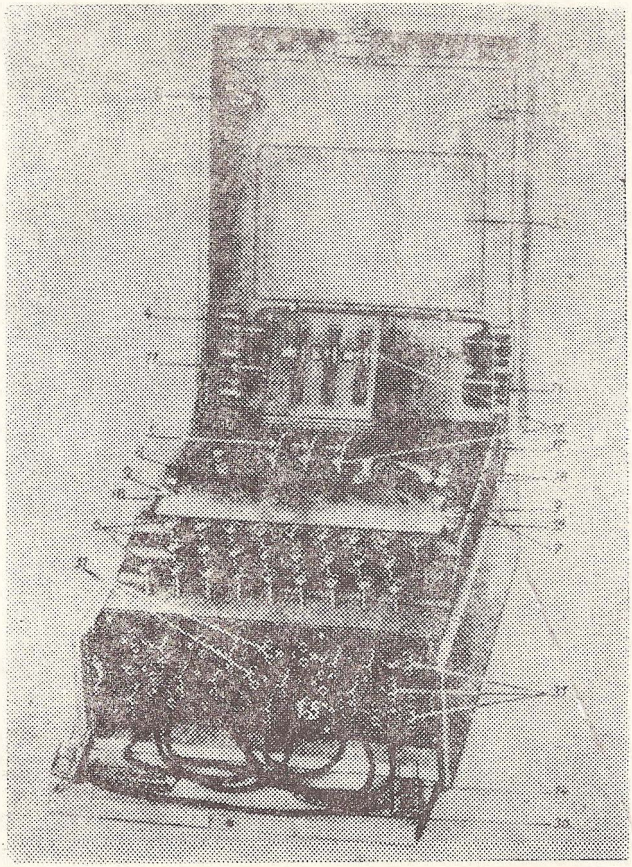

„Enigma“

Conducerea K.G.B.-ului, in frunte cu L. P. Beria, la funeraliile lui I. V. Stalin

Obiectivul Peenemünde şi Ivor Porter cu colegii săi la Bucureşti

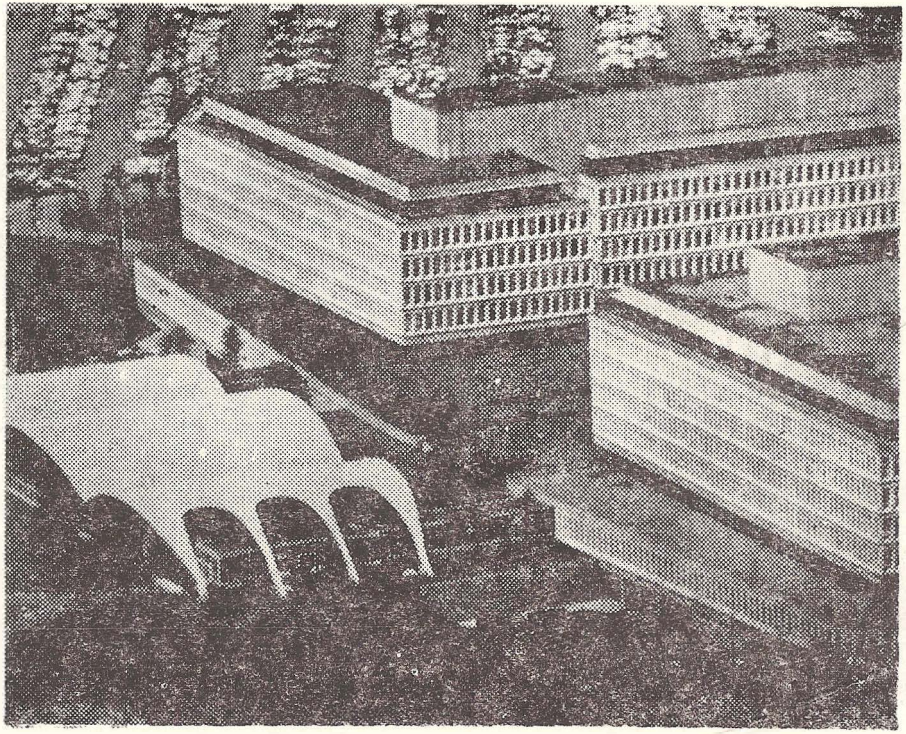

Sediul C.I.A.-ei (Langley — Virginia)

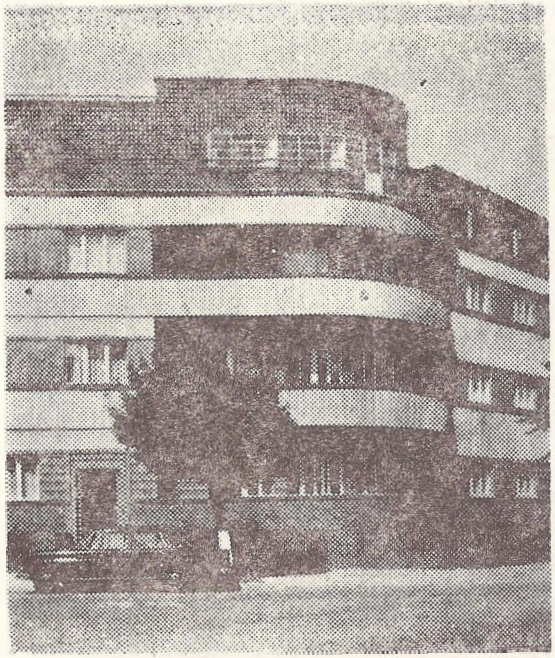

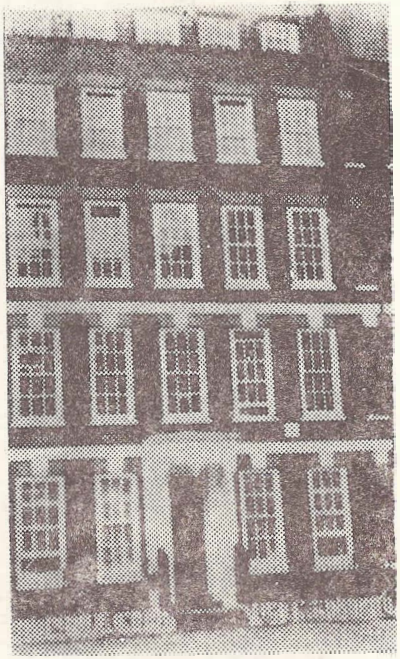

Sediile centralelor de spionaj în război: S.D. VI (Berlin) și Intelligence Service Londra)

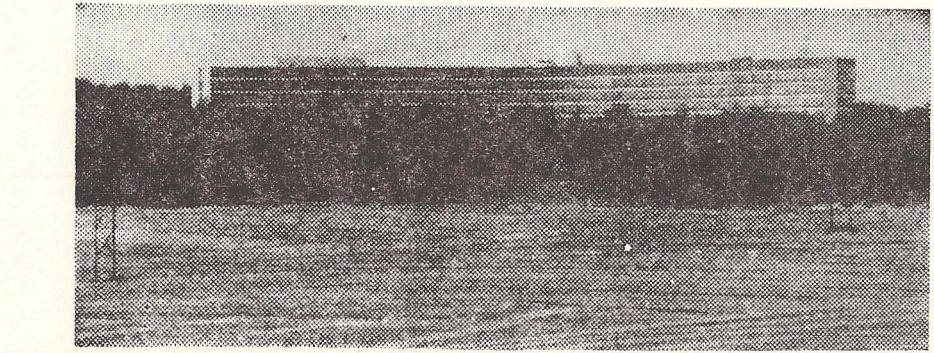

Noul sediu al K.G.B.-ului și unul dintre celebrii săi defectori — Oleg Penkovski

CUPRINSUL

Dacă spionaj nu e, nimic nu e...
PARTEA ÎNTÎI / LA ÎNCEPUT AU FOST SERVICIILE SECRETE...
Anglia 1
Statele Unite ale Americii 12
URSS 23
Germania 35
Franța 51
Italia 61
Japonia 65
Alte servicii secrete 68
PARTEA A II-A / AȘII DIN FRUNTEA BIROURILOR SECRETE ȘI DIN SLUJBA LOR
Amiralul Canaris 73
Rudolf Roessler — „Lucy“ 86
Richard Sorge — „Ramsay“ 104
Elyesa Bazna — „Cicero“ 123
Leopold Trepper — „Marele Șef“ 132
PARTEA A III-A / DIN SECRETELE ARHIVELOR... SECRETE
Din nou în spatele ușilor închise 149
PARTEA A IV-A / ÎN LOC DE ÎNCHEIERE
La început n-a fost sfîrșitul ! 204
PARTEA A V-A / ANEXĂ DOCUMENTARĂ
1945—1989 — Epoca „războiului rece“ : Superspioni, epigoni și trădători 208

Tipărit la Întreprinderea Poligrafică Iași,
str. Sf. Lazăr nr. 49, sub comanda nr. 7

„Spionii și filosofii din ultimele 33 de secole au exercitat mai multă influență asupra istoriei decît asupra istoricilor" (RICHARD W. ROWAN, **Serviciul Secret. 33 de secole de spionaj,** Washington – New York, 1939, 1967).

Lei 65

ISBN 973-95231-0-7